302
7

NOBEL ÖDÜLÜ

HEMINGWAY

Bütün Eserleri / 7

güneş de doğar

hemingway

b

bilgi yayınevi

BİLGİ YAYINLARI : 302
ERNEST HEMINGWAY BÜTÜN ESERLERİ : 7

ISBN 975 - 494 - 329 - X
92 06 Y 0105 0460

Birinci Basım 1986

ERNEST HEMINGWAY

Bütün Eserleri

7

Güneş de Doğar

Türkçesi Orhan Azizoğlu

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

ERNEST HEMINGWAY
BÜTÜN ESERLERİ

1 İhtiyar Balıkçı (*)
2. Afrika'nın Yeşil Tepeleri (*)
3. Kilimanjaro'nun Karları
4. Silahlara Veda (*)
5. Kazanana Ödül Yok (*)
6. Akıntı Adaları
7 Güneş de Doğar
8. Çanlar Kimin İçin Çalıyor
9. Ya Hep, Ya Hiç
10. İşgal İstanbul'u
– Paris Bir Şenliktir

BİRİNCİ BÖLÜM

I

Robert Cohn bir zamanlar Princeton'un ortasıklet boks şampiyonuymuş. Benim bunu pek önemsediğimi sanmayın, ama bu unvanın anlamı, Cohn için çok büyüktü. Kendisi de boksu sevmezdi, hatta nefret ederdi; fakat Yahudi olduğu için Princeton'da gördüğü muamelelerden kaynaklanan aşağılık duygusu ve utangaçlık sonucu içinden gelmeye gelmeye, bütün acısına karşın, bu pis sporu öğrenmek zorunda kalmıştı. Utangaç, halim selim, spor salonunun dışında kimseyle dalaşmayan bir çocuk olduğu halde, kendisine kafa tutan herhangi birini yere serebileceğini bilmesi, bir bakıma ona gönül rahatlığı veriyordu. Spider Kelly'nin en parlak öğrencilerinden biriymiş. Gerçekten de güçlü kuvvetli, cıva gibiydi. Bu, Spider'in gözünden kaçmadığından oğlanı iyice yetiştireceğim diye burnunu yamyassı ettirmişti. Ancak, Cohn'un boksa olan nefretini de daha beter artırmıştı. Princeton'da geçirdiği son yılda çok okumuş, sonunda gözlük takar olmuştu. Sınıf arkadaşlarından kendisini tanıyana rastlamadım. Hatta onun ortasıklet şampiyonu olduğunu söyleyen bile çıkmadı.

Açıkyürekli, basit insanlara hiç güvenemem. Hele de kendileriyle ilgili anlattıklarını bir araya getirdim mi, kuşkularım daha da ar-

tar. İçimde, Robert Cohn'un hiçbir zaman ortasıklet şampiyonu olmadığına ilişkin bir duygu vardı; belki yüzüne at tepmişti, yahut annesi ona hamileyken bir şeyden korkmuştu, ya da küçükken farkında olmadan yüzünü bir yere çarpmıştı. Ama sonunda işin doğruluğunu Spider Kelly'den sorup öğrenecek birini buldum. Spider Kelly onu hatırlamakla kalmamış, çoktandır ne durumda olduğunu merak ettiğini bile söylemişti.

Robert Cohn, baba tarafından New York'un en zengin, ana tarafından da en eski Yahudi ailelerinin birindendi. Askeri okulda iyi bir bek oyuncusuydu, ama kimse ona bir yarışçılık ruhu aşılayamadı. Princeton'a gidene kadar kimse Yahudi olduğunu da yüzüne çarpmamıştı. İyi, hoş, arkadaş oğlandı; utangaçtı. Burada gördüğü davranış, onu çok üzdüğünden, boşalmak için boksa başladı ve üniversiteden ezik bir burunla, kendi önemini anlamış olarak çıktı, kendisine yakınlık gösteren ilk kızla evleniverdi. Beş yıl süren bu evlilik süresince üç çocuğu oldu, babasının kendisine bıraktığı elli bin doların çoğu erimişti; öteki malların çoğu da annesine kalmış olduğundan, evde zengin bir karıyla tatsızlık çıkaracak her şey hazırdı. Tam karısından ayrılmayı düşündüğü sırada, kadın daha önce davranıp bir minyatür ressamıyla sırra kadem bastı. Aylardır aynı şeyi düşünüp de kötü bir hareket olacağını bildiğinden bir türlü uygulamaya koyamadığı bir işin kendisine yapılması, onda oldukça yararlı bir şok etkisi yarattı.

Boşanma şartlarında anlaştıktan sonra Cohn, Pasifik sahillerine göç etti. Kaliforniya'da sanatçılar, yazarlar arasına düştü; cebinde hâlâ elli bin dolardan daha bir şeyler kaldığından çok geçmeden bir sanat dergisini desteklemeye başladı. Kaliforniya'da Carmel'de basılmaya başlayan dergi, Massachusetts ve Province-

town'da sona erdi. Bu süre içinde melek gibi bir insan olarak kabul edilen ve önceleri adı yalnızca "Danışma Kurulu" üyeleri arasında geçen Cohn, dergiyi tek başına yönetmeye başladı. Para zaten kendinindi, hem yayın yönetmenliği de hoşuna gitmeye başlamıştı. Derneğin masrafları artıp da idare edememek yüzünden kapatmak zorunda kaldığı zaman üzülmüştü.

Bu arada birtakım başka sorunlar da ortaya çıkmıştı. Dergi ile birlikte yükselmeyi uman bir kadının eline düşmüştü. Kadın becerikliydi; Cohn da oldum olası idaresini başkalarına kaptırmıştı. Ayrıca bu kadını sevdiğini sanıyordu. Bu hanımefendinin, derginin yükselme umudu olmadığını fark edince canı sıkıldı; her şey iyice elden çıkmadan bu kez Cohn'u Avrupa'ya geçip yazı yazmaya başlaması için kışkırtmaya koyuldu. Bunun üzerine kalkıp hanımefendinin eğitim gördüğü Avrupa'ya geçtiler; üç yıl kaldılar. Bu üç yılın ilki gezilerle, son ikisi Paris'te geçti. Robert Cohn, Paris'te iki arkadaş edindi: Braddocks ve ben. Braddocks sanat, ben de tenis arkadaşıydım.

Oğlanı kapatan hanımefendinin adı Frances idi. İkinci yılın sonuna doğru güzelliğinin sönmek üzere olduğunu görünce, Robert'e olan ilgisizce sahip olma duygusu birden değişti; çok kıskanç oldu ve evlenmeleri gerektiği konusunda ısrara başladı. Bu arada Robert'in annesi oğluna ayda üç yüz dolar getiren bir bağışta bulunmuştu. Bu iki yıl içinde Cohn'un başka bir kadına göz ucuyla bile baktığına inanmam. Avrupa'da yaşayan birçokları gibi, arasıra kendi ülkesini, Amerika'yı özlemekten başkaca bir sıkıntısı yoktu; hayatından memnundu. Yazı yazmayı da öğrenmişti. Bir roman yazmıştı: daha sonra eleştirmenler bunun pek de kötü olmadığını söylediler, ama doğrusunu isterseniz çok berbattı!. Bir sürü kitap okudu.

Briç ve tenis oynadı, yakındaki bir salonda boks yaptı.

Hanımefendisinin oğlana karşı olan tutumunu, üçümüz birlikte yemek yediğimiz bir akşam fark ettim. Yemekten sonra Café de Versailles'e kahve içmeye gitmiştik. Birkaç *fine* içtikten sonra artık gitmem gerektiğini söyledim. Bir ara Cohn, hafta sonunda ikimizin birlikte bir yerlere gitmesinden söz ediyordu. Kırlara çıkıp uzun uzun yürüyüş yapmak istiyordu. Ben de Strasbourg'a kadar uçmayı, orada Saint Odile, Alsace, ya da başka bir yerde yürüyüş yapabileceğimizi önerdim. "Strasbourg'da tanıdığım güzel de bir kız var" dedim.

Masanın altından birisi bir tekme attı bana. Bunun kaza olduğunu düşünerek sözlerimi, "iki yıldır orada oturduğundan kentin gezecek her yerini öğrenmiştir. Çok cici bir kızdır," diye sürdürdüm.

Bir tekme daha yiyince başımı kaldırdım; Robert'in hanımefendisi Frances'in yüzü iyice asılmıştı.

"Boş ver yahu, dedim, "Strasbourg'a kadar gitmeye değmez. En iyisi Bruges'e ya da Ardenne'lere gitmeli.

Cohn rahatlamışa benziyordu. Bacağıma başka tekme atan olmadı. Herkese iyi geceler dileyerek ayağa kalktım... Cohn da gazete alacağını söyleyerek benimle çıktı. Yolda, "Allahaşkına," dedi, "karıdan, kızdan söz etmek nerden aklına geldi? Frances'in yüzünü görmüyor musun hiç?"

"Yo, ne diye görecekmişim? Strasbourg'da oturan bir kız tanıyorsam bundan Frances'e ne?"

"Hiç fark etmez. Onun için kızın kime ait oluşu önemli değil. Onların lafına dayanamıyor tek kelimeyle.

"Saçmalık!"

"Frances'i bilmezsin sen. Hangi kız olursa olsun. Yüzü nasıl değişti görmedin mi?"

"Pekâlâ, o zaman Senlis'e gideriz" dedim.

"Kızma."

"Kızmadım. Senlis de güzel bir yer. Grand Cerf'de kalır, ormanda yürüdükten sonra eve döneriz."

"Güzel, iyi olur "

"Peki, yarın kortta görüşürüz" dedim.

"İyi geceler Jake!" diyerek geri döndü.

"Gazete almayı unuttun" dedim.

"Doğru. Köşedeki gazeteciye dek benimle yürüdü. "Bana kızmadın değil mi Jake?" diyerek elindeki gazeteyle bana döndü.

"Hayır, neden kızayım.

"Teniste görüşürüz" dedi.

Arkasından bakıp, onun geri dönüşünü seyrettim. Hoşuma gidiyordu bu oğlan. Bu kadından çok çektiği de belli oluyordu.

II

O kış, Robert Cohn romanıyla birlikte Amerika'ya döndü, oldukça iyi bir yayıncıyla da anlaştı. Bu gidiş epey patırtılı gürültülü olduğundan ve öyle sanıyorum ki, New York'ta birkaç kadın kendisine yakın ilgi gösterdiğinden, Frances'ten kurtulmuştu, döndüğü zamansa tamamen değişmişti. Amerika'ya olan düşkünlüğü biraz daha artmıştı, eskisi kadar basit ve pek öyle iyi de değildi artık. Romanı için yayıncıların söyledikleri güzel şeyler başını döndürmüştü. Sonra kendisine iyi davranan kadınlar ufkunu genişletmişti. Eskiden dört yıl karısının ufkuyla sınırlı kalmıştı; ondan sonraki üç yıl, Frances'ten öteye gidememişti. Ömründe aşk denen şeyi hiç tatmadığından emindim.

Kolejdeki sıkıntılı günlerinin hemen arkasından evlenmiş, ilk karısının istediği her şeyi sağlayamadığını anlamış olmanın sıkıntısı içinde Frances'in eline düşmüştü. Şimdiye kadar âşık olmamıştı, ama kadınların aradığı bir tip olduğunu anlamıştı. Bir kadının onu sevmesinin, onunla yaşamak istemesinin olağanüstü bir olay olmadığını da anlamıştı. Bu onu değiştirdi: hoş, ararılır bir adam olmaktan çıkardı. Dahası, New York'taki arkadaşlarıyla oldukça yüksek bir para karşılığı briç oynamış, eline iyi kâğıtlar gelince de birkaç yüz dolar kazanmıştı. Bu durum, briç konusunda övünmesine neden olmuştu. Sonraları sık sık, insan gerektiğinde briç oynasa yine hayatını kazanır diye konuşur olmuştu. Bir şey daha vardı. W H. Hudson'u okumaya başlamıştı. Ne var bunda denilebilir. Ancak Cohn, Erguvani Ülke'yi dönüp dönüp okumuştu. Erguvani Ülke, belli bir yaştan sonra okunursa zararlı bir kitaptır. Çok güzel manzaraları olan bir ülkede bir İngiliz beyefendisinin başından geçen inanılmaz ölçüde şaşırtıcı, düşsel aşk maceralarını anlatır. Otuz dördüne gelmiş bir adamın bunu kendine örnek alması, bir Fransız manastırından eline Horatio Alger'in çocuk kitaplarından gerçekçi sayılabilecek birkaçını alan birinin Wall Street'teki borsaya atılmasına benzer.

Bana kalırsa Cohn, Erguvani Ülke'deki her sözcüğü, R. G. Dun tarafından hazırlanmış bir rapormuş gibi önemsedi. Kitabın güvenilir olduğu görüşünde olmakla birlikte, kimi kuşkuları da vardı, bilmem anlatabiliyor muyum? Bu da onu etkilemeye yetiyordu. Onun nasıl etkilendiğini işyerime geldiği güne dek anlamamıştım.

"Merhaba Robert, dedim. "Beni sevindirmeye mi geldin?"

"Jake, benimle Güney Amerika'ya gelir misin?"

"Hayır."

"Niye?"

"Bilmem. Şimdiye kadar hiç düşünmedim de. Pahalı bir yolculuk bu... Hem Paris, Güney Amerikalı dolu, ne yapacaksın?"

"Onlar Güney Amerikalı değil.

"Bence hiç farkı yok.

O haftanın haberlerini göndereceğim trene yetiştirmem lazımdı, bense daha yarısını bile bitirmemiştim.

"Kulağına çalınan yeni dedikodular var mı?" diye sordum.

"Hayır."

"Boşananlar falan?"

"Yok. Beni dinle Jake. Masrafları ben çekersem gelir misin?"

"Niye beni götürmek istiyorsun?"

"Sen İspanyolca biliyorsun. Hem beraber olursak çok eğleniriz.

"Olmaz, dedim, "ben bu kenti seviyorum. Hem de yazları İspanya'ya gidiyorum."

Cohn, "Bütün ömrümce böyle bir gezinin hasretini çektim" diye iç geçirdi. "Bir daha kim bilir ne zaman kısmet olur?"

"Saçmalama. Ne zaman istersen canının çektiği yere gidebilirsin. Dünya kadar para yaptın."

"Biliyorum" diye söze başladıysa da engel oldum.

"Gül biraz be!" dedim, "filmlerde bütün ülkeler birbirlerine benzemiyorlar mı?"

Oğlana acımaya başlamıştım.

"Hayatım su gibi akıp gidiyor, bir anını bile istediğim gibi yaşayamıyorum."

"Kimse hayatını istediği gibi yaşamaz. Yalnız boğa güreşçilerinin dışında, tabii.

"Onlarınki anormal bir yaşam. Ben Güney Amerika ülkelerini görmek istiyorum. Ne güzel bir gezi olurdu!"

"Hiç Güney Afrika'daki İngiliz bölgesinde avlanmayı düşündün mü?"

"Hayır, aklıma bile getirmedim."

"Bak işte oraya gitseydin, giderdim.

"Öyle yerler beni açmaz."

"Açmaz, çünkü oralarla ilgili hiç kitap okumadın. Bak, kapkara pırıl pırıl prenseslerin aşk serüvenleriyle dolu bir kitap oku, ne kadar seveceksin.

"Ben Güney Amerika'ya gitmek istiyorum.

Kırılmaz bir Yahudi inadı vardı.

"Haydi aşağı inip bir iki kadeh bir şey içelim.

"Sen çalışmayacak mısın?"

"Hayır, dedim. Alt kattaki kahveye indik. Arkadaşlardan kurtulmak için bunun iyi bir yol olduğunu keşfetmiştim. Bir iki kadeh içtikten sonra, işim var diye kolayca kaçabilirsiniz. Çalışıyormuş gibi görünmemenin önemli bir meslek kuralı olduğu gazetecilikte, bu türlü kaçamakları kullanabilmek çok önemlidir.

Aşağı inip birer viski soda ısmarladık. Cohn raflarda dizili şişelere bakıyordu. "Burası fena bir yer değilmiş," diye söylendi.

"İçkisi boldur.

"Beni dinle Jake, barın üstüne abanmıştı, "hayatının su gibi elinden akıp gittiğini fark etmiyor musun? Ömrünün yarısını yaşayıp bitirmiş olduğunu anlamıyor musun?"

"Bazen düşündüğüm olur.

"Aşağı yukarı otuz, otuz beş yıl daha geçerse ölüp gideceğiz."

"Ne olur Robert, kıyamet mi kopar?"

"Ama ben ciddi konuşuyorum."

"Sana bir şey söyleyeyim mi, ölüm beni zerre kadar ilgilendirmiyor."

"İlgilendirmeli.

"İlgilenilecek, dert edinilecek öyle çok şey var ki, bu kadarcığını da düşünmeyivereyim."

"Ben Güney Amerika'ya gitmek istiyorum.

"Bak, Robert. Başka bir ülkeye gitmen zerre kadar fark etmez. Ben kendimde denedim bunu. Bir yerden bir yere gitmekle kendinden, içindeki o şeyden kutulamazsın. Boşuna bütün bunlar."

"Ama Güney Amerika'yı denedin mi?"

"A, sıktın ama! Güney Amerika'na başlatma şimdi! Gidecek olsan bile, şimdikinden farklı bir durumda olacağını mı sanıyorsun? İyi bir yere gelip yerleşmişsin, ne diye Paris'i bırakıp gideceksin anlamıyorum?"

"Paris'ten bıktım! Quartier'den nefret ediyorum!"

"Quartier'den uzaklaş. Kentin içinde şöyle bir dolaş, bak bakalım, neler olacak sana?"

"Bir şey olmayacak. Bir gece tek başıma dolaştım durdum, bir şey olmadı. Yalnızca bisikletli bir polis durdurup kimliğime baktı."

"Kent gece daha güzel değil miydi?"

"Ben Paris'i istemiyorum."

Gördünüz mü? Ona acıyordum, ama elimden gelen bir şey de yoktu; daha ilk ağızda saplantı haline getirdiği iki şeyle karşı karşıyaydınız: Güney Amerika'ya gitmek ve Paris'ten nefret. İlk fikri kitaplardan almıştı, ikincisinin de aynı yolla geldiğine eminim.

"Kusura bakma, dedim, "yukarı çıkıp bir iki haber yetiştirmeliyim.

"Muhakkak gitmen lazım mı?"

"Değil mi ya!"

"Ben de seninle gelip, yukarıda otursam olur mu?"

"Nasıl istersen...

Dışarıdaki odada oturup gazeteleri, dergileri karıştırmaya başladı. Ben de iki saate yakın esaslı çalıştım. Sonra yazıları daktilo ederek büyük bir zarfa yerleştirdim; odacı çocukla

St. Lazare istasyonuna yolladım. Dışarıya çıktığımda Robert'i uyumuş buldum. Onu uyandırmaya kıyamıyordum, ama kapıyı kilitleyip gitmek de istemiyordum. Elimi omzuna koydum. Başını salladı. "Yapamayacağım" diye inledi, "Yapamayacağım. Kimse beni zorlayamaz buna!"

"Robert" diye seslenerek omuzlarından sarstım. Gözlerini açıp gülümsedi.

"Biraz önce sayıkladım mı?"

"Bir şeyler söylüyordun ama anlayamadım."

"Tanrım! Öyle bir rüya idi ki!..

"Daktilonun sesi mi uyuttu seni?"

"Belki... Dün gece hiç uyumamıştım da.

"Ne var ki?"

"Hiç, gevezelik.

Söylediğini gözlerimin önünde canlandırabiliyordum. Arkadaşlarının yatak odalarındaki durumlarını gözümde canlandırmak gibi pis bir huyum vardı. Birlikte Cafe Napolitain'e gittik. İçkilerimizi yudumlarken, bulvardaki kalabalığı seyrediyorduk.

III

Ilık bir bahar akşamıydı. Robert gittikten sonra Napolitain'in terasına oturmuş ortalığın kararmasını, elektriklerin teker teker yanışını izliyordum. Önümden otomobil, atlı araba ve insan seli akıyordu. Bir ara masaların önünden güzel bir kız geçti; gözlerimle ta yukarıya kadar takip ettikten sonra kaybettim. Sonra aynı şekilde bir başkasını seyrettim. Derken önceki kızın geri döndüğünü gördüm. Önümden geçerken göz göze geldik; durdu ve iki adım atıp masama oturdu. Garson yanıbaşımıza dikilmişti.

"Ne içersiniz?" diye sordum.

"Pernod.

"Küçük kızlara iyi gelmez bu.

"Sensin küçük kız. Söyle garsona da bir tane getirsin."

"Benim için de bir pernod getirin.

"Ne o, ziyafete mi gidiyorsun?"

"Tabii, sen gelmiyor musun?"

"Bilmem, bu şehirde hiçbir şeye karar veremez insan."

"Paris'i sevmiyorsun galiba?"

"Hayır."

"Niye başka yere gitmiyorsun öyleyse?"

"Başka yer yok.

"Mutlu musun?"

"Hadi canım, sen de!"

Pernod, absentin yeşilimsi bir benzeridir. Su katınca süt gibi olur. İçimi de fena değildir hani, adamı iki kadehte heyheyletir. Kadehlerimizdekini içerken kız durgun görünüyordu.

"Ee, dedim, "bana yemek ısmarlayacak mısın?"

Kız gülümsedi, niçin gülümsediğini anlamıştım. Ağzı kapalıyken oldukça güzel bir kızdı. İçkinin parasını ödeyerek dışarı çıktık. Boş bir faytona işaret ettim; kenara yanaştı, bindik. Opera Caddesinde kapıları kilitli, vitrinleri ışıklı dükkânların önünden geçiyorduk. Sokak terk edilmiş gibi bomboştu. Araba, vitrini saatlerle dolu olan New York Herald bürosunun önünden geçti.

"Bu saatler ne işe yarar?" diye sordu kız.

"Amerika'daki saatleri gösteriyor.

"Alay etme benimle.

Daha ileride Pyramides Sokağına saptık, Rivaliy Sokağını geçtik, Tulieriers'ye geldik. Kız göğsüme doğru büzülmüştü; kollarımı omzuna attım. Kafasını yavaşça yukarı kaldırıp, öpme-

mi bekledi. Bir eliyle oramı buramı tutmaya çalıştı. Elini geri ittim.

"Vazgeç, dedim.

"Ne oldu, hasta mısın?"

"Evet.

"Herkes hasta. Ben bile hastayım.

Tulieriers'yi geçmiş yeniden aydınlığa çıkmıştık. Seine boyunca ilerledikten sonra Saints Pères Sokağına döndük.

"Hasta hasta pernod içmemeliydin.

"Sen de içmemeliydin."

"Benim için fark etmez. Kadınlara dokunmaz.

"Adın ne?"

"Georgette. Seninki?"

"Jakop.

"Flaman ınısın?"

"Hayır, Amerikalı.

"İyi. Flamanları hiç sevmem.

Bu sırada da lokantanın önüne gelmiştik; arabacıya durması için seslendim. Arabadan indik. Georgette lokantanın görünüşünü beğenmemişti.

"Bura pek iyi bir yer değil galiba, dedi.

"Daha iyi bir yere gitmek istiyorsan hazır araba buradayken binebilirsin" dedim.

Onu, yemekte birisiyle birlikte olmak gibi bir duygunun etkisiyle yanıma almıştım. Bir sokak sermayesiyle yemek yemeyeli çok olmuştu. Bunun ne derece sıkıcı bir şey olduğunu unutmuştum. Lokantaya girdik, kasada oturan Bayan Lavigne'in yanından küçük bir odaya geçtik. Georgette yemek yedikçe canlanıp neşelendi.

"Fena değilmiş burası, diye söylendi. "şık bir yer değil, ama yemekleri güzel.

"Liège'de yediklerinden daha iyidir.

"Brüksel demek istiyorsun.

Bir şiş şarap daha açtırdık. Georgette şakalar yapmaya başlamıştı. Kadehlerimizi tokuştururken çürük dişlerini göstererek gülümsedi: "İyi bir insansın," diyordu, "ama çok yazık ki hastasın. İyi olsaydın anlaşırdık. Ne var allahaşkına?"

"Savaşta yaralandım.

"Ah o kahrolası savaş!"

Savaşın feci bir şey olduğu, uygarlığın baş belası kesildiği gibi konularda uzun bir tartışmaya girebilirdik. Ancak sıkılmaya başlamıştım, tam bu sırada yandaki bölmeden bir ses geldi.

"Barnes! Hey Barnes! Sana söylüyorum Jakop!"

"Bir arkadaşım sesleniyor, diye özür dileyerek yerimden kalktım.

Cohn, Frances Clyne, Bayan Braddocks ve tanımadığım daha yedi sekiz kişi büyükçe bir masada toplanmışlardı.

Braddocks, "Bizimle dansa geliyor musun?" diye sordu.

"Ne dansı?"

"Basbayağı dans. Yeni baştan canlandırma kararı aldık onları. Bunu Bayan Braddocks söylüyordu.

Frances masanın öbür ucundan, "Muhakkak gelmelisin, diye söze karıştı. "Hepimiz gidiyoruz.

Braddocks, "Tabii gelecek, diye benim yerime yanıt verdi. "Jake, gel otur, kahveyi birlikte içelim.

"Olur."

Bayan Braddocks, "Arkadaşını da getir, diye gülümsedi. Kanadalı olan Bayan Braddocks, bütün Kanadalılar gibi anlayışlı biriydi.

"Şimdi geliyoruz, diyerek geri döndüm.

Georgette, "Arkadaşların kim?" diye sordu.

"Yazarlar, sanatçılar."

"Irmağın bu yanında onlardan çok var."

"Hem de dolu.

"Bana göre de öyle. Ayrıca kimileri oldukça da iyi para kazanıyor."

"Evet.

Yemeğimizi bitirmiştik. "Kalk gidelim, dedim. "Kahveyi arkadaşların yanında içeceğiz.

Georgette çantasını açtı; küçük aynaya bakarak yüzünün orasına burasına dokunarak tuvaletini düzeltti: dudaklarını yeniden boyadı, şapkasını düzeltti. "Gidelim" dedi.

Arkadaşların oturduğu kısma geçince, erkeklerin hepsi ayağa kalktılar.

"Size nişanlım Matmazel Georgette Leblanc'ı takdim etmek isterim," dedim. Georgette o harikulade gülüşüyle teker teker hepsinin ellerini sıktı.

Bayan Braddocks, "Şantöz Georgette Leblanc ile akrabalığınız var mı?" diye sordu.

"Tanımıyorum bile.

"Ama aynı adı taşıyorsunuz."

"Hayır, benim adım Hobin'dir."

Fransızca konuşurken biraz heyecanlandığı için söylediklerini karıştıran Bayan Braddocks, "Bay Barnes sizi Bayan Leblanc olarak tanıttı, dedi.

Georgette, "O aptalın biridir," diye karşılık verdi.

"Yani şaka mı yaptı?"

"Evet. Gülesiniz diye.

Bayan Braddocks masanın öbür ucundaki kocasına seslendi: "Duydun mu Henry, Bay Barnes nişanlısını Bayan Leblanc diye takdim etti. Halbuki asıl adı Hobin imiş.

"Tabii karıcığım, Bayan Hobin'i eskiden tanırım.

Frances Clyne, "Bayan Hobin" diye seslen-

di. Oldukça hızlı ve düzgün bir Fransızcayla konuşuyordu. Bayan Braddocks gibi ne övünür gibi konuşuyor, ne de şaşırıyordu. "Çoktan beri mi Paris'tesiniz? Burası hoşunuza gidiyor mu? Herhalde Paris'e âşıksınız değil mi?"

Georgette bana dönerek, "Kim bu?" diye sordu. "Onunla konuşmam lazım mı?"

Frances'e çevirdi başını; ellerini birbirine kenetlemiş, dudaklarında hafif bir tebessüm vardı. "Hayır," dedi, "Paris'i sevmiyorum. Çok pis ve pahalı."

"Aman demeyin. Ben aksine fevkalade temiz buluyorum. Avrupa'nın en temiz kentlerinden biri."

"Ben çok pis buluyorum.

"Garip! Ama belki Paris'e yeni geldiniz.

"Çoktan beri buradayım."

"Halkı çok iyidir, bunu kabul etmek lazım.

Georgette bana döndü. "Arkadaşların çok iyi, diye mırıldandı.

Frances sarhoş olduğundan bu tartışmayı uzatmak niyetindeydi, ama kahveler geldi. Lavigne de likörleri getirdi. Onları içtikten sonra, hep birlikte Braddocksların istediği dans kulübüne doğru yola çıktık.

Saint Geneviève'de Montagne Sokağındaki bu kulüp, bir *bal musette* idi, vardığımızda âdeta bomboştu. Kapının yanına doğru oturan bir polis ve Amerikanbarın ardındaki patronla, karısından başka kimse yoktu. Biz içeri girerken patronun kızı da aşağı iniyordu. Salonun bir başında uzun banklar ve masalar vardı, öte başı da dans için ayrılmıştı.

Braddocks. "Millet erken gelse, diye mırıldandı. Patron da yüksek bir sandalyenin üstüne çıkmış akordeon çalmaya başlamıştı. Ayakbileklerine bir sıra zil takmış, zaman zaman ayağını oynatarak bunlarla da tempo tutuyor-

du. Herkes dans etmeye başlamıştı. Salonun havası, iyice ısınmıştı. Pistten ter içinde dönüyorduk. Georgette "Hay Allah," diye söylendi. "Sanki sıcak bir kutuya tıkıldık.

"Öyle, çok sıcak."

"Hem de nasıl.

"Şapkanı çıkarsana.

"Bak, bu iyi bir fikir."

Birisi Georgette'i dansa kaldırdı; ben de bara gittim. Salonun sıcaklığı arasında akordeonun sesi pek hoş geliyordu. Bir duble bira içerken kapıya yakın durmuş, gelen havayla serinlemeye çalışıyordum. Yokuştan aşağı iki taksi iniyordu. İkisi de kapının önünde durdu. İçinden bir alay gömlekli, rahat giyimli genç çıktı. Hararetli hararetli konuşuyorlardı. Brett de onların arasında, gayet samimi, halinden memnundu.

Gençlerin arasından uzun boylu biri Georgette'i görünce, "İşte hakiki bir orospu, diye bağırdı. "Onunla dans edeceğim bakın!"

Uzun boylu esmer olanı "Yavaş ol biraz!" diye seslendi.

Sarı dalgalı saçları olan, "Merak etme, şekerim," diye karşılık verdi. Brett de yanlarındaydı.

Çok kızmıştım. Bu tip insanlara oldum olası çok içerlerdim. Sempatik ve komik görünmek için böyle hareket ettiklerinden, onlara hoşgörülü davranmak gerekiyordu, ama bunlardan birine iyi bir ders vermek lazımdı. Ancak böyle yapacağıma dışarı çıktım, bitişikteki meyhaneye giderek bir bardak bira daha içtim. Bira çok kötüydü; ağzımdaki acılığı gidermek için ondan da beter bir konyak içtim. Geri döndüğüm zaman pist iyice dolmuştu. Georgette uzun boylu, sarışın bir delikanlıyla dans ediyordu. Müzik durunca bir başkası gelip onu dansa davet etti. Onların arasına karışmıştı.

Hepsinin teker teker onunla dans edeceğini biliyordum. Böyle olurdu hep.

Bir masaya oturdum. Cohn da orada oturuyordu. Frances dans ediyordu. Bayan Braddocks birini getirdi. Robert Prentiss diye tanıştırdı. Chicago üstünden New York'tan geliyormuş ve yetenekli genç bir romancıymış. İngilizimsi bir aksanı vardı. Bir kadeh bir şey ikram etmek istedim.

"Teşekkür ederim, dedi, "şimdi bitirdim.

"Bir tane daha iç."

"Teşekkür ederim, içerim.

Evin kızına seslendik, birer kadeh içki ısmarladık.

"Kansas City'denmişsin. Öyle söylediler," dedi.

"Evet.

"Paris'i eğlenceli buluyor musun?"

"Evet.

"Gerçek mi?"

Biraz sarhoş olmuştum. Tam anlamıyla sarhoş değil, ama biraz dikkatsiz olacak kadardım.

"Sen öyle bulmuyor musun yani?" diye karşılık verdim.

"Çok hoş kızıyorsun birden, diye güldü. "Keşke bende de olsa bu meziyet."

Kalkıp dans pistine doğru yürüdüm.

Bayan Braddocks arkamdan geliyordu. "Robert'e kızma." diye seslendi. "Henüz çocuk sayılır bak.

"Kızmadım ki... Bir an kusacakmışım gibi oldum da..."

"Nişanlın fena halde eğleniyor." Bayan Braddocks, Lett dedikleri uzun boylu esmer delikanlıyla dans eden Georgette'e bakıyordu.

"Yaa, dedim.

"Öyle" dedi Bayan Braddocks.

Cohn yanımıza gelmişti. "Hadi, Jake, dedi. "Bir içki iç. Birlikte bara doğru yürüdük. "Nen var, yahu?" diye sordu.

"Bir şeyim yok. Bütün bunlar beni hasta ediyor o kadar."

Brett de bara gelmişti. "Merhaba" diye selamladı bizi.

"Merhaba Brett" dedim, "daha sarhoş olmadın mı?"

"Niyetim yok. Bana bir konyak soda ısmarlasanıza."

Kız elindeki bardakla dururken Robert Cohn'un onu seyrettiğini gördüm. Verimli bir toprak gören vatandaşların gözündeki iştaha benzer bir ışık vardı gözlerinde. Brett cidden nefis bir kızdı. Dar bir jarse süveter, tüvid bir etek giymişti. Saçlarını oğlan çocukları gibi sımsıkı arkaya doğru taramıştı. Vücudu bir yarış yatı kadar düzgün ve uyumluydu. İnce yün jarse içinde bu güzelin hatlarının hiçbirini kaçırma olanağı yoktu zaten.

"Brett, arkadaşların pek hoş, dedim.

"Öyledirler. Ya sen, şekerim, sen o kızı nereden buldun?"

"Napolitain'den.

"İyi bir gece geçirdiniz mi bari?"

"Olağanüstü."

Brett güldü. "Yanlış işler yapıyorsunuz, Jake. Hepimize hakaret bu. Frances'e bak, Jo'ya bak orada.

Bu, Cohn'un yararına söylenmiş bir laftı.

"Mesleğinde usta olduğu belli, diyerek gülümsedi Brett. Bir de kahkaha attı.

"Hiç de sarhoş değilsin," dedim.

"Değilim ya! İnsan bu yanımdakiler gibi bir grubun içinde olunca daha az içiyor.

Yeni bir parça başlamıştı. Robert Cohn, "Bu dansı lütfeder misiniz Lady Brett?" diye kıza sokuldu.

Brett gülerek, "Bunu Jakop'a söz vermiştim daha önce," diye özür diledi. "Jake. adın tıpkı İncil'dekiler gibi.

Cohn, "Öyleyse bundan sonrakini, diye ısrar etti.

"Gidiyoruz, Montmartre'da bir yerde toplanacağız."

Dans ederken göz ucuyla Cohn'a baktım. Hâlâ aynı yerde bizi seyrediyordu.

"Yeni birini yaktın," dedim.

"Boş ver, zavallı oğlan. Şimdiye değin hiç fark etmemiştim."

"Ne çıkar onu da sıraya alsan."

"Aptalca konuşma.

"Asıl sen aptallık ediyorsun."

"Ne olmuş? Ediyorsam ediyorum.

"Hiç. dedim. Akordeona uyarak dövünüyorduk. Biri de banjo çalmaya başlanmıştı. Hava sıcaktan iyice ağırlaşmıştı, ama keyfim yerindeydi. Oğlanlardan biriyle dans eden Georgette'in yanından geçtik.

"Bunu ne diye getirdin?"

"Bilmem, getirdim işte.

"Bazen çok romantikleşiyorsun.

"Aksine sıkıntıdan öyle oluyor.

"Şimdi?"

"Şimdi sıkılmıyorum.

"Gel gidelim. Kızla ilgilenecek çok.

"Sen gitmek istiyor musun?"

"İstemesem teklif eder miyim?"

Pistten ayrıldık. Duvara astığım ceketimi alıp giydim. Brett barın önünde duruyor, Cohn'un söylediklerini dinliyordu. Yanlarına gelip bir zarf istedim. Patron bana boş bir zarf uzattı. İçine elli frank koyarak ağzını yapıştırdım. "Benimle gelen kız beni soracak olursa bunu verirsin," dedim. "Ancak bu gençlerden biriyle gidecek olursa zarf sizde kalsın, sonra alırım."

"Emredersiniz mösyö. Bu kadar erken mi gidiyorsunuz?"

"Evet.

Kapıya doğru yürüdük. Cohn hâlâ Brett'e bir şeyler anlatıyordu. Kız iyi geceler dileyerek koluma girdi. Dışarı çıkınca bir taksi bulmaya çalıştık.

Brett, "Elli frangı boşa harcıyorsun, dedi.

"Önemi yok.

"Otomobil yok galiba?"

"Pantheon'a kadar yürür oradan bineriz.

"En iyisi birini gönderip getirtelim.

"Yandaki meyhaneye girer, bir içki içerken, birini de taksi getirmeye yollarız."

"Hiç yürümezsin değil mi?"

"Elimden gelse hiç yürümem.

Yandaki meyhaneye girip, garsonu araba bulmaya yolladık. Barın önünde durmuş, konuşmadan birbirimizi seyrediyorduk. Garson geldi, otomobilin beklediğini haber verdi. Garsona bir frank verdim. Brett elimi kuvvetle sıkıyordu.

"Nereye çekmesini söyleyeyim.

"Etrafta dolaşsın.

Şoföre Parc Montsouris'e gitmesini söyleyerek içeri girip kapıyı çektim. Brett köşeye çekilmiş, arkasına dayanmıştı. Gözleri kapalıydı. Yanına oturdum. "Sevgilim öyle perişanım ki!" diye inledi.

IV

Taksi önce aydınlık, sonra karanlık sokaklardan geçerek tepeye doğru tırmanmaya başladı. St. Etienne du Mont'tan, dümdüz bir asfaltı izleyerek, ağaçları, Contrescarpe Alanında bekleyen otobüsü geçtikten sonra, parkeli Mo-

uffetard Sokağına yöneldi. Yolun iki yanında ışıklı meyhaneler ve hâlâ açık dükkânlar vardı. Önce birbirimizden ayrı oturuyorduk. Ancak eski sokaktan aşağıya doğru inmeye başlayınca iyice sokulduk. Brett'in şapkası çıkmıştı. Başını arkaya dayamıştı. Açık dükkânlardan vuran ışıkta yüzünü gördüm, sonra yine karanlıkta kaldık. Gobelins Caddesinden geçerken yine iyice aydınlandı taksinin içi. Uzun yüzü ışıkta bir an parlayıp söndü. Sokak haraptı: işçiler, gaz lambası ışığında tramvay yollarını onarmaya çalışıyorlardı. Yeniden karanlığa girince eğilip ağzından öptüm. Dudaklarımız bir süre sıkı sıkıya kapandı, sonra köşesine iyice büzüldü.

"Bana dokunma!" dedi. "Lütfen dokunma bana!"

"Ne oluyor?"

"Dayanamıyorum.

"Brett!"

"Rica ederim. Bilmen lazım. Dayanamıyorum o kadar... Sevgilim ne olur anlayışlı ol!"

"Beni sevmiyor musun?"

"Sevmiyor muyum? Bana dokunduğun zaman kendimden geçiyorum.

"Bunun bir çaresine bakamaz mıyız?"

Şimdi doğrulmuştu. Omzuna dolanmış olan koluma abanıyordu, oldukça sakinleşmiştik. Gerçekten kendi gözleriyle görüp görmediğini merak ettiren bir biçimde gözlerimin içine bakıyordu: bu gözler herkesin gözü görmez olsa bile böyle bakmakta devam edecekti. Dünyada bakacak başka hiçbir şey olmasa bile öylece bakacaktı bu gözler, ama aslında birçok şeyden korkuyordu.

"Yapabileceğimiz bir şey yok mu?" diye sordum.

"Bilmiyorum. Bunu bir daha denemeye hiç niyetim yok."

"Öyleyse ayrılalım."

"İyi ama sevgilim seni görmem lazım. Bütün mesele burada değil, biliyorsun."

"Yo, eninde sonunda hep oraya varır iş.

"Bütün suç bende. Her şeyin karşılığını ödemek zorunda kalıyoruz sonunda.

Aynı şekilde durmadan gözlerimin içine bakıyordu. Bu gözlerin farklı bir derinliği vardı: bazen de dümdüz olurdu. Şu andaysa, bütün derinliğine kadar girebiliyordum.

"Bazı insanlara çektirdiklerimi düşünüyorum da!.. Şimdi onların karşılığını ödüyorum.

"Saçmalama, dedim, "benim başıma gelenlerin yanında gülünç olması gerekirken, ben düşünmüyorum bile.

"Ben onu kastetmedim ki!"

"Neyse kapatalım bu konuyu.

"Bir zaman ben de kendi kendime gülmüştüm buna." Bana bakmıyordu. "Kardeşimin bir arkadaşı da Mons'tan böyle dönmüştü. Kötü bir şaka gibi gelmişti baştan. Öteki oğlanlar bir şey biliyor mu?"

"Hayır, kimse bir şey bilmiyor.

Konu kapanmış sayılırdı benim için. Zaman zaman bunu değişik açılardan ele almış, üstünde uzun boylu düşünmüştüm.

"Çok gülünç" dedim. "Çok gülünç. Âşık olmak da çok gülünç."

"Öyle mi sanıyorsun?" Gözleri yine derinliğini kaybetmiş, düzelmişti.

"O anlamda gülünçlük değil. Bir bakıma bu dünyanın en güzel şeyi.

"Hayır, cehennem azabı.

"Birbirimizi görmek de iyi.

"Ben o fikirde değilim.

"İstemiyor musun?"

"Mecburum.

Şu anda iki yabancı gibi oturuyorduk.

Sağda Montsouris Parkı vardı. Havuzu canlı alabalık dolu, oturup parkı seyredebileceğimiz lokanta kapalı ve kapkaranlıktı. Şoför başını arkaya çevirdi.

"Nereye gitmek istiyorsunuz?" diye sordu. Brett başını yana çevirdi.

"Select'e gidelim.

Şoföre, "Café Select'e çek" dedim. "Montparnasse Bulvarına." Dümdüz aşağıya indik: Lion de Beefört'a sapıp, Montrouge tramvaylarını geçtik. Brett dümdüz ileriye bakıyordu. Montparnasse'ın ışıkları görünen Raspail Bulvarından geçerken, "Bir şey yapmanı istesem senden ne dersin?" diye mırıldandı.

"İste bakalım.

"Oraya varınadan beni bir daha öp.

Taksi durunca parayı verip çıktık. Çıkarken Brett şapkasını giymişti. Yere basarken uzattığım elimi tuttu. Elleri titriyordu. "Çok perişan halde miyim?" diye mırıldandı. Şapkasını başına yerleştirmişti. Bara girdik. İçeride barda ve masalarda oturanlar dans kulübündeki insanlardı.

Brett onları, "Merhaba çocuklar!" diye selamladı. "Bir şeyler içmek istiyorum.

Küçük bir Yunanlı ressam koşup geldi: "Brett, Brett!" diye acele acele konuşuyordu. "Sana çok güzel bir haberim var. O kendine dük derdi, ama herkes Zizi diyordu ona.

"Merhaba Zizi!"

"Sana bir dostumu takdim edeceğim. Şişman bir adam peydah oldu. "Kont Mippipopolous, Lady Ashley."

Brett, "Memnun oldum, diye mırıldandı.

Saat kösteğinde bir geyik dişi takılı olan kont, "Paris'te eğleniyorlar mı hanımefendileri?" diye sırıttı.

"Oldukça.

"Paris iyi yerdir ama Londra da eğlenceli."

"Evet, çok.

Braddocks'lar masalarına çağırdılar. "Senin kız ortalığı birbirine kattı, dediler.

"Ne oldu?"

"Patronun kızının bir lafı üzerine patlak vermiş her şey. Harikaydı biliyor musun? Sarı vesikasını çıkarıp patronun kızına seninkini de göreyim diye tutturmuş.

"Sonra?"

"Sonra birisi alıp evine götürmüş. Ama esaslı bir parçaydı... Argosu da dehşetli hani. Bir şey içsene yahu.

"Hayır gitmem lazım. Cohn'u gördün mü?"

"Frances ile eve döndüler. Çok canı sıkılmışa benziyordu.

"Neyse ben gidiyorum. Hoşça kalın.

Barda duran Brett'e de veda ettim. Kont bir şişe şampanya açtırıyordu. Bir bardak da bana ikram etti.

"Teşekür ederim, gidiyorum, dedim.

Brett, "Gerçekten gidiyor musun?" diye sordu.

"Evet başım ağrıyor. Yarın ofisime gel.

"Olmaz."

"Öyleyse nerede buluşalım.

"Beşten sonra nerede istersen.

"Kentin öte yanında, örneğin Crillon'da.

"Kabul, saat beşte orada olurum.

"Olmaya çalış, dedim.

"Meraklanma, bugüne kadar boşa bekletttim mi seni?"

"Mike'den haber var mı?"

"Bugün bir mektup aldım.

"İyi geceler, efendim, dedi kont.

Kaldırıma çıkıp St. Michel Bulvarına doğru yürüdüm, Rotonde'un masaları hâlâ kalabalıktı, onların önünden karşıya geçtim; Dome'un kaldırımın kıyısına dek dizili masalarına bak-

tım. Masaların birisinden biri el salladı, kim olduğunu görmedim, yürümeye devam ettim. Eve gitmek istiyordum. Montparnasse Bulvarı bomboştu. Lavigne sımsıkı kapalıydı, Closerie des Lilas'nın önünde de masaları birbiri üstüne yığıyorlardı. Sokak lambalarının altındaki körpe yapraklı kestane ağaçlarının arasından, Ney'in heykelinin yanından geçtim. Heykelin dibine de solmuş, mor bir çelenk dayalıydı. Üstündeki yazıyı okumak için durdum: Bonapartçı gruplardan geliyordu, bir de tarih vardı, ama aklımda kalmadı. Dizlerine kadar çizmeleriyle, yemyeşil at kestanesi yapraklarının arasında sallar gibi tuttuğu kılıcıyla Mareşal Ney, oldukça iyi görünüyordu. Evim yolun karşısında, St. Michel Bulvarından biraz daha aşağıdaydı.

Kapıcının odasında ışık vardı, kapısını çaldım, kadın mektuplarımı verdi. İyi geceler diyerek, yukarı çıktım. İki mektupla, bazı kâğıtlar vardı. Yemek odasındaki gaz lambasının ışığında şöyle bir baktım. Mektuplar Amerika'dan geliyordu. Biri banka hesap durumunu gösteriyordu. Bakiye 2.432,60 dolar olarak görünüyordu. Çek defterimi çıkardım, ay başından bu yana bozdurduğum dört çekin tutarını hesapladım, bundan düştüm: 1.832,60 dolarım kalmıştı. Bunu kâğıdın arkasına yazdım. Mektuplardan biri nikâh çağrısıydı. Bay ve Bayan Aloysius Kirby, kızları Katherine'in nikâhına çağırıyorlardı. Ne kızı, ne de evleneceği adamı tanıyordum. Sanırım, bütün kente dağıtıyorlardı bunları. Garip bir addı bu. Aloysius adlı birini tanısaydım, hatırlayacağımdan kuşkum yoktu. Tam bir Katolik adıydı. Çağrının üzerinde bir de arma vardı. Rum dükü Zizi gibi bir şey. Ve şu kont. Eğlenceli bir adamdı kont. Brett'in de bu sanı vardı: Lady Ashley! Brett'in canı cehenneme! Canın cehenneme, Lady Ashley!

Yatağın yanındaki lambayı yaktım, gazı kapattım, pencereleri açtım. Yatak, pencereler-

den oldukça uzaktaydı, pencereleri açtıktan sonra, yatağın yanında soyundum. Dışarıda tramvay raylarının üzerinden, çarşılara sebze taşıyan bir gece treni geçip gitti. Uyuyamayınca, rahatsız ediyordu bu ses insanı. Soyunup, yatağın yanındaki büyük dolabın aynasında kendime baktım. Odanın döşenişi, tam Fransızlara uygun biçimdeydi. Kullanışlıydı belki de. Yararlanacak başka yerler yokmuş gibi. Eğlenceli bir şey olmalıydı bu. Pijamalarımı giydim, yatağıma girdim. Boğa güreşi gazetelerinden gelmişti iki tane, paketlerini açtım. Biri turuncuydu, öteki de sarıydı. İkisindeki haberler de aynı olmalıydı. Bu bakımdan önce hangisini okusam, öbürünün tadı kaçacaktı. Le Toril daha iyice bir gazeteydi, onu okumaya başladım. Küçük haberlerden, Cornigram'lara kadar hepsini okudum. Lambayı söndürdüm. Belki biraz uyuyabilirdim.

Kafam çalışmaya başladı. Eski dert ne olursa olsun, olacak şey değildi böylesine yaralanma. Dahası bir de o İtalyan gibi hep alay konusu oluyordu insan. İtalyan hastanesindeyken bir dernek kuracaktık. Başımıza gelenin İtalyancada gülünç bir adı vardı. Ötekilere, İtalyanlara ne oldu, hâlâ merak ederim. Milano'da, Padiglione Ponte'de Ospedale Maggiore'deydik. Yandaki bina Padiglione Zonda idi. Ponte'nin mi, yoksa Zonda'nın mı bir heykeli vardı orada da. Ben oradayken bir irtibat albayı görmeye gelmişti beni. Çok komik olmuştu. Hemen hemen ilk komik şey oydu. Sargılar içindeydim. Ama her şeyi anlatmışlardı ona. O da olağanüstü bir söylev çekmişti bana. "Sen, bir yabancı, bir İngilizsin (oysa bütün yabancılar İngilizdi). Hayatından daha önemli bir şey verdin!" Ne söylevdi o! Yaldızlarla yazdırıp işyerime asmak isterdim. Hiç gülmüyordu. Sanırım, kendini benim yerime koyuyordu. "Che mala fortuna! Che mala fortuna!"

Nedense inanamıyordum; galiba alışmaya çalışıyordum: insanların başına dert olmayım diyordum. İngiltere'ye gönderildiğim zaman Brett'e rastlamasaydım, belki de başıma hiçbir şey gelmeyecekti. Öyle sanıyorum ki o, elde edemeyeceği bir şeyi istiyordu. Eh, insanlar böyledir işte. Canı cehenneme insanların! Katolik kilisesi ne güzel çözümlüyordu bu işleri. Hiç değilse iyi öğütler veriyordu. Hiç düşünmemeyi öğütlüyordu. Doğrusu, güzel bir öğüttü. Uymaya çalışın zaman zaman. Hele bir uymaya çalışın bakalım.

Aklım bir şeyden ötekine zıplayarak, düşüne düşüne uyanık yatıyordum. Sonra elimde olmadan Brett'i düşünmeye başladım, gerisi kaybolup gitmişti. Zihnimdeki sıçramalar durmuş, hafifçen dalgalanan düz bir yüzey halini almıştı. Birden içimden ağlamak geldi. Bir süre sonra azıcık rahatlamıştım; aşağı yukarı gidip gelen tramvayların gürültüsünü dinleyerek yatıyordum; derken uyuyakalmışım.

Uyandım. Dışardan birtakım gürültüler geliyordu. Dinledim, tanıdık birinin sesine benziyordu. Üstüme robdöşambrını alıp kapıya gittim. Kapıcı biriyle konuşuyordu. Adımdan söz edildiğini duyunca aşağıya seslendim.

"Siz misiniz Bay Barnes?" diye bağırdı kapıcı.

"Evet.

"Sizi göreceğini söyleyerek bütün mahalleyi ayağa kaldıran bir kadın geldi. Gecenin bu saatinde yapılacak iş mi bu! İllaki sizi görmeliymiş. Uyuduğunuzu söyledim ama!..

Brett'in sesini tanımıştım. Uyku sersemi onun Georgette olduğundan emindim. Niye bilmiyordum. Ancak onun adresimi bilmesine imkân yoktu. "Lütfen yukarı yollar mısınız?" diye seslendim.

Brett yukarı çıktı. Oldukça sarhoş olduğunu gördüm. "Demek uyumuyordun" diye mırıldandı.

"Ya ne yaptığımı düşünüyordun?"

"Bilmem, saat kaç?"

Saate baktım, dört buçuktu. "Farkında bile değilim, dedi. "Oturabilir miyim? Kızma sevgilim. Konttan yeni ayrıldım, beni buraya o getirdi."

"Nasıl bir adam?" Konyak, soda ve bardakları hazırlıyordum.

"Çok az olsun. Beni sarhoş etmeye çalışma. Kont mu? Fena değil, bizden sayılır."

"Kont mu o?"

"Şerefe. Galiba. Öyle sanıyorum. Layık da bana kalırsa. İnsanları çok iyi tanıyor. Nerden edinmiş bunu bilmem. Amerika'da bir sürü şekerci dükkânı varmış."

İçkiden bir yudum aldı.

"Mağaza zinciri mi ne dedi. Yahut öyle bir şey. Hepsi birbirine bağlıymış. Biraz anlattı bana. Çok ilginç. Ama bizden. Hiç kuşkusuz. Hemen belli oluyor."

Bir yudum daha aldı.

"Saçmalıyorum yine, değil mi? Kusuruma bakmıyorsun ya? Zizi'ye de yardım ettiğini biliyor muydun?"

"Zizi gerçek bir dük mü?"

"Şaşırınam. Biliyorsun Yunanlı. Kötü ressam. Konttan çok hoşlandım."

"Nereye gittiniz?"

"Her yere. Buraya da o getirdi. Onunla birlikte Biarritz'e gidersem on bin dolar vereceğini söyledi. Bu kaç İngiliz lirası eder?"

"İki bin kadar."

"Çok paraymış. İstemedim. Efendice karşıladı bunu. Biarritz'de çok tanıdığım olduğunu söyledim. Gülüyordu.

"Sonra Cannes'a, Monte Corla'ya gidelim dedi. Oralarda çok insan tanıdık dedim. Her yerde akadaşım vardır dedim. Haksız mıyım? Sonra beni buraya getirmesini söyledim.

Gözlerini bana dikmişti. Elleri masanın üstünde duruyordu. "Hoşuma gitmedi bunlar, diye devam etti, "seni sevdiğimi söyledim ona. Gerçekten de. Bakma öyle. Bunu da efendice karşıladı. Yarın gece bizi yemeğe davet etmek istiyor. Gidelim mi?"

"Niye olmasın?"

"Gideyim artık.

"Niye?"

"Seni görmek istemiştim, gördüm. Anlamsız değil mi? Giyinip aşağı inmek ister misin? Arabası aşağıda bekliyor."

"Kont'un mu?"

"Evet. Üniformalı şoförü de var. Sabaha kadar gezdirip, ormanda kahvaltı etmemizi istiyor."

"Sabahleyin yapılacak işlerim var. Çalışmam lazım. Ayrıca size yetişemem, eğlenmeye başlamak için oldukça geç."

"Eşeklik etme!"

"Gidemem.

"Nası' istersen. Kendisine güzel bir mazeret bul."

"Ne olursa. Mutlaka.

"İyi geceler sevgilim.

"Pek duygusal olma.

"Hastalandıracaksın beni.

Öpüşerek birbirimize iyi geceler diledik. "Gideyim artık sevgilim" dedi.

"Gitmen muhakkak lazım mı?"

"Evet.

Merdivenin başında yine öpüştük. Aşağı inince kapıyı açması için kapıcıya seslendiğim zaman, kapının arkasından bir şeyler söylendi-

ğini duyuyordum. Açık pencereden Brett'in yukarı caddeye. kaldırımın kenarında lambanın altında bekleyen büyük arabaya yürüyüşünü izledim. İçine girince, araba hareket etti. İçeri döndüm. Masanın üstündeki boş bardakla, yarı yarıya sodalı konyak dolu bardak duruyordu. İkisini de alıp mutfağa götürdüm, yarım bardağın içindekini musluğa döktüm. Yatak odasındaki gazı kapatıp, terliklerimi atarak yatağa girdim. İşte Brett buydu, ardından ağlamak istediğim. Sonra yukarı caddeye yürüyüşünü, arabaya girişini son defa gördüğüm biçimiyle gözlerimin önüne getirdim. Yine zehir zemberek oldu dünyam. Gündüz her şeyi oluruna bırakmak daha kolaydı ama, gece başka oluyordu.

V

Sabahleyin kahve içmek için Soufflot Sokağına kadar yürüdüm. Çok güzel bir sabahtı. Lüksemburg Parkındaki atkestanesi ağaçlarının hemen hepsi çiçek içindeydi. Sıcak olacağı belli bir günün o erken sabah güzelliği vardı havada. Kahveyle birlikte bir sigara yakıp gazetelere göz gezdirdim. Çiçekçi kadınlar çarşıdan geliyor, günlük mallarını düzenliyorlardı. Yukarı doğru Hukuk Fakültesine, aşağıya Sarbonne'a doğru giden öğrenciler geçiyordu. Bulvar tramvaylar ve işlerine giden insanlarla doluydu. "S" otobüslerinden birine bindim, arka sahanlıkta durarak Madelaine'e gittim. Madelaine'den, Capucines Bulvarından yürüyüp, Opera'daki ofisime geldim. Sıçrayan kurbağalarla, oyuncak boksörler satan adamların önünden geçtim. Satıcının yardımcısı kızın tuttuğu oyuncak boksörlerin iplerine takılmayayım diye kenardan dolaştım. Kız, ipleri ellerine dola-

mış, gözleri başka yerde duruyordu. Adanı, iki turistle pazarlık ederken, turistlerden üçü de durmuş, onlara bakıyordu. Kaldırıma bir silindiri iterek CINZANO yazan adamın arkasından yürüdüm. Etraf işlerine giden insanlarla doluydu. İşe gidiyor olmak tatlı bir duygu veriyordu insana. Caddeyi geçtim. ofisime doğru yürüdüm.

Öne Fransızca sabah gazetelerini okudum; sigara içtim; yazı makinesinin başına otururak çalışmaya başladım. Saat on bire doğru bir taksiyle Quai d'Orsay'e gittim. Bir düzineye yakın muhabirle birlikte bir saate yakın Dışişleri Bakanlığı sözcüsü, kalın bağa gözlüklü bir diplomatın basın toplantısında hazır bulunup, yarım saate yakın da sorulara verdiği yanıtları izledim. Başbakan, Lyons'da bir konuşma yapıyormuş, ya da yapmış da geri dönüyormuş. Kendi konuşup kendi dinlemek isteyen birkaç kişiyle, yanıt bekleyen ajans muhabirleri bir iki şey sordu. Haber yoktu Quai d'Orsay'den. Krum ve Woolsey'le aynı taksiyle döndük.

"Akşamları ne yapıyorsun? Seni pek göremiyorum Jake" diye sordu Krum.

"Çoğunlukla Quartier Lat'de oluyorum.

"Bir akşam ben de geleceğim. Dingo'ya. Orası da güzel bir yer değil mi?"

"Evet. Hem orası, hem de yeni açılan Select.

Çoktandır gelmek istiyorum" dedi Krum, "ancak insan evli barklı olunca olmuyor bir türlü."

Woolsey de "Tenis oynuyor musun?" diye sordu.

"Hayır" dedi Krum, "bu yıl pek oynadığımı söyleyemem. Arada bir kaçamak yapmaya çalıştım, ama pazar günleri ya yağmur yağıyor, ya da kortlar kalabalık oluyor."

"İngilizlere cumartesi günleri de tatil" dedi Woolsey.

"Şanslı adamlar" dedi Krum. "Bak sana ne söyleyeceğim, bu ajans muhabirliğini bir gün bırakacağım. O zaman sık sık kırlara gideceğim.

"En iyisi öyle yapmalı. Açık havada yaşamak, bir de küçük araba olursa.

"Gelecek yıl bir araba almayı düşünüyorum.

Taksideki camlı bölmeye vurdum. Şoför durdu. "Sokağıma geldik" dedim. "gelin bir şeyler içelim."

"Teşekkürler dostum" dedi Krum. Woolsey de başını salladı. "Çalışmam gerek."

Krum'un eline iki frank tutuşturdum.

"Deli misin Jake" dedi, "benden bu.

"Hepsi işyerine ait nasılsa.

"Yo, ben vereceğim.

Arkalarından el salladım. Krum başını uzattı, "Çarşambaya öğle yemeğinde görüşürüz" dedi.

"Görüşürüz.

Yeniden ofise döndüğümde Robert Cohn'u beni bekler buldum. "Merhaba Jake, dedi. "Yemeğe çıkmayacak mısın?"

"Çıkacağım. Bir şey var mı diye uğramıştım.

"Nerede yiyoruz?"

"Nerede istersen.

"Watzel'e gidelim mi? Mezeleri iyidir.

Yemekte bira ısmarladık. Garson, buğulu bardaklarda soğuk biraları getirdi. Masanın üstü bir alay meze tabağıyla dolmuştu.

"Dün gece eğlendin mi?" diye sordum.

"Pek değil.

"Roman nasıl gidiyor?"

"Çok kötü. Bir türlü ilerlemiyor ikinci kitap.

"Herkese aynı şey olabilir."

"Olur tabii. Ama üzülüyorum.

"Hâlâ Güney Amerika'ya gitmek istiyor musun?"

"Elbette.

"Gitsene öyleyse.

"Frances?"

"İyi ya!" dedim. "Onu da götür.

"İstemez. Böyle şeylerden hoşlanmaz. Çevresinde hep insanlar olsun ister."

"Canı cehenneme, öyle söyle.

"Söyleyemem. Ona karşı sorumluluklarım var."

Bir müddet sustuk. Sonra Cohn, "Lady Brett Ashley hakkında ne biliyorsun, Jake?" diye sordu.

"Adı Lady Ashley'dir. Brett de küçük adı. İyi kızdır," dedim. "Yakında boşanıp Mike Campbell ile evlenecek. Oğlan şimdi İskoçya'da. Niye sordun?"

"Çok güzel bir kadın da.

"Öyledir."

"Havası olan bir kadın. İnce, dürüst, doğru bir kadına benziyor.

"Çok beğenmişe benziyorsun.

"Beğeniyorum. Âşık oluyorum desem şaşırmam doğrusu.

"Sarhoşun tekidir," dedim. "Üstelik Mike Campbell'e âşık, yakında da evlenecekler. Oğlan çok zengin olacak günün birinde.

"Onunla evleneceğini sanmam.

"Neden?"

"Bilmem. Hiçbir şeyden emin değilim. Onu çoktan beri mi tanırsın?"

"Evet. Savaşta yattığım hastanede gönüllü olarak çalışıyordu."

"O zaman çocuktu herhalde.

"Şimdi otuz dördünde.

"Ashley'le ne zaman evlendi?"

"Savaş yıllarında. Gerçek sevgilisi dizanteriden ölmüştü tam o sırada."

"Ondan çok kötü söz ediyorsun.

"Kusura bakma, öyle bir niyetim yok. Olup bitenleri anlatmaya çalıştım.

"Sevmediği bir insanla evleneceğine ihtimal vermem.

"Vermezsin, ama bu işi iki kez yaptı.

"İnanmam!"

"İnanmayacaksan, böyle anlamsız sorular sormayı bırak.

"Ama bunları sormadım.

"Lady Ashley hakkında ne biliyorsun demedin mi?"

"Dedimse ona hakaret etmen mi gerek?"

"Sıktın ama sen de.

Yüzü bembeyaz kesilerek, ayağa fırlamıştı. Küçük meze tabaklarının arkasında dikilmiş, kızgın kızgın duruyordu.

"Aptallık etme, otur yerine, dedim.

"Söylediklerini geri al.

"Bu çocukça lafların yeter artık."

"Geri al.

"Pekâlâ yahu. Brett Ashley'in adını bile işitmedim ben. Nasıl bu iyi mi?"

"Hayır onu değil. O sıktın lafını kastetmiştim ben."

"Hayhay! Sıkmadın... Hadi şimdi otur da yemeğimizi yiyelim.

Cohn gülerek yerine oturdu. Zaten oturmasa ne yapacaktı? "Jake, öyle aşağılayıcı sözler söylüyorsun ki!"

"Kusura bakma. Dilime hâkim olamam bir türlü. Ama isteyerek yapmam."

"Bilirim. Benim en iyi dostum sensin Jake.

Tanrı yardımcısı olsun diye düşündüm. "Kusura bakma, unutalım bunları, dedim.

"Önemli değil. Tamam. Bir an için kızdım yalnızca.

"İyi. Bir şeyler daha söyleyelim yemek için.

Yemekten sonra Café de la Paix'e gidip kahve içtik. Cohn'un yeniden Brett'ten söz açmak istediğini anladım, fakat fırsat vermedim. Şundan bundan konuştuk. Sonra ofisime gitmek üzere ayrıldım.

VI

Saat beşe doğru Crillon Otelinin salonuna gidip Brett'i beklemeye başladım. Görünürlerde yoktu. Altıya çeyrek kalaya kadar birkaç lüzumsuz mektup yazarak vakit geçirdim. Saçma sapan mektuplardı, ama kâğıtların üstündeki "Crillon" adı epeyce sükse yapacaktı herhalde. Sonra, Brett'in gelmediğini görünce, bara gidip Barmen George'la karşılıklı birer kokteyl yuvarladık. Brett buraya da uğramamıştı. Bir taksiye atlayıp Café Select'e gitmekten başka çare yoktu. Seine ırmağını geçerken akıntıyla aşağı doğru giden boş mavna dizisini gördüm. Köprüye yaklaşırken, mavnacılar dümene el atıyorlardı. Irmak çok güzel görünüyordu. Köprülerin üzerinden geçmek oldum olası güzeldir Paris'te.

Taksi, semaforun mucidini işbaşında gösteren heykelin çevresini dolanıp Raspail Bulvarına saparken ben de arkama yaslandım. Raspail Bulvarından geçmek oldukça sıkıcıdır Fontainebleau ile Montreau arasındaki karayolunun insanı kahreden sıkıcılığı kadar dayanılmazdı. Bana göre yolculukların bazı kısımlarının böylesine can sıkıcı olması, kimi çağrışımlardan ileri geliyordu. Paris'te Raspail Bulvarı kadar sıkıcı başka sokaklar da vardı. Bu so-

kaklardan yürüyerek geçmeye pek aldırmıyordum. ama arabayla geçmeye dayanamıyordum. Belki okuduğum bir şeyden kaynaklanıyordu bu. Robert Cohn'un Paris hakkındaki düşünceleri de böyleydi. Cohn'un Paris'ten hoşlanmama duygusuna. nasıl kapıldığını merak ediyordum. Mencken yüzündendi belki. Bence Mencken de Paris'ten nefret ediyordu. Sevdikleri sevmedikleri şeylere, Mencken'e göre karar veren o kadar genç vardı ki.

Araba beni bir Rotonde'un önünde bıraktı. Zaten Paris'teki taksi şoförlerine Mont Parnasse tarafındaki hangi kahvenin adını söylerseniz söyleyin, sizi muhakkak Rotonde'a getirirdi. Sanırım on yıl sonra da Dome'a getireceklerdir. Kaldırımların üzerindeki boş masaların arasından geçerek Select'e doğru yürüdüm. İçerde, tezgâhın etrafında birkaç kişi toplanmıştı. Dışarıda tek başına, yüzünde birkaç günlük sakal, Harvey Stone oturuyordu. Önündeki masanın üstü irili ufaklı bardaklarla doluydu.

"Otur" dedi, "ben de seni arıyordum.

"Ne o, bir şey mi var?"

"Yok canım. Seni görmek istedim işte.

"Yarışlara gittin mi?"

"Pazardan beri uğramadım.

"Memleketten haber alıyor musun?"

"Ta ne zamandan beri almıyorum.

"Senin bir tuhaflığın var" dedim.

Başını salladı. "Bilmem. Belki de. Artık hiçbirinin yüzünü bile görmek istemiyorum.

Öne doğru eğilip gözlerimin içine dimdik baktı. "Sana bir şey söyleyeyim mi Jake?"

"Söyle.

"Tam beş gündür ağzıma bir lokma bir şey koymadım.

Halbuki daha üç gün önce New York Barındaki barbut oyununda benden iki yüz frank almıştı.

"Neden?" diye sordum.

"Para yok da ondan. Bir türlü para tutamıyorum." Durdu. "Tuhaf değil mi, böyle parasız olunca canım evden dışarı adım atmak bile istemiyor."

Cebimi yokladım. "Şimdilik yüz frankla idare edebilir misin?"

"Ver bakalım.

"Kalk gidip biraz bir şeyler yiyelim.

İtiraz etti. "Dur, canım. Acelesi yok ya! Önce birer kadeh atalım da ondan sonra."

"Önce karnını doyursan daha iyi olacak.

"Boş ver. Bu hale geldikten sonra bir süre daha yemesem bir şey fark etmez."

Birer kadeh içtik. Harvey benim boşalan kadehimi de öbürlerinin yanına doğru itti.

"Mencken'i tanır mısın, Harvey?" diye sordum.

"Tanırım. Bir şey mi var?"

"Nasıl bir adam?"

"Zararsızdır. Son defa beraber yemek yediğimizde Hoffenheimer hakkında garip şeyler söylemişti. Onun derdi jartiyerlerledir diyordu. Fena sayılmaz, ha!"

"Sayılmaz.

"Bitti artık, diye devam etti Harvey. "Bildiği her şeyi yazdı. Şimdi bilmediklerini yazıyor.

"Bence idare ediyor, dedim. "Ama ben okumuyorum."

"Kimse okumuyor artık. Alexander Hamilton Enstitüsünü okuyanlardan başka."

"Eh, dedim, "o da kötü bir şey değil."

"Öyle.

Bir müddet sessiz sedasız oturduk. Kendi düşüncelerimize dalmıştık. Birden Robert Cohn'un karşıdan bizim tarafa doğru geldiğini gördüm. "Cohn geliyor," dedim.

"Salak, dedi Harvey.

Cohn masaya yaklaştı. "Merhaba serseri takımı.

Harvey gülümsedi. "Merhaba Robert. Ben de tam şimdi Jake'e, senin ne salak olduğundan söz ediyordum."

"Ne demekmiş o?"

"Sana bir şey soracağım, hiç düşünmeden yanıt vereceksin. Tamam mı? Söyle öyleyse. Önüne bir peri çıkıp da sana 'Dile benden ne dilersin, dese ilk önce ne istersin?"

Cohn düşünmeye başladı.

"Düşünme. Aklına ilk gelen şeyi söyle.

Cohn sıkıntıyla başını kaşıdı. "Bilmem vallahi. Hem sen bu garip soruyu da nereden çıkardın?"

"Önce sen benim soruma karşılık ver. Saçma sapan bile olsa aklına ilk gelen şeyi söyle."

"Ne diyeyim bilmem ki? Belki de yeniden futbol oynamak isterdim. Tabii bugünkü tecrübem ile birlikte.

Harvey ümitsizce başını iki tarafa salladı. "Senin hakkında çok yanlış fikirler beslemişim Robert, dedi. "Bağışla. Kim demiş sana salak diye? Sen anadan doğma süper salaksın, o kadar!"

Cohn'un yüzü kıpkırmızı oldu. "Çok komiksin Harvey, diye homurdandı. "Günün birinde birisi suratını yassıltıverir ha!"

Harvey Stone gülümsedi. "Öyle mi dersin? Benim için fark etmeyeceğini bildiklerinden kimse zahmete girip de o işi yapmaz, merak etme sen. Kavgacı değilim ben."

"Fark eder mi, etmez mi, onu burnun yassıldığı zaman anlarsın.

"Emin ol etmez. Zaten senin yanlışın da burada. Akıllı değilsin de ondan.

Cohn sinirlenmişti. Dişlerinin arasından mırıldandı. "Kes artık bu bahsi burada.

"Pekâlâ," dedi Harvey. "Zaten kabahat bende ki seni adam yerine koyup soru soruyorum."

Ben araya girdim, "Harvey," dedim, "bir porto daha içer misin?"

"Hayır," diyerek yerinden kalktı. "Gidip biraz bir şeyler yiyeceğim. Eyvallah, Jake. Sonra görüşürüz."

Karşı kaldırıma geçip uzaklaşmasını seyrettim. Kısa boyu, tıknaz vücudu, kendinden emin, taksilerin arasından sakin sakin süzülüvermişti.

Cohn, "Hep damarıma basıyor. Hiç tahammül edemiyorum şu herife, diye homurdandı.

"Benim hoşuma gidiyor halbuki, dedim. "Seni kızdırmasa belki sen de seversin.

"Belki... Ama bu haliyle asabımı bozuyor.

"Bugün bir şeyler yazabildin mi?"

"Hayır. Bir türlü elim kaleme gitmedi. İlk kitabımda bile bu kadar sıkıntı çekmemiştim. Adamakllı zor geliyor bu sefer.

Geçen bahar Amerika'dan döndüğü zamanki canlılığını hemen hemen kaybetmiş gibiydi. O zamanlar, kendine güvenen, yalnızca keyif için maceraya atılan tiplerdendi. Şimdiyse bu güveninden eser bile kalmamıştı. Size Robert Cohn'u pek iyi tarif edemedim galiba. Bunun nedeni de Brett'e âşık olduğu güne kadar Cohn'un sıradan insanlar arasından sivrilecek en ufak bir hareket yapmamış olmasıdır sanıyordum. Tenis oynaması zararsızdı. Mütenasip vücudunu daima formunda tutmaya çalışırdı. Briçte de oldukça iyiydi. Fakat üzerindeki o tuhaf öğrenci görünüşünden bir türlü kurtulamamıştı. Kalabalık arasında onu başkalarından ayırt edecek özelliği yoktu. Dış görünüşte Princeton Üniversitesinin, içi ise hayatındaki iki kadının derin tesirleri altında kalmıştı. Hiç bitip tükenmeyen, sevimli, âdeta çocukça bir

neşesi vardı. Örneğin teniste kazandığı zaman sevinçten bayılırdı. Ama yenildiği zaman da hiç kızmazdı. Brett'e âşık olup da tenisi tamamiyle serince, önüne gelene yenilmeye başladı. Gene de hiç aldırmadı.

Her neyse, biz Café Select'in terasında oturuyorduk, Harvey Stone de karşıya tam o sırada geçmişti.

"Kalk, biz de Lilas'ya gidelim" dedi.

"Sözüm var."

"Kaçta?"

"Frances yediyi çeyrek geçe buraya gelecek.

"İşte geliyor.

Frances Clyne yolun öte yanından bize doğru geliyordu. Oldukça oynak bir yürüyüşü olan, çok uzun boylu bir kızdı. Kız bize el sallayarak gülümsedi. Yolu geçişini seyrettik.

"Merhaba" dedi, "senin de burada oluşuna sevindim, Jake. Seninle konuşmak istiyordum."

"Merhaba, Frances" dedi Cohn gülümseyerek.

"Aa, merhaba Robert. Sen burada mıydın?" Hızlı hızlı konuşmaya başladı: "Neler geldi başıma. Bu –başını Cohn'u göstererek salladı– öğle yemeği için eve gelmedi."

"Gelmeyecektim ki...

"Biliyorum, ancak aşçıya söylememişsin. Ayrıca benim de sözüm vardı, baktım Paula da işyerinde yok. Ritz'e gittim, orada bekledim gelmedi, Ritz'de yemek yiyecek kadar param da yoktu...

"Ne yaptın?"

"Çıkıp gittim tabii. Sözlerine yapmacık bir neşe katarak konuşuyor gibiydi. "Sözümde hep dururum ben. Ama bugünlerde benden başka sözünde duran yok anlaşılan. Bir türlü öğrenemedim. Sen nasılsın bakalım, Jake?"

"İyiyim.

"Ne güzel kızdı dansta yanındaki. sonra da kalkıp o Brett denenle gittin."

"Brett'i sevmiyor musun?" diye sordu Cohn.

"Çok tatlı bir kız bence. Sen sevmiyor musun yoksa?"

Cohn bir şey demedi.

"Bak, Jake, seninle konuşmak istiyorum. Dome'a gelir misin benimle? Sen burada bekle olur mu Robert? Gel, Jake.

Montparnasse Bulvarından karşıya geçerek bir masaya oturduk. Paris Times satan bir çocuk geçiyordu, bir gazete alıp açtım.

"Neler oluyor, Frances?"

"Hiçbir şey" dedi, "benden ayrılmak istiyor, hepsi bu.

"Nasıl yani?"

"Herkese evleneceğimizi söyledi, ben de anneme, başkalarına söyledim, şimdi de o istemiyor."

"Niçin?"

"Yeterince yaşamadığına karar vermiş. New York'a gittiği zaman böyle olacağını biliyordum.

Başını kaldırıp baktı, gözleri parlıyordu; önemsiz bir şeyden söz ediyormuşçasına konuşmaya çalışıyordu.

"İstemiyorsa evlenmem, elbette evlenmem. Ne olursa olsun, onunla evlenmem artık. Ancak üç yıl beklettikten, tam da ben boşandıktan sonra biraz geç kaldı gibime geliyor."

Hiçbir şey söylemedim.

"Sözümona çok mutlu olacaktık, oysa kavga edip durduk. Hem de çocukça şeyler için. Korkunç kavgalar oluyor aramızda. Ağlıyor, yalvarıyor bana anlayış göstermem için, ama evlenemcyeceğini söylüyor."

"Şanssızlık.

"Hem de ne şanssızlık! İki buçuk yılımı verdim ona. Şimdiyse bir başkası benimle evlenir mi, evlenmez mi bilmiyorum. İki yıl öncesine değin Cannes'da kimi istesem, onunla evlenebilirdim. Şık bir kadınla evlenerek çoluk çocuğa karışmak isteyen bütün yaşlılar bayılıyorlardı bana. Şimdiyse, sanırım hiç kimseyle evlenemem."

"İstediğin biriyle evlenebilirsin.

"Hayır, buna inanmıyorum. Dahası, seviyorum da. Çocuğum olsun isterdim. Çocuklarımız olacağını düşünürdüm her zaman."

Gözlerini gözüme dikti. "Çocuk sevmem aslında," dedi. "Ama hiç çocuğum olamayacağını da düşünmek istemem. Her zaman günün birinde çocuklarım olacağını, onları seveceğimi düşünürüm."

"Çocukları var onun.

"Evet. Çocukları var, parası var, zengin bir anası var, bir de kitap yazmış, benim yazdıklarımıysa kimse yayımlamıyor, ama hiç kimse. Kötü de sayılmaz. Ve hiç param yok. Nafaka alabilirdim, ama en kısa yoldan boşandım.

Gözleri parlayarak bakmakta devamı ediyordu.

"Haksızlık bu. Hem suçluyum, hem değilim. Daha akıllıca davranmam gerekirdi. Bunları ona anlattığımda da ağlıyor, evlenemeyeceğini söylüyor. Niçin evlenmiyor? İyi bir eş olurdum. Kolay geçinilen biriyim. Rahat bırakıyorum onu. Ama hepsi boş."

"Çok yazık.

"Evet, çok yazık. Ama konuşmak pek işe yaramıyor, değil mi? Hadi gel, kahveye dönelim."

"Benim yapabileceğim bir şey yok sanıyorum."

"Yok. Yalnız seninle konuştuklarımı belli

etme ona. Onun ne istediğini biliyorum. O başlangıçtaki canlı, aşırı neşeli tavrı yok oldu. "New York'a yalnız dönmek istiyor, kitabı çıktığında piliçlerin beğenisini kazanmak için orada yalnız olmak istiyor. İstediği yalnızca bu.

"Belki de beğenmezler. Öyle bir insan olduğunu da sanmıyorum. Gerçekten.

"Onu benim kadar tanımıyorsun, Jake. Yapmak istediği bu. Biliyorum. Biliyorum. Bu nedenle evlenmek istemiyor. Bu sonbaharda büyük bir başarıya kavuşsun, tek başına olsun istiyor."

"Kahveye dönelim mi?"

"Evet. Hadi.

Masadan kalktık –içki getiren olmamıştı– ve Cohn'un mermer masanın gerisinden bize gülümsediği, yolun karşısındaki Select'e döndük.

"Ne gülüyorsun?" diye sordu Frances. "Çok mu mutlusun?"

"Jake'le senin gizlediğiniz şeye gülüyordum."

"Jake'e söylediklerimin gizlisi saklısı yok. Herkes de yakında öğrenecek. Yalnız önceden Jake'e doğrusunu anlatmak istedim."

"Neyi? İngiltere'ye gidişini mi?"

"Evet, İngiltere'ye gidişimi. Aa, Jake! Sana söylemeyi unuttum. İngiltere'ye gidiyorum ben."

"Çok güzel!"

"Evet, tıpkı iyi ailelerin yaptıkları gibi. Robert gönderiyor. İki yüz sterlin de para verecek bana, ben de gidip arkadaşlarımı göreceğim. Çok güzel olacak, değil mi? İngiltere'deki arkadaşlarımın bundan haberleri yok henüz."

Cohn'a dönerek gülümsedi. Cohn gülümsemiyordu artık.

"Sen bana yalnızca yüz sterlin verecektin,

değil mi Robert? Ama ben iki yüz sterlin'e çıkarttırdım. Doğrusu çok eliaçıktır. Öylesin, değil mi, Robert?"

İnsanların Robert Cohn'a nasıl böyle korkunç şeyler söyleyebileceğini anlayamıyordum. Kimi insanlara bu türden şeyler söylenemez. Onlarla böyle konuştuğunuzda, sanki bütün dünya gözlerinizin önünde parçalanıverecekmiş gibi bir izlenim bırakırlar sizde. Ama Cohn oturmuş, sesini çıkarmadan dinliyordu bütün bu söylenenleri. Gözlerimin önünde oluyordu bütün bunlar, olanlara engel olmak için de hiçbir şey yapmak gelmiyordu içimden. Ayrıca bu, gelecekte olacakların yanında, dostça şakalaşma gibi kalacaktı.

"Nasıl böyle konuşabiliyorsun, Frances?" diye sözünü kesti Cohn.

"Dinle onu. İngiltere'ye gidiyorum. Arkadaşlarımı göreceğim. Seni görmek istemeyen bir arkadaşın oldu mu hiç? Ama beni konuk etmek zorunda kalacaklar. 'Nasılsın, canım uzun zamandır görüşemiyorduk. Ya sevgili anneciğin nasıl?' Evet,sevgili anneciğim nasıl? Olanca parasını Fransız savaş tahvillerine yatırdı. Evet o yaptı. Belki de dünyada bu işi yapan tek insandı. 'Ya Robert nasıl?' ya da Robertle ilgili üstü kapalı söylentiler. 'Sakın onun sözünü etme, canım. Zavallı Frances için şanssız bir deney oldu.' Eğlenceli olacak, değil mi, Robert? Sen de eğlenceli olacağını düşünmüyor musun, Jake?"

Gülümseyerek bana döndü. Böyle bir konuşmayı seyirci önünde yapabilmek, bir tür tatmin oluyordu onun için.

"Sen nerede olacaksın, Robert? Gerçekte suç benim. Tamamen benim suçum. Dergideki o küçük sekreterini kovmanı istediğimde, bir gün benden de aynı yolla kurtulacağını bilmeliydim. Ama Jake bilmiyor o olayı. Anlatayım mı ona?"

"Kes artık ne olursun Frances!"

"Evet, ona da anlatayım. Dergide Robert'in küçük bir sekreteri vardı. Çok tatlı bir şeydi. Robert de onun bir harika olduğunu düşünüyordu, ama sonra ben gelince benim de bir harika oduğumu düşünmeye başladı. Ben de kızı kovmasını istedim. Kızı Carmel'den Provincetown'a getirmişti. Kaliformiya'ya dönüş parasını bile vermedi. Ben istedim diye. O zamanlar benim oldukça güzel olduğumu düşünüyordu. Öyle değil mi, Robert?

Yanlış anlama, Jake. Platonik bir ilişkiydi sekreterle arasındaki. Platonik bile değil. Gerçekte hiçbir şey yoktu aralarında. İyi bir kızdı. hepsi bu. Yalnızca beni sevindirmek için yaptı bunu. Eh, ne yapalım, rüzgâr eken fırtına biçermiş. Çok edebi oldu, değil mi? Gelecek kitabında bunu kullanmalısın, Robert.

Robert'in yeni bir kitap için malzeme topladığını biliyor musun? Öyle değil mi, Robert? Bu nedenle bırakıyor beni. İyi görüntü vermediğim kararına vardı. Birlikte yaşadığımız sürece, yazdığı bu kitap öyle çok zamanını alıyordu ki, ikimizle ilgili hiçbir şey kalmamış aklında. Şimdi de çıkıp yeni malzeme toplayacak. Dilerim olağanüstü ilginç şeyler bulur.

Robert dinle, sevgilim. Sana bir şey söyleyeyim. Bağışlarsın beni değil mi? Genç hanımlarınla kavga etme sakın. Etmemeye çalış. Çünkü kavga edince ağlıyorsun, kendine öylesine acıyorsun ki, karşındakinin söylediklerini unutuyorsun. Böyle olursa, ikili konuşmaları katiyen aklında tutamazsın. Onun için her zaman sakin ol. Çok zor, biliyorum. Ancak unutma, edebiyat için bu. Bak bana. Hiç karşı çıkmadan gidiyorum İngiltere'ye. Hepsi edebiyat için. Hepimiz genç yazarlara yardım etmeliyiz. Öyle düşünmüyor musun sen de Jake? Ama sen genç bir yazar değilsin, değil mi Robert?

Otuz dört yaşındasın. Ama yine de büyük bir yazar için oldukça genç sayılırsın bence. Bak Hardy'ye. Bak Anatole France'a. Daha yeni öldü. Ama Robert onun için pek iyi şeyler düşünmez. Bazı Fransız arkadaşları söylediler ona. Kendisi Fransızcayı iyi okuyamaz da. Senin gibi iyi bir yazar değildi, değil mi, Robert? O da durmadan malzeme aramak zorunda kaldı mı dersin? Evlenemediği metreslerine neler diyordu acaba? O da ağlar mıydı acaba? Aa, bak bir şey geldi aklıma." Eldivenli elini dudaklarına götürdü. "Robert'in benimle evlenmek istemeyişinin gerçek nedenini biliyorum, Jake. Şimdi aklıma geldi. Café Select'de otururken içime doğdu birden. Ne kadar mistik değil mi? Bir gün gelir buraya bir tabela asarlar. Lourdes'daki gibi. Duymak istiyor musun, Robert? Anlatacağım sana. Oldukça basit aslında. Daha önce niçin düşünemedim bunu? Robert her zaman bir metresi olmasını isterdi, eğer benimle evlenmezse bir metresi olacaktı böylece. O kadın iki yıl boyunca onun metresi oldu. Görüyor musun nasıl olduğunu? Ama her zamanki sözünü tutar da benimle evlenirse, romantizmi kalmaz işin. Nasıl da akıllıca anlatıyorum, değil mi? Bunu anlamamdan belli. Söylediklerim gerçek. İnanmıyorsan Jake'e bak. Nereye gidiyorsun, Jake?"

"İçeri gireceğim, Harvey Stone'u görmem gerek."

Ben içeri girerken, Cohn başını kaldırıp bana baktı. Yüzü bembeyazdı. Niçin oturuyordu orada? Niçin dinliyordu bu sözleri?

Bara yaslanarak durduğum yerdeki pencereden onları görebiliyordum. Frances konuşmasını sürdürüyor, neşeliymiş gibi gülerek ve durmadan Robert'in yüzüne bakarak, "öyle değil mi, Robert?" diyordu. Ya da belki sormuyordu artık. Belki başka bir şey söylüyordu. Bar-

mene içmek istemediğimi söyleyerek yan kapıdan çıktım. Kapıdan çıkarken baktığımda, iki kat camın arasından orada oturduklarını gördüm. Kadın hâlâ konuşuyordu. Ara sokaklardan birinden Raspail Bulvarına çıktım. Bir taksi geçiyordu, binip, şoföre adresimi söyledim.

VII

Merdivenlerden çıkıyordum, kapıcı kadın camı tıkırdattı, ben durunca da dışarı çıktı. Elinde mektuplarla bir de telgraf vardı.

"Posta. Bir de bir hanım geldi.

"Kart bıraktı mı?"

"Hayır. Yanında bir de bey vardı. Dün geceki hanım. Aslında oldukça iyi bir kadınmış."

"Hanımın yanındaki adam, benim arkadaşlarımdan biri miydi?"

"Bilmiyorum. Daha önce gelmemişti buraya. İriyarı bir adamdı. Çok çok şişman. Hanım da çok iyiydi. Hem de çok iyi. Dün gece belki azıcık..." Elini başına koyarak bir yukarı, bir aşağı salladı. "Sizinle çok açık konuşacağım Bay Barnes, dün gece onu hiç de kibar bulmamıştım. Dün gece, onun için çok değişik şeyler düşünmüştüm. Ama söylediklerimi iyi dinleyin. O çok, ama çok ince, soylu bir hanımmış. İyi bir aileden. Hemen anlaşılıyor bu.

"Hiç haber bırakmadılar mı?"

"Bıraktılar. Bir saat sonra geri geleceklerini söylediler."

"Geldikleri zaman onları yukarı gönderin.

"Olur, Bay Barnes. Ama bu hanım... yani bu hanım! Belki biraz tuhaf, ama *quelgu'une, quelgu'unel.*

Kapıcı kadın, kapıcılık yapmaya başlamadan önce Paris hipodromunda içki satıyordu.

Yaşamı at yarışları üzerine kurulmuştu, ancak gözüyle insanları tartıyordu; bu nedenle bana gelen konukların hangisinin iyi eğitim gördüğünü, hangisinin iyi aileden geldiğini, hangisinin "sportmen" olduğunu –bu Fransızca sözcüğü son heceyi vurgulayarak– söylerken çok mutlu olurdu. Yalnız bunun bir sakıncalı yanı vardı, bu üç sınıflandırmaya da giremeyenler *"Chez Barnes"*ın evde olmadığı yanıtıyla karşılaşabilirlerdi. Çok açmış gibi görünen ressam arkadaşlarımdan biri bir gün bana mektup yazarak, ne iyi eğitim gördüğüne, ne iyi aileden geldiğine, ne de sportmen olduğuna karar veremeyen Bayan Duzinell'in yanından rahatça geçebilmesi için kendisine izin kâğıdı verip veremeyeceğimi sormuştu; çünkü arasıra akşamüzeri gelip beni görmek istiyordu.

Odama çıkarken, Brett'in kapıcıya neler yapmış olabileceğini düşündüm. Telgraf Bill Gorton'dandı, telgraf France gemisiyle geleceğini söylüyordu. Mektupları masaya bıraktım, yatak odasına girdim, soyundum ve duş yaptım. Kapının çalındığını duyduğum sırada kurulanıyordum. Bornozumu, terliklerimi giyip kapıyı açtım. Brett'di. Arkasında da Kont duruyordu. Kocaman bir gül buketi vardı elinde.

"Merhaba, sevgilim" dedi Brett, "bizi içeri almayacak mısın?"

"Gelin. Yıkanıyordum.

"Ne kadar şanslı adamsın. Yıkanıyormuş.

"Yalnızca duş yapıyordum. Oturun. Kont Mippipopolous. Ne içeceksiniz?"

"Çiçekleri sevip sevmediğinizi bilemiyorum. beyefendi" dedi Kont. "Fakat bu gülleri size sunmama izin verin.

"Onları verin bana. Brett gülleri aldı. "Şuna azıcık su koy, Jake. Büyük seramik kabı mutfakta suyla doldurdum, Brett de gülleri içine koyup yemek masasının ortasına yerleştirdi.

"Neşeli bir gün geçirdik" dedi.

"Crillon'da benimle buluşmakla ilgili bir şeyler anımsamıyor musun?"

"Hayır. Sözleşmiş miydik? Çok sarhoştum herhalde.

"Oldukça içkiliydiniz, dostum" dedi Kont.

"Öyle mi? Kont gerçekten çok iyi davranıyor bana.

"Kapıcı kadınla da pek samimi olmuşsun.

"Olurum tabii. İki yüz frank verdim ona."

"Akılsızlık etmişsin."

Brett başıyla Kont'u göstererek, "onun parası," dedi.

"Ona dün gece için küçük de olsa bir şeyler vermek iyi olur diye düşünmüştüm. Epey geç olmuştu."

"Olağanüstü bir adam" dedi Brett. "Olan biten her şeyi hatırlıyor."

"Siz de hatırlıyorsunuz ya, şekerim.

"Yok canım" dedi Brett. "Hatırlamak isteyen kim. Bana bak, Jake, bize içki vermeyecek misin?"

"Sen al, ben de bu arada giyineyim. Nerede olduğunu biliyorsun."

"Olur."

Giyinirken Brett'in bardakları masaya koyuşunu, arkasından soda şişesinin sesini, sonra da konuştuklarını duydum. Yatağın üzerine oturup ağır ağır giyindim. Hem yorgun, hem de oldukça kötüydüm. Brett elinde bir bardakla odaya girip yatağın üstüne oturdu.

"Neyin var, sevgilim? Halsiz misin?"

Serin serin alnımdan öptü.

"Brett, seni öyle çok seviyorum ki.

"Sevgilim" dedi. Bir süre sonra da, "İstiyorsan onu göndereyim."

"Hayır. İyi biri."

"Göndereyim."

"Hayır, yapma."

"Olsun yapacağım.

"Öyle pat diye olmaz.

"Olmaz, öyle mi? Dur burada. Deliriyor benim için diyorum sana."

Odadan çıktı. Yüzüstü uzandım yatağa. Çok kötüydüm. Konuştuklarını duydum, ama dinlemedim. Brett içeri girip yatağa oturdu.

"Zavallı sevgilim." Başını okşuyordu.

"Ne söyledin ona?" Yüzümü öte yana çevirmiş yatıyordum. Onu görmek istemiyordum.

"Şampanya alması için gönderdim onu. Bayılıyor şampanya almaya gitmek için.

Sonra da: "Daha iyisin değil mi, sevgilim? Başın biraz daha iyi mi?"

"Daha iyi.

"Uzan biraz. Ta kentin öteki ucuna gitti.

"Birlikte yaşayamaz mıyız, Brett? Birlikte yaşasak?"

"Sanmam. Seni başkalarıyla *tromper* ederdim. Katlanamazsınız."

"Şimdi katlanıyorum ya.

"O zaman başka olurdu. Bu benim suçum Jake. Benim yapım bu."

"Kalkıp bir süre bir başka yere gitsek?"

"Hiçbir yararı olmaz. İstiyorsan eğer giderim. Ama sessiz bir yerde yaşayamam ben. Gerçek aşkımla bile yaşamam."

"Biliyorum.

"Ne kötü, değil mi? Seni sevdiğimi söylememin de yararı yok."

"Seni sevdiğimi biliyorsun.

"Konuşmayalım. Bütün sözler palavra. Seni bırakıp gideceğim, sonra da Michael geri gelecek.

"Niçin gidiyorsun?"

"Senin iyiliğin için. Benim iyiliğim için.

"Ne zaman gideceksin?"

"En kısa zamanda."

"Nereye?"

"San Sebastian'a.

"Birlikte gidemez miyiz?"

"Hayır. Konuşup anlaştıktan sonra birlikte olmak büyük saçmalık olur."

"Anlaşamadık henüz."

"Sen benden daha iyi biliyorsun durumu. Dikbaşlılık yapma, sevgilim."

"Elbette" dedim, "doğru yaptığımı biliyorum. Kafam bozuk, kafam bozuk olunca da saçma sapan konuşuyorum.

Kalkıp oturdum, eğilip, yerden yatağın yanındaki pabuçlarımı bulup giydim. Ayağa kalktım.

"Böyle bakma sevgilim.

"Nasıl bakayım istiyorsun?"

"Saçmalama. Yarın gidiyorum.

"Yarın mı?"

"Evet. Söylemedim mi? Gidiyorum.

"Bir içki içelim öyleyse. Kont da dönmüş olur birazdan."

"Evet. Dönmesi gerek. Biliyor musun, şampanya satın alma işinde üstüne yok. Çok önemli bu, onun için."

Oturma odasına gittik. Konyak şişesini alıp bir bardak Brett'e, bir tane de kendime koydum. Kapı çalındı. Gittim açtım. Kont gelmişti. Arkasında şoförü bir sepet dolusu şampanya taşıyordu.

"Bunları nereye bıraktırayım, beyefendi?" diye sordu Kont.

"Mutfağa" dedi Brett.

"Oraya götür, Henry" diye eliyle gösterdi Kont. "Şimdi aşağı in buzu da getir." Mutfak kapısının hemen içinde duran sepete baktı. "Şarabı sizin de beğeneceğinizi umuyorum" dedi. "Biliyorum, şimdilerde Amerika'da iyi şarap seçme olanağımız yok, ama ben bunları bu işleri yapan bir arkadaşımdan aldım."

"Senin de her zaman her işle uğraşan bir arkadaşın var" dedi Brett.

"Üzümleri de kendisi yetiştiriyor. Binlerce dönüm bağı var onun."

"Adı ne?" diye sordu Brett. "Veuve Cliquot mu?"

"Hayır" dedi Kont. "Mumms. Bir Baron.

"Ne güzel, değil mi?" dedi Brett. "Hepimiz soyluyuz. Senin niçin sanın yok, Jake?"

"Doğrusunu isterseniz efendim, derken Kont elini koluma koydu, "pek işe yaramıyor. Aksine pahalıya maloluyor çoğunlukla, hepsi bu."

"Bilmiyorum, ama zaman zaman çok işe yarıyor," dedi Brett.

"Benim için yararlı olduğunu hiç sanmıyorum" dedi Kont.

"Kullanmayı bilememişsin demek ki. Benimki yüzünden, aklınızdan geçiremeyeceğiniz kadar saygı gördüğüm oldu.

"Oturun, Kont" dedim. "Bastonunuzu alayım.

Kont gaz lambasının aydınlığında, karşısındaki masada oturan Brett'e bakıyordu. Sigara içiyor, küllerini halıya silkiyordu. Farkına vardığımı gördü. "Bak Jake, halılarını kirletmek istemiyorum. Bir kül tablası versene!"

Birkaç tabla buldum, çevrelerine yerleştirdim. Şoför, buz dolu tuzlanmış bir kovayla geldi. "Onun içine iki şişe yerleştir Henry" diye seslendi Kont.

"Başka bir şey var mı efendim?"

"Yok. Aşağıda arabada bekle. Brett'le bana döndü. "Boulogne Ormanında akşam yemeği için araba gerekecek, değil mi?"

"Nasıl istersen" dedi Brett. "Ben aç değilim.

"Her zaman iyi yemek yemekten hoşlanırım ben" dedi Kont.

"Şarabı getireyim mi, efendim?" diye sordu şoför.

"Evet, getiriver Henry" dedi Kont. Kalın domuz derisinden yapılmış bir puro kabını çıka-

nıp bana uzattı. "Gerçek bir Amerikan purosu denemek ister misiniz?"

"Sağ olun" dedim, "Şu sigaramı bitireyim.

Purosunun ucunu, saat zincirine taktığı altın bir kesiciyle kesti.

"Kolay çekilen puroları severim" dedi Kont. "İçtiklerimizin yarısından duman gelmiyor."

Puroyu yaktı, birkaç nefes çekerken masanın üstünden Brett'e bakıyordu. "Boşandığınızda, sanırım olmayacak, Lady Ashley."

"Hayır Ne yazık.

"Hayır" dedi Kont. "Size san pek gerekli değil. Siz bütünüyle soylusunuz."

"Sağ ol. Çok iyisin.

"Şaka yapmıyorum" diyerek bir duman bulutu üfledi Kont. "Sizdeki soyluluğu kimsede görmedim. Öylesiniz. İşte o kadar.

"Çok iyisin" dedi Brett. "Annem duysaydı çok sevinirdi. Bunu yazar mısın, mektuplarımın birinin içinde anneme göndereyim."

"Ona da söylerim" dedi Kont. "Şaka yapmıyorum. İnsanlarla hiç alay etmem. İnsanlarla alay etmekle, düşman kazanırsın. Her zaman söylerim bunu."

"Haklısın" dedi Brett. "Çok çok haklısın. Ben insanlarla her zaman alay ederim, bu nedenle bir tane bile arkadaşım yoktur dünyada. Jake'ten başka tabii."

"Onunla alay etmiyorsunuz."

"Doğru."

"Şimdi de mi?" diye sordu Kont, "alay etmiyor musunuz?"

Brett bana bakıp gözlerini kıstı.

"Hayır" dedi, "onunla alay etmem."

"Bak" dedi Kont "alay etmiyorsunuz onunla."

"Ne kadar sıkıcı bir konuşma bu" dedi Brett. "Şu şampanyadan azıcık içsek nasıl olur?"

Kont uzandı, parlak kovanın içindeki şişe-

leri döndürdü. "Yeterince soğumamış. Sürekli içiyorsunuz dostum. Niçin konuşmuyorsunuz?"

"Çok bile konuştum. Konuştukça bütün içimdekileri döktüm Jake'e.

"Gerçekten sizi konuşurken dinlemek isterdim, dostum. Benimle konuştuğunuzda cümlelerinizi bir türlü tamamlamıyorsunuz.

"Sen tamamla diye yarım bırakıyorum. İsteyen tamamlasın, hem de istediği gibi.

"Oldukça ilginç bir yöntem." Kont eğilip şişeleri çevirdi. "Yine de konuşmalarını dinlemek isterdim ilerde."

"Aptal bir adam değil mi?" diye sordu Brett.

"Şimdii, Kont şişelerden birini aldı, "Sanırım bu soğudu."

Bir havlu getirdim şişeyi kuruladı, havaya kaldırdı. "Şampanyayı kocaman şişelerden içmeyi çok severim. Şarap daha iyidir, fakat onu soğutmak oldukça güç olurdu." Şişeyi elinde tutarak ona bakıyordu. Bardakları çıkardım.

"Bak şu şişeyi açsan" diyerek uyardı Brett.

"Evet, dostum. Şimdi açacağım."

Çok güzel bir şampanyaydı.

"Çok nefis. Brett bardağını kaldırdı. "Bir şeyin şerefine içelim. Krallığa!."

"Bu şampanya herhangi bir şeyin şerefine içilmeyecek ölçüde güzel, dostum. Böyle bir şarabı duygularla karıştırmamalı. Tadı kaçar sonra."

Brett'in bardağı boşalmıştı.

"Şaraplarla ilgili bir kitap yazmalısınız, Kont" dedim.

"Bay Barnes" diye yanıtladı Kont, "şaraplardan bütün istediğim zevkini çıkarabilmek."

"Şunun azıcık daha zevkini çıkaralım" dedi Brett, bardağını ileri doğru iterek. Kont büyük bir özenle doldurdu. "Buyurun dostum. Şimdi

oldukça yavaş ve keyfini çıkararak için, sonra sarhoş olabilirsiniz."

"Sarhoş mu? Sarhoş ha!"

"Sarhoş olduğunuzda pek tatlı oluyorsunuz, dostum."

"Adamı dinle.

"Bay Barnes!" Kont benim bardağımı da doldurdu. "Sarhoşken bile ayık olduğu zamanki kadar hoş olan tanıdığım tek kadın."

"Dünyayı pek tanımamışsın, tanıdın mı?.

"Evet, dostum. Tanıdım. Hem de çok çok iyi tanıdım."

"Şarabını iç" dedi Brett. "Biz de tanıyoruz. Jake'in de senin kadar iyi tanıdığını sanırım.

"Dostum, Bay Barnes'in çok şey gördüğünden hiç kuşkum yok. Düşünmedim, öyle düşünmedim de beyefendi. Ama ben de çok şeyler gördüm."

"Elbette öylesin, dostum" dedi Brett, "ben yalnızca dalga geçiyordum."

"Yedi savaş, dört de devrim gördüm" dedi Kont.

"Askerken mi?" diye sordu Brett.

"Bazen, dostum. Ayrıca ok yaralarım bile vardır. Hiç ok yarası gördünüz mü?"

"Hele bir bakalım."

Kont kalktı, yeleğinin düğmelerini çözüp gömleğini açtı. Ayakta, fanilasını göğsünün üstüne kadar sıyırdı. Bağrı kapkaraydı, ışığın altında kocaman karnındaki kaslar, bir çıkıntı oluşturmuştu.

"Gördünüz mü onları?"

Kaburgalarının bitiminde iki tane beyaz kabarıklık vardı. "Arkadaki çıkış izlerine de bakın. Belinin hemen üstünde, parmak kalınlığında kabarmış ayrı izlerden iki tane vardı.

"Bak. Dehşetli şeyler."

"Delip geçiverdi."

Kont gömleğini içine sokuyordu.

"Nereden aldınız onları?" diye sordum.

"Habeşistan'da. Yirmi bir yaşındaydım o zaman."

"Ne yapıyordun?" diye sordu Brett. "Orduda mıydın?."

"Bir iş gezisi için oradaydım, dostum.

"Sana bu da bizden biri demiştim. Dememiş miydim?" Brett bana döndü. "Seni çok seviyorum, Kont. Çok sevimlisin."

"Beni çok mutlu ediyorsunuz, dostum. Ancak doğru değil bu.

"Eşeklik etme."

"Bakın, Bay Barnes, çok yaşadığım için, her şeyin tadını çıkarabiliyorum şimdi. Sizin için de öyle değil mi?"

"Evet. Kesinlikle.

"Biliyorum" dedi Kont. "İşin püf noktası da bu. Değerleri bilmek gerek."

"Değerlerinde hiçbir değişiklik olmuyor mu?" diye sordu Brett.

"Hayır. Artık olmuyor."

"Hiç âşık olmuyor musun?"

"Hep" dedi Kont. "Her zaman âşık olurum.

"O zaman değer verdiğin şeyler ne oluyor?"

"Bunun da değerlerimin arasında ayrı bir yeri var."

"Hiçbir değerin yok. Ölüsün sen, hepsi bu.

"Hayır, dostum. Yanılıyorsunuz. Ölü değilim.

Üç şişe şampanya daha içtik, Kont sepeti mutfağımda bıraktı. Orrnanda bir lokantada yemek yedik. Yemek güzeldi. Kontun değer verdiği şeyler arasında, yemeğin ayrı bir yeri vardı. Tabii, şarabın da. Yemek sırasında Kont çok kibardı. Brett de. Güzel bir ziyafetti.

Yemekten sonra, "Nereye gitmek istersiniz?" diye sordu. Lokantada bizden başka insan kalmamıştı. Garsonlardan ikisi, kapıya dayanmış bekliyorlardı. Evlerine gitmek istiyorlardı.

"Tepeye çıksak" dedi Brett. "Hepimiz için güzel bir yemekti değil mi?"

Kont'un yüzü sevinçten parlıyordu. Çok mutluydu.

"Çok iyi insanlarsınız" dedi. Purolarından birini içiyordu. "Niçin evlenmiyorsunuz?"

"Hayatımızı yaşamak istiyoruz" dedim.

"Kariyerlerimiz var, dedi Brett. "Hadi kalkın da çıkalım buradan.

"Birer konyak daha için" dedi Kont.

"Tepede içeriz."

"Hayır. Burada, bu sessizlikte içelim.

"Seni de sessizliğini de" dedi Brett. "Nedir erkeklerin bu sessizliğe düşkünlüğü?"

"Seviyoruz sessizliği" dedi Kont. "Tıpkı sizin gürültüyü sevdiğiniz gibi dostum.

"Peki" dedi Brett. "İçelim birer tane.

"Garson!" diye bağırdı Kont.

"Buyrun, efendim."

"En eski konyağınız hangisi?"

"Bin sekiz yüz on bir, efendim.

"Bir şişe getirin.

"Bak, gösteriş yapma, Jake, şuna bir şey söyle.

"Dinle dostum. Paramın karşılığında, eski bir konyak, antikalardan çok daha değerli benim için."

"Çok antikan var mı?"

"Bir ev dolusu var."

Sonunda Montmartre'ye çıktık. Zelli'nin Yeri kalabalıktı; dumanlı ve gürültülüydü. İçeri girince, müzik çok etkiliyordu insanı. Brett'le ben dans ettik. Çok kalabalıktı, kımıldayamıyorduk. Zenci davulcu Brett'e el salladı. Kalabalıkta sıkışmış kalmıştık, pistte, davulcunun tam önünde bir yerdeydik.

"Ne haber?"

"İyi.

"Güzeeel!"

Adam bütünüyle diş ve dudaktı.

"İyi arkadaşımdır" dedi Brett, "çok iyi de bir davulcudur."

Müzik durdu, biz de Kontun oturduğu masaya doğru yöneldik. Sonra müzik yeniden başladı, biz de yine dans ettik. Konta baktım. Masada oturmuş purosunu içiyordu. Müzik yine durdu.

"Gidelim.

Brett masaya doğru yürümeye başladı. Müzik başladı, kalabalığın arasına sıkışıp yine dans ettik.

"Ne kadar kötü dans ediyorsun, Jake. Tanıdıklarım arasında en iyi dans eden adam Michael."

"Çok iyidir."

"İyi yanları var."

"Severim onu" dedim. "Çok hoşuma gidiyor."

"Onunla evleneceğim" dedi Brett. "Ne tuhaf. Bir haftadır onu düşünmemiştim."

"Yazmıyor musun ona?"

"Hayır. Kesinlikle mektup yazmam.

"Bahse girerim o yazıyordur."

"Elbette. Hem de ne mektuplar."

"Ne zaman evleneceksin?"

"Nereden bileyim? Boşanır boşanmaz. Michael de annesinden para koparmaya çalışıyor.

"Yardım edebilir miyim?"

"Eşeklik etme. Michaellerin çok parası var."

Müzik durdu. Masaya yürüdük. Kont ayağa kalktı.

"Çok güzel" dedi. "İkiniz çok, çok iyi görünüyorsunuz."

"Siz dans etmez misiniz, Kont?" diye sordum.

"Hayır. Oldukça yaşlıyım.

"Aaa, bırak bunları" dedi Brett.

"Sevseydim ederdim dostum. Oysa ben, sizin dansınızı seyretmeyi seviyorum."

"Çok güzel" dedi Brett. "Arasıra senin için yine bir dans ederim. Küçük dostum Zizi'den haber var mı?"

"Anlatayım. O çocuğa destek oluyorum, ama etrafında dolaşmasını da istemiyorum.

"Oldukça katı biridir.

"Biliyor musunuz, onun parlak bir geleceği olduğunu biliyorum. Fakat şahsen çevremde olmasını istemiyorum.

"Jake de öyle."

"Korkutuyor beni.

"Hayret!" Kont omuzlarını silkti. "Geleceği konusunda hiçbir şey söylenemez. Ayrıca babası babamın iyi arkadaşıydı."

"Gel. Dans edelim" dedi Brett.

Dans ettik. Pist kalabalık ve sıkışıktı.

"Of, sevgilim" dedi Brett. "Öyle mutsuzum ki."

Önceden olan bir şeyi yeniden yaşıyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. "Bir dakika önce mutluydun."

Davulcu bağırdı: "İki kez yapamaz...

"Gitti hepsi."

"Ne oldu?"

"Bilmiyorum. Çok kötüyüm.

" diyerek şarkısını sürdürdü davulcu. Sonra sopalarına döndü.

"Gidelim mi?"

Kendimi bir karabasan içindeymişim gibi hissettim, bütün bunların önceden de olduğunu şimdi aynı şeyleri yeniden yapmam gerektiğini düşündüm.

Hafiften şarkısına devam ediyordu davulcu.

"Gidelim" dedi Brett. "Kusura bakma!.

....." diye bağırdı davulcu ve Brett'e sırıttı.

"Hadi" dedim. Kalabalıktan çıktık. Brett vestiyere yürüdü.

"Brett gitmek istiyor" dedim Konta. Başıyla onayladı. "Öyle mi? Pekâlâ. Arabayı siz alın.

Ben bir süre daha burada oturacağım, Bay Barnes."

El sıkıştık.

"Çok iyi zaman geçirdik" dedim. "İzin verirseniz bunu ben ödeyeyim." Cebimden defterimi çıkardım.

"Bay Barnes, gülünç olmayın" dedi Kont.

Brett paltosunu giyinmiş olarak geldi. Kontu öptü ve ayağa kalkmamasını sağlamak için elini omuzuna koydu. Kapıdan çıkmadan önce dönüp baktığımda masasında üç kız vardı. Büyük arabaya bindik. Brett şoföre otelinin adresini verdi.

"Hayır, gelme" dedi otelde. Kapıyı çalmış, kapı açılmıştı.

"Gerçekten mi?"

"Hayır! Lütfen.

"İyi geceler, Brett" dedim. "Kötü oluşuna üzüldüm."

"İyi geceler Jake. İyi geceler, sevgilim. Seni bir daha görmeyeceğim." Kapıda, ayakta öpüştük. İteledi beni. Yine öpüştük. "Ne olur, yapma!" dedi Brett.

Hızla dönüp otele girdi. Şoför beni evimin oraya kadar götürdü. Yirmi frank verdim, kasketinin kenarına dokunarak, "iyi geceler, efendim" dedi ve arabayı sürdü. Zili çaldım. Kapı açıldı, yukarı çıkıp yattım.

İKİNCİ BÖLÜM

VIII

San Sebastian'dan geri dönüşüne dek Brett'i tekrar görmedim. Oradan bir kartı geldi. Concha'nın resmi vardı kartta ve "Sevgilim. Oldukça sakin ve sağlıklı. Herkese sevgiler. Brett," diyordu.

Robert Cohn'u da bir daha görmedim. Frances'in ayrılıp İngiltere'ye gittiğini duymuştum, sonra Cohn'dan da bir kart geldi, birkaç haftalığına kent dışına gideceğini, ama nereye olduğunu bilemediğini, geçen kış konuştuğumuz gibi bizimle İspanya'ya balık avına gelmek istediğini söylüyordu. Ona her zaman bankası aracılığıyla ulaşabileceğimi yazıyordu.

Brett gitmişti. Cohn'un sıkıntıları beni ilgilendirmiyordu, dahası tenis oynamak zorunda kalmayacağım için seviniyordum, çünkü yapacak çok işim vardı. Sık sık yarışlara gidiyordum, arkadaşlarla yemek yiyordum, işyerime daha uzun zaman ayırarak haziran sonunda Bill Gorton'la İspanya'ya gidebilmemiz için, işleri sekreterimin yapabileceği şekilde ilerletmeye çalışıyordum. Bill Gorton geldi, birkaç gün kalıp Viyana'ya gitti. Çok mutluydu ve Amerika'nın çok güzel olduğunu söyledi. New York bir harikaydı. Tiyatro sezonu olağanüstü güzel geçmişti ve bir sürü yeni, çok parlak, çok genç

ağırsıklet boksör türemişti. Bunlardan birisi biraz daha büyüyüp, kilosu artınca, Dempsey'i yere serebilirdi. Bill çok mutluydu. Son kitabıyla çok para kazanmıştı, daha çok parası olacaktı. Paris'te kaldığı süre içinde çok iyi zaman geçirdik, sonra Viyana'ya gitti. Üç hafta sonra dönecekti: İspanya'da balık tutacak, sonra da Pamplona'ya şenliklere gidecektik. Viyana'nın çok güzel olduğunu yazdı bana. Arkasından Budapeste'den bir kart geldi: "Jake, Budapeşte çok güzel. Sonra da bir telgraf aldım: "Pazartesi dönüyorum.

Pazartesi gecesi eve geldi. Taksinin durduğunu duydum, pencereyi açıp seslendim, el salladı. çantalarını yukarı taşımaya başladı. Onu merdivenlerde karşılayarak çantalardan birini aldım.

"Haydi gel" dedim. "Olağanüstü güzel bir yolculuk yaptığını duydum."

"Çok iyiydi" dedi. "Budapeşte fevkalade.

"Ya Viyana?"

"Pek güzel değil, Jake. Pek güzel değil. Olduğundan daha iyi görünüyor."

"Ne diyorsun?" Bardaklarla sodayı getiriyordum.

"Sarhoştum Jake. Sarhoştum.

"Şaşılacak şey. İyi bir içki iç öyleyse.

Bill alnını ovuşturarak, "Şaşılacak bir şey" dedi. "Nasıl oldu anlayamadım. Birdenbire oldu.

"Uzun mu sürdü?"

"Dört gün, Jake. Tam dört koca gün.

"Nerelere gittin?"

"Anımsayamıyorum. Sana bir kart yazdım. Çok iyi anımsıyorum.

"Başka bir şey yaptın mı?"

"Bilmiyorum. Olabilir."

"Hadi hadi. Anlat bana olanları.

"Anımsayamıyorum ki. Anımsadıklarımı anlatırım.

"Hadi hadi. Al şu içkiyi de anımsa.

"Belki birazını anımsayabilirim" dedi Bill. "Bir boks maçıyla ilgili şeyler anımsar gibiyim. Viyana'da önemli bir karşılaşma. Bir zenci vardı. Zenciyi tam olarak anımsıyorum.

"Devam et.

"Çok iyiydi zenci. Tiger Flowers gibiydi tıpkı, yalnız ondan dört kat daha iri. Birden herkes bir şeyler fırlatmaya başladı. Ben yapmadım. Zenci, yerli beyaz bir oğlanı yere sermiş. Eldivenli elini kaldırdı. Bir konuşma yapmak istiyordu. Zenci olağanüstü iri görünüyordu. Sonra yerli beyaz oğlan zenciye vurdu. Zenci de beyaz oğlana vurdu. Herkes iskemleleri fırlattı. Zenci bizim arabayla eve gitti. Giysilerini bile alamadı. Benim ceketimi giydi. Her şeyi anımsıyorum şimdi. Sporla yüklü bir gece..."

"Ne oldu?"

"Zenciye birkaç giyecek verdim, birlikte parasını almaya gittik. Salonu kırıp döktüğü için zencinin onlara borçlu olduğunu söylediler. Şaşılacak şey, söylenenleri kim çevirdi? Ben mi?"

"Sanırım sen değildin.

"Doğrusun. Elbette ben değildim. Bir başkası. Sanırım Viyana'nın Harvardlısı diyorduk ona. Anımsadım onu şimdi. Müzik öğrencisi."

"Çözümleyebildiniz mi bari?"

"Olmadı, Jake. Her yerde haksızlık. Karşılaşmayı düzenleyen, zencinin önceden yerli oğlanı devirmeyeceğine söz verdiğini söyledi. Zencinin anlaşmayı bozduğunu söyledi. Viyana'da Viyanalı bir oğlan dövülmezmiş. 'Hey Tanrım, Bay Gorton' dedi zenci, 'kırk dakika içinde oğlanı yere sermemeye çalıştım. Bana yumruk sallamaya çalışırken kaslarını koparmış olmalı beyaz oğlan. Ona hiç vurmadım ben.' "

"Parayı alabildiniz mi?"

"Para alamadık Jake. Zencinin bütün giysilerini alabildik, o kadar. Biri saatini almış. Harika bir zenciydi. Viyana'ya gelmekle büyük bir yanlış yapmıştı. Pek iyi değildi, Jake. Hiç iyi değildi."

"Zenciye ne oldu?"

"Köln'e geri döndü. Orada yaşıyor. Evli. Bir ailesi var. Bana mektup yazacak, borç aldığı parayı gönderecek. Çok iyi bir zenci. Umarım, doğru adresi vermişimdir."

"Vermişsindir belki.

"Her neyse, yemeğe gidelim" dedi Bill. "Yoksa hâlâ yolculuk hikâyelerimi mi dinlemek istiyorsun?"

"Anlat.

"Yemeğe gidelim.

Ilık bir haziran gecesinde St. Michel Bulvarına indik.

"Nereye gideceğiz?"

"Adada yiyelim mi?"

"Olabilir."

Bulvardan aşağı yürüdük. Denfert-Rochereau Sokağıyla bulvarın kesiştiği yerde uzun giysiler içinde iki adamın heykeli vardır.

"Biliyorum onların kim olduğunu." Bill anıta baktı. "Ezacılığı bulan baylar. Paris'i bilirim, kandırmaya çalışma beni."

Yürüdük.

"Hayvan postu dolduran sanatçılardan biri burada" dedi Bill. "Bir şeyler satın almak ister misin? Doldurulmuş güzel bir köpek?"

"Hadi gel" dedim. "Dut gibisin.

"Doldurulmuş oldukça güzel köpekler" dedi Bill. "Evini renklendirebilir."

"Haydi gel.

"Bir tanecik doldurulmuş köpek. Alsak da

almasak da önemi yok benim için. Fakat dinle Jake. Bir tanecik doldurulmuş köpek."

"Yürü.

"Aldıktan sonra senin için önemli olacak. Sıradan bir takas. Sen onlara para vereceksin. Onlar sana doldurulmuş köpek verecekler."

"Dönerken alırız.

"Tamam. Senin bileceğin iş. Cehennem yolu kimsenin satın almadığı doldurulmuş köpeklerle yapılmış zaten."

Yürüdük.

"Bu köpeklere aşkın böyle birdenbire nerden çıktı?"

"Her zaman sevmişimdir köpekleri. Doldurulmuş hayvanlara her zaman büyük bir sevgim vardır."

Durup bir içki içtik.

"İçmeyi de seviyorum elbette" dedi Bill. "Sen de arada sırada denesen Jake.

"Sen benden en az yüz kırk dört içki öndesin.

"Gözünü korkutmasın. Kesinlikle korkma. Başarımın sırrı. Hiç korkmadım. İnsanlardan kesinlikle korkmadım, yılmadım."

"Nerede içtin?"

"Crillon'da durdum. George birkaç tane Jack Rose yaptı bana. Büyük adam George. Onun başarısının sırrını biliyor musun? Asla korkmamış."

"Üç pernod daha içersen, senin gözün korkacak."

"İnsanlardan değil. Korkmaya başladığımı anladığımda bir başıma çeker giderim. Kediye benzerim o konuda."

"Harvey Stone'u ne zaman gördün?"

"Crillon'da. Harvey azıcık korkmuştu. Üç gündür yemek yememiş. Pek fazla yemiyormuş artık. Kedi gibi gidiveriyor. Çok hüzünlü."

"İyi adamdır.

"Harikadır. Ama keşke kedi gibi gidivermese öyle. Huzursuz ediyor beni.

"Ne yapalım bu gece?"

"Hiç önemi yok. Yalnız korkmayalım. Acaba iyi pişmiş yumurta var mıdır burada? Haşlanmış yumurtaları varsa, yemek için adaya kadar gitmemize gerek yok.

"Olmaz" dedim. "Adam gibi bir yemek yiyeceğiz.

"Bir öneriydi" dedi Bill. "Yürümeye başlayalım da bakalım.

"Haydi gel.

Bulvardan aşağı inmeye başladık yeniden. Bir fayton geçti yanımızdan. Bill arabaya baktı.

"Şu faytonu görüyor musun? Onu senin için doldurtup Noel'de sana vereceğim. Bütün arkadaşlarıma doldurulmuş hayvanlar vereceğim. Ben bir doğa yazarıyım.

Bir taksi geçti, içinden biri el salladı, sonra durması için sürücünün camlı bölmesine vurdu. Taksi kaldırıma doğru geri geri geldi. İçindeki Brett'ti.

"Çok güzel bir hanım" dedi Bill. "Bizi kaçıracak."

"Selam!" dedi Brett. "Selam!"

"Bu Bill Gorton. Lady Ashley.

Brett. Bill'e gülümsedi. "Henüz döndüm. Banyo bile yapmadım. Michael de geliyor bu akşam.

"İyi. Bizimle yemeğe gel. sonra da birlikte onu karşılamaya gideriz.

"Temizlenmeliyim.

"Saçma! Haydi gel.

"Banyo yapmalıyım. O da dokuzda gelir.

"Banyodan önce bir içki içelim gel de.

"Olabilir. Şimdi saçmalamıyorsun işte

Taksiye bindik. Sürücü çevresine bakındı.

"En yakın barda dur" dedim.

"Closerie'ye gidelim hiç olmazsa" dedi Brett. "Konyağın kötüsünü içemiyorum.

"Closerie des Lilas.

Brett, Bill'e döndü.

"Çoktan beri mi bu iğrenç kenttesiniz?"

"Budapeşte'den daha bugün döndüm.

"Budapeşte nasıldı?"

"Çok güzel. Budapeşte çok güzeldi.

"Ona Viyana'yı sorsana."

"Viyana" dedi Bill, "şaşırtıcı bir kent."

"Paris'e çok benzer" dedi Brett, gözlerini kısarak gülümsedi Bill'e.

"Aynısı, dedi Bill, "şu andaki Paris'e çok benziyor."

"Bu iyi bir başlangıç.

Lilas'nın terasında oturunca, Brett bir viski soda söyledi, ben de aynısından istedim, Bill bir pernod daha ısmarladı.

"Nasılsın Jake?"

"İyiyim" dedim, "zamanım çok iyi geçti.

Brett bana baktı. "Gitmekle aptallık ettim" dedi. "Paris'i bırakmak eşeklik.

"İyi vakit geçirdin mi?"

"Eh işte, olabildiğince. İlginçti. Çok eğlenceli değildi."

"Kimleri gördün?"

"Hayır, hemen hemen kimseyi görmedim. Hiç dışarı çıkmadım."

"Yüzmedin mi?"

"Hayır. Hiçbir şey yapmadım.

"Sanki Viyana" dedi Bill.

Brett göz kırptı Bill'e.

"Viyana öyle demek ki.

"Viyana birçok şey gibiydi.

Brett yeniden gülümsedi ona.

"Arkadaşın çok iyi Jake.

"Öyledir" dedim. "Bir hayvan doldurucusudur."

"Bir başka ülkedeydi o" dedi Bill. "Ve bütün hayvanlar ölmüştü."

"Bir tane daha" dedi Brett, "sonra da kaçmalıyım. Garsonu bir taksi için gönderir misin?"

"Durağı burası. Tam önümüzde.

"İyi.

İçkilerimizi içip Brett'i taksiye bindirdik.

"Saat on dolayında Select'de olmayı unutma. Onu da getir. Michael de orada olacak."

"Geleceğiz" dedi Bill. Taksi kalktı, Brett el salladı.

"Tatlı bir kız" dedi Bill. "Şaşırtıcı bir kız. Michael kim?"

"Evleneceği adam.

"Olur şey değil!" dedi Bill, "Hep de böyle zamanlarda tanışırım insanlarla. Ne göndereyim onlara? Doldurulmuş iki yarış atına ne derler?"

"Yemeğe gidelim.

"Gerçekten de Lady mi, yoksa başka bir şey mi?" diye sordu Bill, Saint Louis adası için bindiğimiz takside.

"Öyle evet. Safkan atların kılavuzunda her şeyi var."

"Vay canına!.

Adanın öteki yakasında Madame Lecomte'un lokantasında yedik yemeğimizi. Amerikalılarla doluydu orası, yer bulabilmek için ayakta bekledik. Birisi burayı Amerikalı Kadınlar Kulübünün listesine, Paris rhtımlarındaki, Amerikalıların henüz bozamadıkları ilginç lokantalardan biri diye geçirmişti, bu nedenle de bir masa bulabilmek için tam kırk beş dakika beklememiz gerekti. Bill bu lokantada 1891'deki ateşkesten bir süre sonra yemek ye-

mişti, Mademe Lecomte da onu görünce pek bir ilgilendi.

"Her ne kadar masa bulmamıza yaran olmadıysa da" dedi Bill, "yine de büyük kadın.

Güzel bir yemek yedik: fırında tavuk, taze fasulye, patates püresi, salata, arkasından elma turtasıyla peynir.

"Bütün dünyayı buraya toplamışsınız" dedi Bill, Mademe Lecomte'a. Kadın ellerini kaldırdı. "Hey Tanrım!"

"Zengin olacaksınız.

"Umarım.

Kahveyle, birer *fine* içtikten sonra hesabı istedik, her zaman olduğu gibi tebeşirle bir karatahtaya yazılmış olarak geldi hesap –"ilginç" özelliklerinden olmalıydı bu da– ödedik, el sıkıştık ve çıktık.

"Hiç gelmiyorsunuz buraya, Monsieur Barnes" dedi Madame Lecomte.

"Yurttaşlarını çok fazla da.

"Öğlenleri gelin. O zaman kalabalık olmuyor."

"İyi. Yakında geleceğim.

Adanın Quai d'Orleans yakasında, ırmağın içinde büyüyen ağaçların altından yürüdük. Irmağın karşı yakasında yıkılan eski evlerin yıkık dökük duvarları vardı.

"Aradan bir sokak açacaklarmış.

"Yaparlar" dedi Bill.

Yürüyerek adanın çevresinde dolaştık. Irmak karanlıktı, ışıl ışıl parlayan bir turist gemisi geçti, hızla ve sessizce köprünün altında gözden yok oldu. Irmağın aşağılarında karanlık gökyüzüne doğru oraya yerleşivermiş gibi duran Notre Dame Katedrali vardı. Seine'in batı yakasına Quai de Bethune'den uzanan tahtadan yaya köprüsünü geçerken durduk, köprünün üstünden ırmağın aşağısındaki Notre-Dame'a baktık. Köprünün üstünde durduğu-

muz yerden ada karanlık görünüyordu, evler gökyüzüne doğru yükseliyorlardı ve ağaçlar gölge gibiydi.

"Olağanüstü güzel" dedi Bill. "Döndüğüme seviniyorum.

Köprünün tahtadan yapılmış korkuluğuna yaslandık, ırmağın yukarılarına, büyük köprülerin ışıklarına baktık. Aşağıdaki su dümdüz ve karaydı. Köprünün ayaklarına çarparken ses çıkarmıyordu. Bir adam ve bir kız geçti yanımızdan. Birbirlerine sarılmış yürüyorlardı.

Köprüyü geçtik, Cardinal Lemoine Sokağından yukarı yürüdük. Dik yokuştan yürüyerek, Contrescarpe Alanına kadar çıktık. Alanda bulunan ağaçların yaprakları arasından sokak lambaları parlıyordu ve ağaçların altında yola çıkmak üzere olan bir "S" otobüsü duruyordu. Negre Joyeux'un kapısından müzik sesleri geliyordu. Café aux Ameteurs'ün pencerelerinden çinko kaplı uzun barını görüyordum. Dışarıdaki terasta da işçiler içiyorlardı. Amateurs'ün açık mutfağındaki kız yağda patates kızartıyordu. Güveçle dolu demirden bir tencere vardı. Kız, elinde bir şişe kırmızı şarapla duran yaşlı adamın tabağını kepçeyle doldurdu.

"Bir şey içmek ister misin?"

"Hayır" dedi Bill. "İhtiyacım yok.

Contrescarpe Alanından sağa döndük, iki yanında çok katlı, eski evler bulunan düz ve daracık sokaklardan yürüdük. Evlerin kimisinde sokağa doğru çıkıntılar vardı. Kimisi sokağın gerisinde kalmıştı. Pot de Fer Sokağına girdik, bu sokak bizi. Sain Jacgues Sokağının kuzey-güney çizgisine getirene dek dümdüz yürüdük, sonra güneye yürüyüp demir parmaklıklarla avlusunun gerisindeki Val de Grace'ı geçerek Port Royal Bulvarına çıktık.

"Ne yapmak istersin?" diye sordum. "Kahveye gidip Brett'le Mike'ı görelim mi?"

"Niçin olmasın?"

Port Royal boyunca Montparnasse'nin başladığı yere kadar yürüdük. Sonra Lilas, Lavigne ve bir sürü küçük kahveyle Damoy'nın önünden geçtik; sokaktan karşıya Rotonde'un ışıklarını da geçerek Select'in masalarına geldik.

Michael masadan bize doğru geldi. Güneşte yanmıştı, sağlıklı görünüyordu.

"Selam Jake" dedi. "Selam! Nasılsın, ihtiyar delikanlı!"

"Çok iyi görünüyorsun, Mike.

"Öyleyim. Dehşetli iyiyim. Yürümek dışında başka bir şey yapmadım. Bütün gün yürüdüm. Annemle çay saatinde yalnızca günde bir kez içtim.

Bill bara girmişti. Ayakta yüksek bir taburede ayak ayak üstüne atarak oturan Brett'le konuşuyordu. Brett'in çorabı yoktu.

"Seni gördüğüm iyi oldu, Jake" dedi Michael. "Biraz sarhoşum, biliyor musun. Şaşılacak bir şey, değil mi? Burnumu gördün mü?"

Burnunun kemeri üzerinde bir parça kan pıhtısı vardı.

"Yaşlı bir kadının paketleri yaptı" dedi Mike. "Yardım etmek için uzandığımda, paketleri üstüme düştü.

Brett bardan sigara ağızlığıyla Mike'a gözlerini kısarak bir işaret yaptı.

"Yaşlı bir kadındı" dedi Mike, "paketleri üstüme düştü. İçeri girip Brett'i görelim. Bak, ne kız ama. Çok sevimli bir hanımefendisin Brett. O şapkayı da nereden buldun?"

"Birisi aldı bana. Beğenmedin mi?"

"Berbat bir şapka. Güzel bir şapka al.

"Şimdi çok paramız var" dedi Brett. "Bill'le tanışmadın mı daha? İyi bir ev sahibi değilsin, Jake?"

Mike'a döndü. "Bu Bill Gorton. Bu sarhoş da Mike Campbell. Bay Campbell batakçının biridir."

"Öyleyim. Biliyor musun, Londra'da dün eski ortağımla karşılaştım. Beni batıran adamla.

"Ne dedi?"

"İçki ısmarladı bana. Ben de içeyim dedim. Bak Bret, gerçekten çok tatlı bir parçasın. Onu güzel bulmuyor musunuz?"

"Güzelmişim. Bu burunla mı?"

"Burnun çok güzel. Kaldır bakayım bana doğru onu. Ne güzel parça, değil mi?"

"Şu herifi İskoçya'da bırakamaz mıydık?"

"Erken gidelim bu gece, olur mu, Brett?"

"Edepsizlik etme, Mike. Görüyorsun, bu barda hanımlar da var."

"Ne sevimli parça, değil mi? Sen de aynı fikirde değil misin, Jake?"

"Bu akşam boks maçı var" dedi Bill. "Gidelim mi?"

"Boks mu?" dedi Mike. "Kimler dövüşüyor?"

"Ledoux birisiyle.

"Ledoux oldukça iyidir" dedi Mike. "Doğrusu gitmek isterdim –gücünü toparlamaya çalışıyordu– ama gitmeliyim, buradakiyle sözüm var. Bak Brett, kendine yeni bir şapka al.

Brett fötr şapkayı tek gözünün üstüne çekip gülümseyerek altından baktı. "Siz ikiniz doğru maça. Ben Bay Campbell'i alıp doğrudan doğruya eve götüreceğim."

"Sarhoş değilim" dedi Mike. "Belki birazcık. Bak Brett, çok tatlı bir parçasın sen.

"Siz dövüşe gidin" dedi Brett. "Bay Campbell zorluk çıkarıyor. Nedir bu sevgi gösterileri böyle Michael?"

"Söylüyorum ya, çok tatlı bir parçasın.

Biz iyi geceler dedik. "Gelemediğim için üzgünüm" dedi Mike. Brett güldü. Kapıdan arkama baktım. Mike bir eliyle bara dayanmış, Brett'e doğru eğilmiş, konuşuyordu. Brett ona soğukkanlılıkla bakıyor, ama gözleriyle gülümsüyordu.

Asfalt yola çıkınca Bill'e sordum: "Dövüşe gitmek istiyor musun?"

"Elbette" dedi Bill, "yürümeyeceksek..."

"Kız arkadaşı oldukça heyecanlandırmış Mike'ı" dedim takside.

"Öyle" dedi Bill, "onu suçlamamalı.

IX

Ledoux-Kid Francis maçı 20 Haziran akşamıydı. İyi bir dövüştü. Dövüşten sonraki sabah Robert Cohn'dan bir mektup aldım. Hendaye'den yazıyordu. Günleri oldukça sakin geçiyormuş, öyle diyordu yüzüyor, biraz golf, çok çok briç oynuyormuş. Hendaye'in plajları çok güzelmiş, ama balık avı yolculuğuna başlamak için sabırsızlanıyormuş. Ne zaman gelebilir misim? Eğer ona olta ipi alırsam, geldiğimde parasını verecekti.

Aynı sabah işyerimde Cohn'a bir mektup yazarak, Bill'le birlikte ayın 25'inde Paris'ten ayrılacağımızı, değişiklik olursa telgraf çekeceğimizi, onu Bayonne'da bulacağımızı, oradan da dağlardan geçen bir otobüsle Pamplona'ya geçeceğimizi bildirdim. Aynı akşam saat yedi dolayında Michael'la Brett'i görmek için Select'e uğradım. Yoklardı. Dingo'ya gittim. İçeride, barda oturuyorlardı.

"Selam sevgilim." diyerek Brett elini uzattı.

"Selam Jake" dedi Mike. "Anladığım kadarıyla dün gece biraz sarhoş olmuşum."

"Gerçekten öyleydin" dedi Brett. "Çok ayıp ettin."

"Bak. dedi Mike, "İspanya'ya ne zaman gidiyorsunuz? Bir sakıncası yoksa biz de sizinle gelebilir miyiz?"

"Çok iyi olur."

"Gerçekten, sakıncası yok mu sizce? Ben Pamplona'yı biliyorum, ancak Brett gitmeyi çok istiyor. Başınıza dert açmayacağımızdan emin misin?"

"Aptalca konuşma.

"Azıcık sarhoşum da anlıyor musun? Öyle olmasaydım böyle soramazdım. Sakıncası olmadığından eminsin, değil mi?"

"Kes artık, Michael" dedi Brett. "Adamcağız sakıncalı olduğunu nasıl söylesin şimdi? Ben sonra sorarım ona."

"Ama sıkılmazsınız, değil mi?"

"Kafamı attırmak istemiyorsan, bir daha sorma o soruyu. Bill'le 25 sabahı gidiyorum.

"Doğru ya, Bill nerede?" diye sordu Brett.

"Birileriyle Chantilly'e yemeğe gitti.

"İyi bir adam.

"Olağanüstü bir adam" dedi Mike. "Öyledir, gerçekten."

"Sen onu anımsamıyorsun" dedi Brett.

"Anımsıyorum onu, gerçekten. Bak Jake. 24 akşamı geliriz, olur mu? Brett sabahları erken kalkamaz da."

"Kalkamam.

"Eğer paramız gelirse, sizce de bir sakıncası olmadığından eminseniz...

"Paralar gelecek. Çözümleyeceğim o işi.

"Söyle, neler getirelim!"

"İki ya da üç tane makaralı kamış, olta ipi, birkaç olta iğnesi."

"Ben balık tutmayacağım" diyerek görüşünü bildirdi Brett.

"Öyleyse iki kamış edin, bir tane de Bill satın almak zorunda kalmasın."

"Doğru" dedi Mike, "bizim bekçiye bir tel çekeceğim.

"Ne harika olacak değil mi?" dedi Brett. "İspanya! Çok eğleneceğiz!"

"25'i, ne güne geliyor?"

"Cumartesi.

"Hemen hazırlanmalıyız.

"Bak, dedi Mike, "Ben berbere gidiyorum.

"Ben de yıkanmalıyım" dedi Brett. "Otele kadar yürü benimle Jake. Bir iyilik yap, be adam."

"Çok harika bir otelimiz var" dedi Mike. "Sanırım bir genelev.

"Bavulları Dingo'da bırakarak gitmiştik otele, odayı yalnızca öğleden sonrası için mi istediğimizi sordular. Bütün gece kalacağımızı öğrenince pek mutlu oldular."

"Bana sorarsanız bir genelev" dedi Mike. "anlarım ben."

"Of, kes artık, git şu saçlarını kestir.

Mike gitti. Brett'le ikimiz barda oturduk.

"Bir şey daha içer misin?"

"İçerim.

"Bana iyi geldi" dedi Brett.

Delambre Sokağından yukarı yürüdük.

"Döndüğümden bu yana seninle görüşemedik Jake" dedi Brett.

"Öyle oldu.

"Nasılsın Jake?"

"İyiyim.

Brett bana baktı. "Robert Cohn da geliyor mu bu geziye?"

"Evet. Niye sordun?"

"Onun için zor olacağını düşünmedin mi?"

"Niçin öyle olsun?"

"San Sebastian'a ben kiminle gittim sanıyorsun?"

"Kutlarım" dedim. Yürüdük.

"Niçin öyle söyledin?"

"Bilmiyorum. Ne söylememi istiyordun?"

Bir süre daha yürüdük, bir köşeyi döndük.

"Çok çok iyi davrandı. Ancak can sıkıyor."

"Öyle mi oluyor?"

"Onun için iyi olur diye düşünmüştüm.

"Yardım derneklerine girmelisin.

"İğrenç olma!"

"Olmam.

"Bilmiyor muydun gerçekten?"

"Hayır" dedim, "sanırım bunu düşünmedim."

"Onun için zor olacağını düşünmüyor musun?"

"Onun bileceği şey" dedim. "Bizimle geldiğini söyle. İstemezse gelmez."

"Ona bir mektup yazıp da, düşüncesini değiştirme fırsatı vereyim."

24 Haziran akşamına değin Brett'i bir daha görmedim.

"Cohn'dan bir haber var mı?"

"Var ya. Oldukça hevesli.

"Tanrım!"

"Ben de oldukça şaşırdım.

"Beni görmeye hazır olmadığını söylüyor.

"Yalnız geleceğini mi sanıyor?"

"Hayır. Hep birlikte gideceğimizi yazdım. Michael ve herkesi.

"Olağanüstü bir adam.

"Değil mi?"

Paralarının ertesi günü gelmesini bekliyorlardı. Pamplona'da buluşmak için anlaştık. Onlar doğrudan San Sebastian'a gidecekler, oradan trene bineceklerdi. Pamplona'da, Montoya'da buluşacaktık hepimiz. Eğer pazartesiye kadar gelmezlerse, biz önceden dağlara, Bur

guete'ye gidecek, balık avına başlayacaktık. Burguete'ye bir otobüs vardı. Bizim arkamızdan gelebilmeleri için, gezi programınızı yazdım.

Bill'le ikimiz Orsay Garından sabah trenine bindik. Çok güzel bir gündü, çok sıcak değildi ve yolculuğun başında kırlar çok çok güzeldi. Kahvaltı etmek için vagon restorana geçtik. Vagondan çıkarken kondüktörden, ilk öğle servisi için bilet istedim.

"Beşinci servise kadar yok.

"Ne demek bu?"

Bu trende yemek servisi hiçbir zaman ikiden çok değildi, ikisinde de her zaman dolu yer olurdu.

"Hepsi ayırtıldı" dedi yemekli vagonun kondüktörü. "Beşinci servisi saat üç buçukta yapacağız.

"Bu kötü" dedim Bill'e.

"On frank ver ona.

"Alın" dedim, "İlk serviste yemek istiyoruz.

Kondüktör on frankı cebine attı.

"Sağ olun" dedi. "Sizlere birkaç sandviç almanızı öneririm baylar. İlk dört servisteki bütün yerler şirketin merkezinden ayırtıldı.

"Oldukça akıllı bir adamsın birader" dedi Bill kondüktöre İngilizce. "Beş frank verseydim sana, sanırım trenden aşağı atlamamızı önerecektin."

"Comment?"

"Cehennem ol!" dedi Bill. "Sandviçlerle bir şişe de şarap getir. Söylesene şuna Jake.

"Bitişikteki vagona gönderin" diyerek yerimizi tarif ettim.

Kompartımanımızda karısı ve küçük erkek çocuklarıyla bir adam vardı.

"Sanırım Amerikalısınız, değil mi?" diye sordu adam. "Yolculuk iyi geçiyor mu?"

"Çok iyi" dedi Bill.

"En iyisini yapıyorsunuz. Gençken gezmeli. Hanımla ben, her zaman buralara gelmek istedik, ancak hep beklemek zorunda kaldık."

"İsteseydin eğer, on yıl önce de gelebilirdin" dedi kadın. "Sense her zaman ne dedin: 'Önce Amerika'yı görmeli!' Ama neresinden bakarsan bak, çok yer gezdik.

"Bakın, ne kadar çok Amerikalı var bu trende" dedi adam. "Ohio, Dayton'dan yedi vagon dolusu insan var. Roma'ya hacca gitmişler, şimdi de Biarritz'le Lourdes'a gidiyorlar."

"Demek öyle, onlar ha! Hacılar... Cehenneme gidesice sofular" dedi Bill.

"Amerika'nın hangi yöresindensiniz, çocuklar?"

"Kansas City" dedim. "O da Chicagolu.

"İkiniz de mi Biarritz'e gidiyorsunuz?"

"Hayır. İspanya'ya balık tutmaya gidiyoruz.

"Olur şey değil, benim hiç ilgimi çekmedi balık avı. Bizim oralarda da bu işi yapan çoktur. Montana eyaleti en iyi balıkçılık yerlerinden biridir. Arkadaşlarla birkaç kez çıktım, ancak pek ilgimi çekmedi."

"O gezilerde pek az balık tuttun ama, dedi karısı.

Adam göz kırptı bize.

"Kadınlar böyledir hep. İnsan yanına bir testi, ya da bir kasa bira alacak olsa, doğru cehenneme gidileceğini düşünürler.

"Erkekler de böyledir" dedi kadın bize, eteğini düzeltip, örterek. "Hem o hoşlanıyor, hem de evde b.raz bira bulunmasından ben de hoşlandığım için, içki yasağına karşı oy verdim, buna karşın böyle konuşuyor. Şaşılacak şey, böyleleriyle evlenecekler nereden bulunuyor."

"Bakın, dedi Bill, "hacı babalar takımı yemekli vagonu saat üç buçuğa kadar kapatmışlar, biliyor musunuz?"

"Ne diyorsunuz? Böyle bir şeyi yapamazlar!"

"Oturacak yer bulmayı bir deneyin.

"Pekâlâ hanım, en iyisi biz gidip bir kahvaltı daha yapalım bakalım."

Kadın ayağa kalkıp giysilerini düzeltti.

"Bizim öteberiye göz kulak olursunuz değil mi, çocuklar? Haydi gel, Hubert."

Üçü hep birlikte yemekli vagona doğru yürüdüler. Az sonra birinci servisi haber veren bir görevli geçti ve arkasından hacılar, rahipleriyle birlikte yemekli vagona doğru koridordan geçtiler. Dostumuzla ailesi geri gelmediler. Koridordan bir garson geçiyordu, elinde bizim sandviçlerle, bir şişe Chablis şarabı vardı, seslendik.

"Bugün çok çalışacaksın" dedim.

Başını onaylayarak salladı. "Şimdiden başladılar. Saat on buçukta..."

"Biz ne zaman yiyeceğiz?"

"Hah! Ben ne zaman yiyeceğim?"

İki bardakla, şişeyi bıraktı, sandviçlerin parasını ödedik, bahşiş de verdik.

"Tabakları ben alırım" dedi, "ya da onları siz getiriverin.

Sandviçleri yedik, Chablis'i içtik, pencereden kırlara baktık. Ekinler yeni yeni olgunlaşıyordu, kırlar gelincik doluydu. Çayırlar yeşildi ve güzel ağaçlar, arasıra da büyük ırmaklar ve ağaçların arasında şatolar vardı.

Tours'da indik bir şişe daha şarap aldık; kompartımana geri döndüğümüzdeyse, Montanalı adam, karısı ve oğlu Hubert rahatça yerleşmiş oturuyorlardı.

"Biarritz'de iyi yüzülüyor mu?" diye sordu Hubert.

"Suya girmek için çıldırır bu oğlan da" dedi annesi. "Yolculuk oldukça zor geliyor gençlere."

"İyi yüzülür orada" dedim, "ama fırtınada tehlikeli olur."

"Yemek yiyebildiniz mi?" diye sordu Bill.

"Yedik tabii. Onlar tam içeriye gelirlerken oturuverdik, bizi de onlarla yiyecek sanmış olmalılar. Garsonlardan biri Fransızca bir şeyler söyledi bize, sonra onlardan üçünü geri çevirdiler.

"Doğru, bizi de onlardan sandılar," dedi adam. "Katolik kilisesinin gücünü görüyorsunuz. Çok yazık, çocuklar siz Katolik değilsiniz. Öyle olsaydınız, yemek yiyebilirdiniz.

"Ben öyleyim" dedim. "İşte bu nedenle üzülüyorum ya!"

Sonunda, saat dördü çeyrek geçe yemek yiyebildik. Sonunda Bill oldukça zorluk çıkardı. Yemekten dönen hacı gruplarından birinin başındaki rahibin bir köşede yakasına yapıştı.

"Biz Protestanlar ne zaman yemek yeme şansını ele geçirebileceğiz, Peder?"

"Hiçbir şey bilmiyorum. Biletiniz yok mu?"

"Böyle şeyler Ku Klux Klan üyesi yapar insanı" dedi Bill. Rahip de ona baktı.

Yemekli vagonda garsonlar beşinci tabldot yemeğinin servisini yapıyorlardı. Bize bakan garson, sırılsıklamdı. Beyaz ceketinin koltuk altlarında mor lekeler vardı.

"Çok şarap içiyor olmalı.

"Ya da mor çamaşır giyiyor."

"Soralım ona.

"Yok. Çok yorgun.

Tren Bordeaux'da yarım saat durdu, biz de istasyon dışında azıcık yürüdük. Kente girmek için zaman yoktu. Sonra Landes'lardan geçerken güneşin batışını izledik. Çam ağaçlarının arasında geniş yangın yolları açmışlardı ve ora-

dan bir caddeden bakılırcasına, ilerideki ormanla kaplı tepeler görülebiliyordu. Yedi buçuk dolayında akşam yemeğimizi yedik, yemekli vagonun açık penceresinden kırları izledik. Fundalıklarla kaplı çamlık bir bölge vardı. Küçücük açık alanların ortalarında evler duruyordu, arada bir de ağaç kesim yerlerini geçiyorduk. Karanlık bastırdı: dışarının sıcağını, tozunu toprağını, karanlığını pencerenin ötesinde bile duyabiliyorduk. Saat dokuza yaklaşırken Bayonne'a girdik. Adamla, karısı ve Hubert elimizi sıktılar. Onlar, La Négresse'e gidecekler, Biarritz'e aktarma yapacaklardı.

"Pekâlâ, sizlere bol şans dilerim. dedi adam.

"Boğa güreşlerinde dikkatli olun.

"Umarım Biarritz'de görüşürüz" dedi Hubert.

Çantalarımızla balık takımlarımızı alıp, karanlık istasyondan geçtik, ışığa çıktık, sıraya girmiş taksilerle otel otobüsleri bekliyordu. Orada otel çığırtkanları ile Robert Cohn duruyordu. Önce o, bizi görmedi. Sonra bize doğru yürümeye başladı.

"Selam Jake. Yolculuk iyi miydi?"

"İyiydi" dedim. "Bu Bill Gorton.

"Nasılsınız?"

"Gelin" dedi Robert, "bir araba tuttum. Azıcık miyoptu. Daha önce hiç fark etmemiştim. Bill'e bakıyor, tanımaya çalışıyordu. Biraz da utangaçtı.

"Benim otele gideceğiz. Fena değil. Oldukça güzel sayılır."

Arabaya bindik, arabacı çantalarımızı yanındaki yere koyup kırbacını şaklattı, bizi karanlık köprünün üstünden kente götürdü.

"Sizinle tanışmaktan çok mutlu oldum" dedi Robert, Bill'e. "Jake sizden çok söz etti, ki-

taplarınızı da okudum. Notumu aldın mı, Jake?"

Araba otelin önünde durdu, hep birlikte, inip içeri girdik. Oldukça güzel bir oteldi, resepsiyondakiler neşeli insanlardı, bizlere küçük iyi birer oda verdiler.

X

Sabah pırıl pırıldı, kentin sokaklarını suluyorlardı. Bir kahvede birlikte kahvaltı ettik. Bayonne güzelce bir kenttir. Çok temiz bir İspanyol kenti gibidir ve büyük bir ırmak üzerindedir. Şimdiden, sabah erkenden bile, ırmaktan karşıya geçilen köprünün üstü çok sıcaktı. Köprüyü yürüyerek geçtik, sonra da kentte dolaştık.

Mike'ın balık takımlarının İskoçya'dan zamanında geleceğinden emin değildim, bu nedenle olta satan bir dükkân aradık, sonunda da bir manifaturacının üst katındaki dükkândan Bill'e kamış aldık. Bu tür takımları satan adam dışarı çıkmıştı, biz de onun dönüşünü bekledik. Sonunda adam geldi, ucuz sayılabilecek bir fiyatla güzelce bir kamışla, iki tane de serpme ağı aldık.

Yeniden sokağa çıkıp katedrale şöyle bir baktık. Cohn, yapının bir şeylerin çok iyi bir örneği olduğunu belirtti ya, ne olduğunu unuttum. Güzel bir katedrale benziyordu, güzel ve loş; İspanyol kiliseleri gibiydi. Sonra eski kaleden çıkıp Syndicat d'Initiative bürosunun önüne otobüsün kalkacağı yere gittik. Bize, otobüs seferlerinin 1 Temmuzdan önce başlamadığını söylediler. Turizm bürosundan Pamplona'ya kadar bir otomobili kaça tutabileceğimizi öğrendikten sonra, Belediye Tiyatrosunun köşesinde bulunan bir garajdan dört yüz franga bü-

yükçe bir tane kiraladık. Araba kırk dakika sonra bizi otelden alacaktı, biz de alandaki kahvaltı ettiğimiz kahvede durup bira içtik. Çok sıcaktı, ama kentin serin ve temiz bir sabah kokusu vardı ve kahvede oturmak da, çok hoştu. Yavaş yavaş esmeye başlayan rüzgârın denizden geldiğini hissediyordunuz. Alanda güvercinler vardı, evler sarıydı, güneşte pişmiş gibiydi renkleri ve ben kahveden ayrılmak istemiyordum. Ama otele dönüp çantalarımızı toplayıp, hesabı ödemeliydik. Biraların parasını verdik, ad çektik aramızda, sanırım Cohn ödedi; otele gittik. Bill'le bana, her birimize yalnızca on altı frank ve yüzde on servis ücreti düştü. Bavullarımızı aşağı gönderdik ve Robert Cohn'u bekledik. Beklediğimiz sırada, parke döşemenin üstünde yaklaşık yedi santim uzunluğunda bir karaböcek gördüm. Bill'e işaret etim, sonra da ayakkabımla bastım üstüne. Bahçeden gelmiş olduğuna karar verdik. Gerçekten olağanüstü temiz bir oteldi.

Cohn da geldi aşağıya sonunda, hep birlikte arabaya yürüdük. Kocaman, üstü kapalı bir arabaydı. Beyaz ceketli, yakasında ve kollarında maviler olan şoföre arabanın arkasını açtırdık. Çantaları yığdı; sokak boyunca kent dışına doğru yola çıktık. Çok güzel bahçelerin yanından geçtik. Arkamıza dönüp, kente iyice bir baktık, sonra birdenbire göz alabildiğine uzanan yemyeşil, kırlara çıktık ve yol sürekli yükseliyordu. Yol boyunca öküzlerini, ineklerini arabalarına koşmuş birçok Basklı geçtik, alçak damlı, beyaza boyanmış güzel çiftlik evleri gördük. Bask bölgesinde toprak verimli ve yeşil, evler ve köyler oldukça zengin ve temiz görünüşlüdür. Her köyün bir pelota kortu vardı ve kimilerinde yakıcı güneşte çocuklar pelota oynuyorlardı. Burada kiliselerin duvarlarında, pelota oynamak yasaktır, diyen levhalar vardı; köy evlerinin çatıları kırmızı kiremitle örtül-

müştü; sonra yol dönerek yükselmeye başladı, bir dağın eteği boyunca gidiyor, altımızdaki ovayla, denize doğru uzanan tepeleri görüyorduk. Deniz görünmüyordu. Oldukça uzaktaydı. Yalnızca tepeler ve yine tepeler görünüyordu, ama denizin nerede olduğunu biliyordunuz.

İspanyol sınırını geçtik. Küçük bir dereyle bir köprü vardı ve bir yanda parlak deri Napolyon şapkaları, omuzlarında kısa tüfekleriyle İspanyol polisleri, öte yanda da kepli, bıyıklı, şişman Fransızlar vardı. Çantalardan yalnızca birini açtılar, pasaportları aldılar ve baktılar. Sınır çizgisinin iki yanında da birer büyük mağazayla küçük otel vardı. Şoför de gidip arabaya ilişkin kimi belgeleri doldurdu, biz de alabalık olup olmadığını anlamak için gidip dereye baktık. Bill İspanyol polislerinden biriyle konuşmaya çalıştı, ama başaramadı. Robert Cohn, parmağıyla göstererek derede alabalık var mı diye sordu, polis de evet, ancak çok az dedi.

Ben de ona balık tutup tutmadığını sordum, hayır dedi, hoşlanmıyormuş.

Tam o sırada uzamış saçı sakalı güneşten kavrulmuş, çuvaldan yapılmış gibi giysileriyle yaşlı bir adam kocaman adımlarla yürüye yürüye köprüye geldi. Uzun bir değneği vardı, dört ayağı birbirine bağlı, başı aşağı doğru sarkmış bir oğlağı sırtına almıştı.

Polis kılıcını ona doğru sallayarak adamı geri çevirdi. Adam hiçbir şey söylemeden gerisin geri döndü, İspanya'ya doğru uzanan beyaz yoldan geri gitmeye başladı.

"İhtiyar bir şey mi yaptı?" diye sordum.

"Pasaportsuz."

Polise bir sigara verdim. Alırken teşekkür etti bana.

"Ne yapacak peki?"

Tozların içine tükürdü.

"Derenin içinden karşıya geçecek.

"Epeyce kaçakçılık oluyor mu sizce?"

"Eh, oldukça, dedi.

Şoför belgeleri katlayıp ceketinin iç cebine yerleştirerek göründü. Arabaya hepimiz dolduk, arabayı çalıştırdı ve tozlu beyaz yoldan İspanya'ya geçtik. Kısa bir süre için kırlar hep aynıydı; sonra sürekli yükselen, çok dönemeçli bir yoldan ve bir geçitten karşıya geçtikten sonra, gerçek İspanya'daydık. Burada kahverengi sıradağlar, birkaç çam ağacı, çok çok uzaklardaki kimi dağların yamacında kayınlarla kaplı ormanlar vardı. Yol, geçitin doruğuna doğru giderken, birden aşağıya inmeye başladı. Şoförümüz de korna çalarak yavaşladı, yolun üstündeki uyuyan iki eşeği ezmekten kaçınarak dönemeci açıktan aldı. Dağlardan aşağıya inip bir meşe ormanına girdik; ormanın içinde beyaz sığırlar otluyordu. Altımızda yemyeşil çayırlar, berrak dereler vardı, sonra bir dereden karşıya geçip küçük, kasvetli bir köye girdik, sonra yeniden tırmanmaya başladık. Yükseldik, yükseldik bir başka yüksek geçitten biraz gittikten sonra, sağdaki yola saptık ve güneydeki hepsi kahverengi, fırında kızarmış gibi duran, üstleri görülmemiş biçimlerle kaplı yeni sıradağlar gördük.

Bir süre sonra dağları da geçtik. Yolun iki yanı boyunca ağaçlar vardı; bir dere, olgun ekin tarlaları ve ileride bembeyaz, dümdüz yol sürüyor, sonra biraz yükseliyor ve solda, tepede eski bir kale, kaleyi çevreleyen yapılar ve duvarlarına kadar uzanan, rüzgârla dalgalanan bir buğday tarlası. Ben, şoförle birlikte önde oturuyordum, arkaya döndüm. Robert Cohn uyuyordu, ama Bill baktı, başını salladı. Sonra geniş bir ovadan geçtik. Sağda, sıra sıra ağaçlar arasından sızan güneş ışınlarıyla parlayan büyük bir ırmak vardı ve uzaktaki ovadan sonra yükselen Pamplona Yaylasını, kentin surla-

rını, büyük kahverengi katedrali ve gökyüzünü bölüyormuş gibi duran öteki kiliseleri görebiliyordunuz. Yaylanın gerisinde de dağlar vardı, her yanda başka dağlar görüyordunuz ve önümüzden bembeyaz, dümdüz ovayı geçerek Pamplona'ya giden yol uzanıyordu.

Yaylanın öbür yanından kente girdik, iki yandaki ağaçların gölgelediği yol eğrilerek, birden dikleşti, sonra bir bölümü eski surların dışına kurulmuş olan yeni kente geldik. Yüksek, beyaz, güneşte betondanmış gibi görünen arenanın önünden geçtik, bir ara sokaktan kocaman bir alana çıkıp Montoya Otelinin önünde durduk.

Şoför çantalarımızı indirmemize yardım etti. Bir sürü çocuk arabaya bakıyordu ve alan sıcaktı, ağaçlar yeşildi, direklerde bayraklar sallanıyordu ve güneşten kaçıp alanı çevreleyen kemerlerin gölgesine sığınmak iyi oldu. Montoya bizi gördüğüne sevindi, ellerimizi sıktı ve bize alana bakan güzel odalar verdi: sonra da yıkandık, temizlendik öğle yemeği için yemek salonuna indik. Öğle yemeği için şoför de kaldı, sonra parasını ödedik, Bayonne'a dönmek üzere yola çıktı.

Montoya'da iki yemek salonu vardır. Biri yukarıda, ikinci kattadır ve alana bakar. Öbürü bir kat daha aşağıda, alanla aynı düzeydedir ve sabah erkenden arenaya doğru koşan boğaların geçtikleri arka yola açılan bir de kapısı vardır. Alt kattaki yemek salonu genellikleserin olur; yediğimiz öğle yemeği de çok güzeldi. İspanya'daki ilk yemek her zaman çok etkili olur: mezeler, yumurtalı bir yemek, iki et yemeği, sebzeler, salata, tatlı ve meyve. Bütün bunların mideye inmesi için de çok çok şarap içilmelidir. Robert Cohn ikinci et yemeğini istemediğini söylemeye çalıştı, ama biz çevirmedik dediğini, garson kız da onun yerine başka şey

getirdi ona: sanırım bir tabak soğuk et getirdi. Cohn, Bayonne'da bir araya geldiğimizden beri oldukça sinirli görünüyordu. San Sebastian'da Brett'in onunla birlikte olduğunu bilip bilmediğimizi anlayamamıştı, bu onu oldukça huzursuz ediyordu.

"Pekâlâ" dedim, "Brett'le Mike bu akşam gelebilirler."

"Geleceklerini pek sanmıyorum" dedi Cohn.

"Niçin?" dedi Bill. "Elbette gelecekler."

"Her zaman gecikirler" dedim.

"Bana kalırsa gelmeyecek onlar" dedi Robert Cohn.

Bunu, böbürlenerek, bilgiççe bir havayla söylemesi ikimizi de kızdırdı.

"Bu gece burada olacaklar, seninle elli pesetasına iddiaya girerim" dedi Bill. Birisine kızdığı zaman hep iddiaya girer, bu nedenle de girdiği iddialar hep aptalcadır.

"Tamam" dedi Cohn. "Güzel. Unutma bunu Jake. Elli peseta."

"Ben de unutmayacağım" dedi Bill. Kızgınlığını görüp, yatıştırmak istedim onu. "Geleceklerinden eminim de" dedim, "bu akşam gelmeyebilirler."

"Caymak istiyor musun?" dedi Cohn.

"Hayır, niçin isteyeyim? Yüz yapalım eğer istersen."

"Tamam. Kabul ediyorum.

"Yeter artık" dedim. "Yoksa ben de kendime pay almaya çalışacağım.

"Benim için yeterli" dedi Cohn. Gülümsedi. "Belki briçte geri alırsın paranın birazını.

"Sen henüz kazanmadın ki" dedi Bill.

Dışarı çıktık, kemerlerin altından kahve içmek için Café Iruna'ya yürüdük.

Cohn tıraş olmaya gideceğini söyledi.

"Baksana" dedi Bill bana, "iddiayı kazanma olasılığım var mı?"

"Çok az bir olasılık. Hiçbir yere zamanında ulaştıkları görülmemiştir. Paraları gelmediyse, bu akşam gelmeyecekleri kesin.

"Ağzımı açar açmaz pişman oldum. Ama vazgeçemezdim. İyi birisi sanırım, ama işin iç yüzünü nerden öğreniyor? Mike'la Brett önceden ayarlamışlardı bizimle buraya geleceklerini.

Cohn'un alanın karşısından geldiğini gördüm.

"Buraya geliyor.

"O kendini beğenmiş Yahudi numaralarına fırsat verme.

"Berber kapalıymış" dedi Cohn. "Dörtten önce açılmıyormuş."

Iruna'nın hasırdan rahat koltuklarına oturduk, serin kemerlerin altında büyük alana bakarak kahvelerimizi içtik. Bir süre sonra Bill bir iki mektup yazmaya, Cohn da berbere gitti, henüz açılmamıştı, o da otele gidip yıkanmaya karar vedi. Ben biraz daha kahvenin önünde oturdum, sonra kentin içinde gezintiye çıktım. Çok sıcaktı, ancak yolların gölgeli yanından yürüdüm, çarşıdan geçtim, kenti yeniden görmek benim için çok iyi oldu. Ayuntamiento'ya gidip boğa güreşleri için her yıl bana abonmanan biletleri satan yaşlı adamı buldum. Paris'ten gönderdiğim parayı almış, abonmanlarımı yenilemişti, böylece bu iş ayarlanmış oldu. Adam arşivciydi ve kentteki tüm arşivler onun işyerindeydi. Ama bunun anlatılan şeyle hiç ilgisi yok. Neyse, işyerinin biri yeşil kumaşla kaplı, birisi de tahtadan kocaman kapıları vardı, dışarı çıkarken onu arşivlerle kaplı duvarlarının arasında oturur bırakıp kapıların ikisini de kapattım. Binadan sokağa çıkarken kapıcı beni durdurdu ve ceketimi fırçaladı.

"Otomobile binmiş olmalısınız" dedi.

Omuzlarının üstüyle yakasının arkası tozdan bozlaşmıştı.

"Bayonne'dan geldim.

"İyi iyi" dedi. "Otomobile bindiğinizi tozdan anladım." Ben de ona iki bozuk para verdim.

Sokağın sonunda katedrali gördüm ve oraya yürüdüm. İlk görüşümde, binanın dış yüzünün çok çirkin olduğunu düşünmüştüm, ama şimdi beğendim onu. İçine girdim. Loş ve karanlıktı, sütunlar yükseliyordu, insanlar dua ediyorlardı ve esans kokusu vardı, büyük büyük güzel pencereleri vardı. Diz çöktüm, duaya başladım, aklıma gelen herkes için dua ettim. Brett'le Mike'a, Bill'le Robert Cohn'a, kendime ve bütün boğa güreşçilerine; sevdiklerime teker teker, başkaları için topluca, dua ettim; sonra kendim için yeniden yakardım ve bu arada dua ederken uykumun geldiğini anladım. Arkasından, boğa güreşlerinin iyi geçmesi, fiestanın çok güzel olması, biraz olsun balık avlayabilelim diye dua ettim. Başka bir şeyler için de dua edebilir miyim diye düşünürken, biraz paraya sahip olmayı geçirdim aklımdan, ben de çok para kazanayım diye dua ettim, sonra bunu nasıl kazanacağımı düşünmeye başladım, para kazanmayı düşünmek Kontu anımsattı bana. Onun nerede olabileceğini düşünmeye başladım. Montmartre'daki geceden sonra onu göremediğim için üzüldüm, Brett onunla ilgili gülünç bir şey anlatmıştı bana; bu süre içinde diz çökmüş, alnımı önümdeki tahtaya dayamış dua ettiğimi sanıyordum, biraz da utanıyordum, böylesine çok kötü bir Katolik olduğuma üzülüyordum. Elimden de bir şey gelmediğini anlıyordum, hiç olmazsa şimdilik, belki de hiçbir zaman; ancak ne de olsa yüce bir dindi Katoliklik. Yalnız bir de ben dindar olsaydım, ama kim bilir, belki bir daha sefere olabilirim: sonra birden kendimi katedralin basamaklarında, güneşin altında buldum, sağ elimin baş ve işaretparmakları hâlâ nemliydi, güneşte kuruduklarını hissettim. Güneşin ışığı yakıcı ve

sıcaktı, birkaç yapının yanından geçip ara sokaklardan yürüyerek otele döndüm.

O gece yemekte Robert Cohn'u yıkanmış, saçını sakalını kestirmiş, saçlarını şampuanlamış, kabarmaması için üzerlerine bir şeyler sürmüş olarak bulduk. Sinirliydi. ama ona yardımcı olmaya çalışmadım. San Sebastian treni buraya saat dokuzda gelecekti ve eğer Brett'le Mike geliyorlarsa, bu trende olacaklardı. Dokuza yirmi kala yemeğimizin henüz yarısına gelmemiştik. Robert Cohn masadan kalktı, istasyona gitmek istediğini söyledi. Ben de onunla gideceğimi söyledim, yalnızca onu kızdırmak için. Bill ise yemeğini yarım bırakmayı istemediğini söyledi. Birazdan geri döneriz, dedim.

İstasyona kadar yürüdük. Cohn'un sinirli olmasından hoşlanıyordum. Brett'in trende olmasını istiyordum. Tren gecikerek gelecekti istasyona, biz de bağajlarını taşındığı arabalardan birine oturup dışarıda, karanlıkta bekledik. Sivil yaşamda Robert Cohn gibi hiç böyle sinirli, ya da bu kadar sabırsız bir adamı görmedim. Hoşuma gidiyordu bu. Bundan hoşlanmak kötü bir şeydi, ama ben de kötüydüm. Cohn'un bulunmaz bir özelliği vardı: Birisinin bu kötü yanını açığa çıkarıyordu.

Bir süre sonra uzaklardan, yaylanın öteki yanından trenin düdüğünü duyduk, sonra tepeden yukarı çıkan ışığını gördük. İstasyonun içine girip kapıların arkasındaki kalabalıkla bekledik, tren geldi ve durdu; herkes kapılardan çıkmaya başladı.

Kalabalığın içinde onlar yoktu. Herkesin istasyondan çıkmasını, otobüslere, arabalara binmesini, ya da dostları, akrabalarıyla karanlıkta kente doğru yürümesini bekledik.

"Gelmeyeceklerini biliyordum ben" dedi Robert. Otele geri dönüyorduk.

"Gelebilirler diye düşünmüştüm" dedim.

İçeri girdiğimizde Bill meyve yiyordu, şarap şişesinin de sonundaydı.

"Gelmediler ha!"

"Hayır."

"O yüz pesetayı sana yarın sabah versem bir sakıncası var mı, Cohn?" diye sordu Bill. "Burada hiç para bozdurmadım daha.

"Unut onu" dedi Robert Cohn. "Başka bir konuda bahse girelim. Boğa güreşleri üzerine bahse girebilir misin?"

"Olabilir" dedi Bill, "ama gereksiz."

"Savaş üzerine bahse girmek gibi bir şey olur bu" dedim. "Ayrıca ekonomik bir ilgi de gerektirmiyor."

"Onları görmek için çok sabırsızlanıyorum" dedi Robert.

Montoya masamıza geldi. Elinde bir telgraf vardı. "Sizin için, diyerek bana uzattı.

Okudum: "Gece San Sebastian'dayız.

"Onlardan bu" dedim, ceketimin cebine koydum. Doğrusu, onlara da göstermem gerekirdi.

"Gece San Sebastian'da kalacaklarmış" dedim. "Sana selamları var."

Niçin onunla ters gitmek istediğimi bilmiyordum. Şimdi elbette biliyorum. Onun yaşadıklarını bağışlayamayacak ölçüde kıskançlıkla gözüm kararmıştı. Bu olayı olduğu gibi kabullenmem durumu değiştirmiyordu. Kesinlikle nefret ediyordum ondan. Öğle yemeği sırasında o kendini beğenmiş havaya girene dek ondan nefret ettiğimi sanmıyorum; o kendini beğenmiş havasına, bir de o berber numaralarına dek... Bu nedenle telgrafı cebime koydum. Nasılsa bana gelmişti.

"Pekâlâ" dedim. "Biz de yarın öğlen otobüsüyle Burguete'ye geçeriz. Yarın akşam buraya ulaşırlarsa arkamızdan gelirler."

San Sebastian'dan buraya yalnızca iki tren vardı: biri sabah erkenden gelen, biri de az önce karşılamaya gittiğimiz.

"İyi fikir" dedi Cohn.

"Irmağa ne kadar erken gidersek o kadar iyi olur."

"Benim için ne zaman yola çıksak olur" dedi Bill. "Erken olması daha iyi."

Iruna'da bir süre oturup kahve içtik, sonra yavaş yavaş yürüyerek arenaya gittik, sonra tarlalardan, ağaçların altından uçurumun kenarına yürüyüp karanlıkta aşağıdaki ırmağa baktık, ben erken döndüm. Bill'le Cohn'un kahvede geç saate kadar oturduklarını sanıyorum, çünkü geri döndüklerinde uyumuştum.

Sabahleyin Burguete otobüsü için üç bilet aldım. Otobüs saat ikide kalkıyordu. Daha erken saatte yoktu. Iruna'da oturup gazetelerimi okuduğum sırada, alanın karşısından Robert Cohn'un geldiğini gördüm. Masama gelip hasır koltuklardan birine oturdu.

"Çok rahat bir kahve burası" dedi. "Geceyi iyi geçirdin mi Jake?"

"Kütük gibi uyumuşum.

"Ben pek iyi uyuyamadım. Bill'le geç saate kadar dışarıdaydık."

"Neredeydiniz?"

"Burada. Burası kapandıktan sonra da bir başka kahveye gittik. Oradaki yaşlı adam hem Almanca, hem İngilizce konuşuyor.

"Café Suizo."

"Tamam, orası. Yaşlı adam iyi birine benziyor. Sanırım bundan daha iyi bir kahve.

"Gündüzleri pek iyi olmaz" dedim. "Çok sıcaktır. Aklıma gelmişken söyleyeyim, otobüs biletlerini aldım."

"Ben bugün gitmeyeceğim. Siz Bill'le gidin.

"Senin biletini de aldım.

"Ver bana. Geri verir parasını alırım.

"Beş peseta.

Robert Cohn gümüş beş peseta çıkarıp verdi bana.

"Kalmalıyım" dedi, "bak, korkarım ki küçük bir anlaşmazlık oldu."

"Niçin olsun?" dedim. "San Sebastian'daki partilere başlarlarsa, buraya daha üç dört gün gelmeyebilirler."

"Tamam" dedi. "Korkarım benimle San Sebastian'da buluşmayı bekliyorlardı, onun için orada kaldılar."

"Nereden çıkarıyorsun bunları?"

"Şey, mektubumda Brett'e öyle önermiştim de..."

"Öyleyse ne halt etmeye kalıp onları orada beklemedin?" Böyle diyecektim, fakat tuttum kendimi. Bu düşüncenin onda zamanla kendiliğinden belireceğini düşündüm, ama hiç de öyle düşündüğüm gibi olmadı.

Ben Brett'le aralarında olanları biliyordum. oysa şimdi o bir sırrı varmış gibi böylece akıllıca konuşmaktan zevk alıyordu.

"Pekâlâ, Bill'le ben öğle yemeğinden sonra gideceğiz" dedim.

"Keşke ben de gelebilsem. Balık tutmayı kıştan bu yana düşünüyorduk." Duygusallığa başlamıştı. "Fakat ben kalmalıyım. Gerçekten öyle. Gelir gelmez onları da alır, size yetişirim."

"Bill'i bulalım.

"Berbere kadar gitmek istiyordum.

"Öğle yemeğinde görüşürüz."

Bill'i odasında buldum. Tıraş oluyordu.

"Evet, dün gece her şeyi anlattı bana" dedi Bill. "Önemli gizleri olan biri. San Sebastian'da Brett'le sözleştiğini söyledi."

"Orospu çocuğu!"

"Hayır, hayır!" dedi Bill. "Kızmak yok. Yol-

culuğun bu aşamasında kızmak yok. Bu herifle tanışman nasıl oldu?"

'Yüzüme vurma.

Bill dönüp bana baktı, yüzünün yarısını tıraş etmişti, sonra yüzünü köpürterek konuşmasını aynaya doğru sürdürdü.

"Bu herifi geçen kış elinde bir mektupla bana New York'a sen göndermemiş miydin? Tanrı'ya şükür çok gezen eden bir adamım. Böyle peşimize takacağın bir iki Yahudi arkadaşın daha yok mu?" Başparmağıyla çenesini ovdu, baktı, sonra yeniden kazımaya başladı yüzünü.

"Seninkiler de benimkinden farklı değil.

"Öyle. Benimkiler de bir âlem. Ancak bu Robert Cohn'la karşılaştırılamaz. İşin komiği, iyi de bir adam. Hoşlanıyorum ondan. Ama müthiş bir adam."

"Çok iyi biri de olabilirdi.

"Biliyorum. Bu korkunç bir şey olurdu.

Güldüm.

"Evet, gül sen, gül" dedi Bill. "Dün gece onunla sabahın ikilerine kadar oturan sen değildin nasılsa."

"Çok mu kötüydü?"

"Felaket. Bu Brett'le onun arasında ne var? Kızın bununla bir ilişkisi mi oldu?"

Çenesini kaldırıp bir o yana, bir bu yana çekiştirdi.

'Tabii. San Sebastian'a gitti kız onunla.

"Ne kadar aptalca bir şey. Niye yaptı bunu?"

"Kentten uzaklaşmak istiyordu, hiçbir yere de yalnız gidemez. Cohn için de iyi olacağını düşündüğünü söyledi.

"Ne aptallıklar yapıyor şu insanlar. Niçin kendine göre biriyle gitmedi? Seninle? -bunu geveleyerek söyledi- Ya da benimle? Niçin benimle değil?" Aynada dikkatle bakıp, yanaklarını-

rın üzerine birer parça köpük kondurdu. "Dürüst bir yüz. Herhangi bir kadın bu yüzle kendini güven içinde sayabilir."

"Kız hiç görmemişti ki o yüzü."

"Görmeliydi. Bütün kadınlar görmeli. Ülkenin bütün perdelerinde gösterilmeli bu yüz. Kiliseden çıkan her kadına bu yüzün bir kopyesi verilmeli. Analar kızlarına bu yüzü anlatmalı. Oğlum -usturasını uzattı bana doğru- bu yüzü al batıya git ve ülkenle birlikte geliş."

Eğilip tastan yüzüne soğuk su çarptı, biraz alkol sürdü, sonra uzun üst dudağını gererek dikkatle aynaya baktı.

"Tanrım" dedi. "Ne müthiş bir yüz bu!"

Aynaya baktı.

"Bu Robert Cohn'a gelince" dedi, "iğrendiriyor beni, canı cehenneme! O burada kaldığı için balığa çıktığımızda yanımızda olmayacağı için çok mutluyum."

"Çok haklısın.

"Alabalık avlamaya gidiyoruz. Irati Irmağında alabalık avlamaya gidiyoruz, şimdi öğle yemeğinde de bu ülkenin şaraplarından içip sarhoş olacağız, sonra da güzel bir otobüs yolculuğu..."

"Haydi gel. Iruna'ya gidip başlayalım" dedim.

XI

Öğle yemeğinden sonra elimizde çantalarımız, olta takımlarımızla Burguete'ye gitmek için dışarı çıktığımızda alan, fırın gibi sıcaktı. Otobüsün üstünde insanlar vardı, başkaları da bir merdivenle tırmanıyorlardı. Bill otobüse bindi, Robert de yanında benim yerimi tutmak için oturdu; ben de otele dönüp yanımızda götürmek üzere iki şişe şarap aldım. Geri döndüğüm zaman otobüs çok kalabalıktı. Yukarıdaki

bütün bagaj ve kutuların üzerine kadınlarla, erkekler oturmuşlardı, kadınlar güneş altında serinlemeye çalışıyorlardı. Gerçekten çok sıcaktı. Robert aşağıya indi, ben de arabanın üstünde benim için tuttuğu tahta banktaki bir kişilik yere sıkıştım.

Robert Cohn kemerlerin gölgesinde dikilmiş, bizim yola çıkmamızı bekliyordu. Deriden büyük bir şarap tulumunu kucağına almış bir Bask önümüzde otobüsün döşemesine uzanmış, sırtını bacaklarımıza dayamıştı. Şarap tulumunu Bill'le bana uzattı, tam ben içerken birdenbire öyle güzel bir klakson sesi çıkardı ki, şarabın birazını döktüm, herkes güldü. Bask özür dileyip bir kez daha içmem için verdi. Az sonra aynı klakson ikinci kez yine aldattı beni. Çok iyiydi. Basklar çok hoşlanıyordu. Bill'in yanındaki adam onunla İspanyolca konuşuyordu, ama Bill anlayamıyordu onu, sonunda o da adama şarap şişelerinden birini uzattı. Adam almadı. Çok sıcak olduğunu, öğle yemeğinde de çok içtiğini söyledi. Bill şişeyi ikinci kez uzattığı zaman uzun bir yudum içti, şişe de otobüsün o bölümünü dolaştı. Herkes kibar kibar birer yudum aldı, sonra da şişeyi kapatıp kaldırttılar bize. Kendi deri şarap tulumlarından içmemizi istediler. Dağlara giden rençperlerdi bunlar. Sonunda, birkaç sahte klakson sesinin ardından, otobüs yola çıktı. Cohn el salladı bize, Basklarn hepsi de ona el salladılar. Yol kentin dışına çıkar çıkmaz hava serinledi. Oldukça yüksekten, ağaçların hemen altından gitmek çok zevkliydi. Otobüs bir hayli hızlı gidiyordu; hafif bir esinti oluşuyordu. Tepeden aşağıya yol boyunca ağaçları toz içinde bırakarak gidiyorduk, ağaçların arasından, ırmağın üzerinde yükselen kentin güzel bir görünümü vardı. Dizlerime sırtını yaslayan Bask şarap tulumunun ağzıyla, bu görüntüyü göstererek göz kırptı bize. Başını salladı.

"Çok güzel, değil mi?"

"Bu Basklar ne güzel insanlar" dedi Bill.

Bacaklarına dayanan Basklı güneşte meşin gibi kararmıştı. Herkes gibi onun da üstünde uzun, kara bir gömlek vardı. Dönüp şarap tulumunu Bill'e uzattı. Bill de bizim şişelerden birini verdi ona. Güneş yanığı boynu buruş buruştu. Adam işaretparmağını Bill'e sallayıp mantarını avcuyla bastırarak şişeyi geri verdi. Şarap tulumunu gösterdi. "Arriba! Arriba!" dedi. "Dik başına."

Bill şarap tulumunu kaldırıp sıktı, fışkıran şarap ağzına aktı; başını arkaya atmıştı. İçmeyi bırakıp da tulumu düzeltirken birkaç damla çenesinden aşağı aktı.

"Hayır! Hayır!" dedi Basklann birkaçı. "Öyle değil."

İçlerinden biri, nasıl içileceğine ilişkin bir gösteri yapmak üzere olan sahibinin elinden kaptı tulumu. Genç bir adamdı ve tulumu kolunun uzandığı kadar uzakta tutuyordu; deri tulumu kaldırdı, eliyle sıktığı tulumdaki şarap, dere gibi fışur fışur ağzına akmaya başladı. Tulumu uzakta tutuyor ve dümdüz, sert bir çizgi gibi ağzına fışkıran şarabı bütün sakinliğiyle, düzenli olarak yutuyordu.

"Hey!" diye bağırdı tulumun sahibi. "Kimin şarabı o?"

Şarabı içen, küçük parmağını sallayarak, gözleriyle gülümsedi bize. Arkasından şarabın akışını kesiverdi, tulumu hızla indirdi, sahibine geri verdi. Bize göz kırptı. Tulumun sahibi, tulumunu üzüntüyle salladı.

Bir kasabadan geçtiğimiz sırada, postanenin önünde durduk, şoför birkaç paket aldı. Sonra yeniden yola çıktık, kasabanın dışına çıkınca dağ yolu başladı. Tarlalara kadar uzanan, kayalık tepelerden ve tarım bölgelerinden geçiyorduk. Buğday tarlaları tepelere değin

uzanıyordu. Yükseklere çıktığımızda rüzgâr, buğdayları sallıyordu. Yol beyaz ve tozluydu, tekerleklerin çıkardığı tozlar arkamızda, havada asılı kalıyordu. Yol tepelere tırmandıkça, verimli buğday tarlalarını aşağıda bıraktık. Şimdi yalnızca, çıplak yamaçlarda ve su arklarının yakınlarında yama gibi duran küçük küçük buğday tarlaları vardı. Keskin bir dönüşle altı katırlık bir diziye ve karşıdan gelen bir başkasına, sipsivri yükselmiş bir arabaya yol verdik. Bu araba da katırlar da toza bulanmıştı. Arkalarından bir katır dizisiyle, bir araba daha geliyordu. Bu kalas yüklüydü ve katırları süren arriero biz geçerken arkasına yaslanıp kalın, tahtadan freni çekti. Bu bölge oldukça çoraklı ve tepeler kayalıktı, yağmurun bıraktığı yol yol izlerle toprak kaskatı, pişmiş gibi görülüyordu.

Bir dönemeçten sonra, bir kasabaya girdik ve ansızın iki yanda birden yemyeşil bir ova belirdi. Kasabanın ortasından bir dere akıyordu ve üzüm bağları evlere değecek kadar yakındı.

Otobüs bir postanenin önünde durdu ve yolcuların çoğu indi, sonra da büyük muşambaların altındaki bagajların büyük bir bölümü kayışları çözülürek indirildi. Bill'le aşağıya inip postaneye girdik. Basık ve karanlık bir odada, tavandan eyerler, koşumlar, beyaz tahta yabalar, küme küme ip tabanlı pabuçlar, jambonlar, domuz salamları, bembeyaz sarmısaklar, uzun sosisler sarkıyordu. İçerisi serin ve loştu, arkasında iki kadının içki servisi yaptıkları uzun, tahta bir tezgâhın önünde duruyorduk. Tezgâhın arkasındaki raflara yiyecek ve çeşitli mal yığılmıştı.

Aguardiento içtik ve iki içkiye kırk santim para ödedik. Kadına bahşişiyle birlikte elli santim verdim, ancak kadın fiyatı yanlış anladığını düşünmüş olmalı ki, bir bakır parayı geri verdi bana.

Basklardan ikisi içeri geldi ve bize içki ısmarlamak istedi.

Böylece onlar birer içki ısmarladı, sonra biz onlara içki ısmarladık, arkamızdan sırtımıza yavaşça birer yumruk vurdular ve yeniden içki ısmarladılar. Sonra yine biz ısmarladık, ardından da hep birlikte güneşli ve sıcak olan dışarıya çıkıp otobüsün tepesine tırmandık. Herkes için oturacak yer vardı şimdi otobüste ve az önce teneke damın üzerine uzanmış olan Bask da aramızda oturuyordu. İçerideki içki dağıtan kadınlardan biri ellerini önlüğüne silerek çıktı ve otobüsün içindekilerden biriyle konuşmaya başladı. Sonra şoför elinde deriden yassı iki posta torbasını sallayarak geldi, otobüse çıktı, herkese el salladı ve yola çıktık.

Yol, yeşil ovadan hemen ayrıldı ve yine tepelere yöneldik. Bill'le şarap tulumu olan Bask, karşılıklı konuşuyorlardı. Oturduğumuz yerin öte yanından bir adam eğilip İngilizce sordu:

"Amerikalı mısınız?"

"Evet.

"Gördüm orayı" dedi. "Kırk yıl önce.

Yaşlı bir adamdı, ötekiler gibi oldukça yanık tenliydi ve sakalı kırlaşmıştı.

"Nasıldı?"

"Ne dedin?"

"Amerika nasıldı?"

"Ha, Kaliforniya'daydım. İyiydi.

"Niçin ayrıldın?"

"Ne dedin?"

"Buraya niçin döndün?"

"Ha! Evlenmek için geri döndüm. Geri gidecektim ama karım yolculuğu hiç sevmez. Nerelisin?"

"Kansas City

"Oraya da gittim, dedi. "Chicago, St. Lou-

is, Kansas City, Denver, Los Angeles, Salt Lake City, hepsine gittim.

Bu adları çok dikkatli söylüyordu.

"Ne kadar kaldın orada?"

"On beş yıl. Sonra döndüm; evlendim.

"İçer misin?"

"Tabii" dedi. "Amerika'da bunun gibi yok, ha?"

"Çok çok var, eğer parasını verirsen.

"Siz neden geldiniz buraya?"

"Pamplona'daki şenliğe gitmek için geldik."

"Seviyor musunuz boğa güreşlerini?"

"Elbette. Sen de seviyor musun?"

"Evet" dedi, "Sanırım severim.

Bir süre sonra da:

"Şimdi nereye gidiyorsunuz?"

"Burguete'ye, balık avına.

"Pekâlâ" dedi, "umarım bir şeyler yakalayabilirsiniz."

Ellerimizi sıkıp, yeniden yerine döndü. Öbür Basklar hayran olmuşlardı. Rahatça yerine oturdu ve şöyle bir çevreye baktıktan sonra döndüğümde de bana gülümsedi. Amerikanca konuşmaya çalışmaktan yorulmuş gibi görünüyordu. Başka şey söylemedi sonra.

Otobüs durmadan tırmanıyordu yolu. Bu bölge çoraktı ve killi topraktan kayalar fışkırmıştı. Yol kenarında ot bile yoktu. Geriye bakınca aşağıda uzanan kırları görüyorduk. Ta uzaklarda, tepelerin yamaçlarında kahverengili, yeşilli tarlalar vardı. Ufuk çizgisinde kahverengi dağlar bulunuyordu. Garip biçimlerdeydi dağlar. Biz tırmandıkça ufuk değişiyordu. Otobüs ağır ağır çıktıkça, güneyden başka dağlar görünüyordu. Sonra yol tepeye ulaştı, düzleşti ve bir ormana girdik. Bir mantar meşesi ormanıydı bu ve güneş ışınları ağaçların arasından yer yer parlıyor, uzaklarda ormanın gerisinde

sığırlar otluyordu. Ormandan çıktık, yol yerle birlikte yükselerek döndü ve önümüzde uzunca yeşil bir ovanın arkasından karanlık dağlar belirdi. Bunlar, geride bıraktığımız kahverengi, sıcaktan kavrulmuş dağlar gibi değildi. Ormanlarla kaplıydılar ve aşağılarına bulutlar iniyordu. Ova yemyeşil uzayıp gidiyordu. Parmaklıkların böldüğü ovayı kuzeye doğru ikiye ayıran iki sıra ağaç gövdelerinin arasından yolun beyazlığı görünüyordu. Tepeye doğru yükseldiğimizde, Burguete'nin ovaya sıralanmış kırmızı çatılı beyaz evlerini gördük; ötede de, ilk karanlık dağın eteklerinde, Roncevalles Manastırının gri metalle kaplı damı duruyordu.

"İşte Roncevaux" dedim.

"Nerede?"

'Ta uzakta, dağların başladığı yerde.

"Soğuk burası" dedi Bill.

"Yüksek" dedim. "Bin iki yüz metre olmalı.

"Oldukça soğuk" dedi Bill.

Otobüs Burguete'ye giden dümdüz çizgi gibi bir yola girdi. Bir dörtyol ağzından, derenin üstündeki köprüyü geçtik. Burguete'nin evleri yol boyunca sıralanmışlardı. Ara sokak yoktu. Kiliseyi, okulun bahçesini geçtik ve otobüs durdu. Aşağıya indik, şoför çantalarımızla, olta takımlarımızı uzattı. Sivri uçlu şapkası ve sarı deriden kemeriyle bir polis geldi.

"Ne var bunda?" Olta takımlarının bulunduğu çantayı gösteriyordu.

Açtım, gösterdim ona. Balık avlama ruhsatlarımızı da görmek istedi, onu da gösterdim. Tarihine bakıp, sonra geçmemizi işaret etti.

"Bunlar tamam mı?" diye sordum.

"Evet. Elbette.

Sokakta, beyaza boyalı taş yapı evlerinin kapılarında oturmuş bizi izleyen ailelerin önünden geçip hana gittik.

Hancı şişman kadın, çabucak hanın mut-

ſağından çıkıp ellerimizi sıktı. Gözlüklerini çıkardı, silerek, yeniden taktı. Hanın içi soğuktu, dışarıda da rüzgâr esmeye başlanmıştı. Kadın, yukarıya bizimle birlikte odanızı göstermesi için bir kız gönderdi. İki yatak, yıkanma yeri, bir giysi dolabı ve Roncevalles Azizesinin büyük, çerçeveli bir gravürü vardı odada. Rüzgâr durmadan kepenklere çarpıyordu. Oda, hanın kuzeyindeydi. Yıkandık, kazaklar giyip, aşağıya yemek odasına indik. Odanın döşemesi taştan, tavanı basık, duvarları meşe kaplıydı. Bütün kepenkler kapalı olmasına karşın, insan soğuktan kendi soluğunu görebiliyordu.

"Tanrım!" dedi Bill. "Yarın böyle soğuk olmasa bari. Bu havada derenin sularına giremem.

Odada, karşı köşede, tahtadan masaların arkasında bir piyano duruyordu. Bill gidip çalmaya başladı.

"Isınmalıyım" dedi.

Kadını bulmak ve ondan yemek, yatak ücretinin ne kadar olduğunu sormak için çıktım. Ellerini önlüğünün altına sokup, gözlerini benden kaçırdı.

"On iki peseta.

"Nasıl olur. Ama biz Pamplona'da da o kadar ödedik.

Kadın bir şey söylemedi, gözlüğünü çıkarıp önlüğüyle sildi.

"Çok bu kadar" dedim. "Büyük otelde de bu kadar ödüyoruz.

"Banyomuz var."

"Daha ucuz bir yeriniz yok mu?"

"Yazın yok. Şimdi yaz sezonu.

Handa bizden başka insan yoktu. "Pekâlâ, dedim, "yalnızca birkaç gün kalacağız.

"Şarap da içinde mi?"

"Evet, tabii."

"İyi" dedim. "Tamam öyleyse.

Bill'in yanına döndüm. Havanın soğukluğunu göstermek için bana doğru üfledi, piyano çalmayı sürdürdü. Masalardan birine oturdum, duvardaki resimlere baktım. Bir tavşan, ölü; bir sülün, ölü ve bir de ölü ördek resmi vardı. Resimlerin hepsi küçük ve karanlıktı. Likör şişeleriyle dolu bir raf vardı. Hepsine baktım. Bill hâlâ piyano çalıyordu. "Sıcak romlu bir punç içsek" dedi Bill. "Sürekli böyle yaparak ısınamam.

Dışarı çıkıp kadına sıcak romlu punçu ve nasıl yapılacağını anlattım. Birkaç dakika sonra kız, dumanı çıkan taştan bir sürahi getirdi. Bill piyanonun yanından geldi, sıcak punçu rüzgârın sesini dinleyerek içtik.

"Rom yok gibi bunda" dedi Bill.

Gidip raftan rom şişesini aldım, sürahinin içine yarım bardak kadar döktüm.

"Doğrudan doğruya eylem!" dedi Bill, "böylesi, tartışmaktan iyi."

Kız geldi akşam yemeği için, masayı hazırlamaya başladı.

"Çok esintili bir yer burası" dedi Bill.

Kız kocaman bir kapta sebze çorbasıyla, şarabı getirdi. Arkasından kızarmış alabalık, yahniye benzer bir şey, bir koca tabak da yabançileği yedik. Otel parasını şaraptan çıkardık; çekingen bir kızdı, ancak şarapları kibarca getiriyordu. Yaşlı kadın bir ara bakıp, boş şişeleri saydı.

Yemekten sonra yukarıya çıktık, sigara içtik, ısınmak için yatağa girip, kitap okuduk. Gece bir ara uyandım, rüzgârın sesini dinledim. Sıcak bir yatağın içinde olmak çok iyiydi.

XII

Sabah uyandığım zaman, pencereden dışarı baktım. Dışarısı pırıl pırıldı, dağlarda hiç bulut kalmamıştı. Pencerenin altında bir iki at arabasıyla eski, üstündeki tahtalar dışarda durmaktan çatlamış bir eski otobüs vardı. Motorlu otobüslerin yapılmasından önceki günlerden kalmış olmalıydı. Keçinin biri önce arabalardan birine, oradan da otobüsün üstüne sıçradı. Yerdeki öteki keçilere başını salladı, ben de elimi sallayınca, sıçrayıp indi.

Bill hâlâ uyuyordu; giyindim, dışarda holde pabuçlarımı giyip, aşağı indim. Aşağıda da hiç kimse yoktu, kapıyı açıp dışarı çıktım. Dışarısı sabah erken olduğu için serindi ve güneş, daha rüzgâr durunca düşen çiği bile kurutmamıştı. Hanın arkasındaki kulübede ortalığı araştırıp çapaya benzer kısa bir şey buldum ve dereye doğru gidip av için yemlik solucan aramaya başladım. Derenin suyu pırıl pırıl ve sığdı, ama içinde hiç alabalık görünmüyordu. Çimle kaplı kıyının ıslak bir yerine çapayı daldırdım, bir parça toprak kaldırdım. Solucanlar alttaydı. Ben toprak parçasını kaldırınca toprağa dalıp, saklandılar, ama dikkatlice yeniden kazdım ve bir sürü solucan çıkardım. Nemli toprağın çevresini kazarak boş, iki teneke tütün kutusunu solucanla doldurup üzerlerine azıcık toprak attım. Ben toprağı kazarken, keçiler de beni izliyordu.

Hana geri döndüğümde, kadın da mutfağa inmişti, bize kahve hazırlamasını ve hafif bir öğle yemeği istediğimizi söyledim. Bill de uyanmıştı, yatağının kıyısında oturuyordu.

"Pencereden gördüm seni" dedi. "Rahatsız etmek istemedim. Ne yapıyordun? Paralarını mı gömüyordun?"

"Tembel adam sen de!"

"Kamu yararına çalışıyordun ha? Güzel. Her sabah böyle çalışmanı istiyorum."

"Hadi gel" dedim, "kalk.

"Ne? Kalkmak mı? Ben kesinlikle kendim kalkmadım."

Yatağa girip, battaniyeyi çenesine değin çekti.

"Kalkmam gerektiğine inandırmaya çalış beni."

Oltaları toparlayıp, hepsini çantaya yerleştirmeye başladım.

"İlgilenmiyor musun?" diye sordu Bill.

"Aşağıya iniyorum, yemeğe."

"Yemek mi? Niye daha önce söylemedin yemeği? Ben de yalnızca eğlence olsun diye beni kaldırmak istediğini sanmıştım. Yemeğe ha? İyi. Akıllıca konuştun şimdi. Sen git, birkaç solucan daha topla, ben de aşağıya ineyim."

"Cehenneme kadar yolun var!"

"Kamu yararına çalışmak iyidir." İç çamaşırlarını giydi Bill.

Olta takımları, fileler ve kamış çantasıyla odadan çıkmaya çalıştım.

"Hey! Geri dön!"

Başımı kapıdan içeri uzattım.

"Birazcık şakaya vurup acımayacak mısın?"

Nanik yaptım ona.

"İstediğim bu değil.

Aşağı inerken Bill'in şarkı söylediğini duyuyordum. "Çanlar çalıyor benimle sevgilim için" şarkısıydı bu. Bir hafta önceki eski bir İspanyol gazetesini okuyordum.

"Nedir bu alay ve merhamet?..."

"Ne? Yoksa bilmiyor musun Alay ve Merhameti?"

"Hayır. Kim uydurmuş?"

"Herkes. New York'ta deli oluyorlar buna. Eski Fratellini'ler gibi moda oldu."

Kız kahveyle, tereyağlı kızartmış ekmekleri getirdi. Daha doğrusu, ekmekler kızartılmış ve yağlanmıştı.

"Reçeli de var mıymış, sor" dedi Bill. "Alaylı bir biçimde sor kıza."

"Reçeliniz var mı?"

"Alaylı bu değil. Keşke İspanyolca konuşabilseydim.

Kocaman taslarla içtiğimiz kahve çok güzeldi. Kız bir cam tabak içinde ahududu reçeli getirdi.

"Sağ olun.

"Hey, öyle değil!" dedi Bill. "Alaycı bir şeyler söyle. Primo de Rivera'yla ilgili bir şeyler patlat!"

"Riff'de nasıl reçele bulaştıkları türünden bir şey sorabilirim.

"Kötü" dedi Bill. "Çok kötü. Yapamıyorsun. Hepsi bu. Alaycı olmayı anlamıyorsun. Acıman yok. Acınacak bir şey söyle!"

"Robert Cohn."

"Fena değil. Oldukça iyi. Şimdii, Robert Cohn niçin acınacak bir şeydir? Alaycı ol."

Kahvesinden büyükçe bir yudum aldı.

"Bırak yahu!" dedim, "sabahın köründe...

"Git işine. Bir de yazar olmak istiyorsun. Bir gazeteciden başka bir şey değilsin sen. Sürgünde bir gazeteci. Oysa daha yataktan kalktığın dakikada alaycı olmalısın. Uyandığın zaman daha ağzının içi acıyla dolu olmalı."

"Hadi sen de" dedim. "Kimden buluyorsun bu saçmaları?"

"Herkesten. Hiç okumuyor musun sen? İnsanları görmüyor musun? Sen nesin, biliyor musun? Bir sürgün. Niçin New York'ta yaşamıyorsun sen? Bilirdin böyle şeyleri. Ne yapmamı istiyorsun? Her yıl buraya gelip sana olan biteni anlatmamı mı?"

"Biraz daha kahve al" dedim.

"İyi. Kahve sana da iyi gelir. İçindeki kafeinden ötürü. Kafein, burdayız biz de. Kafein erkeği atına bindirir, kadını mezarına indirir. Senin sıkıntın ne, biliyor musun? Bir sürgünsün sen. En kötülerinden birisin. Haberin yok mu bundan? Hiç kimse ülkesinden ayrılınca, kesinlikle basılmaya değer bir şey yazmamıştır. Gazetelerde bile olmaz."

Kahvesini içti.

"Bir sürgünsün sen. Ülkenle olan ilişkini yitirmişsin. Kötü durumdasın. Yapay Avrupa ölçüleri bitirmiş seni. İçkiden öldüreceksin kendini. Cinsellikten başka bir şey düşünmüyorsun. Çalışacağına, bütün zamanını konuşmakla harcıyorsun. Sürgünsün de ondan, anlıyor musun? Kahve köşelerinde pinekliyorsun.

"Kötü bir yaşantı gibi görünüyor" dedim. "Ne zaman çalışacağım?"

"İşin yok. Kimilerine göre kadın parası yiyorsun. Başka birileri de güçsüz olduğunu söylüyor."

"Hayır" dedim. "Bir kaza geçirdim, yalnızca.

"Kesinlikle önemi yok bunun" dedi Bill. "Konuşmaya bile değmez şeyler bunlar. Bunlardan yararlanmaya çalışarak, esrarlı bir hava yaratmalısın. Henry'nin bisikleti gibi.

İyice kaptırmış gidiyordu, fakat sustu. Güçsüzlükle ilgili sözlerinden alındığımı sanmasından korkuyordum. Yeniden başlatmak istedim onu.

"Bir bisiklet değildi o" dedim. "Henry ata biniyordu.

"Duyduğuma göre üç tekerlekli bir bisikletmiş.

"Olabilir" dedim, "Uçak da üç tekerlekli bir bisiklete benzer. Yönetim kolu, aynı işi yapar."

"Ama pedalını çeviremezsin."

"Doğru" dedim, "sanırım pedal çeviremezsin.

"Bırakalım bu konuyu" dedi Bill.

"Tamam. Ben üç tekerlekli bisikletin üzerinde duruyordum yalnızca."

"Ayrıca iyi bir yazar olduğunu düşünüyorum ben" dedi Bill. "Sen de oldukça iyi bir adamsın. Sana iyi adam olduğunu söyleyen biri çıktı mı hiç?"

"İyi biri değilim ben.

"Dinle. Sen çok iyi bir adamsın ve ben seni yeryüzündeki herkesten çok severim. Bunu sana New York'ta söyleyemem ama. Adımı ibneye çıkarırlar çünkü. Kaldı ki iç savaş da o yüzden çıktı. Abraham Lincoln bir ibneydi. General Grant'a âşıktı. Jefferson Davis de öyle. Lincoln iddia üzerine köleleri serbest bıraktı. Dred Scott olayı İçki Düşmanları Birliğinin bir düzeniydi. Albayın karısıyla Judy O'Grady de aslında seviciydiler."

Sustu.

"Daha başka şeyler duymak istiyor musun?"

"Devam" dedim.

"Başkasını bilmiyorum. Gerisini öğle yemeğinde anlatırım."

"Koca Bill" dedim.

"Serserisin sen.

Sırt çantasının içine öğle yemeğiyle, iki şişe şarabı yerleştirdik. Bill onu yüklendi. Kamış çantasıyla fileleri de ben sırtıma astım. Önce yokuşu çıkmaya başladık, bir çayır geçtik, ilk tepenin dibinde bir koruluğa vardık, tarlaların arasından giden bir keçiyolu bulduk. Kumlu patikanın üstünden, kırlardan geçtik. Çayırla kaplı kırlar uzayıp gidiyordu, otlayan inekler yüzünden de kısacıktı çayırlar. Sığırlar tepelerdeydi. Çanların sesini duyuyorduk koruluktan.

Patika ırmağın üzerine uzatılmış bir ağacın

üstünden geçiyordu. Ağacın yüzeyi düzeltilmiş, ince bir dal eğilip korkuluk biçimine getirilmişti. Derenin yanındaki dümdüz göletin dibini kaplayan kumun üzerinde benek benek iribaşlar vardı. Dimdik bir yokuş çıktık, uzayıp giden tarlalara daldık. Geriye dönüp baktığımızda kırmızı damları ve beyaz evleriyle Burguete'yi gördük, beyaz yolun üzerinden toz çıkararak bir kamyon geçiyordu.

Tarlaların arkasından, daha hızlı akan bir başka dereyi aştık. Derenin geçit verdiği yerde kumlu bir yol iniyor, ormana doğru uzuyordu. Patika bu geçit yerinin de altında, başka bir ağacın gövdesi üzerinden dereyi geçiyor, ileridekı yolla birleşiyordu; bu yolu izledik ve ormana girdik.

Bir kayın ormanıydı bu ve ağaçlar oldukça yaşlıydı. Kökleri toprağın üzerine çıkmıştı, dalları eğri büğrüydü. Yaşlı kayınların kalın gövdeleri arasından yürüyorduk ve güneş ışıkları, yapraklardan süzülerek yer yer çimenlere vuruyordu. Ağaçlar kocaman ve yaprakları sıktı, ama ortalık loş değildi. Hiç çalılık yoktu, yalnızca yemyeşil, taptaze, gür çimenler vardı burada ve yemyeşil kocaman ağaçlar bir parktaki gibi düzgün aralıklarla çıkmıştı.

"Doğa dediğin böyle olur" dedi Bill.

Yol bir tepeye yöneldi ve sık bir ormanın içine girdik; yol durmadan yükseliyordu. Bazen biraz alçalıyor, ama hemen sonra yeniden dikleşiyordu. Ormandaki sığırların seslerini duyuyorduk sürekli. Sonunda yol, bir tepeye ulaştı. Burguete'den görünen ağaçlı tepelerin en yükseklerinden birindeydik. Tepenin güneşli yanında, ağaçların arasındaki küçücük bir açılıkta yabançilekleri bitmişti.

Daha ileride yol, ormanın dışına çıkıyor, sıra sıra tepelerin dorukları boyunca ilerliyordu. Daha ötedeki tepelerde orman yoktu, ala-

bildiğine geniş, sapsarı, katırtırnağıyla kaplı büyük tarlalar vardı. Ötede, Irati Irmağının akış yönünü belirleyen, aralarından gri kayalar yükselen ağaçlarla dolu karanlık dik yamaçları görüyorduk.

"Yamaç boyunca bu yolu izleyeceğiz, tepeleri aşacağız, daha ötedeki tepeleri kaplayan ormanlardan da geçip Irati Ovasına ulaşacağız" diye gösterdim Bill'e.

"Oldukça uzun ve zorlu bir yürüyüş."

"Aynı gün içinde rahat rahat hem uzaklara gitmek, hem balık tutmak, hem de dönmek zor oluyor."

"Rahat rahat. Güzel bir sözcük. Hem gidip gelmek, hem de balık avlamak istiyorsak, uçmamız gerekecek."

Yürüyüş çok uzundu ve kırlar olağanüstü güzeldi, ancak ağaçlıklı tepelerden Rio de la Fabrica Ovasına inen dik yola geldiğimiz zaman çok yorulmuştuk.

Yol gölgeli ormandan, yakıcı güneşe çıktı. İleride bir ırmak olan bir ova vardı. Irmağın ötesinde de dik bir tepe yükseliyordu. Bu tepenin üstünde bir karabuğday tarlası vardı. Tepenin yamacındaki ağaçlardan birkaçının altında, beyaz bir ev gördük. Çok sıcaktı, ırmağı kesen bir bendin yanındaki ağaçların altında durduk.

Bill sırt çantasını ağaçlardan birine yasladı, kamışları birbirlerine ekledik, makaralarını taktık, oltaları bağladık ve balık avlamaya hazırlandık.

"Bu şeyin içinde alabalık olduğundan emin misin?" diye sordu Bill.

"Dolu burası.

"Ben sinekle avlanacağım. McGinty var mı hiç?"

"Kutunun içinde biraz var."

"Sen yemle mi avlayacaksın?"

"Evet. Şu bendin oralarda avlanacağım.

"İyi. Sinek kutusunu ben alacağım öyleyse. Sineklerden birini bağladı. "Ne yana gitsem daha iyi olur? Yukarı mı, aşağı mı?"

"Aşağısı daha iyi. Aslında yukarıda çok var ya..."

Bill ırmağın aktığı yönde yürümeye başladı.

"Solucan da alsana.

"Hayır, hiç istemem. Sinekleri istemezlerse, oltamı ıslatmış olurum."

Bill aşağılarda ırmağa bakıyordu.

"Baksana!" diye bağırdı, bentten akan suyun gürültüsünde duyurmaya çalışarak. "Şarapları yolun o yukarısındaki kaynağa koysana."

"Tamam" diye bağırdım. Bill el sallayıp ırmak boyunca aşağılara doğru yürümeye başladı. İki şarap şişesini çantadan aldım, kaynak sularının demir bir borudan fışkırarak aktığı yere götürdüm. Kaynağın üstüne yerleştirilen tahtayı kaldırdım, mantarlarını iyice bastırdıktan sonra, şişeleri suyun içine indirdim. Elim bileğime kadar uyuştu suyun soğukluğundan. Tahta parçasını yerine koyduktan sonra, dilerim kimse şarapları bulamaz, dedim.

Ağaca dayalı kamışı, yem kutusunu ve fileyi alıp bendin üstüne doğru yürüdüm..Bendin kapağı açılmıştı Kalaslardan birine oturdum, ırmağın çağlayan oluşturmadan önce suyun dümdüz akışını seyrettim. Bendin dibindeki bembeyaz sular oldukça derindi. Bembeyaz suların içinden, ben yem takarken bir alabalık sıçradı, çağlayana çarpıp aşağı doğru sürüklendi. Yemi oltaya takmadan, bir başka alabalık daha, aynı güzel eğriyi çizerek çağlayana doğru sıçradı ve gürüldeyerek akan suların içinde yok oldu. Oltaya ağırca bir kurşun bağlayıp bendin kalaslarının yarından beyaz sulara bıraktım.

İlk alabalığın oltaya takılışını fark etmedim. Oltayı çektiğim zaman, ucunda balık olduğunu anladım ve çektim, çağlayanın dibinde kaynayan sulardan didine didine, neredeyse kamışı ikiye bölerek balığı çekip bendin üzerine getirdim. Güzel bir alabalıktı. Başını kalasa vurdum, şöyle bir titredi ve dümdüz kalıverdi, sonra çantamın içine attım.

Ben onu çekerken, birkaç alabalık daha çağlayanda sıçramışlardı. Yemi takar takmaz, oltayı suya atınca yeniden bir balık daha takıldı. Kısa bir süre sonra altı tane yakalamıştım. Hemen hemen hepsi aynı boydaydı. Balıkları, kafaları aynı yöne gelecek biçimde yan yana sıraladım, baktım. Renkleri çok güzeldi ve soğuk su, etlerini katılaştırmış, sımsıkı yapmıştı. Çok sıcak bir gündü, balıkların solungaçlarını kopardım, karnını yarıp içlerini ırmağa doğru fırlattım. Alabalıkları kıyıya götürdüm, bendin tepesindeki soğuk, berrak suda hepsini yıkadım, sonra biraz eğreltiotu toplayıp çantanın içine yığdım: Bir sıra eğreltı, üstüne üç alabalık, sonra bir sıra eğrelti daha; üç alabalık daha, sonra üstlerini eğreltiyle örttüm.

Eğreltilerin arasında çok güzel duruyorlardı, çantayı iyice şişirmişlerdi, ben de çantayı ağacın gölgesine koydum.

Bendin üstü çok sıcaktı, solucan kutusunu da çantayla birlikte ağacın gölgesine koyup Bill öğle yemeği için gelene kadar, bir kitap alarak ağacın altına yerleştim.

Saat on ikiyi biraz geçiyordu ve hemen hemen hiç gölge yoktu, ama birlikte yükselen iki ağacın altına oturdum ve okudum. Kitap A. E. W. Mason'un yazdığı bir şeydi, okuduğum da Alp Dağlarında donarak buzullaşan bir adamı anlatan çok iyi bir öyküydü. Karısı da ölüsünün bulunup ortaya çıkması için dört yıl bekleyecekti, bu süre içinde kadının sevgilisi de bekleyecekti, Bill geldiğindeyse hâlâ bekliyorlardı.

"Bir şey var mı?" diye sordu. Oltası, çantası bir elinde; filesi bir elinde, terliyordu. Bentten akan suların sesinden gelişini duymamıştım.

"Altı tane. Sen tutabildin mi?"

Bill oturdu. çantasını açtı; çimenlerin üzerine bir alabalık koydu. Sonra sırayla her biri öncekinden büyükçe üç tane daha çıkarıp ağacın gölgesine yan yana dizdi. Yüzü terli ve mutluydu.

"Seninkiler nasıl?"

"Daha küçük."

"Görelim onları da.

"Paketledim.

"Gerçekten büyük mü?"

"Seninkilerin en küçüğü kadar.

"Benimle alay etmiyorsun, değil mi?"

"Keşke edebilsem."

"Solucanla mı yakaladın onları?"

"Evet.

"Tembel serseri!"

Bill alabalıkları çantaya koydu, ağzı açık çantayı sallayarak ırmağa doğru yürüdü. Belden aşağısı sırılsıklamdı: anladığım kadarıyla, ırmağa girmişti.

Yoldan yukarı yürüyüp iki şişe şarabı çıkardım. Soğumuşlardı. Ağaçların altına geri dönerken boncuk boncuk oldu şişelerin üstü. Öğle yemeğimizi bir gazetenin üzerine sıraladım, şişelerden birini açıp ötekini ağaca yasladım. Bill ellerini kurulayarak geldi, eğreltiotlarının şişirdiği çantasını da getirdi.

"Görelim şu şişeyi" dedi. Mantarı çekip şişeyi ağzına dayadı, içti. "Öffff! gözlerim yerinden oynadı.

"Biz de deneyelim.

Şarap buz gibiydi ve biraz paslı bir tadı vardı.

"Pek de kötü bir şarap değil" dedi Bill.

"Soğukluğu kurtarıyor" dedim.

Öğle yemeklerimizin sarıldığı küçük paketleri açtık.

"Tavuk.

"Katı yumurta.

"Azıcık tuz var mı?"

"Önce yumurta" dedi Bill. "Sonra tavuk. Bryan bile bilir o kadarını."

"Ölmüş. Gazetede okudum dün.

"Hayır! Gerçekten mi?"

"Evet. Bryan ölmüş."

Bill soyduğu yumurtayı yere koydu.

"Baylar" dedi ve gazeteye sarılmış tavuk budunu çıkardı. "Sırayı değiştiriyorum. Bryan'ın anısına. Büyük halk adamı için saygıyla. Önce tavuk, sonra yumurta."

"Tanrı tavuğu kaçıncı günde yarattı acaba?"

"Aaa?" dedi Bill, budu emerek, "nereden bilelim, sormamalıyız böyle şeyleri. Bu dünyada uzun zaman kalıcı değiliz. Tadını çıkaralım, inanalım, şükredelim."

"Yumurtanı ye.

Bill bir elinde tavuk budunu, ötekinde şarap şişesini sallayarak bir şeyler yaptı.

"Bu nimetlerden mutlu olalım. Havada uçan kuşlardan yararlanalım. Bağların ürünlerinden yararlanalım. Biraz yararlanmak ister misiniz, kardeşim?"

"Önce siz kardeşim.

Bill uzun uzun içti.

"Sen de yararlan, kardeşim" diye şişeyi uzattı. "Kuşkuya yer vermeyelim, kardeşim. Maymuna benzer parmaklarımızla dünyanın kutsal gizlerini karıştırmayalım. İnanarak kabul edelim ve kısaca diyelim ki, –senin de benimle birlikte söylemeni istiyorum– ne diyelim,

kardeşim?" Tavuk budunu bana tutarak sürdürdü: "Sana söyleyeyim. Diyeceğiz ki ve ben övünçle diyorum ki senin de benimle birlikte söylemeni istiyorum ki, diz çök kardeşim. Hiçbir insan utanmasın burada, dışarıda olan her şeyin bu ululuğunda diz çökmekten. Unutmayın, Tanrı'nın ilk tapınakları ormanlardı. Diz çökelim ve diyelim ki: 'O harımel'endiyi yemeyin, o bir Mencken'dir'

"Al" dedim "bundan yararlan biraz daha.

Öbür şişeyi de açtık.

"Ne oldu?" dedim. "Bryan'dan hoşlanmıyor muydun?"

"Bryan'a hayrandım" dedi Bill. "Kardeş gibiydik ikimiz."

"Nerede tanıdın onu?"

"O, Mencken ve ben hep birlikte, Holy Cross'a gittik."

"Ve Frankie Fritsch.

"Yalan. Frankie Fritsch Fordham'a gitti.

"Olabilir" dedim, "Ben de Piskopos Manning'le Loyola'ya gittim."

"Yalan" dedi Bill. "Piskopos Manning'le Loyola'ya giden benim."

"Küfelik oldun sen" dedim.

"Şarapla mı?"

"Niçin olmasın?"

"Nemdendir" dedi Bill. "Şu lanet olası nemi yok etmeliler..."

"Bir daha çek.

"Hepsi bu kadar mı?"

"Yalnızca iki şişe."

"Sen nesin, biliyor musun?" Bill şişeye sevecenlikle baktı.

"Hayır" dedim.

"İçki Düşmanları Birliği'nin bordrosundasın.

"Wayne B. Wheeler'le Notre Dame'a gittim.

"Yalan" dedi Bill. "Wayne B. Wheeler'le ben Austin Ticaret Kolejine gittim. Sınıf başkanımızdı o.

"Olabilir" dedim. "Meyhaneler gitmeli.

"Haklısın, yaşlı sınıf arkadaşım" dedi Bill. "Meyhaneler giderken, beni de götürecekler."

"Küfelik oldun.

"Şaraptan mı?"

"Şaraptan.

"Olabilir, belki de öyleyimdir."

"Biraz kestirelim mi?"

"Tamam.

Kafalarımız gölgede olmak üzere uzandık, ağaçların doruklarına baktık.

"Uyudun mu?"

"Hayır" dedi Bill. "Düşünüyordum.

Gözlerimi kapadım. Toprak üstünde yatmak çok güzel oluyordu.

"Baksana" dedi Bill, "şu Brett işi ne?"

"Ne işi?"

"Onu seviyor muydun?"

"Öyle.

"Uzun sürdü mü?"

"Arasıra aralıklarla oldukça uzun sürdü.

"Vay canına, dedi Bill, "Üzüldüm bak.

"Önemli değil" dedim. "Artık hiç aldırdığım yok.

"Gerçekten mi?"

"Gerçekten. Yalnız bu konuyu bir daha açmasak çok daha iyi olur."

"Sorduğum için kızmadın, değil mi?"

"Niçin kızayım?"

"Uyuyacağım" dedi Bill. Bir gazete aldı. yüzünü örttü.

"Dinle, Jake" dedi. "Sen gerçekten Katolik misin?"

"Öyle sayılır."

"O ne demek?"

"Bilmem.

"Tamam. uyuyacağım şimdi" dedi. "Öyle gelişigüzel konuşup da uykumu kaçırma.

Ben de uyudum. Uyandığım zaman Bill sırt çantasını yerleştiriyordu. Öğle saatleri oldukça ilerlemiş. ağaçların gölgesi bendin üzerine kadar uzanmıştı. Toprak üstünde uyumaktan her yanım tutulmuştu.

"Ne oldu? Uyandın mı?" diye sordu Bill. "Gece yatısına kalsaydın bari. Gözlerimi ovuşturarak gerindim.

"Çok güzel bir rüya gördüm" dedi Bil. "Ne olduğunu anımsamıyorum, ama çok güzeldi.

"Ben rüya görmediğimi sanıyorum.

"Görmeliydin" dedi Bill. "Büyük işadamlarınnızm hepsi, rüya gören insanlardır. Bak Ford'a. Bak Başkan Coolidge'e. Bak Rockefeller'e. Bak Jo Davidson'a.

Bill'in ve kendimin oltasını söküp çantaya yerleştirdim. Makaraları olta kutusuna koydum. Bill sırt çantasını hazırlamıştı, alabalık çantalarından birini de onun içine yerleştirdik. Öbürünü de ben taşıdım.

"Pekâlâ şeyimizi aldın mı?" diye sordu Bill.

"Solucanlar.

"Onlar seninki. Şuraya koy.

Çantayı sırtına almıştı, ben de solucan kutusunu dış ceplerden birine yerleştirdim.

"Şimdi her şey tamam mı?"

Karağaçların diplerindeki çimenlere baktım.

"Evet.

Yola çıktık, ormana girdik. Burguete'nin evlerine kadar epeyce yol vardı ve tarladan yola, yoldan da kasabanın pencereleri ışıklı evlerinin arasından hana vardığımızda, hava iyice kararmıştı.

Burguete'de beş gün kaldık ve iyi balık avladık. Geceler soğuk, gündüzler sıcaktı ve günün en sıcak saatlerinde her zaman hafif bir esinti oluyordu.

Derenin soğuk sularına dizboyu zevkle girilecek kadar ısınıyordu ortalık, sonradan da çıkıp kıyıda oturunca güneş kurutuyordu insanı. Bir yerinde yüzülebilecek derinlikte bir gölet yapan bir dere bulduk. Akşamları, San Juan Pied de Port'dan balık tutmaya yürüyerek gelip handa kalan Harris adlı bir İngilizle üç elden briç oynuyorduk. Tatlı bir adamdı ve iki kez de bizimle birlikte Irati Irmağına kadar geldi. Robert Cohn'dan da Brett'le Mike'dan da haber yoktu.

XIII

Bir sabah kahvaltı için indiğimizde İngiliz önceden masaya oturmuştu bile. Gözlüklerini takmış, gazete okuyordu. Bize bakıp gülümsedi.

"Günaydın" dedi. "Mektubunuz var. Postaneye uğradım, benimkiyle birlikte verdiler.

Mektup masada benim oturduğum yerde, bir kahve fincanına dayalı duruyordu. Harris gazetesini okumaya başladı yeniden. Mektubu açtım. Pamplona'dan gönderilmişti. Pazar günü San Sebastian'dan postalanmıştı:

SEVGİLİ JAKE,

Buraya cuma günü geldik, Brett trende bayıldı, ben de bazı eski arkadaşlarımızla onu dinlenmesi için üç günlüğüne buraya getirdim. Salı günü Pamplona'da Montoya Oteline varıyoruz, kaçta ulaşacağımızı bilmiyorum. Çarşamba günü sizlerle buluşabilmemiz için, ne yapacağız, bunu söyleyebilmen için sana oto-

büsle bir not göndereceğim. Sevgilerimizle, geciktiğimiz için bağışlayın, ama Brett gerçekten kötüydü. Salıya kadar iyileşeceğini umuyorum. şimdiden iyi sayılır. Onu çok iyi anlıyorum ve ona bakmaya çalışıyorum, ancak pek kolay olmuyor. Hepinize sevgiler.

MICHAEL

"Bugün günlerden ne?" diye sordum Harris'e.

"Çarşamba sanırım. Evet öyle, çarşamba. Ne harika değil mi, insanın dağlarda günleri şaşırması?"

"Evet. Yaklaşık bir haftadır buradayız.

"Gitmeyi düşünmediğinizi umarım."

"Evet, korkarım ki öğleden sonra kalkan otobüsle gideceğiz."

"Ne kötü şey! Bir kez daha Irati'ye birlikte gidebileceğimizi ummuştum.

"Pamplona'da olmamız gerekiyor. Birileriyle buluşacağız orada."

"Ne şanssızlık benim için. Ne güzel vakit geçirdik Burguete'de."

"Pamplona'ya gelsene sen de. Hem briç oynarız, hem de şenlik çok güzel olacak."

"İsterdim. Çağrınız için teşekkür ederim. Ama burada kalmam daha iyi olacak. Balık avlayacak fazla vaktim kalmadı ayrıca."

"Irati'deki o azmanların peşindesin anlaşılan.

"Doğru. Nasıl da büyük alabalıklardı onlar öyle."

"Ben de yeniden denemek isterdim.

"İyi olur. Bir başka gün gel. Sevinirim.

"Gerçekten de kente dönmemiz gerekiyor" dedim.

"Çok yazık.

Kahvaltıdan sonra Bill'le harın önündeki

bir banka oturmuş, bir yandan güneşleniyor, bir yandan da ne yapacağımızı düşünüyorduk. Kasabadan gelen yolda bir kız yürüyordu. Önümüzde durdu, eteğinin önünden sarkan deri çantasından bir telgraf çıkardı.

"Size mi?"

Telgrafı alıp baktım. "Barnes, Burguete" yazılıydı üstünde.

"Evet, bize.

İmzalamam için bir defter uzattı, ben de ona birkaç madeni bozuk para verdim. Telgraf İspanyolcaydı: "Vange Jueves, Cohn."

Bill'e verdim.

"Cohn sözcüğünün anlamı nedir?" diye sordu.

"Ne kadar kötü bir telgraf!" dedim. "Bu paraya on sözcük bile yazabilirdi. 'Perşembeye geliyorum!' Her şeyi açık açık yazmış adam."

"Hem de nasıl. Tam kendisi gibi.

"Nasıl olsa geri dönüyoruz," dedim. "Şenlikten önce Brett'le Mike'ın buraya gelmesini sağlayıp sonra geri götürmek gereksiz. Yanıt verelim mi?"

"Verelim" dedi Bill, "Kaba olmamız gerekmez.

Postaneye doğru yürüyüp bir telgraf kâğıdı istedik.

"Ne yazalım?" diye sordu Bill.

"Akşama biz geliyoruz. Yeterli bu kadarı.

Telgrafın parasını ödedik, hana geri döndük. Harris handaydı, onunla birlikte Roncevalles'e yürüdük. Manastırı dolaştık.

"Harika bir yer burası" dedi Harris dışarı çıktığımızda. "Doğrusunu isterseniz, böyle yerlerden pek bir şey anlamam ben."

"Ben de" dedi Bill.

"Ancak olağanüstü bir yer" dedi Harris. "Burayı görmeden edemezdim. Geldiğimden be-

ri, şurayı bir dolaşayım diye geçiriyordum aklımdan."

"Yalnız balık avlamak daha iyi, değil mi?" diye sordu Bill. Harris'den hoşlanıyordu.

"Elbette.

Manastırın eski kilisesi önünde ayakta duruyorduk.

"Şu karşıki yer meyhane değil mi?" diye sordu Harris. "Yoksa gözlerim yanıltıyor mu beni?"

"Meyhane gibi bir yer" dedi Bill.

"Bence meyhane" dedim.

"Öyleyse" dedi Harris. "yararlanalım. Bu yararlanma sözcüğünü Bill'den öğrenmiş olmalıydı.

Birer şişe şarap içtik. Harris parayı bize ödetmedi. Oldukça güzel İspanyolca konuşuyordu, ayrıca meyhaneci de bizden para almak istemedi.

"Sizlerle birlikte olmanın beni ne kadar mutlu ettiğini anlayamazsınız.

"Biz de güzel günler geçirdik, Harris.

Harris azıcık kafayı bulmuştu.

"Gerçekten öyle. Bunun beni ne kadar mutlu ettiğini bilemezsiniz. Savaştan sonra hiç böyle eğlenmemiştim."

"Belki yine birlikte avlanırız. Unutma sakın bunu, Harris.

"Doğrusu iyi zaman geçirdik.

"Bir şişe daha içelim mi?"

"İyi olur" dedi Harris.

"Bu şişe benden ama" dedi Bill. "Yoksa biz içmeyiz."

"Bırakın da ben ödeyim. Gerçekten mutlu oluyorum bundan."

"Bir kez de ben mutlu olayım" dedi Bill.

Meyhaneci dördüncü şarabı da getirdi. Bardaklarımız hâlâ duruyordu. Harris bardağını kaldırdı.

"Nasıl da güzel yararlanılıyor bu şaraptan" dedi.

Bill sırtına bir şaplak vurdu. "Koca Harris.

"Biliyor musunuz, benim gerçek adım Harris değil. Wilson-Harris. Tek sözcük. Arasında bir çizgi var."

"Koca Wilson-Harris" dedi Bill. "Biz seni sevdiğimizden Harris diyoruz."

"Dinle Barnes. Bunun, benim için ne denli önem taşıdığını bilmiyorsunuz."

"Hadi bakalım, bir bardak daha yararlan şu şaraptan" dedim.

"Barnes. Gerçekten, Barnes. Anlayamazsınız. O kadar..."

"Haydi iç, Harris."

Harris'i aramıza alıp Roncevalles'den aşağı doğru yürüdük. Handa öğle yemeğimizi yedik, sonra Harris de bizimle otobüse kadar geldi. Bize bir kartını verdi, Londra'daki adresi, kulübünün adresi, işyeri adresi vardı kartın üstünde. Tam otobüse bineceğimiz sırada birer zarf uzattı ikimize. Kendiminkini açınca, içinde bir düzineye yakın tüyden balık sineği olduğunu gördüm. Harris kendi eliyle yapmıştı bunları. Sineklerini hep kendisi yapıyordu zaten.

"Dinle Harris... diye konuşmaya başladım.

"Hayır, hayır!" dedi otobüsten inerken, "Hiç de iyi sinekler olmadı bunlar. Belki bir gün yine avlanırken kullanırsınız, burada geçen güzel günlerimizi hatırlarsınız diye veriyorum."

Otobüs hareket etti. Harris postanenin önünde duruyordu. El salladı bize. Otobüs ilerlerken arkasını dönüp handan yana yürüdü.

"Ne kadar iyi adamdı şu Harris değil mi?" dedi Bill.

"Gerçekten iyi zaman geçirdi sanıyorum.

"Harris mi? Hem de çok iyi."

"Keşke Pamplona'ya o da gelebilseydi.

"Doğru. Üstelik başka İngilizlerle geçinip geçinmeyeceği de bilinmez."

Akşamüzeri oldukça geç bir saatte Pamplona'ya geldik, otobüs Montoya Otelinin önünde durdu. Alanı şenlik için ampullerle donatıyorlardı. Otobüs durur durmaz çocuklardan birkaçı toplandı. Kentteki gümrük memuru da otobüsten inen herkesin çantalarını birer birer açıp baktı. Otele girdik, Montoya'yla merdivenlerde karşılaştım. Her zamanki gibi utangaç utangaç gülümseyerek ellerimizi sıktı.

"Arkadaşlarınız da burada" dedi.

"Bay Campbell mi?"

"Evet. Bay Cohn, Bay Campbell ve Lady Ashley."

Sonradan öğreneceğimiz bir şeyler biliyormuş gibi gülümsedi.

"Ne zaman geldiler?"

"Dün. Sizin odalarınızı da kimseye vermedim."

"Çok iyi. Alana bakan odayı mı verdiniz Bay Campbell'e?"

"Evet. Birlikte önceden baktığımız odaları verdim."

"Arkadaşlarımız şimdi neredeler?"

"Pelota izlemeye gittiler herhalde.

"Ya boğalar?"

Montoya gülümsedi. "Bu akşam" dedi, "bu akşam saat yedide Villar boğaları gelecek, yarın da Miuralar geliyor. Hepiniz gidecek misiniz onları görmeye?"

"Elbette. Arkadaşlar *desencajona* da görmediler hiç.

Montoya elini omzuma koydu.

"Orda görüşürüz.

Yeniden gülümsedi. Boğa güreşi sanki ara-

mızdaki bir sırmış gibi hep gülümserdi; yalnız ikimizin bildiği çok çok ayıp, buna karşın çok derin bir sırmış gibi. Bu sır başkaları için biraz açık saçık kaçar da, yalnızca ikimiz anlayabilirmişiz gibi gülümserdi hep. Anlayamayacak olanlaraysa bunu anlatmaya çalışmanın anlamı yoktu.

"Arkadaşınız, o da *aficionado* mu?"

"Evet. San Fermines'i görmek için buraya, New York'tan kalkıp geldi."

"Öyle mi?" Montoya pek inanmamıştı söylediklerime. "Ama sizin gibi *aficionado* değildir."

Utangaçça elini omzuma koydu yeniden.

"Öyledir." dedim. "Gerçek bir *aficionado*'dur o."

"Ama kimse sizin gibi bir *aficionado* olamaz."

Afición, tutku anlamına gelir. *Aficionado* da boğa güreşlerine tutkun olan kişidir. İyi boğa güreşçilerinin hepsi Montoya'nın otelinde kalırdı, daha doğrusu *afición*'u olanlar. Bu işi yalnızca para için yapanlar, bir iki kez kalırlar, bir daha uğramazlardı buraya.

İyileriyse, her yıl gelirlerdi. Bunların, Montoya'nın kendi odasında fotoğrafları vardı. Fotoğrafların çoğu Juanito Montoya'ya, ya da kız kardeşinin adına imzalanmıştı. Montoya'nın değer verdiği boğa güreşçilerinin fotoğrafları çerçevelenmişti. *Afición*'u olmayan boğa güreşçilerinin fotoğraflarınıysa Montoya, masasının çekmecesinde saklıyordu. Övgü dolu yazıların çoğu, bu fotoğrafların üstündeydi. Ama pek bir anlamları da yoktu. Bir gün Montoya hepsini toparlayıp çöpe attı. Görmek istemiyordu bunları.

Sık sık boğalarla, boğa güreşçilerinden konuşurduk. Birkaç yıldır, buraya her gelişimde Montoya'da kalıyordum. Söyleşilerimiz kısa olurdu. Birbirimizin duygularını anlamış ol-

maktan mutlu olurduk çoğunlukla. Uzak kentlerden gelen adamlar da, Pamplona'dan ayrılmadan, uğrayıp mutlaka Montoya'yla boğalar üzerine birkaç dakika olsun, söyleşirlerdi. Bunlar *aficionado*'lardı. *Aficionado* olanlara otel dolu olsa bile her zaman oda bulunurdu. Montoya bunlardan bazısıyla tanıştırırdı beni. Başlangıçta hepsi çok kibardı ve Amerikalı olmamla oldukça eğleniyorlardı. Bir Amerikalıda *aficion* olamayacağına ilişkin önyargılıydılar nedense. *Aficion*'u biliyormuş gibi davranabilir, ya da içimdeki heyecanla bunu birbirine karıştırabilirdi, ama gerçekten *aficion*'u olamazdı. Bunun ne somut bir belirtisi, ne de varlığını kanıtlayan belirli bir sınavı vardı; genellikle savunmaya yönelik, kimi gizli soruların açığa çıkardığı sözlü, duygusal bir tür sınavdı bu; *aficion*'u gördükleri zaman, işte böyle utanıyormuş gibi ellerini kişinin omzuna koyarlar, veya "Buen Hombre" derlerdi. Ancak aşağı yukarı her seferinde şöyle bir dokunurlardı. Sanki böyle size dokunarak, kuşku duymadıklarını göstermek istiyorlardı sanki.

Montoya, *aficion*'u olduğuna inandığı bir boğa güreşçisinin her şeyini bağışlayabilirdi. Sinir krizlerini, telaşları, açıklanması zor kötü davranışları, her tür yanlışı bağışlayabilirdi. *Aficion*'u olan biri ne yapsa bağışlardı. Birden, benim arkadaşlarımın hepsini bağışladı. Açıkça konuşulmamıştı ama tamamen bizim aramızda, biraz utanılacak, küçük bir şeydi onlar; boğa güreşinde atın bağırsaklarının yere dökülmesi gibi bir şeydi bu.

İçeri girdiğimizde Bill yukarı çıkmıştı, odasında yıkanmış, üstünü değiştirirken buldum onu.

"İyi" dedi, "bol bol İspanyolca konuştun mu?"

"Akşama boğaların geleceğini söylüyordu bana."

"Bizimkileri toplayıp seyretmeye gidelim.

"Tamam. Kahvededirler herhalde."

"Biletleri aldın mı?"

"Evet. Herkese aldım.

"Nasıl bir şey bu?" Aynanın önünde durmuş, yanaklarını çekiştiriyor, çenesinin altında tıraş etmediği yerler kalmış mı, kalmamış mı diye bakıyordu.

"Oldukça iyidir" dedim. "Boğaları kapattıkları yerden birer birer bırakırlar, kapatıldıkları yerde sığırlar da bulunur, boğaların dövüşmesini engellemek için. Boğalar sığırlara saldırırlar, sığırlar da yaşlı kadınlar gibi koşup durur ve onları sakinleştirmeye çalışırlar."

"Boynuzlarıyla parçalamazlar mı onları?"

"Elbette. Kimi zaman peşlerine takılıp öldürdükleri de olur.

"Sığırlar hiçbir şey yapmaz mı?"

"Hayır. Dost olmaya çabalarlar onlarla.

"Neden koyuyorlar peki onları oraya?"

"Boğaları yatıştırsınlar ki onlar boynuzlarını taş duvarlara çarpıp kırmasınlar ya da birbirlerini parçalamasınlar diye."

"Sığır olmak iyi bir iş olmalı.

Merdivenlerden indik, kapıdan çıktık, alandan geçtik, Café Iruna'ya doğru yürüdük. Terk edilmiş gibi duran iki bilet gişesi vardı alanın ortasında. SOL, SOL Y SOMBRA ve BOMBRA yazıları olan pencereleri kapalıydı. Şenlikten bir önceki gün açılacaklardı.

Alanın tam karşısında, Iruna'nın beyaz hasır masalarıyla sandalyeleri kemerin altından ta sokağın kıyısına değin yayılmıştı. Brett'le Mike'ı görmek için masalara baktım. Oradaydılar. Brett, Mike ve Robert Cohn. Brett bir Bask beresi takmıştı. Mike da. Robert Cohn'un başında bir şey yoktu, gözlük takmıştı yalnızca. Brett geldiğimizi görünce el salladı. Masaya yaklaştığımızda göz kırptı.

"Selam çocuklar" diye bağırdı.

Brett mutluydu. Mike, ne yapıyorsa yapıyor, sıradan bir el sıkışmayı bile duygusallaştırabiliyordu. Robert Cohn'sa, döndüğümüz için ellerimizi sıktı.

"Ne cehennemdeydiniz?" diye sordum.

"Ben getirdim onları buraya" dedi Cohn.

"Saçma" dedi Brett. "Sen gelmeseydin eğer, daha erken gelirdik."

"Hiç de gelemezdiniz."

"Saçma! Çocuklar yanmışsınız siz. Bill'e bakın."

"İyi balık tuttunuz mu?" diye sordu Mike. "Biz de gelmek istiyorduk.

"İyi sayılır. Özledik sizi.

"Ben de gelmek istiyordum" dedi Cohn, "ama onları buraya getirmem daha iyi olur diye düşündüm."

"Bizi getirecekmiş. Saçma.

"Gerçekten iyi miydi?" diye sordu Mike. "Epeyce yakaladınız mı?"

"Bazı günler bir düzineye yakın yakaladık. Bir de İngiliz vardı orada."

"Adı Harris" dedi Bill. "Tanıyor musun onu, Mike? Savaştaymış o da.

"Şanslı adammış" dedi Mike. "Ne günler geçirdik, keşke o günlere dönebilsem."

"Eşeklik etme.

"Sen de savaşmış mıydın Mike?" diye sordu Cohn.

"Elbette.

"Çok başarılı bir askerdi" dedi Brett. "Piccadilly'de atının nasıl ürktüğünü anlatsana onlara."

"Olmaz, dört kez anlattım.

"Bana hiç anlatmadın" dedi Cohn.

"Bu öyküyü anlatmam. Küçük düşürüyor beni."

"Madalyaları anlat o zaman."

"Olmaz, o öykü de beni küçük düşürüyor."

"Ne öyküsü bu?"

"Brett anlatır size. Beni aşağılayan bütün öyküleri anlatır o.

"Hadi! Anlatsana onu Brett.

"Anlatayım mı?"

"Kendim anlatırım.

"Ne madalyası aldın sen Mike?"

"Madalya filan almadım."

"Birkaç tane olmalı.

"Önemsiz kimi madalyalarım var, herhalde. Gönderilmesini hiç istemedim. Çok büyük bir yemek yapılacaktı bir kezinde, Veliaht da olacaktı yemekte, davetiyelerin üzerinde madalyaların takılacağı belirtiliyordu. Benimse madalyam filan yoktu tabii, terzime uğradım, davetten o da çok etkilendi. İyi iş diye düşündüm ve ona dedim ki: 'Bana birkaç tane madalya bulacaksın. 'Ne madalyası efendim?' diye sordu. 'Ne madalyası olursa olsun. Bana birkaç madalya bul yeter ki' dedim. 'Sizde hangi madalyalar var efendim?' diye sordu. Ben de 'Nereden bileyim?' dedim. Bütün zamanımı resmi gazete okumakla geçirdiğimi mi sanıyordu, ne. 'Birkaç madalya buluver işte, kendin seç' dedim. Birkaç madalya buldu bana, o miniciklerden anlıyor musunuz, kutuyu verdi, ben de kutuyu cebime attım, sonra da unuttum onu. Yemeğe gittim, o gece de Henry Wilson'u vurmuşlar. Veliaht da gelmedi yemeğe Kral da, kimse de madalya takmadı, bütün heriler madalyalarını ortaya çıkarırlarken benimkiler cebimde duruyordu."

Gülmemiz için sustu.

"Hepsi bu mu?"

"Hepsi bu. Belki doğru dürüst anlatamadım."

"Öyle yaptın" dedi Brett. "Ama önemi yok."

Hepimiz gülüyorduk.

"Ha, evet" dedi Mike, "şimdi anımsadım. Oldukça berbat bir yemekti, dayanamadım çıktım. Gece geç vakit cebimde buldum kutuyu. Ne bu, dedim. Madalyalar mı? Tanrı'nın cezası asker madalyaları mı? Madalyaların hepsinin arkasını kestim, çünkü hepsini bir kurdelenin üstüne tutturmuşlardı; sonra da dağıttım. Kızlara birer tane verdim. Hatıra olsun diyerek. Kızlar benim dehşet bir asker olduğumu düşünüyorlardı. Gece kulübünde madalya dağıtan biri. Müthiş bir adam."

"Arkasını da anlat" dedi Brett.

"Gülünç bulmadınız mı?" diye sordu Mike. Hepimiz gülüyorduk. "Böyle oldu. Yemin ederim böyleydi. Neyse, sonra terzim bana bir mektup yazıp madalyaları geri istedi. Bir de adam gönderdi. Aylarca yazdı bana. Meğer adamın biri onları temizletmek için bırakmış. Dehşet asker bir herif. Onlara her şeyden çok önem veriyormuş." Mike sustu. "Terziye çok yazık oldu." dedi.

"Böyle söyleme?" dedi Bill. "Terzi için çok önemli bir şey olmalı.

"Bulunmaz bir terziydi. Şimdi bana bakıp kesinlikle inanmazsınız" dedi Mike. "Tek onu susturmak için, yılda yüz sterlin öderdim ona. Bana durmadan fatura göndermesin diye de tabii. İflas ettiğim zaman korkunç üzüldü. Madalyalardan sonra haklıydı. Oldukça acıydı mektuplar."

"İflas etmen nasıl oldu?" diye sordu Bill.

"İki şekilde" dedi Mike, "önce yavaş yavaş, sonra birdenbire."

"Neden oldu?"

"Arkadaşlardan" dedi Mike. "Çok arkadaşım vardı. Yalandan arkadaşlar. Sonra, alacak-

lılarım da vardı. Belki de, İngiltere'deki herkesten daha çok alacaklım vardı."

"Duruşmada olanları anlatsana" dedi Brett.

"Anımsamıyorum ki" dedi Mike. "Birazcık çakırkeyiftim."

"Çakırkeyifmiş!" diye bağırdı Brett. "Körkütük sarhoştun!"

"Korkunç bir şeydi" dedi Mike. "Geçenlerde bir gün eski ortağıma rastladım. Bana içki ısmarladı."

"O çok bilgili avukatını anlatsana" dedi Brett.

"Anlatamam" dedi Mike. "Bilgin avukatımı da körkütüktü. Bakın bu çok tatsız bir konu. Aşağıya şu boğaların gelişini görmeye gidecek miyiz, gitmeyecek miyiz?"

"Hadi gidelim.

Garsonu çağırdık, hesabı ödedik, kente doğru yürümeye başladık. Ben önce Brett'le birlikte yürüyordum, ama sonra Robert Cohn gelip Brett'in öbür yanına geçti. Üçümüz birlikte yürüyerek balkonundan bayraklar sarkan Ayuntamiento'yu geçtik, sonra çarşıyı geçtik, Arga'yı aşan köprüye inen dik bir sokaktan çıktık. İnsanlar yürüyerek boğaları görmeye gidiyordu, at arabaları da tepeden inerek köprüden geçiyor, sürücüler, atlar ve kırbaçlar sokakta yürüyen kalabalığın üstünden görünüyordu. Köprüyü geçince ağıllara sapan yola girdik. Vitrininde "İyi Şarap, Litresi 30 Santim" tabelası asılı bir şaraphanenin önünden geçtik.

Şaraphanenin kapısında duran kadın, geçerken bize baktı. Evin içindeki birilerine seslendi, üç kız pencereye çıktı ve gözlerini dikip bizi uzun uzun süzdüler. Brett'e bakıyorlardı.

Ağılın büyük kapısındaki adamlardan ikisi girenlerin biletlerini alıyordu. Kapıdan girdik. İçeride ağaçlar ve tastan yapılma basık bir ev

vardı. İleride, daha dipte, ağılların taş duvarları ve her duvar boyunca, oyulmuş gibi uzayıp giden delikler görünüyordu. Duvarın üstüne çıkılan bir merdiven vardı. İnsanlar bu merdivenlerden, iki ağılı ayıran duvarın üstüne çıkıyorlardı. Ağaçların altındaki çimenlerden yürüyüp merdivene doğru giderken, boğaların içinde bulunduğu büyük, griye boyanmış kafes gibi yerlerin önünden geçtik. Her kafeste bir boğa vardı. Boğalar, Kastil'yadaki bir boğa üretme çiftliğinden bu kafesler içinde trenle getiriliyordu; istasyonda üstü düz vagonlardan indirilip buraya getirildikten sonra da kafeslerinden bu ağıllara alınıyorlardı. Her kafesin üstünde boğa yetiştiricisinin adı ve damgası vardı.

Biz de tırmandık ve duvarın üstünde ağıla bakan bir yer bulduk. Duvarlar beyaz badanalıydı, yerlerde samanlar ve duvar diplerinde de tahtadan yem kutularıyla yalaklar vardı.

"Şuraya bakın" dedim.

Kentin bulunduğu kızılımsı yayla ırmağın ötesindeydi. Eski duvarlarla, surlar boyunca insanlar ayakta duruyordu. Üç sıra sur üstünde, üç kara insan dizisi vardı. Duvarların üstünde de evlerin pencerelerinde de kafalar vardı. Yaylanın sonundaki ağaçlara çocuklar tırmanmışlardı.

"Sanki bir şeyler olacak sanıyorlar" dedi Brett.

"Onlar boğaları görmek istiyor."

Mike'le Bill ağıl çukurunun karşısındaki, öbür duvarın üstündeydiler. El salladılar bize. Geç kalan insanlar arkamızda duruyorlar, arkalarından başkaları tarafından itildiklerinde de bize tutunuyorlardı.

"Niçin başlamıyorlar?" diye sordu Robert Cohn.

Kafeslerden birine yalnızca bir katır bağlandı ve katır, kafesi yeniden ağıl duvarındaki

kapının dibine kadar çekti. Adamlar kafesi itekaka, kol demirleriyle kaldırarak yine kapının karşısına yerleştirdiler. Duvarın üstünde önce ağılın, sonra da kafesin kapısını açmaya hazır olarak bekleyen adamlar vardı. Ağılın öteki yanında bir kapı açıldı ve sığırlardan ikisi başlarını sallaya sallaya koşarak, içeri girdiler. Sonra ikisi birlikte uzakta durup başlarını boğanın gireceği kapıya çevirdiler.

"Mutlu görünmüyorlar" dedi Brett.

Duvarın üstündeki adamlar arkaya yaslanıp ağılın kapısını yukarı çektiler. Arkasından da kafesin kapısını çektiler.

Duvarın üstünden iyice eğildim, kafesin içini görmeye çalıştım. Karanlıktı. Birisi demir bir çubukla kafese vurdu. İçinde bir şey patlar gibi oldu. Boğa iki yanındaki tahtalara boynuzlarıyla vuruyor, büyük bir gürültü çıkarıyordu. Sonra kara bir burunla, boynuzların gölgesini gördüm ve sonra birden boş tahta kutuyu toynaklarıyla sarsıp koşarak fırladı ağıldan boğa, durduğunda biraz kaydı samanların üstünde, başı havadaydı; boynundaki o koca kas yığını düğüm düğümdü; bütün kasları titreyerek taş duvarların üstündeki kalabalığa baktı. Sığırlarsa, duvara doğru geri çekilmiş, başlarını içeri çekmiş, boğaya bakıyorlardı.

Boğa onları gördü ve saldırdı. Kutulardan birinin arkasından bir adam bağırdı, şapkasını kalaslara vurduğunda boğa, sığırlara yaklaşmadan yeniden döndü, kendini toparladı, az önce adamın bulunduğu yere sağ boynuzuyla yarım düzine kadar hızlı, fakat yoklayıcı vuruşlar yaparak kalasların arkasındaki adama ulaşmaya çabaladı.

"Tanrım ne kadar güzel değil mi?" dedi Brett. Boğa tam baktığımız yerin altındaydı.

"Bak boynuzlarını nasıl da kullanıyor" dedim. "Aynı boksörler gibi, hem sağ vuruyor, hem de sol.

"Doğru değil.

"Baksana."

"Oldukça hızlı.

"Bekle. Birkaç dakika sonra bir başkası gelecek."

Girişe başka bir kafes daha getirmişlerdi. Tam karşıda bir adam, tahtadan yapılmış parmaklıklardan birinin arkasında boğayı oyalıyordu, o sırada ikinci boğa girdi ağıla.

Doğru sığırlara saldırdı, kalasların ardındaki adamlardan ikisi onu döndürmek için bağırıp çağırarak ortaya çıktılar. Boğa yönünü değiştirmedi, adamlarsa "Hah Hah! Toro!" diye bağırarak kollarını salladılar; sığırlar yan döndüler ve boğa sığırlardan birine boynuzlarını gömdü.

"Bakma" dedim Brett'e. Büyülenmiş gibi bakıyordu.

"İyi" dedim "Eğer rahatsız olmuyorsan...

"Gördüm" dedi. "Sol boynuzunun sağıyla yer değiştirdiğini gördüm.

"Çok iyi!"

Sığır yerdeydi şimdi, boynunu uzatmıştı, başı bükülmüş, düştüğü yerde yatıyordu. Boğa birden dönüp, uzaktan başını sallayarak olanlara bakan öteki sığıra doğru fırladı. Sığır güçlükle kaçtı, ama boğa onu yakaladı ve sağrısını hafifçe boynuzladı, sonra döndü, sırtındaki kas yığınını kabartarak kalabalığa baktı. Sığır, onun yanına gelip burnuyla dokunacakmış gibi yapınca, boğa boynuzlarını şöyle bir salladı. Sonra o da sığıra burnuyla dokundu ve ikisi birlikte öteki boğanın yanına gittiler.

Bir başka boğa geldiğinde üçü, iki boğa ve sığır, hep birlikte durdular, başları aynı yönde, boynuzları yeni gelene doğruydu. Birkaç dakika sonra sığır, yeni boğayı aldı, sakinleştirdi ve sürüye kattı. Son iki boğa da kafeslerinden çıktıkları zaman sürü, bir araya toparlanmıştı.

Boynuzlanan sığır ayağa kalkmıştı, yine taş duvarın önünde duruyordu. Boğaların hiçbiri onun yanına gitmedi, o da sürüye katılmaya yeltenmedi bir daha.

Kalabalıkla birlikte duvardan aşağıya inip ağılın deliklerinden son bir kez daha boğalara baktık. Hepsi uysallaşmış, başları önlerinde eğik duruyorlardı. Dışarıda bir fayton tutup, kahveye döndük. Mike'la Bill yarım saat kadar geç geldiler. Yol üstündeki yerlerden birkaçına uğrayıp içki içmişlerdi.

Biz kahvede oturuyorduk.

"Çok ilginç bir olay bu" dedi Brett.

"Son girenler de öncekiler kadar iyi saldırabilirler mi?" diye sordu Robert Cohn. "Pek çabuk sakinleşiyor gibi göründüler.

"Birbirlerini tanıyorlar" dedim. "Yalnızca tek başlarına, ya da ikisi, üçü birlikte oldukları zaman tehlikeli olurlar."

"Tehlikeli ne demek?" diye sordu Bill. "Bence hepsi tehlikeli görünüyordu.

"Yalnızca tek başlarına olduklarında öldürmek isterler. Elbette ağıla girecek olsan, içlerinden birini sürüden ayırsan, o zaman da tehlikeli olur."

"Çok karışık bir şey" dedi Bill. "Beni sakın sürüden ayırma, Mike."

"Bakın" dedi Mike, "ne güzel boğalardı, öyle değil mi? Boynuzlarını gördünüz mü?"

"Ama ne" dedi Brett. "Hiç düşünmemiştim böyle olacaklarını.

"Sığırın yaşamında işi yok" dedi Robert Cohn.

"Niçin öyle düşünüyorsun?" dedi Mike. "Öyle sanıyorum ki, sen, sığırlığı çok severdin Robert.

"Bu ne demek Mike?"

"Çok sakin bir yaşamları var. Hiçbir şey söylemeden, öylece hep duruyorlar.

Sıkılmıştık. Bill güldü. Robert Cohn kızmıştı. Mike konuşmasını sürdürdü.

"Bana kalırsa bayılırdın buna. Tek sözcük söylemek zorunda olmazdın. Hadi Robert, bir şeyler söyle. Oturup durma orada.

"Bir şeyler söyledim. Mike. Anımsamıyor musun? Sığırlarla ilgiliydi."

"Bir şeyler daha söyle. Eğlenceli şeyler söyle. Bak, görmüyor musun. hepimiz oldukça iyiyiz burada.

"Bırak, Michael. Sarhoşsun sen" dedi Brett.

"Sarhoş değilim. Oldukça ciddiyim. Robert Cohn sürekli sığır gibi Brett'in arkasından mı gidecek?"

"Kapat Michael. Azıcık efendice davranmaya çalış."

"Lanet olsun soyluluğa! Kim var ki soylu, boğalardan başka ha? Boğalar da güzel arna değil mi? Sen sevmedin mi onları, Bill? Niçin bir şeyler söylemiyorsun, Robert? Orada bir ölü gibi oturmuşsun. Ne var yani, Brett seninle yatmışsa? Senden çok daha iyileriyle yatmıştır o!"

"Sus artık" dedi Cohn. Ayağa kalktı. "Kapa çeneni, Mike."

"Oo, öyle bana vuracakmış gibi durma karşımda. Hiç önemi yok benim için. Söyle bana. Robert. Niçin zavallı bir sığır gibi sürekli arkasına takılıyorsun Brett'in? İstenmediğini anlamıyor musun? Ben istenmediğimi anlıyorum. Sen niçin anlamıyorsun istenmediğin zaman? San Sebastian'a geldiğinde istenmiyordun, ama geldin ve zavallı bir sığır gibi Brett'in arkasından ayrılmadın. Doğru mu sanıyorsun yaptığını?"

"Sus artık. Sarhoşsun.

"Olabilir, sarhoşumdur. Sen niçin sarhoş değilsin? Sen niçin hiç sarhoş olmuyorsun Ro-

bert? Biliyorsun, San Sebastian'da iyi vakit geçiremedim, çünkü arkadaşlarımızdan hiçbiri seni partilere çağırmadılar. Onları suçlayamazsın, değil mi? Söyledim onlara. Ama yapmadılar. Onları suçlamak olmaz. Değil mi? Hadi, yanıt ver bana. Suçlayabilir misin onları?"

"Cehennem ol, Mike.

"Ben suçlayamıyorum onları. Sen suçlayabiliyor musun onları? Niçin hep Brett'in çevresindesin? Hiç terbiyen yok mu senin? Ben ne duruma düşüyorum, hiç düşünmedin mi?"

"Ne de terbiyeden söz edecek adamsın ya" dedi Brett. "Ne kadar da terbiyelisin!"

"Hadi, Robert" dedi Bill.

"Niçin onun arkasında dolanıyorsun hep?"

Bill ayağa kalktı, Cohn'u tuttu.

"Gitmeyin" dedi Mike. "Robert Cohn içki ısmarlayacak."

Bill, Cohn'la uzaklaştı. Cohn'un yüzü sararmıştı. Mike konuşmasını sürdürdü. Oturup dinledim onu bir süre daha. Brett midesi bulanmış gibi görünüyordu.

"Bak Michael, bu kadar eşeklik etmesen" diye araya girdi Brett. "Haksız olduğunu söylemiyorum, biliyorsun." Bana döndü.

Mike'ın sesindeki duygusallık gitti. Arkadaştık biz hepimiz.

"Öyle göründüğüm kadar sarhoş değilim" dedi.

"Biliyorum öyle olmadığını" dedi Brett.

"Hiçbirimiz ayık değiliz" dedim.

"Ama gereksiz tek şey söylemedim.

"Ama kötü şeyler söyledin" diye güldü Brett.

"Ne eşek herif değil mi? Hiç istenmiyordu San Sebastian'da, yine de geldi. Brett'in çevresinde dolanıp bakıyordu ona sürekli. Hasta etti beni.

"Oldukça kötü davrandığı doğru" dedi Brett.

"Gerçek şu. Brett'in başka adamlarla ilişkisi oldu önceden. Her şeyi anlatır bana. Bu Cohn denen adamın mektuplarını da verdi okumam için. Okumadım.

"Soyluca bir davranış.

"Hayır, dinle Jake. Brett başka adamlarla da çıktı. Ama hiçbiri Yahudi değildi, hiçbiri de sonradan gelip asılmadı.

"Soylu adamlarmış" dedi Brett. "Bunları konuşmak çok saçma. Michael'la ben ötekilerden daha iyi anlaşıyoruz."

"Robert Cohn'un mektuplarını verdi bana. Okumadım onları."

"Hiç mektup okumazsın sen, sevgilim. Hele benimkileri hiç okumazsın."

"Mektup okuyamıyorum" dedi Mike. "Komik, değil mi?"

"Sen hiçbir şey okumuyorsun.

"Hayır. Bunda yanılıyorsun. Çok okurum. Evde olduğum zaman okurum."

"Yakında yazmaya başlayacaksın" dedi Brett. "Hadi Michael. Suratını asma. Bu işlerin içindesin artık. O da burada. Şenliğin tadını kaçırma."

"Pekâlâ, bundan sonrası için uyarın onu.

"Olur, ben onunla konuşurum."

"Sen konuş onunla, Jake. Söyle ona, ya doğru dürüst davransın, ya da defolsun gitsin."

"Evet" dedim. "Onunla benim konuşmam daha iyi olur."

"Baksana, Brett. Robert'in seni nasıl çağırdığını söylesene Jake'e. Güzel bir şey biliyor musun?"

"Oh, hayır."

"Söyle, söyle. Dostuz biz. Hepimiz dost değil miyiz, Jake?"

"Söyleyemem ona. Çok saçma.

"Ben söylerim.

"Sakın ha, Michael. Eşeklik etme.

"Onu Kirke diye çağırıyor" dedi Mike. "Erkekleri domuza çevirdiğini ileri sürüyormuş. Çok güzel ama. Keşke ben de böyle edebi laflar eden bir adam olsaydım."

"İyi de olurdu, biliyor musun" dedi Brett. "Mike çok güzel mektup yazar."

"Biliyorum" dedim. "Bana San Sebastian'dan yazmıştı.

"O bir şey değildi" dedi Brett. "Çok tatlı mektuplar yazar."

"Onu Brett yazdırdı bana. Sözümona hastaydı."

"Öyleydim.

"Gelin" dedim. "Yemeğe gidelim.

"Cohn'la karşılaşmam nasıl olacak?" dedi Mike.

"Hiçbir şey olmamış gibi yap.

"Benim için önemi yok." dedi Mike. "Yaptıklarından utanmıyorum.

"Bir şey söylemeye kalkarsa, sarhoştum dersin.

"Tamam. İşin komik yanı, sarhoştum sanırım.

"Hadi kalkın" dedi Brett. "Şu zıkkımların parası verildi mi? Yemekten önce yıkanmalıyım."

Yürüyerek alandan geçtik. Karanlıktı ve alanın çevresindeki kemerlerin altında bulunan kahvelerin ışıkları yanmıştı. Ağaçların altındaki çakıl taşlarına basa basa otele yürüdük.

Onlar yukarı çıktılar, ben de konuşmak için Montoya'ya uğradım.

"Boğaları beğendiniz mi?" diye sordu.

"İyi. Çok güzel boğalar."

"İyiler –Montoya başını salladı– ama çok da iyi değiller.

"Neden beğenmediniz onları?"

"Bilmiyorum. Çok iyi gibi bir izlenim vermediler bana.

"Anlıyorum ne söylemek istediğinizi.

"İyiler."

"Evet, iyiler."

"Arkadaşlarınız beğendi mi onları?"

"Çok.

"Güzel" dedi Montoya.

Üst kata çıktım. Bill odasının balkonundan alana bakıyordu.

"Cohn nerede?"

"Yukarıda, odasında.

"Nasıldı?"

"Çok berbat gerçekten. Mike de çok kötüydü. Sarhoş olunca tatsızlaşıyor.

"Pek sarhoşa benzemiyordu.

"Nasıl olmadıysa. Kahveye gelmeden neler içtiğimizi ben biliyorum.

"Sonradan ayıldı.

"İyi. Oldukça kötüydü. Tanrı da biliyor, ben de sevmiyorum Cohn'u, kalkıp San Sebastian'a gitmesi saçma sapan bir işti, ama yine de kimse Mike'ın yaptığı gibi konuşmamalı."

"Boğaları beğendin mi?"

"Çok iyi. Dışarı çıkarılışları çok iyiydi.

"Yarın da Miura'lar geliyor."

"Şenlik ne zaman başlıyor?"

"Öbür gün.

"Mike'ın böyle sarhoş olmasına engel olmalıyız. Çok berbat şeyler bunlar.

"Yemek için temizlensek iyi olur."

"Evet. Yemek çok eğlenceli olacak gibi.

"Evet, öyle.

Doğru söylemek gerekirse, yemek oldukça

iyiydi. Brett kolsuz siyah bir gece elbisesi giymişti. Çok güzel görünüyordu. Mike da hiçbir şey olmamış gibi davranıyordu. Robert Cohn'u aşağı getirmek için ben yukarı çıktım. Oldukça resmi ve çekingen görünüyordu, yüzü de hâlâ asık ve soluktu, ama sonunda neşelendi. Sürekli Brett'e bakıyordu. Böyle yapmak, onu mutlu ediyordu sanki. Onu böylesine güzel görmek, geçmişte onunla birlikte olduğunu bilmek, herkesin de bunu biliyor olması, onu mutlu ediyor olmalıydı. Bunları kimse alamazdı ondan. Bill çok neşeliydi. Michael de öyle. Birlikte çok iyiydiler.

Savaş günlerinden aklımda kalan bazı akşam yemeklerine benziyordu. Şarap boldu, görmezlikten gelinen bir gerginlik ve engellenemeyecek birtakım şeyler olacakmış gibi bir hava vardı. Şarabın yardımıyla içimdeki bulantılar yok oldu ve mutlu oldum. Hepsi de iyi insanlarmış gibi görünüyorlardı.

XIV

Ne zaman yattığımı bilmiyorum. Soyunduğumu, sabahlığımı giyip balkona çıktığımı hatırlıyorum. Oldukça sarhoş olduğumu biliyordum, içeri girdiğim zaman yatağımın başucundaki ışığı yaktım okumaya başladım. Turgenyev'dendi kitap. Sanırım aynı iki sayfayı üst üste birkaç kez okudum. Bir Avcının Notları'ndan bir öyküydü. Daha önce de okumuştum. ama yeni gibi geliyordu bana. Anlatılan yerler açıklık kazandı ve başımdaki ağırlık biraz hafifler gibi oldu. Çok sarhoştum ve gözlerimi kapatmak istemiyordum, çünkü o zaman oda olduğu yerde dönmeye başlıyordu. Okumayı sürdürürsem bu duygu geçecek gibi geliyordu.

Brett'le Robert Cohn'un merdivenlerden çıktıklarını duydum. Cohn kapının dışında iyi geceler dedi ve odasına gitti. Brett'in yandaki odaya girdiğini duydum. Mike çoktan yatmıştı. Bir saat kadar önce benimle birlikte gelmişti. Brett içeri girince uyandı ve konuşmaya başladılar. Güldüklerini de duydum. Işığı söndürdüm, uyumaya çalıştım. Daha fazla okumam gerekmiyordu. Dönen bir tekerleğe bağlanmışım gibi duyguya kapılmadan gözlerimi kapattım. Ama uyuyamadım. Karanlıktan ötürü bazı şeylere aydınlıkta olduğu gibi değişik yönlerden bakmanıza gerek yoktur. Bok yoktur!

Bir zamanlar bunu düşünüp, altı ay boyunca ışığı söndürmeden yatmıştım. Bir başka parlak düşünce de buydu. Kadınların canı cehenneme. Canın cehenneme, Brett Ashley.

Kadınlardan ne de iyi arkadaş oluyor. Gerçekten çok iyi. Her şeyden önce, arkadaşlığın bir temele oturabilmesi için bir kadına âşık olmak gerekiyordu. Brett'le arkadaştım. Ondan yana düşünüyordum durumu. Karşılığında hiçbir şey vermeden, alıyordum. Bu yalnızca faturayı erteliyordu, hepsi bu. Fatura her zaman geliyordu. İnsana güven veren güzel şeylerden biriydi bu.

Her şeyi ödediğimi düşünüyordum. Kadınınki gibi değil, arkası gelmeyen bir ödeme bu. Ne öç alma, ne de cezalandırma düşüncesi var. Yalnızca bir değerler değişimi. Bir şey verip yerine başka şey alıyordunuz. Ya da bir şey için çalışıyordunuz. İyi olduğuna inandığınız şeyler için, şöyle ya da böyle bir ödemede bulunuyordunuz. Yeterince sevdiğim şeylerin karşılığını ödedim, bu nedenle de iyi vakit geçirdim. Ya öğrenerek, ya deneyerek, ödüyorsunuz, ya rastlantı sonucu, ya da para vererek. Yaşamaktan mutlu olmak demek, pararuzın karşılığını almayı öğrenmek ve bunun bilincinde olmaktı.

İnsan parasının karşılığını alabilir. Dünya, alışveriş etmek için iyi bir yerdi. Çok iyi bir düşünce gibi görünüyor bu. Beş yıl sonra, diye düşündüm, bütün öteki düşüncelerimin hepsi kadar saçma gelecek bu bana.

Belki de bu doğru değildi. Belki insan giderek yeni yeni şeyler öğreniyordu. Niçin böyle olduğu beni ilgilendirmiyordu. Bütün istediğim nasıl yaşanılacağını öğrenmekti. Belki insan nasıl yaşanılacağını öğrenebilirse, nedenini de öğrenebilirdi.

Mike'ın, Cohn'a karşı böyle kötü davranmamasından hoşlanıyordum gene de. Mike kötü bir sarhoştu. Bill iyi bir sarhoştu. Cohn sarhoş değildi. Mike, bir noktadan sonra çok tatsızlaşıyordu. Cohn'u üzdüğünü görmekten mutlu oluyordum. Keşke yapmasa diye düşünüyordum, çünkü sonra kendimden iğreniyordum. Ahmaklık budur; sizi sonradan iğrendiren şeyler. Yo, ahlaksızlık bu olmalıydı. Ne kadar da kocaman sözlerdi bunlar. Nasıl da saçma sapan şeyler düşünebiliyordum gece olunca. Ne kadar saçma, deyişini duyar gibi oluyordum Brett'in. Ne kadar saçma; insan İngilizlerle birlikte olduğu zaman, düşüncelerinde İngilizlerin deyimlerini kullanmaya alışıyordu. Konuşulan İngilizcenin –hiç değilse üst tabakalarca konuşulanının– Eskimolardan daha az sözcüğü olmalıydı. Eskimolarınki çok güzel bir dil olabilir. Elbette, Eskimo diline ilişkin hiçbir şey bilmiyordum. Cherokee yerlilerinin dili diyelim. Cherokeelere ilişkin de bir şey bilmiyordum. İngilizler ilginç deyimlerle konuşuyorlardı. Bir tümceye, bütün anlamları verecek kadar. Ama hoşlanıyorum onlardan. Konuşmalarını beğeniyorum. Harris'i alalım. Ne yazık ki Harris, üst tabakadan değildi.

Yeniden ışığı yaktım ve okudum. Turgenyev'i okudum. Biliyordum, böyle çok duyarlı

bir anımda, oldukça çok konyak içtikten sonra, okuduklarımı herhangi bir yerde anımsayacağımı, sonradan da bunların gerçekten benim başımdan geçmiş gibi olduğunu düşüneceğimi biliyordum. Hepsi benim olacaktı artık. Bu da bedeli önceden ödenen, ancak sonradan senin olacak, başka güzel şeylerden biriydi. Sabah olurken uyudum.

Pamplona'da bundan sonraki iki gün, başka kavga çıkmadan, sakin geçti. Kent, şenlik için hazırlanıyordu. Şenliğin başlayacağı sabah, boğalar ağıllarından salıverilip de koşarak arenaya gidecekleri zaman geçecekleri yola açılan ara sokakları kapıyordu işçiler. İşçiler kalasları yerleştirebilmek için delikler açıyorlardı; kalaslar her zamanki yerlerine iyice otursun diye numaralanmıştı. Kentin ötesindeki yaylada, arena görevlileri, arenanın arkasındaki güneşten pişerek sertleşmiş toprakta bacaklarını sımsıkı tutup koşturarak pikadorların atlarına alıştırma yaptırıyorlardı. Arenanın büyük kapısı açıktı ve içerideki oturulacak yerler süpürülüyordu. Arenanın toprağından silindir geçirilip, yer ıslatılıyor; marangozlar, ilk sıradaki oturulacak yerlerin çürümüş ya da çatlamış tahtalarının yerine yenilerini koyuyorlardı. Düzgün, ezilmiş kumların yanında durup da bomboş oturma yerlerine bakıldığında, locaları süpüren yaşlı kadınlar görünüyordu.

Dışarıda, kentin son sokağından arenanın girişine değin uzanan parmaklık, şimdiden yerine yerleştirilmişti, çok uzun yapılmıştı. İlk boğa güreşinin yapılacağı sabah, insanlar arkalarına takılan boğaların önünden koşarak buradan geçeceklerdi. Tarlaların ötelerine, at ve sığır pazarının kurulacağı yerdeki ağaçların altlarına da Çingeneler yerleşmişti. Şarap ve aguardiente satıcıları da barakalarını kuruyorlardı. ANIS DEL TORO satılacağına ilişkin tabela asılıydı barakalardan birinde. Bezden ya-

pılmış ilan, güneşin sıcaklığında neredeyse tahtalara yapışmıştı. Kent merkezi olan büyük alanda pek bir değişiklik yoktu daha. Kahvenin terasındaki beyaz hasır iskemlelere oturmuş, köylerinden çarşıya gelen insanları boşaltan, sonra da onların heybelerini doldurunca yeniden köylerine götürecek olan otobüslere bakıyorduk. Bu gri, büyük otobüsler, güvercinlerle, hortumuyla çakıl taşlarını ve sokakları sulayan adamın dışında, alanın tek canlılarıydı.

Akşamları paseo vardı. Yemekten sonra bir saat süreyle, kahvelerin masaları her akşamki müşterileriyle dolarken, bütün güzel kızlar, garnizondaki subaylar, kentin ileri gelenleri, herkes alanın bir başından öteki başına tur atıyordu.

Ben, sabahları genellikle, kahvede oturup Madrid gazetelerini okuyor, sonra da kentte ya da kırlarda dolaşıyordum. Kimi zaman Bill de benimle geliyordu. Arasıra da odasında kalıp yazı yazıyordu. Robert Cohn sabahları İspanyolca öğrenmeye çalışarak, ya da berberde tıraş olacağım diye çabalayarak geçiriyordu. Brett'le Mike öğleye kadar kalkmıyorlardı. Birlikte kahvede oturuyor, vermut içiyorduk. Sakin bir yaşam sürüyorduk ve hiç kimse sarhoş olmuyordu. İki kez kiliseye gittim. Birinde Brett'leydik. Brett benim günah çıkarışımı dinlemek istiyordu, ancak ona, bunun olanaksız olduğunu, hem de düşündüğü gibi ilginç olmayacağını, üstelik de konuşulacak dili bilmediğini söyledim. Kiliseden çıktığımızda, Cohn'la karşılaştık. Belli ki bizi izlemişti, ama çok iyi ve nazik davrandı, üçümüz Çingenelerin kamp yerine yürüdük, Brett onlara fal baktırdı.

Çok tatlı bir sabahtı ve yüksek dağların üzerinde bulutlar vardı. Gece biraz yağmur yağmıştı, yaylanın havası tertemiz ve serindi. çok güzel bir görüntü vardı. Kendimizi umutlu,

sağlıklı hissediyorduk, ben de Cohn'a dostça davrandım. Böyle bir günde hiçbir şeye sinirlenilemezdi.

Bu, şenlikten önceki son gündü.

XV

6 Temmuz Pazar günü, şenlik öğleyin patladı. Başka türlü tanımlama olanağı yok bunu. Bütün gün, dışarıdan gelen insanlar doldurmuştu kenti; ama çevreye iyi uyum sağlamışlardı ve kalabalık etmiyorlardı. Sıcak güneşin altındaki alan, öteki günlerde olduğu gibi sessizdi. Köylüler kenar mahallelerdeki şaraphanelerdeydiler. Orada içerek, şenliğe hazırlanıyorlardı. Tarlalardan, tepelerden daha yeni gelmişlerdi, ama değeryargılarını yavaş yavaş değiştirmek zorunda olduklarını biliyorlardı. Kahvelere ödeme yaparak işe başlayamazlardı. Paralarının karşılığını şaraphanelerde alıyorlardı. Onlar için para, hâlâ çalıştıkları saatlerin ve sattıkları buğdayların karşılığı bir değer taşıyordu. Şenliğin sonlarına doğruysa, ne kadar para harcadıkları, nerelerde alışveriş ettiklerinin bir önemi kalmayacaktı.

Şimdi de, San Fermin şenliklerinin başlangıç gününde, sabahın erken saatlerinden beri, kentin ara sokaklarındaki şaraphaneleri doldurmuşlardı. Sabah, katedralde yapılacak ayine giderken, dükkânların açık kapılarından içerde söyledikleri şarkıları duyuyordum. Isınıyorlardı. Saat on birdeki ayin oldukça kalabalıktı. San Fermin, aynı zamanda bir dini bayramdır.

Katedralden yokuş aşağı yürüdüm, alandaki kahveye çıkan sokaktan geçtim. Saat on ikiye yaklaşıyordu. Robert Cohn'la, Bill masalardan birinde oturuyorlardı. Üstleri mermer

masalarla, beyaz iskemleler kaldırılmıştı. Bunların yerini dökme demirden masalarla, açılır kapanır sert iskemleler almıştı. Çarpışmaya hazır bir savaş gemisini andırıyordu kahve. Bugün, sabah saatlerinde içki içmeden oturup, yalnızca gazetenizi okumanıza izin vermiyorlardı garsonlar. Oturur oturmaz bir garson geldi yanıma.

"Ne içiyorsunuz?" diye sordum Bill'le, Robert'e.

"Sherry" dedi Cohn.

"Jerez" dedim garsona.

Garson içkimi getirmeden önce, şenliğin başlayacağını haber veren havai fişek atıldı. Havada patladıktan sonra, alanın karşısındaki, Gayarre Tiyatrosunun üstünde, boşlukta dumandan, gri bir top oluşturdu. Dumanın oluşturduğu top, patlamış bir şarapnel gibi duruyordu gökyüzünde ve ben bakarken bir havai fişek daha güneşin parlaklığında dumandan ince bir çizgi bırakarak ilkinin yanına dek yükseldi. Patlarken çıkardığı ışığı gördüm, sonra küçük dumandan bir bulut daha belirdi. İkinci fişek patladığı zaman, bir dakika önce bomboş olan kemerlerin altına öyle bir kalabalık birikmişti ki, garson şişeyi başının üstünde tutup kalabalığı güçlükle yara yara ulaşabildi masanıza. Her yerden insanlar alana doğru geliyordu ve sokağın ötelerinden gelen flütlerin, davulların, kavalların seslerini duyabiliyorduk. Riau riau müziği çalıyorlardı tiz sesli flütler ve davulların gümbürdeyen sesiyle birlikte, arkalarından dans eden adamlar, çocuklar geliyorlardı. Kavallar durduğunda hepsi sokağa çömeliyor, kavallarla flütlerin tiz seslerini duyunca da havaya sıçrayarak dansa başlıyorlardı yeniden. Kalabalıkta yalnızca, oynayanların başlarının inip çıkışı görünüyordu.

Alanın tam ortasında bir adam iki büklüm

olmuş durumda kaval çalıyor, arkasından koşan çocuklar, bağırarak giysilerini çekiştiriyorlardı. Arkasındaki çocuklarla birlikte alanın dışına çıktı, kavalını çala çala kahveyi geçip bir ara sokağa saptı. Arkasından bağrışarak, üstünü başını çekiştirerek gelen çocukların önünde yürürken çiçek bozuğu yüzünü gördük.

"Köyün delisi olmalı" dedi Bill. "Aman Tanrım! Şuna bak!"

Aşağı sokaktan dansçılar geliyordu. Bütün sokağı dansçılar doldurmuştu, hepsi erkekti. Kendi davulcularıyla kavalcılarının arkasında dans ediyorlardı. Bir kulübün üyeleri gibiydiler; hepsi mavi işçi tulumları giymişler, boyunlarına kırmızı mendiller bağlamışlardı ve iki sopa arasına gerilmiş büyük bir yazı taşıyorlardı. Çevrelerindeki kalabalığın arasında dans ederek gelirken, ellerindeki yazı bir yükselip, bir alçalıyordu.

"Yaşasın Şarap! Yaşasın Yabancılar!" yazılıydı burada.

"Yabancılar nerede?" diye sordu Robert.

"Biziz yabancılar" dedi Bill.

Durmaksızın fişekler patlıyordu. Kahvenin bütün masaları dolmuştu şimdi. Alan boşalıyor, insanlar kahvelere doluşuyordu.

"Brett'le Mike nerede?" diye sordu Bill.

"Gidip getireyim onları" dedi Cohn.

"Buraya getir onları.

Şenlik gerçekten başlamıştı. Yedi gün, yedi gece sürecekti. Dans sürüyor, içki sürüyor, gürültü sürüyordu. Bunlar, yalnızca bir şenlikte olabilecek türden şeylerdi. Sonunda her şey gerçekliğini yitiriyor, ortaya hiçbir şey çıkmayacakmış gibi geliyordu. Şenlik sırasında olabilecek şeylerin sonucunu düşünmek, çok yanlış geliyordu. Şenlik sırasında, ortalık çok sessiz bile olsa, sesinizi duyurmak için bağırmanız gerektiğine inanıyordunuz. Davranışlar için de

aynı şeyler söz konusuydu. Şenlikti bu ve yedi gün sürecekti.

Öğleden sonra, büyük bir dini geçit yapılacaktı. San Fermin, bir kiliseden, bir başkasına taşınacaktı. Yürüyüşe dini ve idari tüm yetkililer katılıyorlardı. Kalabalıktan onları göremiyorduk. Resmi yürüyüşçülerin hem önünden, hem de arkasından riau riau dansçıları geliyordu. Kalabalığın içinde hoplaya zıplaya dans eden sarı gömleklilerden bir grup oluşturuyorlardı. Bu büyük kalabalığın arasından, yalnızca bu yürüyüşün devlerini görebiliyorduk; on metre boyunda tahtadan yapılmış Kızılderililer, Araplar, bir kral bir de kraliçe, hepsi riau - riaulara uymuşlar, büyük bir ağırbaşlılıkla döne döne dans ediyorlardı.

Kapısında, San Fermin'in ve yetkililerin, bir manga koruyucu bırakarak girdikleri kilisenin önünde devler, oynatıcıları ve kalabalığın arasında şakşaklarıyla geçide katılan cüceler bir arada duruyorlardı. Tütsü kokuları içindeki kiliseye giren insan kalabalığına biz de katıldık, ancak Brett'i şapkası olmadığı için içeri sokmadılar, biz de girmedik, kiliseden kente giden sokak boyunca yürüdük. Yolun iki yanı yürüyüşçülerin geri dönüşünü görebilmek için kaldırımdaki yerlerinden ayrılmak istemeyen insanlarla doluydu. Dans edenlerden bir bölümü Brett'in çevresinde dans etmeye başladılar. Boyunlarına gerdanlık gibi beyaz sarmısaklar takmışlardı. Bill'le beni de kollarımızdan asılarak o çemberin içine aldılar. Bill dansa başladı. Hep birlikte şarkı söylüyorlardı. Brett de dans etmek istedi, ama onlar etmesini istemiyorlardı. Çevresinde dans edebilecekleri bir imge olarak istiyorlardı onu. Şarkıları, "sharp riau riau!" diye sona erince, hepimizi bir şaraphaneye sokuverdiler.

Tezgâha sıralandık. Brett'i bir şarap fıçısı-

nın üzerine oturtmuşlardı. Şaraphane karanlıktı ve şarkı söyleyen kalın sesli adamlarla doluydu. Tezgâhın arkasındaki fıçılardan şarap çekiyorlardı. Şarap için para bıraktım, ama adamlardan biri alıp cebine geri koydu.

"O deri şarap tulumlarından istiyorum" dedi Bill.

"Sokağın aşağısında bir yer var" dedim, "gidip iki tane alayım."

Dansçılar gitmemi istemiyorlardı. İçlerinden üçü fıçının üzerinde, Brett'in yanına oturmuş, şarap tulumundan nasıl içileceğini öğretiyorlardı ona.

Onun da boynuna sarmısaktan bir gerdanlık takmışlardı. Biri Brett'e bir bardak vermeleri için diretiyordu. Bir başkası da Bill'e şarkı öğretiyordu. Şarkıyı kulağının içine söylüyordu. Bill'in sırtına vurarak da tempo tutuyordu.

Geri döneceğimi anlatmaya çalıştım onlara. Sokağa çıkınca şarap tulumları yapılan dükkânı aramaya başladım. Kalabalık, kaldırımları tıklım tıklım doldurmuştu ve mağazaların çoğu kapalıydı, ben de bulamadım onu. Yolun iki yanına bakınarak kiliseye kadar yürüdüm. Sonra bir adama sordum, o da kolumdan tutup götürdü beni oraya. Kepenkleri örtülmüştü, ama kapısı açıktı.

İçeride yeni tabaklanmış deriyle, sıcak zift kokuyordu. Yeni yapılmış deri tulumların üzerine bir adam süsler çiziyordu. Tavandan bir sürü tulum sarkıyordu. Adam birini indirdi, üfleyerek şişirip ağzını sıkıca kapadı, sonra da üstüne çıktı.

"Bak! Sızdırmıyor."

"Bir tane daha istiyorum. Büyüğünden.

En az bir galon şarap alacak boyda bir tulum daha indirdi tavandan. Yanaklarını şişirerek üfledi ona da, sonra bir iskemleye tutunarak bunun da üstüne çıktı.

"Ne yapacaksın? Bayonne'da satacak mısın?"

"Hayır. Şarap içeceğim onlardan."

Sırtıma bir şaplak indirdi.

"İyi adamsın. İkisi için sekiz peseta. En ucuz fiyat bu.

Yenilerini süsleyip bir kümenin üstüne atan adam, işi bıraktı.

"Doğru" dedi. "Sekiz peseta çok ucuz.

Parayı verip dışarı çıktım, şaraphaneye döndüm. İçerisi az öncekinden daha karanlık, daha da kalabalıktı. Brett'le, Bill'i göremedim, adamlardan biri arka odada olduklarını söyledi. Tezgâhtaki kız, iki tulumu da doldurdu. Biri iki litre alıyordu. Öbürüyse, beş litre. Onların ikisini üç peseta, 60 santime doldurttum. Tezgâhta, daha önce hiç görmediğim bir adam şarapların parasını ödemek istedi, ama sonunda parayı ben ödedim. Parayı vermek isteyen adamsa, bunun üzerine bana bir içki ısmarladı. Buna karşın, benim de kendisine bir içki ısmarlamama izin vermedi, ama yeni tulumumla ağzını çalkalayabileceğini söyledi. Beş litrelik tulumu kaldırdı ve sıktı, şarap fışır fışır boğazına aktı.

"Tamam" deyip tulumu geri verdi.

Arka odada Brett'le, Bill fıçıların üstüne oturmuşlar, dansçılar da çevrelerini sarmışlardı. Herkes kolunu yanındakinin omzuna atmış, şarkı söylüyordu. Mike, gömlekli adamlardan birkaçıyla bir masaya oturmuş, kıyılmış soğanla ve sirkeli ton balığı dolu bir tabaktan yemek yiyordu. Şarap içip, yağla sirkeye ekmeklerini banıyorlardı.

"Selam, Jake. Burdayız!" diye bağırdı Mike. "Gel buraya. Arkadaşlarımla tanıştırayım seni. Biraz bir şeyler yiyorduk.

Masada bulunan adamlarla tanıştırıldım. Mike'a adlarını söyledikten sonra, benim için de bir çatal getirttiler.

"Adamların yiyeceklerini bitirme, Michael" diye seslendi Brett, şarap fıçısının üstünden.

"Yemeğinize ortak olmak istemem" dedim, biri çatalı uzatınca.

"Ye" dedi. "Bunun burada niçin durduğunu sanıyorsun?"

Büyük şarap tulumunun ağzını elden ele dolaştırdım. Herkes kolunu uzatıp tulumu eğerek içti. Dışarıda, yoldan geçenlerin gürültüsü, şarkıyı bastırıyordu.

"Geçit değil mi bu?" diye sordu Mike.

"Nada" dedi birisi. "Bir şey işte. İç şarabını. Kaldır tulumu."

"Seni nerede buldular?" diye sordum Mike'a.

"Biri beni buraya getirdi" dedi Mike. "Burda olduğunuzu söylediler."

"Cohn nerede?"

"Sızdı" diye bağırdı Brett. "Bir yere tıktılar onu."

"Nerede?"

"Bilmiyorum.

"Nerden bilelim?" dedi Bill. "Öldü herhalde.

"Ölmedi" dedi Mike, "ölmediğini biliyorum. Anis del Mono'a kendinden geçti."

Mike, Anis del Mono deyince masada bulunan adamlardan biri başını kaldırıp, giysilerinin arasından bir şişe çıkardı ve bana uzattı.

"Hayır" dedim. "Hayır, teşekkürler!"

"Evet. Evet. Arriba! Dik başına şişeyi!"

Bir yudum aldım. Anason tadı vardı ve içimi yakarak indi. Midemin ısındığını hissettim.

"Cohn hangi cehenneme gitti?"

"Bilmiyorum" dedi Mike. "Sorayım. İspanyolca, "sarhoş yoldaş nerede?" diye sordu.

"Onu görmek mi istiyorsunuz?"

"Evet" dedim.

"Ben değil" dedi Mike. "Bu bay."

Anis del Mono şişesini çıkaran adam, ağzını silerek kalktı.

"Gel.

Arkadaki odalardan birinde Robert Cohn, bir şarap fıçısının üstüne yatmış, sakin sakin uyuyordu. Yüzü karanlıktan neredeyse görünmüyordu. Bir ceketi üstüne örtmüşler, bir başkasını da katlayıp başının altına koymuşlardı. Boynunda sarmısaktan yapılmış, eğri büğrü bir kolye asılıydı.

"Bırak uyusun" diyerek fısıldadı adam. "Rahat burada."

İki saat sonra göründü Cohn. Boynundaki sarmısaktan kolyesiyle öndeki odaya girdi. İçeri girdiği zaman İspanyollar bağırdılar. Cohn gözlerini ovuşturarak sırıttı.

"Uyumuş olmalıyım" dedi.

"Yok, hiç de değil" dedi Brett.

"Ölmüştün yalnızca" dedi Bill.

"Akşam yemeğine gitmeyecek miyiz?" diye sordu Cohn.

"Yemek yemek mi istiyorsun?"

"Evet. Niçin olmasın? Acıktım.

"Şu sarmısakları ye Robert" dedi Mike. "Baksana. Yesene şu sarmısakları.

Cohn duruyordu orada. Uyku ona iyi gelmişti.

"Doğru, gidelim ve yemek yiyelim" dedi Brett. "Banyo yapmam da gerek.

"Haydi" dedi Bill. "Brett'i otele taşıyalım.

Bir sürü insanla vedalaştık, birçoğunun elini sıktık ve dışarı çıktık. Dışarısı karanlıktı.

"Saat kaç sizce?" diye sordu Cohn.

"Yarın oldu" dedi Mike. "İki gündür uyuyordun."

"Hayır" dedi Cohn. "Saat kaç?"

"Saat on."

"Ne kadar da çok içtik."

"Ne kadar da çok içtikle, ne demek istiyorsun. Sen hep uyudun."

Karanlık yollardan geçerek otele dönerken alanın üzerindeki havai fişekleri görüyorduk. Ara sokakların aşağısındaki, alanın tıka basa insanla dolu olduğunu ve ortadakilerin dans ettiklerini görüyorduk.

Otelde büyük bir yemek vardı. Şenlik dolayısıyla fiyatların iki katına çıkarıldığı ilk yemek buydu ve birkaç da yeni çeşit vardı. Yemekten sonra, yine dışarı çıktık. Bütün gece yatmadan, sabah altıda boğaların sokaktan geçişini izlemeye karar verdiğimi, ama çok uykum geldiğinden, saat dörtte yattığımı anımsıyordum. Ötekiler yatmadılar.

Odam kilitliydi ve anahtarı bulamıyordum, üst kata çıktım, Cohn'un odasındaki yataklardan birine yattım. Dışarıda şenlik, bütün gece sürecekti, ama gürültüden etkilenmeyecek kadar yorgundum. Kent dışındaki ağıllardan boğaların bırakıldıklarını haber veren havai fişeğin patlamasıyla uyandım. Boğalar sokaklardan geçerek arenaya gideceklerdi. Çok derin uyumuştum. Geç kalmışım gibi bir duyguya kapıldım birden, Cohn'un ceketlerinden birini giyerek balkona çıktım. Aşağıdaki daracık sokak bomboştu. Balkonların hepsi insan doluydu. Birdenbire, sokaktan bir insan seli boşandı. Sanki, herkes birbirlerine yapışıkmış gibi koşuyorlardı. Yolu geçip, arenaya doğru geldiler, arkalarından daha hızlı koşan adamlar ve en arkadan da çok hızlı koşan, çok geride kalmış birkaç kişi geliyordu. Aralarında küçük bir boşluk, sonra da dörtnala, başlarını sallayarak gelen boğalar... Kalabalık, köşeyi dönünce yok oldu. Adamlardan biri düştü, kaldırımın kenarına yuvarlanıp hareketsiz kaldı. Ancak boğalar onu görmeden geçip gittiler. Hep birlikte koşuyorlardı.

Boğalar gözden yitikten sonra, arenadan bir bağırtı yükseldi. Aralıksız devam etti. Sonra da boğaların arenadaki kalabalığın arasından geçerek ağıllarına girdiklerini belirten, havai fişeğin sesi. Odaya dönüp yatağa girdim. Taş balkonda çıplak ayak durmuştum. Bizimkiler arenada olmalıydılar. Yatağa yatar yatmaz yeniden uyudum.

Cohn geldiği zaman uyandırdı beni. Soyunmaya başladı, sonra da pencereyi kapadı, çünkü karşı evin balkonunda bulunanlar içeriyi seyrediyorlardı.

"Eğlenceleri gördünüz mü?" diye sordum.

"Evet. Hepimiz de oradaydık.

"Yaralanan filan oldu mu?"

"Boğalardan biri arenadaki kalabalığın arasına dalıverdi, yedi sekiz kişiyi havaya fırlattı."

"Brett ne yaptı?"

"Öylesine birdenbire oldu ki, kimse rahatsız olmaya vakit bulamadı."

"Keşke uyumasaydım."

"Nerede olduğunu bilemedik. Odana gittik, ama kilitliydi."

"Nereye gittiniz?"

"Bir kulüpte dans ettik."

"Uykum gelmişti" dedim.

"Şimdi de benim uykum var!" dedi Cohn. "Hiç bitmeyecek mi bu?"

"Bir hafta sürer."

Bill kapıyı açıp başını içeri uzattı.

"Neredeydin, Jake?"

"Balkondan geçişlerini gördüm. Nasıldı?"

"Çok iyi.

"Nereye gidiyorsun?"

"Uyumaya."

Öğleden önce kimse kalkmadı. Kemerlerin altındaki masalarda yedik yemeğimizi. Kent in-

sanlarla doluydu. Masalardan birinin boşalmasını bekledik. Yemekten sonra Iruna'ya gittik. Dolmuştu, boğa güreşinin zamanı yaklaştıkça daha da kalabalıklaştı. Başka zamanlar, çok kalabalık da olsa, kahvede böylesi bir gürültü olmazdı. Gürültü sürüyordu, biz de içindeydik, birer parçasıydık onun.

Her boğa güreşi için altışar tane bilet almıştım. Biletlerin üçü barrera, yani arenanın ilk sırasından, öteki üçü de tahta arkalıklı koltuklardandı. Mike, Brett'in ilk kez güreş göreceği için arkalarda oturmasının daha iyi olacağını düşündü, Cohn da onlarla oturmak istedi. Bill ve ben ön sıralarda oturacaktık, fazla bileti de satsın diye garsonlardan birine vermiştim. Bill, Cohn'a atlar göründüğünde rahatsız olmadan nasıl bakacağına ilişkin bir şeyler anlatıyordu. Bill önceden bir mevsim boğa güreşi görmüştü.

"Nasıl dayanacağımdan kaynaklanmıyor korkum. Yalnızca canım sıkılırsa diye korkuyorum, dedi Cohn.

"Öyle mi?"

"Boğalar saldırdıktan sonra atlara bakma" dedim Brett'e. "Saldırıya bak, pikadorun boğayı uzak tutmaya çalışmasına bak, ama boğa saldırdığında, ata ölene dek bir daha bakma."

"Azıcık heyecanlıyım" dedi Brett. "Sonuna kadar dayanabileceğimi sanmıyorum.

"Merak etme. Seni rahatsız edebilecek olan yalnızca o atla ilgili bölüm, onlar da boğayla ancak birkaç dakika kalıyorlar, bu da bir şey değil. Durum kötüleştiği zaman sakın bakma."

"Bir şey olmaz ona" dedi Mike. "Ben ilgilenirim onunla.

"Fazla sıkılacağınızı sanmıyorum" dedi Bill.

"Ben otele gidip dürbünle şarap tulumunu

alıp geleceğim" dedim. "Burada buluşuruz. Kafaları bulmayın."

"Ben de geleceğim" dedi Bill. Brett ikimize de gülümsedi.

Alanın sıcaklığından korunmak için kemerlerin altından yürüdük.

"Bu Cohn deli edecek beni" dedi Bill. "O Yahudice kasılması öylesine arttı ki, boğa güreşiyle ilgili tek duygusunun yalnızca can sıkıntısı olacağını sanıyor."

"Dürbünle seyrederiz onu" dedim.

"Canı cehenneme!"

"Zamanının çoğunu orada geçiriyor."

"Orada kalmasını öyle istiyorum ki.

Otelin merdivenlerinde Montoya'yla karşılaştık. "Gelin" dedi Montoya, "Pedro Romero'yla tanışmak ister misiniz?"

"Pekâlâ" dedi Bill. "Gidip görelim.

Bir kat çıktık koridoru saparak.

"Sekiz numarada" dedi Montoya. "Güreş için giyiniyor.

Montoya kapıyı vurdu, sonra açtı. Dar sokağa bakan, küçük bir pencereden az ışık alan, loş bir odaydı. Aralarında bölme bulunan iki yatak vardı. Işık yanıyordu. Delikanlı, boğa güreşçilerine özgü giysileri içinde dimdik, gülümsemeden duruyordu. Ceketi bir sandalyenin arkasına asılmıştı. Kuşağının bağlanması bitmek üzereydi. Elektrik ışığında siyah saçları parlıyordu. Beyaz ketenden bir gömlek giymişti ve kılıcı taşıyan kuşağı bağlama işini bitirince bir adım geri çekildi. Pedro Romero başıyla işaret etti; ellerimizi sıkarken bizden çok uzak, ancak oldukça ağırbaşlı bir duruşu vardı. Montoya ona büyük *aficionado*'lardan olduğumuzu, şans dilemek istediğimiz gibi bir şeyler söyledi. Romero oldukça dikkatle dinledi. Sonra bana döndü. Gördüğüm en yakışıklı çocuktu.

"Boğa güreşine gidiyorsunuz demek" dedi İngilizce.

"İngilizce biliyor musunuz?" dedim, bir aptal durumuna düştüğümü anlayarak.

"Hayır" dedi ve gülümsedi.

Yatakların üstünde oturan üç adamdan biri oturduğu yerden kalkıp, Fransızca bilip bilmediğimizi sordu bize. "Sözlerinizi çevirmemi ister misiniz? Pedro Romero'ya sormak istediğiniz bir şey var mı?"

Teşekkür ettik ona. Sormak istediğimiz bir şey var mıydı? Çocuk on dokuz yaşındaydı, kılıç taşıyan adamının ve üç otlakçısının dışında çok yalnızdı; üstelik boğa güreşi yirmi dakika sonra başlayacaktı. Ona "Mucha Suerte" diledik. Elini sıkarak çıktık. Kapıyı kapatırken dimdik, yakışıklı, üç otlakçısıyla birlikte odada yapayalnız duruyordu.

"İyi bir oğlan, öyle değil mi?" diye sordu Montoya.

"Çok yakışıklı biri" dedim.

"Bir torero gibi" dedi Montoya, "tipi var.

"İyi bir çocuk.

"Göreceğiz, arenada nasıl olacağını" dedi Montoya.

Büyük şarap tulumunu benim odamda duvara dayalı bulduk, tulumu da dürbünü de aldık, kapıyı kilitleyerek aşağı indik.

Çok iyi bir güreşti. Pedro Romero, Bill'le beni çok duygulandırmıştı. Montoya bizden on koltuk ötede oturuyordu. Romero ilk boğasını öldürdükten sonra gözüme bakarak başıyla işaret etti. Bu, bir gerçek. Uzun zamandır böylesi çıkmamıştı. Öteki iki matadordan biri oldukça iyi, öbürü şöyle böyleydi. Her ne kadar dövüştüğü boğalar pek iyi değilse de onları, Romera'yla karşılaştırmak olanaksızdı.

Güreş sırasında dürbünle birkaç kez Mike'a, Brett'e ve Cohn'a baktım. Keyifli görünü-

yorlardı. Brett rahatsız olmamıştı anlaşılan. Üçü de önlerindeki beton korkuluğa dayanmışlardı.

"Dürbünü bana versene" dedi Bill.

"Cohn sıkılmış gibi görünüyor mu?" diye sordum.

"Pis Yahudi!"

Boğa güreşinin sonunda arenanın dışındaki kalabalıktan kımıldama olanağı bile yoktu. Kendimize yol açamadık ve bir buzul gibi yavaş yavaş, ilerleyen kalabalıkla birlikte kente döndük. Boğa güreşlerinden sonra insanın üstüne çöreklenen o huzursuzlukla, iyi bir boğa güreşi izledikten sonra duyulan heyecan vardı hepimizde. Şenlik sürüyordu. Davullar, kavallar çalıyor, zaman zaman kalabalığın akışını dans eden topluluklar kesiyordu. Dansçılar kalabalığın arasında olduklarından yaptıkları güzel ayak oyunları görünmüyordu. Bütün gördüğümüz inip çıkan başlarıyla omuzlarıydı. Sonunda kendimizi kalabalıktan kurtarıp kahveye vardık. Garson ötekiler için de birer iskemle ayırdı, kendimize absent ısmarladıktan sonra alandaki kalabalığı ve dans edenleri izledik.

"Bu ne biçim bir dans?" diye sordu Bill.

"Bir tür jota.

"Hepsi aynı değil" dedi Bill. "Değişik ezgilerle, değişik danslar yapıyorlar.

"Güzel bir dans.

Önümüzde, sokağın açıkta bir yerinde, birkaç oğlan dans ediyordu. Hareketleri çok ince, yüzlerinden yaptıkları işe gösterdikleri özen anlaşılıyordu. Dans ederken hepsi yere bakıyorlardı. İp tabanlı pabuçlarıyla sokakta sıçrıyorlardı. Ayaklarının burnu değiyordu yere. Topukları değiyordu. Sonra müzik, çılgınca dağıldı ve dans ederek sokakta ilerlediler.

"Beyzadeler geliyor" dedi Bill.

Sokaktan karşıya geçiyorlardı. "Selam. efendiler" dedim.

"Selam, beyler!" dedi Brett. "Bize de mi yer ayırdınız? Ne iyi!"

"Bakın" dedi Mike, "o Romero mudur nedir adı, o gerçekten iyi biri gibi. Yanılıyor muyum?"

"Ne iyiydi değil mi?" dedi Brett. "Ve o yeşil pantolon."

"Brett gözlerini ayıramadı ondan.

"Bakın, yarın dürbünü bize ödünç verseniz

"Nasıl geçti?"

"Olağanüstü! Çok güzel. Gerçekten görülmeye değer."

"Atlar nasıldı?"

"Bakmadan yapamadım onlara.

"Gözlerini ayıramadı onlardan" dedi Mike. "Ne anlaşılmaz karı.

"Çok kötü şeyler oluyor onlara" dedi Brett. "Ama yine de bakmadan edemedim.

"Kötü olmadın mı?"

"Hiç kötü olmadım.

"Robert Cohn oldu" diye araya girdi Mike. "Yemyeşil oldun Robert.

"İlk at kötü etti beni doğrusu" dedi Cohn.

"Sıkılmadın, değil mi?" diye sordu Bill.

Cohn güldü. "Hayır, sıkılmadım Öyle konuştuğum için bağışla beni."

"Önemi yok" dedi Bill. "Sen sıkılma da tek."

"Pek sıkılmış gibi görünmüyordu" dedi Mike. "Kusacak sandın onu.

"Hiç bu kadar kötü olmamıştım. Bir dakika sürdü yalnızca.

"Ben kusacak sandım. Sıkılmadın, değil mi Robert?"

"Yeter artık, Mike. Öyle söylediğim için özür dilerim dedim ya."

"Biliyor musunuz bu, yemyeşil oluverdi."

"Kes artık be, Michael."

"İlk boğa güreşinde sıkılmaya gelmez, Robert" dedi Mike. "Her yeri pisletirsin sonra."

"Kes artık be, Michael" dedi Brett.

"Brett'e, sen sadistsin dedi" Mike. "Brett sadist değil. Yalnızca güzel ve sağlam bir karı."

"Sadist misin sen, Brett?" diye sordum.

"Sanırımı, hayır.

"Yalnızca midesinin sağlamlığını, çekemediğinden sadist dedi Brett'e."

"Pek uzun süre öyle kalmayacak bu gidişle.

Bill, Mike'ı, Cohn'un dışında bir konuya yöneltti. Garson da absent bardaklarını getirdi.

"Gerçekten sevdin mi?" diye sordu Bill, Cohn'a.

"Hayır, sevdiğimi söyleyemem. Harika bir gösteri olduğunu düşünüyorum."

"Evet, öyle! Müthiş bir gösteri!" dedi Brett.

"O atlı bölüm olmasa keşke, daha iyi olur" dedi Cohn.

"Onlar önemli değil" dedi Bill. "Bir süre sonra hiçbiri iğrenç gelmiyor."

"Başlangıcı oldukça ürkütücü" dedi Brett. Tam boğanın ata saldırdığı anı çok güç geçirdim.

"Boğalar çok iyiydi" dedi Cohn.

"Oldukça iyiydiler" dedi Mike.

"Gelecek seler, ben de aşağıda oturmak istiyorum." Brett absentinden içti.

"Boğa güreşçilerini daha yakından görmek istiyor" dedi Mike.

"Çok etkileyiciler" dedi Brett. "O Romero adlı delikanlı daha çocuk."

"Felaket yakışıklı bir çocuk' dedim. "Odasına çıktık; ondan daha yakışıklısını görmedim.

"Kaç yaşında sence o?"

"On dokuz, ya da yirmi.

"İnanılacak gibi değil."

İkinci gün yapılan boğa güreşi, ilk günkünden çok daha iyiydi. Brett, Mike'la ikimizin arasında aşağıda oturdu, Bill'le Cohn da yukarı çıktılar. Gösterinin tümü Romero'nundu. Brett'in öteki boğa güreşçilerine baktığını bile sanmıyorum. İşin tekniğine meraklılarının dışında da zaten, başka kimse bakmadı ötekilere. Varsa yoksa Romero'ydu. İki matador daha vardı, ama onlar pek önemli değildi. Brett'in yanında oturdum ve neler olduğunu anlattım. Boğalar pikadorlara saldırdığında ata değil, boğaya bakması gerektiğini, pikadorun kargısının ucunu yerleştirmesini izlemesini söyledim; böylece bu, bir amacı olan bir hareket oluyor, açıklayamadığımız, korkunç olaylarla dolu bir gösteri olmaktan çıkıyordu. Romero'nun peleriniyle, yere yıkılan atlan boğayı nasıl uzaklaştırdığını, bu işi yumuşakça ve ustalıkla, nasıl yaptığını gösterdim. Romero'nun nasıl sert hareketlerden kaçındığını, nasıl boğasını sonuna kadar koruduğunu, sıra öldürülmesine geldiğinde de boğanın, nasıl bitkin değil de usulca yorgun düşürüldüğünü gördü. Romero'nun durmadan boğaya nasıl yakın çalıştığını gördü, ben de ona öteki güreşçilerin boğaya yakın çalışıyormuş gibi görünmek için çevirdikleri dolapları gösterdim. Romero'nun peleriniyle çalışma biçimini niçin sevdiğini, ötekilerininkini niçin sevmediğini gördü ve anladı.

Romero hiç öyle garip biçimlerde eğip bükmüyordu gövdesini, çizgisi hep dümdüz ve doğaldı. Ötekiler, dirseklerini kaldırarak kollarını burgu gibi büküyorlar, tehlike varmış gibi bir duygu yaratmak için boğanın boynuzları geçtikten sonra, sağrısına doğru yaklaşıyorlardı. Sonradan, yapay olan şeyler kötüleşiyor, tatsız

bir izlenim bırakıyordu insanda. Romero ise güreşiyle gerçek duygular veriyordu, çünkü hareketlerinin netliği hiç bozulmuyor, her seferinde boynuzların yakınından geçmesine sessizce, bütün sakinliğiyle izin veriyordu. Boynuzların ne denli yakınından geçtiğini göstermek için, hiçbir şeyi abartmıyordu. Brett, boğaya yakınken yapılan ve güzel olan bir hareketin, biraz uzaklaşılınca ne kadar gülünç olduğunu gördü. Ona, Joselito'nun ölümünden sonra boğa güreşçilerinin çoğunun yeni bir teknik geliştirerek, hiç tehlike yokken, böyle yapay tehlike havaları yarattıklarını anlattım. Romero tıpkı eskilere benziyordu, boğanın kendine olabildiğince yakın olmasını sağlayarak çizgisinin netliğini koruyor, ancak yine de ölüme hazırladığı boğaya, kendisinin dokunulmaz olduğunu sezdiriyordu.

"Güzel olmayan tek bir hareketini görmedim" dedi Brett.

"Korkmasına kadar da göremezsin" dedim.

"Hiç korkmayacak o" dedi Mike. "Çok şey biliyor."

"Daha başladığında biliyordu her şeyi. Ötekiler onun doğuştan bildiği şeyleri bütün yaşamlarınca öğrenemeyecekler."

"Ve de çok yakışıklı" dedi Brett.

"Farkında mısın, bu hanım sanırım boğa güreşçisi arkadaşa azıcık âşık oluyor" dedi Mike.

"Hiç şaşırmam.

"Bir iyilik yap, Jake. Romero'yla ilgili hiçbir şey söyleme artık. Bunların yaşlı analarını dövdüklerini de anlat Brett'e.

"Anlat, bana nasıl sarhoşlar olduklarını da anlat.

"Müthiş" dedi Mike. "Bütün gün sarhoş olup, boş kalınca da zavallı yaşlı analarını döverler."

"Görünüşleri de öyle zaten" dedi Brett.

"Değil mi?" dedim.

Katırları, ölü boğayı çekmesi için koşmuşlardı, kırbaçlar şakladı, adamlar koştular, katırlar toynaklarını yere gömerek azıcık zorlandılarsa da, sonra dörtnala koşmaya başladılar ve boğa, bir boynuzu havada, başı yana düşmüş, kumun üstünde düzgünce kalın bir iz bırakarak kayarak, kırmızı büyük kapıdan dışarı sürüklendi.

"Bunun ardındaki sonuncu boğa.

"Gerçekten mi?" dedi Brett. Barrera'ya doğru yaslandı. Romero pikadorlarına yerlerini almaları için bir işaret yaptı. Sonra pelerinini göğüs hizasında tutarak durdu, arenanın karşısına, boğanın çıkacağı yere baktı.

Her şey bittikten sonra, kalabalıkla birlikte dışarı çıktık.

"İnsanın canını çıkartıyor bu boğa güreşçileri" dedi Brett. "Boş bir çuval gibiyim."

"İçki ısmarlarız sana şimdi" dedi Mike.

Ertesi günü Pedro Romero'nun güreşi yoktu. Yalnız Miura boğalarının güreşi vardı, bunlar da oldukça kötüydü. Daha sonraki günse, boğa güreşi yapılmıyordu. Ancak şenlik, bütün gün ve bütün gece sürdü.

XVI

Sabah yağmurluydu. Denizden gelen bir sis dağları kaplamıştı. Dağların dorukları görünmüyordu. Yayla belli belirsiz, yarı karanlıktı, ağaçlarla evlerin biçimleri değişmiş gibiydi. Havayı görmek için kentin dışına doğru yürüdüm. Kötü hava, dağların ötesinden, denizden geliyordu.

Alandaki bayraklar sırılsıklam sarkıyorlar-

dı, evlerin önlerinde asılmış olan bayraklar da öyleydi ve aralıksız yağan yağmur insanları kemerlerin altına kaçırmış, boş alanın şurasında burasında küçük su birikintileri oluşturmuştu: sokaklar karanlık ve boştu ama yine de şenlik ara verilmeden sürüyordu. Yağmur nedeniyle kapalı yerlere itilmişti yalnızca.

Arenanın kapalı tribünlerini, otururak yağmurdan korunup Bask ve Navvarralı şarkıcılarla oyuncuların geçişini izleyenler doldurmuştu. Sonra da davullarından yankılanan, ıslak seslerle, önlerinde kocaman, ağır ağır yürüyen kadanalara binmiş bando şefleri, giysileri sırsıklam, atları sırsıklam, Van Carlos oyuncuları özel giysileriyle yağmur altındaki sokaktan dans ederek geçtiler. Kalabalık kahvelere sığınmıştı, dansçılar da içeri girip oturdular, beyaz beyaz bezlere sarılı bacaklarını masaların altına yerleştirdiler, zilli şapkalarında biriken suları silktiler, renk renk ceketlerini koltukların üzerine kurumaları için serdiler. Dışarıda yağmur hızla yağıyordu.

Kahvedeki kalabalığı bıraktım ve akşam yemeğinden önce tıraş olmak üzere otele döndüm. Odamda tıraş olurken, kapı çalındı.

"Girin" diye bağırdım.

Montoya içeri girdi.

"Nasılsınız?" diye sordu.

"İyiyim.

"Güneş yok bugün.

"Öyle" dedim. "Yağmurdan başka bir şey yok.

"Arkadaşlarınız nerede?"

"Iruna'dalar."

Montoya utangaç utangaç gülümsedi.

"Bakın" dedi, "Amerikan elçisini tanır mısınız?"

"Evet" dedim. "Amerikan Büyükelçisini herkes tanır."

"Burada şimdi, bu kentte.

"Evet" dedim. "Herkes de gördü onları.

"Ben de gördüm" dedi Montoya. Başka bir şey demedi. Ben tıraş olmayı sürdürdüm.

"Oturun" dedim. "Bir içki getirteyim size.

"Hayır, gitmeliyim."

Tıraşımı bitirip yüzümü su kabına eğdim, soğuk suyla yıkandım. Montoya öyle duruyordu, üstelik daha da utangaç bir görünümü vardı.

"Bakın" dedi. "Büyükelçiden bir mesaj aldım. Grand Otel'den. Pedro Romero'yla Marcial Lalanda'nın bu akşam yemeğinden sonra, oraya giderek kendileriyle kahve içmelerini istiyorlar."

"Olabilir" dedim, "Marcial'a bir zararı dokunmaz."

"Marcial bütün gün San Sebastian'daydı. Bu sabah Marquez'le birlikte bir arabayla gittiler. Akşama da döneceğini sanmıyorum.

Montoya utanarak duruyordu. Bir şeyler söylememi istiyordu.

"Romero'ya mesajı iletmeyin" dedim.

"Böyle mi düşünüyorsunuz?"

"Kesinlikle.

Montoya oldukça sevinmişti.

"Amerikalı olduğunuz için, size bir danışayım dedim.

"Ben, böyle yapardım.

"Bakın" dedi Montoya. "Alıyorlar böyle çocukları, değerlerini bilmiyorlar. Onların ne olduğunu bilmiyorlar. Bir yabancı şımartabilir Romero'yu. Sonra bu Grand Otel dalavereleri başlıyor, bir yıl geçmeden yok oluyorlar.

"Algabeno gibi" dedim.

"Evet, Algabeno gibi.

"Ne biçim şey bunlar" dedim. "Bir Amerika-

lı kadın var burada şimdi, boğa güreşçisi koleksiyonu yapıyor."

"Biliyorum. Yalnızca gençleri istiyorlar."

"Evet" dedim. "Yaşlıları şişman oluyor da.

"Ya da Gallo gibi deliriveriyorlar.

"Öyle" dedim. "Kolay. Mesajı Romero'ya iletmezseniz, bir şey olmaz.

"Efendi bir çocuk" dedi Montoya. "Kendi insanlarının arasında kalmalı. O biçim işlere bulaşmamalı."

"Bir şey içmez miydiniz?" diye sordum.

"Hayır" dedi Montoya. "Gitmem gerek. Dışarı çıktı.

Merdivenlerden indim ve kapıdan dışarı çıktım, alanı çepeçevre kuşatan kemerlerin altında dolaştım. Yağmur hâlâ yağıyordu. Bizimkileri görebilir miyim diye Iruna'ya baktım, yoklardı, ben de alanın çevresinde bir tur atıp otele geri döndüm. Alt kattaki yemek odasında akşam yemeklerini yiyorlardı.

Benden önce bulmuşlardı kafaları, onlara yetişmem de kolay değildi. Bill, Mike'ın pabuçlarını boyatıyordu. Boyacılar sokak kapısını açtılar mı, Bili onları içeri çağırıyor, boyacılar da hemen Mike'ın pabuçlarıyla işe başlıyorlardı.

"Pabuçlarımın on birinci boyanışı bu" dedi Mike, "bakın, bir eşek şu Bill.

Anlaşılan boyacılar haberi herkese ulaştırmışlardı. Bir başkası girdi içeri.

"Limpia botas?" diye sordu Bill'e

"Hayır" dedi Bill. "Bu senyorunkileri.

Boyacı hemen yere çöküp, Mike'ın ışıkta pırıl pırıl parlayan pabuçlarını boyamaya başladı yine.

"Ne komik adam şu Bill" dedi Mike.

Kırmızı şarap içiyordum ve onlardan o kadar geri kalmıştım ki, bu ayakkabı boyatma işinden oldukça sıkıldım. Çevreme bakındım.

Yan masada Pedro Romero oturuyordu. Başımla selam verince ayağa kalktı ve bir arkadaşıyla tanıştırmak için masasına çağırdı. Masası, bizimkinin yanındaydı, neredeyse bitişiktiler. Arkadaşıyla tanıştım; asık yüzlü, kısa boylu, Madridli boğa güreşi eleştirmenlerinden biriydi. Romero'ya çalışma yöntemini beğendiğimi söyledim, çok mutlu oldu. İspanyolca konuşuyorduk, eleştirmen biraz da Fransızca biliyordu. Şarap şişemi almak için bizim masaya uzandığımda, eleştirmen kolumu tuttu. Romero güldü.

"Buradan için" dedi İngilizce.

İngilizcesinden oldukça utanıyordu, ama gerçekte seviyordu da böyle konuşmayı, konuşmamız sırasında iyice bilmediği sözcükleri kullandı, sonra anlamlarını sordu bana *Corrida de Toros*'un İngilizcedeki anlamını, tam karşılığını öğrenmek istiyordu. Boğa güreşi sözünden biraz kuşkuluydu. İspanyolcada boğa güreşinin *toro lidia*'sı olduğunu anlattım. İspanyolca *corrida* sözcüğü, boğayı koşturmak anlamına gelir; Fransızcası *Course de taureaux*'dur. Bunu eleştirmen ekledi. Boğa güreşinin İspanyolcası yoktur.

Pedro Romero, Cebelitarık'ta biraz İngilizce öğrendiğini söyledi. Ronda'da doğmuştu. Cebelitarık'ın azıcık yukarısındadır burası. Boğa güreşine, Malaga'da, bu güreşin öğretildiği bir okulda başlamıştı. Eleştirmen, Romero'nun sık sık kullandığı Malagueno gibi deyimlerle dalga geçti. Romero da on dokuz yaşında olduğunu söyledi. Ağabeyi de yanındaydı, onun *banderilleros*'uydu. Ama o, bu otelde kalmıyordu. Romero için çalışan öteki adamlarla birlikte, daha küçük bir otelde kalıyordu. Onu arenada kaç kez gördüğümü sordu. Üç dedim ya, doğrusu ikiydi, ama sonradan yanıldığımı söylemek de istemedim.

"Üçüncü kez nerede görmüştünüz? Madrid'de mi?"

"Evet" diye yalan attım. Madrid arenasında çıktığı iki boğa güreşini de gazetelerden okumuştum, bu nedenle büyük bir yanlış yapmam olanaksızdı.

"İlkini mi, ikinci çıkışımı mı gördünüz?"

"İlkini.

"Oldukça kötüydüm" dedi. "İkincisinde daha iyiydim. Anımsıyor musun?" diyerek eleştirmene döndü.

Hiç utanmıyordu ondan. İşinden, kendisinin dışında başka bir şeymiş gibi söz ediyordu. Ne şımarıklığı, ne de övünmesi vardı.

"Çalışmalarımı beğendiğinize çok mutlu oldum" dedi. "Ama daha siz hiçbir şey görmediniz. Yarın, karşıma iyi bir boğa çıkarsa, göstermeye çalışacağını size.

Bunu söylerken gülümsüyordu; ne benim, ne de eleştirmenin övündüğünü sanmamamızı istediğini açıkça belli ediyordu.

"Sabırsızlanıyorum görmek için" dedi eleştirmen. "Beni inandırmanı istiyorum.

"Çalışmamı pek beğenmiyor da" dedi Romero bana dönerek. Ciddiydi.

Eleştirmen aslında çok beğendiğini ancak daha tam yerine oturmamış bulduğunu söyledi.

"Yarını bekle. Eğer iyi bir boğa çıkarsa...

"Yarınki boğaları gördünüz mü siz?" diye sordu eleştirmen bana.

"Evet, geldiklerinde gördüm.

Pedro Romero öne doğru eğildi.

"Nasıl buldunuz onları?"

"Oldukça iyi" dedim. "İki yüz altmış kilo kadar varlar. Boynuzları da oldukça kısa. Siz görmediniz mi?"

"Gördüm" dedi Romero.

"İki yüz altmış kilo olamazlar" dedi eleştirmen.

"Hayır" dedi Romero.

"Muz gibi boynuzları var" dedi eleştirmen.

"Muz mu diyorsun onlara?" diye sordu Romero. Bana dönerek gülümsedi. "Siz de onlara muz demiyorsunuz sanırım?"

"Hayır" dedim. "Sıradan boynuz."

"Çok kısalar" dedi Pedro Romero. "Hem de çok çok kısa. Ancak yine de muz değiller."

"Baksana, Jake" diye bağırdı Brett yan masadan, "bizi bıraktın."

"Bir süre için" dedim, "Boğaları konuşuyorduk."

"Çok numaracısın.

"Söyle ona, boğaların boynuzu yok" diye bağırdı Mike. Sarhoştu.

Romero soru soracakmış gibi baktı bana.

"Sarhoş" dedim. "Borracho! Muy borracho!"

"Arkadaşlarını tanıştırsana" dedi Brett. Bakışlarını Pedro Romero'dan ayıramıyordu. Bizimle birlikte kahve içmek için çağırdım onları. İkisi birden kalktılar. Romero'nun yüzü güneşten yanmıştı. Çok nazikti.

Herkesi tanıştırdım, oturmaya çalıştılar, ama bir masaya sığamadık, kahvelerimizi içmek için duvar dibindeki büyük masaya geçtik. Mike bir şişe Fundador'la herkes için bardak istedi. Sarhoş konuşmaları sürüyordu.

"Yazı yazmanın berbat bir iş olduğunu düşündüğümü söyle ona" dedi Bill. "Hadi, söylesene. Yazar olmaktan utandığımı da söyle ona."

Pedro Romero, Brett'in yanına oturmuş, onu dinliyordu.

"Hadi. Söylesene ona!" dedi Bill.

Romero gülümseyerek başını kaldırdı.

"Bu bay" dedim, "yazardır."

Pedro hayranlıkla baktı. "Bu da öyle" dedim, Cohn'u göstererek.

"*Villalta*'yı andırıyor" dedi Romero, Bill'e bakarak. "Villalta'yı andırmıyor mu, Rafael?"

"Bence benzemiyor" dedi eleştirmen.

"Gerçekten" dedi Romero İspanyolca, "Villalta'ya oldukça benziyor. Sarhoş olana öteki ne iş yapar?"

"Hiçbir şey."

"O nedenle mi içiyor?"

"Hayır. Bu hanımla evlenmeyi bekliyor."

"Söyle ona, boğaların boynuzu yoktur!" Mike çok sarhoştu ve masanın öteki ucundan bağırıp duruyordu.

"Ne diyor?"

"Sarhoş.

"Jake" diye bağırdı Mike, "söylesene ona, boğaların boynuzu yoktur!"

"Anladınız mı?" dedim.

"Evet.

Anlamadığını biliyordum, onun için önemi yoktu.

"Söyle ona, Brett onu yeşil pantolonunu giyerken görmek istiyor."

"Kes sesini, Mike.

"O pantolonu nasıl giydiğini görebilmek için ölüyor Brett, söyle ona."

"Kes sesini!"

Bu sırada Romero bardağıyla oynayarak Brett'le konuşuyordu. Brett Fransızca, Romero da İspanyolca konuşuyordu, biraz da İngilizce konuşarak gülüyordu.

Bill bardakları dolduruyordu.

"Söyle ona, Brett...

"Tanrı aşkına kes sesini Mike!"

Romero gülümseyerek başını kaldırdı. "Kes sesini! Onu biliyorum." dedi.

O sırada odaya Montoya girdi. Bana gülümsemeye başladı, sonra da Pedro Romero'nun benimle, çıplak omuzlu bir kadın arasında, elinde bir konyak kadehivle ve sarhoşlarla dolu bir masada oturduğunu gördü. Selam bile vermedi.

Odadan dışarı çıktı. Mike ayağa kalkmıştı, bardağını kaldırarak. "Hep birlikte içelim" diye söze başladı. "Pedro Romero için" dedim. Herkes ayağa kalktı. Romero da bunu çok ciddiye aldı; bardaklarımızı tokuşturup içtik, ben biraz işi aceleye getirdim, çünkü Mike, bardağını Romero'nun onuruna kaldırmak gibi bir niyeti olmadığını açıklamaya çalışıyordu. Fakat gene de durum düzeldi. Pedro Romero da herkesin elini sıktı ve eleştirmenle birlikte çıktı.

"Tanrım, ne güzel bir çocuk" dedi Brett. "Gerçekten de o giysileri giyerken görmek isterdim, çekecekle giriyor olmalı onların içine.

"Söylemeye çalışıyordum ona" diye başladı Mike, "Ama Jake hep sözümü ağzıma tıkadı. Niçin sözümü kesiyorsun benim Jake? İspanyolcanın benimkinden daha iyi olduğunu mu sanıyorsun?"

"Konuşma Mike! Sözünü filan kesen yok.

"Hayır, bu işi çözümleyelim istiyorum. Öte yana çevirdi başını. "Sen kendini ne sanıyorsun. Cohn? Yerinin burada, bizim aramızda olduğunu mu düşünüyorsun? Biz eğlenmek için geldik buraya. Tanrı aşkına gürültü çıkarma Cohn!"

"Kes artık, Mike" dedi Cohn.

"Brett'in seni burada istediğini mi sanıyorsun? Grubumuza zenginlik kattığını mı sanıyorsun? Niçin bir şeyler söylemiyorsun?"

"Bütün söyleyeceklerimi sana geçen gece söyledim, Mike."

"Ben sizler gibi edebiyatçı bir adam değilim. Mike sallanarak kalktı, masaya abandı.

"Akıllı da değilim. Ama istenmediğim zaman hemen anlıyorum. Sen istenmediğini niçin anlamıyorsun Cohn? Git. Git Tanrı aşkına. Al o üzgün Yahudi suratını da git. Haklı değil miyim sence?"

Bize baktı.

"Elbette" dedim. "Hadi, hep birlikte Iruna'ya gidelim.

"Hayır, ama haklı değil miyim sizce? Ben bu kadını seviyorum.

"Off, yine başlama. Yapma artık, Michael" dedi Brett.

"Haklı değil miyim, sana göre Jake?"

Cohn hâlâ masada oturuyordu. Aşağılandığı zamanki gibi sarı, solgun bir görünüm almıştı yüzü, fakat nedense bu olanlardan tat alıyor gibiydi. Bu çocukça, sarhoş kabadayılığından hoşlanıyor gibiydi. Soylu bir kadınla ikisi arasında bir maceraydı bu.

"Jake" dedi Mike. Neredeyse ağlayacaktı. "Haklı olduğumu biliyorsun. Dinle beni!" Cohn'a döndü: "Çekil git! Çek git artık!"

"Fakat ben gitmeyeceğim, Mike" dedi Cohn.

Öyleyse ben sana yapacağımı bilirim!" Mike masanın çevresinden dolaşıp Cohn'un üstüne yürüdü. Cohn da ayağa kalkıp gözlüklerini çıkardı. Yüzü solgundu, elleri aşağılara sarkmış, gurur ve kararlılıkla saldırıyı bekliyordu, büyük aşkı için dövüşmeye hazırlanıyordu.

Mike'ı tuttum. "Gel kahveye gidelim" dedim "Burada, bu otelde dövüşemezsiniz."

"İyi!" dedi Mike. "İyi fikir!"

Yola koyulduk. Mike merdivenlerden paldır küldür inerken, arkama baktığımda, Cohn'un yeniden gözlüklerini taktığını gördüm. Bill masada oturmuş, bir bardak Fundador daha dolduruyordu kendine. Brett oturduğu yerden dosdoğru ileriye, boşluğa bakıyordu.

Alanın dışına çıktığımızda yağmur dinmişti, ay bulutların arasından sıyrılmaya çabalıyordu. Bir rüzgâr esiyordu. Askeri bando çalıyor. kalabalık, alanın karşısında, havai fişek uzmanıyla oğlunun balonla havaya fişek göndermeye çalışmalarını izliyordu. Balonlar sallanarak havalanıyor. büyük bir eğri çizerek ya rüzgârda parçalanıyor, ya da alanın çevresindeki evlerden birine çarpıyordu. Kimileri de kalabalığın arasına düşüyordu. Magnezyum birden parlıyor, patlayan fişekler kalabalığın arasında uçuşuyordu. Alanda dans eden yoktu. Yerdeki çakıllar oldukça yaştı.

Brett'le Bill yanımıza gelip bize katıldılar. Hep birlikte kalabalığın arasında havai fişek kralı Don Manuel Orquito'yu izledik; yüksekçe küçük bir yerde durmuş, balonları kalabalığın üstündeki rüzgârda uçurmaya çabalıyordu. Rüzgâr balonların hepsini al aşağı ediyor, kalabalığın arasına düşen, patır çatır fırlayıp saçılarak, izleyenlerin bacaklarına dolaşarak rengârenk fişeklerin aydınlattığı Don Manuel Orquito'nun yüzü terliyordu. İncecik kâğıtlardan yapılan her yeni, parlak balon, tutuşarak yamulup düştükçe, insanlar bağırıyordu.

"Don Manuel'i yuhalıyorlar" dedi Bill.

"O adamın Don Manuel olduğunu sen nerden biliyorsun?" dedi Brett.

"İzlencede adı var Don Manuel Orquito. *esta ciudad*'ın *pirotecnico*'su.

"Globos illuminados" dedi Mike. "Bir *globos illiminados* koleksiyonundan. Gazete böyle diyordu.

Rüzgâr bandonun müziğini çok uzaklara götürüyordu.

"Keşke birini uçurabilmeyi başarsa" dedi Brett. "O Don Manuel olacak adam çok bozuluyor.

"Belki de o" dedi Bill, "haftalardır. havalan-

dıklarında özellikle Yaşasın San Fermin yazarak parlamaları için uğraşmıştır."

"*Globos illuminados*" dedi Mike. "Bir sürü baş belası *globos illuminados*."

"Hadi gelin" dedi Brett. "Burada durmayalım.

Dışarıdaki, geçiş yeri kemerlerin altından geçiyordu. Biarritz'den gelen, kimisi spor giyinmiş İngilizlerle, Amerikalılar masalara yayılmışlardı. Kadınların kimisi, küçük dürbünleriyle gelene geçene bakıyorlardı. Bu arada, Bill'in Biarritz'den gelen bir arkadaşı da bize katılmıştı. Bu hanım, bir başka kızla Grand Otelde kalıyordu. Öteki kız, başı ağrıdığından, erkenden yatmaya gitmişti.

"İşte size bir meyhane" dedi Mike. Bar Milano'ydu bu; küçük bir bardı, ama yemek de yenilebiliyor, arkada bulunan bir odasında da dans ediliyordu. Bir masaya oturduk ve bir şişe Fundador ısmarladık. Bar dolu değildi. İçerde bir şey olduğu da yoktu.

"Berbat bir yer burası" dedi Bill.

"Daha çok erken.

"Şişeyi alıp çıkalım, sonra geri döneriz" dedi Bill. "Böyle bir gecede burada oturmak istemiyorum."

"Hadi gidip İngilizlere bakalım" dedi Mike, "İngilizlere bakmaktan çok hoşlanıyorum."

"Hepsi de korkunç" dedi Bill. "Nerden geldiler böyle?"

"Biarritz'den geliyorlar" dedi Mike, "İspanyolların bu küçük ve değişik şenliklerini görmek için geliyorlar."

"Ben onlara şenliği göstereceğim, dedi Bill.

"Ne kadar güzel bir kızsın sen. Mike. Bill'in arkadaşına dönmüştü. "Ne zaman geldin buraya?"

"Bırak onu, Michael.

"Bana bak, çok güzel bir kız bu. Neredeymişim ben? Nerelere bakıyormuşum şimdiye dek? Ne tatlı şeysin sen. Önceden karşılaşmadık mı? Bill'le ben gidiyoruz. İngilizleri *şenlikleyeceğiz.*

"Ben şenliklerim onları" dedi Bill. "Ne halt etmeye gelmişler bu şenliğe?"

"Hadi gel" dedi Mike. "Üçümüz. Alçak İngilizleri şenlikleyeceğiz. İngiliz değilsindir umarım? Ben İskoçum. İngilizlerden nefret ederim. Şenlikleyeceğim onları. Gel, Bill.

Üçünün kolkola kahveye doğru gidişlerini pencereden gördük. Alanda hâlâ havai fişekler patlıyordu.

"Ben burada oturacağım" dedi Brett.

'Ben de seninle kalacağım" dedi Cohn.

"Hayır olmaz!" dedi Brett. "Tanrı aşkı için bir yerlere git. Jake'le konuşmak istiyorum, görmüyor musun?"

"Hayır" dedi Cohn. "Burada oturayım demiştim, çünkü azıcık sarhoşum.

"Birinin yanında oturmak için, bundan daha berbat bir neden düşünemiyorum. Sarhoşsan eğer git yat. Hadi, git yat."

"Yeterince kaba davrandım mı ona?" diye sordu Brett. Cohn gitmişti. "Of, Tanrım! Öylesine bıktım ki ondan."

"Eğlencemize bir katkısı olduğu söylenemez.

"Sıkıntı veriyor ama.

"Efendice davranmadı o da.

"Hem de çok kötü. Oysa iyi davranma şansı vardı.

"Sanırım, kapının dışında bekliyordur şimdi de."

"Evet. Tam ona göre bir davranış. Neler hissettiğini çok iyi anlıyorum. Benim için hiçbir anlamı olmadığına bir türlü inanamıyor."

"Biliyorum.

"Başka hiç kimse bu denli kötü olamaz. Hem sıkıldım, hem de bıktım böyle şeylerden. Ya Michael? O da bir harikaydı hani."

"Michael için de zor bir durum.

"Doğru. Ama domuzluk etmesinin gereği yoktu."

"Herkes kötü olabilir" dedim. "Ellerine bir fırsat geçmeye görsün."

"Sen hiç kötü davranmazdın. Bana baktı Brett.

"Olsa olsa Cohn kadar eşeklik ederdim.

"Sevgilim, böyle saçma sapan şeyler konuşmayalım. Lütfen.

"Tamam. İstediğin şeylerden söz et.

"Zora koşma. Senden başka kimsem yok ve ben bu akşam oldukça kötüyüm.

"Mike var ya.

"Öyle, Mike. Çok tatlıydı, değil mi?"

"Evet" dedim. "ama Cohn'un sürekli ortalıkta dolaşması, onu seninle birlikte görmesi Mike için de çok güç oldu.

"Bilmiyordum bunu, sevgilim. Lütfen beni daha da kötü duruma düşürme.

Brett, daha önce hiç görmediğim ölçüde sinirliydi. Sürekli bakışlarını benden kaçırıyor, duvara bakıyordu.

"Biraz yürümek ister misin?"

"Evet. Hadi.

Fundador şişesinin mantarını kapatıp barmene verdim.

"Ondan bir tane daha içelim" dedi Brett. "Sinirlerim bozuk.

Güzel *amontillado* konyağından birer tane daha içtik.

Kapıdan çıktığımız sırada Cohn'un kemerin altına doğru yürüdüğünü gördüm.

"Oradayınış" dedi Brett.

"Senden uzaklaşamıyor.

"Zavallı!"

"Ben üzülmüyorum ona. Nefret ediyorum ondan.

"Ben de nefret ediyorum ondan. Brett titredi. "O acı çekmesinden nefret ediyorum.

Ara sokaktan kolkola yürüyerek kalabalıktan, alandaki ışıklardan uzaklaştık. Karanlık ve ıslak yolu izleyip yürüyerek kent dışındaki surlara dek gittik. Karanlık, ıslak sokağa kapılarının altından ışık sızan ve birdenbire müzik sesleri işitilen şaraphanelerin önünden geçtik.

"Girmek ister misin?"

"Hayır."

Islak çimenlerde yürüyerek surlara çıktık. Bir taşın üzerine gazete serdim. Brett oturdu. Ova kapkaranlıktı, ama yine de dağları seçebiliyorduk. Rüzgâr yükseklerden esiyor ve bulutlar ayın önünden geçiyordu. Aşağımızda surların dibinde karanlık çukurlar vardı. Arkamızda da ağaçların, katedralin gölgesiyle, ay ışığına karşı kentin karatlıları görünüyordu.

"Kötü olma" dedim.

"Berbat durumdayım" dedi Brett. "Konuşmayalım.

Ovaya bakıyorduk. Sıra sıra ağaçlar ay ışığında kapkaraydı. Dağa çıkan yolda bir arabanın ilerleyen ışıkları görünüyordu. Dağın tepesindeki kalenin ışıklarını da görüyorduk. Aşağıda, solumuzda, bir ırmak akıyordu. Yağmurdan suları kabarmıştı, kapkara ve durgundu. Kıyı boyunca karanlık ağaçlar vardı. Oturduk ve baktık. Brett dosdoğru uzaklara bakıyordu. Birdenbire titredi.

"Soğuk.

"Geri dönelim istersen.

"Parktan geçelim.

Tırmandığımız yerden indik. Bulutlar top-

lanıyordu yeniden. Parkta, ağaçların altı karanlıktı.

"Beni hâlâ seviyor musun, Jake?"

"Evet ' dedim.

"Çünkü ben bir hiçim" dedi Brett.

"Nasıl?"

"Bir hiçim. O Romero denen oğlana deli oluyorum. Sanırım ona âşık oldum.

"Senin yerinde olsaydım, yapmazdım.

"Elimde değil. Bir hiçim ben. İçim parçalanıyor sanki."

"Yapma.

"Engel olamıyorum buna. Hiçbir şeyi engelleyemezdim zaten.

"Durdurmalısın bu işi.

"Nasıl durdurayım? Hiçbir şeyi durduramam artık. Bak şuna."

Eli titriyordu.

"Böyle titriyorum işte.

"Yapmamalısın.

"Engelleyemiyorum. Nasıl olsa bir hiçim artık. Farkı görmüyor musun?"

"Hayır."

"Bir şeyler yapmalıyım. Gerçekten istediğim bir şeyler yapmalıyım. Kendime olan saygımı yitirdim."

"Bunu yapmasan da olur."

"Sevgilim, zorluk çıkarma. O baş belası Yahudiyle, bir de o saçma sapan davranan Mike'la birlikte olmak ne demek, bunu biliyor musun?"

"Elbette.

"Sürekli sarhoş kalamam ki.

"Doğru.

"Sevgilim, lütfen beni yalnız bırakma. Lütfen yalnız bırakma beni bu işin sonuna dek."

"Pekâlâ.

"Yaptığım doğrudur demiyorum. Ama benim için doğru olan bu. Tanrı biliyor, şimdiye dek bir orospu gibi görmemiştim kendimi.

"Ne yapmamı istiyorsun benden?"

"Hadi gel" dedi Brett. "Gidip bulalım onu.

Birlikte, parktaki ağaçların altından, karanlık, çakıl kaplı patikayı geçerek yürüyüp kente giden yola çıktık.

Pedro Romero kahvedeydi. Başka boğa güreşçileri ve eleştirmenleriyle birlikte bir masada oturuyordu. Puro içiyorlardı. Biz içeri girince başlarını kaldırdılar. Romero gülümseyerek selam verdi. Ortalara doğru bir masaya oturduk.

"Bizimle içki içmeye çağır onu."

"Şimdi olmaz. Nasılsa gelecek.

"Bakamıyorum ona.

"Oysa bakılacak biri o" dedim.

"Her zaman ne istediysem, onu yaptım ben.

"Biliyorum.

"Orospu gibi görüyorum kendimi.

"Yok artık" dedim.

"Tanrım!" dedi Brett. "Kadın olmak ne kadar zor."

"Nasıl?"

"Of, kendimi nasıl da orospu gibi görüyorum."

Karşıki masaya baktım. Pedro Romero gülümsedi. Masadakilere bir şeyler söyledi ve kalktı. Bizim masaya geldi. Ayağa kalktım, el sıkıştık.

"Bir içki içmez misiniz?"

"Siz benimle içmelisiniz" dedi. Başka bir şey söylemeden Brett'in iznini alıp oturdu. Oldukça kibardı. Ama purosunu içmeyi sürdürüyordu. Ona yakışıyordu puro içmek.

"Puroyu seviyor musunuz?" diye sordum.

"Evet. Her zaman puro içerim."

Yetke sisteminin bir parçasıydı bu. Onu daha yaşlı gösteriyordu. Tenine dikkatle baktım. Dupduru, pürüzsüz ve oldukça koyuydu. Elmacık kemiğinin üstünde üçgenimsi bir yara izi vardı. Brett'e baktığını gördüm. Aralarında bir şeyler olduğunu seziyordu. Brett daha elini ona uzattığında sezinlemiş olmalıydı bunu. Çok dikkatliydi. Sanıyorum emindi, ama yine de bir yanlışlık yapmak istemiyordu.

"Yarın dövüşecek misiniz?" dedim.

"Evet" dedi. "Algabeno bugün Madrid'de yaralanmış. Duydunuz mu?"

"Hayır" dedim. "Kötü mü?"

Başını salladı.

"Önemsiz bir şey. Burasından. Elini gösterdi. Brett uzandı, onun parmaklarını açıp birbirinden ayırdı.

"Oo, fal mı bakıyorsunuz?" dedi, İngilizce.

"Arasıra bakarım. Kızar mısınız?"

"Hayır. Hoşlanırım. Avcunu açtı masanın üzerine. "Sonsuza dek yaşayıp milyoner olacaksın deyin bana.

Hâlâ çok kibardı, ancak gittikçe kendine güveni artıyordu. "Bakın, bakın" dedi. "Hiç boğa görüyor musunuz elimde?"

Güldü. Elleri çok güzel, bileği de incecikti.

"Binlerce boğa var burada" dedi Brett. Sinirliliği geçmişti şimdi. Çok güzeldi.

"İyi" diye güldü Romero. "Her biri bin *duro*'dan" dedi, bana İspanyolca. "Devamı edin daha...

"İyi bir el" dedi Brett. "Sanırım, uzun bir yaşam sürecek."

"Bana söyleyin. Arkadaşınıza değil.

"Uzun bir yaşamınız olacağını söyledim.

"Biliyorum" dedi Romero. "Hiç ölmeyeceğim ben."

Parmağımla masaya vurdum. Romero gördü bunu. Başını iki yana salladı.

"Hayır. Öyle yapmayın. Boğalar benim en iyi arkadaşlarımdır."

Sözlerini Brett'e aktardım.

"Arkadaşlarınızı öldürür müsünüz?"

"Her zaman" dedi İngilizce ve güldü. "Sonra onlar beni öldürmesinler diye. Masanın öbür yanındaki Brett'e baktı.

"İngilizceyi iyi biliyorsunuz.

"Evet" dedi. "Oldukça iyi. Ama bunu kimse bilmemeli. Çok kötü olur, İngilizce konuşan bir torero."

"Niçin?" diye sordu Brett.

"Kötü olur bu. Halk böyle şeyleri sevmez. Daha erken."

Güldü ve şapkasını gözlerinin üstüne indirdi, purosunun yerini de yüzündeki ifadeyi de değiştirdi.

"Masadaki gibi" dedi. O yana göz attım. Tıpkı Nacional'ın yüzündeki ifadeydi şimdi onun yüzündeki de. Yüzünü doğal durumuna getirip gülümsedi "Hayır. İngilizceyi unutmalıyım."

"Daha unutmayın" dedi Brett.

"Peki.

Güldü yine.

"Öyle bir şapkam olsun isterdim" dedi Brett.

"İyi, buluruz size bir tane.

"Tamam. Ama bulun.

"Bulacağım Bu akşam bir tane alırım.

Ayağa kalktım. Romero da kalktı.

"Siz oturun" dedim. "Ben gitmeliyim, arkadaşlarımızı bulup buraya getirmem gerekiyor.

Bana baktı. Anlaşıldı mı, gibisinden son bir bakışı bu. Anlaşılmıştı, tamam.

"Oturun" dedi Brett, ona. "Bana İspanyolca öğretmelisiniz.

Oturdu, masanın üstünden Brett'e baktı. Dışarı çıktım. Boğa güreşçilerinin oturduğu masadaki keskin bakışlı adamlar arkamdan baktılar. Hoş bir şey değildi. Yirmi dakika kadar sonra kahveye geri döndüğümde, Brett'le Pedro Romero gitmişlerdi. Kahve fincanlarıyla, üç tane boş konyak kadehi masanın üstündeydi. Elinde beziyle garsonlardan biri gelip bardakları topladı, masayı sildi.

XVII

Bar Milano'nun önünde Bill'i, Mike'ı, Edna'yı buldum. Edna, kızın adıydı.

"Dışarı atıldık" dedi Edna.

"Polis tarafından" dedi Mike. "Benden hoşlanmayan bazı adamlar var orada.

"Dört kavgaya engel oldum" dedi Edna. "Bana yardım et."

Bill'in yüzü kızarmıştı.

"İçeri gir yine, Edna" dedi Bill. "İçeriye gir ve Mike'la dans et."

"Saçmalık" dedi Edna. "Yine hır çıkacak.

"Uğursuz Biarritz domuzları" dedi Bill.

"Hadi gel" dedi Mike. "Ne de olsa bar. Barın tümünü de kapatamazlar ya."

"Koca Mike. dedi Bill. "O alçak İngiliz domuzları gelmişler Mike'ı aşağılıyorlar, şenliğin tadını kaçırmaya çalışıyorlar."

"Öyle uğursuzlar ki" dedi Mike. "Nefret ediyorum İngilizlerden."

"Mike'ı aşağılayamazlar" dedi Bill. "Mike iyi bir adamdır. Mike'ı aşağılayamazlar. İzin veremem buna. İflas etmişse eğer, kime ne bundan?" Sesi çatallaştı.

"Kime ne bundan?" dedi Mike. "Beni ilgilendirmiyor. Jake'i ilgilendirmiyor. Seni ilgilendiriyor mu?"

"Yoo" dedi Edna. "Gerçekten mi iflas ettin?"

"Elbette. Seni de ilgilendirmiyor, değil mi Bill?"

Bill kolunu Mike'ın omzuna attı.

"Keşke iflas eden ben olsaydım. Gösterirdim o orospu çocuklarına.

"İngiliz işte, dedi Mike. "İngilizler ne söylerse söylesinler, hiç önemi yok."

"İğrenç domuzlar" dedi Bill. "Gidip temizleyeceğim hepsini."

"Bill!" Edna bana baktı. "Lütfen içeri girme yeniden. Bill. Hepsi aptal bunların.

"Mike'a böyle şeyler söyleyemezler" dedi Bill.

"Onları tanıyor musun?" diye sordum Mike'a.

"Hayır. Hiç görmedim. Söylediklerine göre, onlar beni tanıyorlarmış.

"İzin vermem" dedi Bill.

"Gelin, Suizo'ya gidelim" dedim.

"Biarritz'den Edna'nın arkadaşlarıymış" dedi Bill.

"Aptallar ne olacak" dedi Edna.

"Biri Chicago'dan, Charlie Blackman" dedi Bill.

"Ben hiç Chicago'ya gitmedim" dedi Mike.

Edna gülmeye başladı. kendini tutamıyordu.

"Götürün beni buradan" dedi, "sizi batakçılar."

"Ne türden bir kavgaydı?" diye sordum Edna'ya. Alandan yürüyerek Suizo'ya gidiyorduk. Bill gitmişti.

"Ne olduğunu anlayamadım, ama içlerin-

den biri polis çağırdı ve Bill'in arkadaki odaya girmesini engellemeye kalktı. Mike'ı Cannes'dan tanıyorlarmış. Mike'la ne işleri var?"

"Onlara borcu vardır sanırım" dedim. Genellikle insanları böyle şeyler tatsızlaştırır."

Alandaki bilet gişelerinin önünde sıraya girenler iki kuyruk oluşturmuşlardı. Ya iskemlelere oturmuşlar, ya da yerlere çömelerek, battaniyelere, gazetelere sarınmışlardı. Boğa güreşlerine bilet almak için, sabahleyin gişelerin açılmasını bekliyorlardı. Gece biraz aydınlanmış, ay doğmuştu. Sıraya girenlerden bazıları uyuyordu.

Tam Suizo'da oturmuş içkilerimizi ısmarlayacakken, Robert Cohn geldi

"Brett nerede?" diye sordu.

"Bilmiyorum.

"Seninle birlikteydi.

"Yatmaya gitmiş olmalı.

"Gitmemiş."

"Nerede olduğunu bilmiyorum.

Işığın altında solgun görünüyordu yüzü. Ayakta duruyordu.

"Onun nerede olduğunu söyle bana!"

"Otur" dedim, "bilmiyorum onun nerede olduğunu."

"Bok bilmiyorsun!"

"Sus be!"

"Brett'in yerini söyle bana.

"Sana tek bir şey söylemem.

"Nerede olduğunu biliyorsun.

"Öyle olsa bile söylemezdim sana

"Cehennemin dibine Cohn" diye bağırdı Mike masadan. "Brett boğa güreşçisi herifle gitti. Onlar balayında şimdi."

"Sen sus!"

"Cehennem ol!" dedi Mike, yorgun yorgun.

"Oraya mı gitti?" Bana döndü Cohn.

"Bas git!"

"Seninle birlikteydi. Oraya mı gitti?"

"Bas git!"

"Ben seni söyletmesini bilirim -bir adın atlı- canına tükürdüğümün pezevengi.

Bir yumruk salladım ona, ama eğildi. Işığın altında yüzünü yan döndüğünü gördüm. O bana vurdu, kaldırıma oturdum. Ayağa kalkmaya çalıştığım sırada iki kez daha vurdu. Masalardan birinin altına sırtüstü düştüm. Ayağa kalkmaya çalıştım, ama bacaklarım güçsüzdü. Ayağa kalkıp ben de ona vurmaya çalışmalıyım diye düşündüm. Mike kalkmama yardım etti. Biri de başımdan aşağı bir sürahi suyu döküverdi. Mike sarılmıştı bana, bir iskemleye oturduğumu anladım. Mike kulaklarımı çekiştirip duruyordu.

"Baksana bana bayıldın sen" dedi Mike.

"Sen hangi cehennemdeydin?"

"Buralardaydım.

"Karışmak istemedin, öyle mi?"

"Mike'ı da yere serdi o" dedi Edna.

"Bayıltamadı ama" dedi Mike."Uzandım kaldım orada."

"Sizin şenliklerinizde geceleri böyle mi olur?" diye sordu Edna. "Bay Cohn değil miydi o?"

"Bir şeyim yok" dedim. "Başım azıcık sersem gibi."

Çevremize birkaç garsonla, insanlar toplanmıştı.

"Hadi!" dedi Mike. "Dağılın! Gidin!"

Garsonlar kalabalığı uzaklaştırdılar.

"Görülmeye değerdi" dedi Edna. "Boksör olmalı o.

"Öyledir."

"Keşke Bill burada olsaydı" dedi Edna. "Bill'in de yere serildiğini görmek isterdim.

Bill'in yere serildiğini görmeyi hep istemişimdir. O kadar iriyarı ki..!"

"Garsonlardan birini de yere sermesini istiyordum" dedi Mike. "Tutuklanırdı o zaman. Hapiste görmek isterdim Bay Robert Cohn'u."

"Hayır" dedim.

"Yo, hayır" dedi Edna. "Böyle olmasını istemezsin."

"İsterim" dedi Mike. "İtilip kakılmaktan zevk alan adamlardan değilim ben. Kesinlikle oyun bile oynamam."

Mike bir içki içti.

"Avlanmayı da hiç sevmem ben biliyor musun? Çünkü atın hep üzerime devrilivenne tehlikesi vardır. Ne durumdasın, Jake?"

"İyiyim.

"Çok şakacısın" dedi Edna Mike'a. "Gerçekten iflas mı ettin sen?"

"Hem de ne iflas" dedi Mike. "Herkese borcum var. Senin hiç borcun yok mu?"

"Tonla.

"Herkese borcum var dedi Mike. "Montoya'dan bile yüz peseta borç aldım bu gece.

"Doğru mu söylüyorsun?" dedim.

"Ödeyeceğim" dedi Mike. "Her zaman öderim borçlarımı."

"Niçin iflas ettin sen, bu nedenle değil mi?" dedi Edna.

Ben kalktım. Seslerini çok çok uzaklardan duyuyordum. Kötü bir oyun izliyor gibiydim sanki.

"Otele doğru gidiyorum ben" dedim. Sonra benden söz ettiklerini duydum.

"İyi mi bu" dedi Edna.

"Onunla birlikte gitsek daha iyi olur."

"İyiyim" dedim. "Gelmeyin. Sonra görüşürüz.

Yürüdüm, kahveden uzaklaştım. Masada

oturuyorlardı.Geri dönüp onlara ve boş masalara baktım. Masalardan birinde başı ellerinin arasında bir garson oturuyordu.

Alanı geçtim, otele doğru yürürken her şey yeni ve değişmiş görünüyordu gözüme. Ağaçları görmemiştim önceden. Ne bayrak direklerini fark etmiştim, ne de tiyatronun önünü. Her şey farklıydı. Çok eskiden, oturduğum kentin dışında oynanan bir futbol maçından eve döndüğüm zamanlardaki gibiydim. İçine futbol eşyalarımı doldurduğum bir çanta taşıyordum, bunca yıl yaşadığım kentte, istasyondan eve giden aynı sokakta yürüyordum ve her şey yeniydi. Bahçelerde çimenleri tırmıklıyorlar, yolda kurumuş yaprakları yakıyorlardı, ben de bir süre durup, uzun uzun onlara baktım. Her şey bir tuhaftı. Sonra yine yürüdüm, sanki ayaklarım çok çok uzaklardaydı, her şey çok uzaklardan geliyor gibiydi, ayak seslerimi öylesine uzaklardan işitiyordum ki. Maç yeni başladığında kafama bir tekme yemiştim. İşte şimdi bu alanı geçerken de öyleydim. Otelin merdivenlerini çıkarken de öyleydim. Merdivenleri çıkmam çok uzun sürdü, elimde çantamı taşıyormuşum gibi bir duyguya kapıldım. Odada ışık yanıyordu. Bill çıktı, holde karşıladı beni.

"Cohn'a bir bakar mısın" dedi. "Başı belaya girmiş, seni görmek istiyor."

"Cehenneme kadar yolu var."

"Git. Git de gör onu."

Bir kat daha merdivenleri tırmanmak istemiyordum.

"Neden öyle uzaklardaymışım gibi bakıyorsun bana?"

"Sana bakmıyorum. Git de Cohn'a sen bak. Çok kötü durumda."

"Daha az önce sarhoştun sen" dedim.

"Şimdi de sarhoşum" dedi Bill. "Fakat sen yukarı çıkıp da Cohn'a bak. Seni görmek istiyor."

"Olur" dedim. Olup olacağı bir kat daha merdivendi şunun şurasında. Elimde düşsel çantamı taşıya taşıya merdivenleri çıktım. Koridorda Cohn'un odasına yürüdüm. Kapı kapalıydı; kapıya vurdum.

"Kim o?"

"Barnes.

"Gel, Jake.

Kapıyı açıp girdim, çantamı yere koydum. Oda aydınlık değildi. Cohn karanlıkta yatağının üstüne yüzükoyun uzanmıştı.

"Selam, Jake."

"Jake deme bana.

Kapıda durdum. Eve geldiğim zaman da böylece durmuştum. Şimdi sıcak bir banyo gerekliydi bana. İçine yatabileceğim dolu, sıcacık bir banyo.

"Banyo nerede?" diye sordum.

Cohn ağlıyordu. Yatağın üzerine yüzükoyun yatmış, ağlıyordu. Princeton'dayken giyindiği türden beyaz bir polo gömleği vardı sırtında.

"Bağışla beni, Jake. Lütfen bağışla beni.

"Nah bağışlarım.

"Lütfen bağışla beni, Jake.

Hiçbir şey söylemedim. Kapıda ayakta duruyordum.

"Saçmaladım. Nasıl olduğunu sen anlamalısın.

"Tamam, tamam.

"Brett'in yaptığına dayanamadım.

"Bana da pezevenk dedin.

Ama bunun önemi yoktu benim için. Sıcak bir banyo istiyordum ben. Derin suları olan sıcak bir banyo istiyordum.

"Biliyorum. Ne olur unut onu. Saçmaladım.

"Önemli değil.

Ağlıyordu. Sesi tuhaftı. Karanlıkta yatağın üzerine öylesine uzanıvermişti, beyaz gömleğiyle. Polo gömleğiyle.

Sessizce ağlıyordu.

"Brett'in yaptığına katlanamadım. Cehennem acıları çektim, Jake. Tam anlamıyla bir cehennem. Burada karşılaştığımız zaman Brett, bir yabancıymışım gibi davrandı bana. Dayanamadım. San Sebastian'da birlikte yaşamıştık. Biliyorsun sanırım. Katlanamıyorum artık."

Yatağın üzerine uzanmıştı.

"Pekâlâ" dedim, "ben bir banyo yapacağım.

"Tek arkadaşım var, o da sendin. Brett'i de öyle seviyorum ki.

"İyi" dedim, "hoşça kal.

"Sanırım hiçbir şeyin önemi yok" dedi. "Artık her şey boş sanırım.

"Ne?"

"Her şey. Lütfen, beni bağışladığını söyle. Jake."

"Elbette" dedim. "Önemli değil.

"Çok kötüydüm. Nasıl cehennem acıları çektim, Jake. Şimdi her şey bitti artık. Her şey."

"Pekâlâ" dedim. "Hadi hoşça kal. Gitmeliyim."

Dönerek yatağının kıyısına oturdu, sonra da ayağa kalktı.

"Hoşça kal, Jake" dedi. "El sıkışacağız değil mi?"

"Evet" dedim. "Niçin olmasın?"

Tokalaştık. Karanlıkta yüzünü pek iyi göremiyordum.

"İyi" dedi, "sabah görüşürüz.

"Oo, evet" dedim.

Dışarı çıktım. Cohn odanın kapısında duruyordu.

"İyi misin sen, Jake?" diye sordu.

"Evet" dedim, "İyiyim.

Banyoyu bulamadım bir türlü. Bir süre sonra buldum onu. Taştan oyularak yapılmış derince bir küvet vardı. Musluklan açtım, ama sular akmıyordu. Küvetin kıyısına oturdum. Gitmek için ayağa kalktığımda, pabuçlarımın ayağımda olmadığını fark ettim. Arayıp buldum, pabuçlarım elimde indim aşağıya. Odamı bulup girdim, soyunarak yattım.

Uyandığım zaman başım ağrıyordu, yoldan geçen bando sesleri duyuluyordu. Bill'in arkadaşı Edna'ya, boğaların sokaktan geçip arenaya gidişlerini göstermeye söz verdiğimi anımsadım. Giyindim aşağı indim, sabah serinliğinde dışarı çıktım. İnsanlar alandan koşa koşa arenaya doğru gidiyorlardı. Alanın karşısında, gişelerin önünde iki sıra oluşturan insanlar duruyordu. Biletlerin saat yedide satışa çıkmasını bekliyorlardı hâlâ. Hızla sokaktan karşıya geçip kahveye girdim. Garson, arkadaşlarımın gelip gittiklerini söyledi.

"Kaç kişiydiler?"

"İki bayla, bir bayan.

Tamam onlardı. Bill'le Mike, Edna'yla birlikteydiler. Dün gece bir yerlerde sızıp kalacaklarından korkmuştu. Bu nedenle ben söz vermiştim Edna'yı götürmek için. Kahvemi içtikten sonra, ben de kalabalıkla birlikte arenaya yöneldim. Açılmıştım şimdi. Yalnızca başımda kötü bir ağrı vardı. Her şey parlıyordu ve kent, sabahın erken saatlerine özgü bir kokuyla doluydu

Kentin dışından arenaya kadar olan toprak yol çamurluydu. Arenaya giden parmaklıklar boyunca bir kalabalık oluşmuştu, arenanın dış balkonları da yukarısı da hıncahınç doluy-

du. Fişeğin patladığını duyar duymaz, boğaların gelişini görmek için arenaya tam zamanında giremeyeceğimi anladım, kalabalıkta ite kaka parmaklıklara yöneldim. Yeniden parmaklığın tahtalarına doğru itildim. Yolu belirleyen iki parmaklık arasındaki halkı polis dağıtmaya çalışıyordu. İnsanlar yürüye yürüye, ya da koşarcasına arenaya doğru gidiyordu. Sonra bütün herkes koşmaya başladı. Bir sarhoş kaydı ve düştü. İki polis onu tutup parmaklığa doğru çektiler Kalabalık daha hızlı koşuyordu şimdi. Kalabalıktan büyük bir çığlık yükseldi, başımı parmaklığın tahtalarının arasından çıkarıp bakınca da son hızla gelen boğaları gördüm. Çok hızlı geliyorlardı, kalabalığa iyice yaklaşmışlardı. Tam bu sırada başka bir sarhoş, elindeki gömlekle parmaklıktan çıkmaya başladı. Elindekini pelerin gibi kullanarak boğalarla dövüşmek istiyordu. İki polis fırladıkları gibi yakaladılar adamı, biri copla vurdu, sonra da parmaklığa doğru sürükleyip boğaların önünde kaçanlarla boğalar geçerken, âdeta tahtalara yapıştırdılar. Boğaların önünden kaçan öylesine çok insan vardı ki, arenanın kapısına yaklaştıklarında sıkışıp biraz yavaşladılar; ağır, sağrıları çamurlu boğalar hep birlikte hızla boynuzlarını sallaya sallaya koşarken boğalardan biri öne fırladı ve kalabalıkla birlikte koşan adamlardan birine boynuzlarını taktığı gibi havaya kaldırdı. Adamın kolları iki yanına sarkmıştı, boynuz saplanırken başı arkaya düştü, boğa önce kaldırdı onu, sonra da bırakıverdi. Boğa, önünde koşan adamlardan birini daha boynuzladı ancak adam kalabalığın arasına karışıp, kalabalık kapıyı açtı, boğalar da arkalarından arenaya girdiler. Arenanın kırmızı kapısı kapandı, balkonların dışındaki insanlar içeriye bir an önce girebilmek için birbirlerini ittiler, bir çığlık koptu o sırada, sonra başka bir çığlık daha...

Boynuza takılan adam, çiğnenmişti, çamurların üzerinde yüzükoyun yatıyordu. Parmaklığın üstünden tırmanıyordu insanlar, artık adamı göremiyordum, çünkü çevresinde bir kalabalık birikivermişti. Arenanın içinden çığlıklar geliyordu. Her çığlığın anlamı, boğalardan birinin kalabalığa saldırması demekti. Çığlığın şiddetinden içerdeki durumun ne kadar kötü olduğu kolayca anlaşılıyordu. Derken bir fişek daha patladı, sığırların boğaları arenadan çıkarıp ağıllara soktuklarını haber veriyordu bu. Parmaklıktan uzaklaştım, kente geri döndüm.

Kente dönünce hem bir kahve daha içmek, hem de tereyağlı kızarmış ekmek yemek için yine kahveye gittim. Garsonlar daha yerleri süpürüyorlar, masaları siliyorlardı. İçlerinden biri, ismarladıklarımı yazdı.

"*Encierro*'da bir şeyler oldu mu?"

"Her şeyi göremedim. Adamın biri çok kötü *cogido* oldu."

"Neresi?"

"Burası. Bir elimi belimin hemen üstüne, öbürünü de göğsüme, boynuzun çıkması gereken yere götürdüm. Garson elindeki bezle ekmek kırıntılarını silerken başını salladı.

"Kötü *cogido*" dedi. "Hepsi spor uğruna. Hepsi zevk uğruna.

Gidip uzun saplı kahveyle, süt cezvelerini getirdi. Sütü de kahveyi de fincana döktü. Cezvelerin uzun ağızlarından, kocaman fincanın içine ikisi birlikte aktılar. Garson başını iki yana salladı.

"Sırtından olması kötü *cogido*" dedi. Cezveleri masanın üstüne bırakıp bir iskemleye oturdu. "Büyük bir boynuz yarası. Hepsi eğlence uğruna. Yalnızca eğlence için. Siz ne diyorsunuz bu işe?"

"Bilmem."

"Öyle işte. Hepsi eğlence için. Eğlence... anlıyor musunuz?"

"*Aficionado* değil misiniz?"

"Ben mi? Boğalar nedir ki? Hayvan. Aptal birer hayvan. Ayağa kalktı, elini belinin üstüne koydu. "Tam sırtından. Sırtının tam ortasından bir *cornada*. Eğlence için yalnızca, anlıyor musunuz?"

Cezveleri alıp başını sallaya sallaya uzaklaştı. Sokaktan iki adam geçiyordu. Garson onlara seslendi. Yüzleri asıktı ikisinin de. Biri başını salladı. "*Muerto!*" diye seslendi.

Garson da başını salladı. Adamlar uzaklaştılar. Bir işleri vardı sanırım. Garson masama geldi.

"Duydunuz mu? *Muerto*. Ölmüş. Adam ölmüş. Bir boynuzun delip geçmesiyle... Hepsi sabah eğlencesi için *Es muy flamenco.*"

"Kötü."

"Benim için değil" dedi garson. "Benim için eğlence değil bu."

Daha sonraki gün ölen adamın Tafalla yakınlarından gelen Vicente Girones adlı biri olduğunu öğrendik. Ertesi günkü gazetede de yirmi sekiz yaşında, bir çiftlik sahibi, evli ve iki çocuk babası olduğu yazılıydı. Evlendikten sonra da her yıl bu şenliğe gelmeyi sürdürmüştü. Ertesi gün karısı da geldi Tafalla'dan, ölünün yanında bulunmak için, daha ertesi gün de San Fermin'de bir ayin yapıldıktan sonra tabut, Tafalla dans ve içki topluluğunun üyelerince istasyona taşındı. En başta davullar yer almıştı; sonra boruların müziği eşliğinde tabutu taşıyan adamlarla, arkalarından kadın ve iki çocuk yürüyorlardı... Onların arkasından da cenaze için burada kalan Pamplona, Estella, Tafalla ve Sanguesa dans ve içki topluluklarının bütün üyeleri geliyordu. Tabut, trendeki

bagaj vagonuna konuldu. Kadınla iki çocuk, üçü birlikte üstü açık üçüncü mevki vagonlardan birine oturdular. Tren bir sarsıntıyla kalktı, sonra rayların üstünden dümdüz kayarak yokuş aşağı yaylanın çevresinden Talalla'ya doğru, rüzgârın buğdayları dalgalandırdığı tarlaların arasına daldı.

Vicente Girones'i öldüren Bocanegra adlı bir boğaydı, Sanchez Taberno boğa üretme çiftliğinden getirilmişti ve numarası 118'di. Aynı gün öğleden sonra Pedro Romero'nun öldürdüğü boğaların üçüncüsü oldu. Halkın isteği üzerine kulağı kesildi. Pedro Romero'ya verildi; Pedro Romero da Brett'e verdi. Brett benden aldığı bir mendile kulağı sardı sonra hem kulağı, hem de mendili, birkaç Muratti sigarası izmaritiyle birlikte Pamplona'daki Montoya Otelinde yatağının başucundaki masanın çekmecesinin dibinde unuttu gitti.

Geri döndüğümüzde, otelin gece bekçisi kapının hemen iç bölümündeki bir sandalyede oturuyordu. Bütün gece orada olduğu belliydi ve çok uykuluydu. Ben içeri girince ayağa kalktı. Aynı anda garson kızların üçü de geldiler Arenaya sabah gösterilerine gitmişlerdi. Gülerek üst kata çıktılar. Ben de arkalarından çıkıp odama girdim. Ayakkabılarımı çıkardım ve yatağımın üzerine uzandım. Balkondan yana olan pencere açıktı ve güneş ışığı giriyordu odaya. Hiç uykum yoktu. Herhalde saat üç buçuk olmalıydı yattığımda, çünkü bandolar uyandırdığında saat altıydı. Çenemin her yanı ağrıyordu. Başparmağımla şöyle bir yokladım. Uğursuz Cohn. İlk kez aşağılandığında birini yumruklayıp gitmeliydi. Brett'in kendisini sevdiğine öylesine inanıyordu ki. Kalacaktı yine ve gerçek sevgi bütün engelleri yenecekti. Kapı vuruldu.

"Girin.

Gelen Bill'le Mike'dı. Yatağının kıyısına oturdular.

"Yeterince *encierro*" dedi Bill. "Yeterince *encierro*.'

"Baksana sen yok muydun?" diye sordu Mike. "Bira getirsene, Bill."

"Ne biçim bir sabah!" dedi Bill. Yüzündeki teri sildi. "Tanrım! Ne biçim bir sabah. Bizim sevgili Jake de burada. Kum torbası sevgili Jake.

"İçeride ne oldu?"

"Aman Tanrım!" dedi Bill. "Neler oldu. Mike.

"Boğalar içeri giriyorlardı" dedi Mike. "Önlerindeki kalabalık da koşuyordu. O sıra adamın birinin ayağı takıldı, herkes yerlere serildi."

"Boğalar üstlerinden ezerek geçtiler" dedi Bill.

"Çığlıkları duydum.

"Edna'ydı o" dedi Bill.

"Adamlar durmadan çıkıp gömleklerini sallıyorlardı.

"Boğalardan biri barrera boyunca oturan herkesi devirdi.

"Yaklaşık yirmi kişi ilkyardıma gitti" dedi Mike.

"Acayip bir sabah!" dedi Bill. "Polisler de durmadan boğaların yanında intihar etmek isteyen herifleri tutukluyorlardı.

"Sığırlar hepsini aldı götürdü sonunda.

"Bir saat falan sürdü."

"Gerçekte on beş dakika kadar sürdü" diye karşı çıktı Mike.

"Hadi sen de oradan" dedi Bill. "Sen savaşmış adamsın. İki buçuk saat sürdü gibi geldi bana.

"Biralar nerede kaldı?" diye sordu Mike.

"Güzel Edna'yı ne yaptınız?"

"Az önce oteline bıraktık. Yattı.

"Hoşlandı mı bu işten?"

"Evet. Her sabah böyle olur dedik ona.

"Hayran oldu" dedi Mike.

"Arenaya inmek bile istedi o da" dedi Bill. "Hareketlilikten hoşlanıyor "

"Alacaklılarıma ayıp olur dedim ben" dedi Mike.

"Ne biçim bir sabah!" dedi Mike. "Tabii gece de öyleydi!"

"Çenen ne durumda Jake?" diye sordu Mike.

"Ağrıyor" dedim.

Bill güldü.

"Neden iskemleyi indirmedin kafasına?"

"Konuşmak kolay" dedi Mike. "Seni de devirirdi o. Bana vurduğunu görmedim bile. Ya da tam vururken gördüm sanırım, sonra birdenbire ben sokakta, yerde oturmuşum, Jake de masanın altına uzanmış."

"Sonra o nereye gitmiş?" diye sordum.

"İşte burada" dedi Mike, "biralarımızı getiren güzel bayan buraya geldi.

Oda hizmetçisi tepsideki bira şişeleriyle, bardakları masanın üstüne koydu.

"Şimdi üç şişe daha getirin" dedi Mike.

"Cohn bana vurduktan sonra nereye gitmiş?" diye sordum Bill'e.

"Bilmiyor musun?" Mike bira şişelerinden birini açıyordu. Bardağı şişeye yakın tutarak boşalttı.

"Gerçekten bilmiyor musun?" dedi Bill.

"Gitmiş Brett'i o boğa güreşçisi oğlanın odasında bulmuş, sonra da o zavallı, alçak boğa güreşçisini perişan etmiş."

"Hayır."

"Evet.

"Ne biçim bir gece!" dedi Bill

"O zavallı, gariban boğa güreşçisini öldürüyormuş az kalsın. Sonra Cohn, Brett'i alıp götürmek istemiş. Onu kurtarmak ve namuslu bir kadın yapmak istiyordu bana göre. Çok dokunaklı bir sahneydi."

Birasından kocaman bir yudum aldı.

"Vay eşşek herif."

"Sonra ne oldu?"

"Brett azarlanmış onu. Bağırmış ona. Oldukça başarılıymış, bana sorarsan."

"Bence de öyle" dedi Bill.

"Sonra Cohn çok kırılmış, ağlamaya başlamış, boğa güreşçisi oğlanın elini sıkmak istemiş. Brett'in de elini sıkmak istemiş.

"Biliyorum. Benim de elimi sıktı.

"Sıktı mı? Onlar onu hiç istemediler. Boğa güreşçisi oğlan da oldukça iyiydi. Çok konuşmamış, ama her kalkışında yumruğu yiyip yeniden seriliyormuş. Cohn bir türlü nakavt edememiş onu. Çok eğlenceli olmalıydı.

"Nereden duydunuz bütün bunları?"

"Brett'den. Sabahleyin gördüm onu.

"Sonra ne olmuş?"

"Öyle anlaşılıyor ki, boğa güreşçisi oğlan yatağın üstüne oturuyormuş. On beş kez filan yıkılmış, ama yine de dövüşmek istiyormuş onunla. Brett kalkmaması için tutmuş onu. Giderek güçsüzleşmiş. Ama Brett yine de tutamamış onu, kalkmış sonunda. Cohn, bir daha ona vurmayacağını söylemiş. Yapamam demiş. Acımasızlık olur, demiş. Boğa güreşçisi herif de ona doğru birazcık ilerlemek istemiş. Cohn duvara dayanmış.

'Demek bana vurmayacaksın, ha?'

'Hayır' demiş Cohn, 'utanırım.

Bunun üzerine boğa güreşçisi delikanlı var gücüyle Cohn'un yüzüne bir tane vurmuş, vur-

duktan sonra da yere çöküvermiş. Kalkamıyormuş, Brett'in dediğine göre. Cohn onu kaldırıp yatağa taşımak istemiş. O da Cohn'a yardım ederse, onu öldüreceğini, dahası hemen ertesi sabah bu kentten çekip gitmezse kesinlikle öldüreceğini söylemiş. Cohn ağlıyormuş, Brett de onu azarlamak zorunda kalmış, çünkü ille de el sıkışalım diye tutturmuş. Burasını önceden anlatmıştım size.

"Arkasını da anlat" dedi Bill.

"Anlaşıldığı kadarıyla boğa güreşçisi herif yere oturmuşmuş. Kalkıp Cohn'a yeniden vurabilmek için gücünü toparlamaya çalışıyormuş. Brett el sıkışmak falan istemiyormuş. Cohn da hem ağlıyormuş, hem de onu ne kadar sevdiğini söylüyormuş. Brett'se ona bir daha eşeklik etmemesini söylüyormuş. Sonra, Cohn boğa güreşçisi delikanlının elini sıkmak için eğilmiş. Hadi gel, barışalım gibisine anlıyor musun. Her şeyi bağışlama numarası. Boğa güreşçisi herif, yeniden vurmuş Cohn'un suratına."

"Bravo oğlana" dedi Bill.

"Cohn'u perişan etti" dedi Mike. "Biliyor musun, bana göre artık Cohn, bundan böyle kimseyle dövüşmek istemeyecektir."

"Brett'i ne zaman gördün?"

"Bu sabah. Bazı şeyleri almak için geldi. Şu Romero olacak gence o bakıyor

Bir şişe bira daha boşalttı bardağına.

"Brett oldukça bozuk. Ama başkalarına bakmayı pek sever o. Biz de öyle karşılaşmıştık zaten. Bana da o bakıyordu.

"Biliyorum" dedim.

"Azıcık sarhoşum" dedi Mike. "Sarhoş kalmayı da sürdüreceğim sanırım. Çok tatlı bunlar, ama yine de pek hoş değil. Benim içinse, hiç hoş değil.

Birasından içti.

"Brett'e ağzıma geleni söyledim, biliyor musun. Tutar da Yahudisiyle, boğa güreşçisiyle böyle çeşitli insanlarla gezersen elbette başın belaya girer, dedim ona. Öne doğru eğildi "Baksana Jake, şu senin şişeyi de içersem, kızar mısın? Nasılsa kadın bir şişe daha getirecek."

"Lütfen iç" dedim. "Nasılsa, ben içmiyorum."

Mike şişeyi açmaya çalıştı. "Şunu açabilir misin?" Şişenin telden kapağını bastırarak açtım, bardağına boşalttım birayı.

"Biliyor musun" dedi Mike, "Brett oldukça iyiydi. Her zaman hep iyidir o. Böyle Yahudilerle, boğa güreşçileriyle ya da bu türden insanlarla ilişkileri yüzünden iyice bir azarladım onu, ne dedi bana, biliyor musun? 'Evet, İngiliz soylularıyla çok mutlu günler geçirmiştim' dedi."

Bir yudum daha içti.

"Çok iyiydi. Ashley, sanını ona veren herif, bir denizciymiş, biliyor musun? Dokuzuncu baron. Eve geldiği zaman yatakta uyumazmış. Brett'i de hep yerde uyuturmuş. Sonunda, işler gerçekten kötüye gitmeye başlayınca, Brett'i öldüreceğini söylemeye başlamış. Beylik tabancasını doldurur, sonra uyurmuş. Herif uyuyunca Brett, mermileri boşaltırmış. Brett'in de mutlu bir yaşamı olmamış. Ne kadar üzücü. Her şeyden zevk alıyor."

Ayağa kalktı. Elleri titriyordu.

"Odaya gidiyorum. Biraz uyumaya çalışacağım."

Gülümsedi.

"Çok uykusuz kalıyoruz bu şenliklerde. Şimdi başlayacağım ve bol bol uyuyacağım. Uyuyamamak çok berbat bir şey. Sinirleri altüst ediyor."

"Öğleyin Iruna'da buluşuruz" dedi Bill.

Mike kapıdan çıktı. Yan odadan sesini duyduk.

Odasındaki zili çaldı ve oda hizmetçisi gelip kapısını vurdu.

"Yarım düzine birayla bir şişe Fundador getir bana" dedi Mike kadına.

"Si Senyorito.

"Ben de yatacağım" dedi Bill. "Zavallı koca Mike. Onun yüzünden ben de çok kötü kavga ettim dün gece."

"Nerede? O Milano denen barda mı?"

"Evet. Orada bir adam vardı. Bir zamanlar sanırım, Brett'le Mike'a Cannes'da para yardımı yapmış. Epeyce tatsız biriydi."

"O hikâyeyi biliyorum."

"Ben bilmiyordum. Mike'la ilgili kimse bu tür şeyler söylememeli."

"İşin kötüsü de bu ya."

"Kimse kendinde bu hakkı görmemeli. Keşke böyle şeyler söyleme hakkını kendilerinde görmeselerdi. Ben yatmaya gidiyorum."

"Arenada ölen var mı?"

"Sanmıyorum. Yalnızca ağır yaralılar vardı.

"Dışarıda arena yolunda bir adam öldü.

"Öyle mi?" dedi Bill.

XVIII

Öğleyin kahvede hepimiz birlikteydik. Çok kalabalıktı. Karides yiyerek bira içiyorduk. Kent de kalabalıktı. Bütün sokaklar doluydu. Biarritz'den, San Sebastian'dan gelen büyük arabalar durmadan alanın çevresine park ediyordu. Güreşlere izleyici getiriyorlardı. Turist otobüsleri de vardı aralarında. Birinde yirmi

beş kadar İngiliz kadını vardı. Koskoca, bembeyaz otobüslerinin içine oturmuş, dürbünleriyle şenliği izliyorlardı. Dansçıların hepsi çok sarhoştu. Şenliğin son günüydü.

Şenlik, hiç bölünmeden aralıksız sürüyordu, ama arabalarla otobüsler küçük küçük izleyici kümeleri oluşmasına neden oluyorlardı. Arabalar boşalınca, izleyiciler kalabalığın arasına karışıyorlardı. Ondan sonra da yalnızca spor giysileri görülebiliyor, kara gömlekli köylülerin arasına serpilmiş garip birer leke gibi duruyorlardı masalarda. Şenlik, Biarritz İngilizlerini bile kendi içinde eritmişti, öyleki masalarının dibinden geçmedikçe göremiyordunuz onları. Bu arada sokaktaki müzik aralıksız çalıyordu. Davullar dövülüyor, kaval sesleri yayılıyordu. Kahvelerde elleriyle masalarını ya da birbirlerinin omuzlarını kavrayan adamlar, kalın sesleriyle şarkılar söylüyorlardı.

"Brett buraya geliyor" dedi Bill.

Baktım ve Brett'in alandaki kalabalığın arasından yürüyerek, başı dimdik, şenlik, sanki onun onuruna düzenlenmiş de o da bundan çok mutlu oluyormuşçasına geldiğini gördüm.

"Selam, baylar!" dedi. "Baksanıza, ne kadar susadım."

"Bir büyük şişe daha getir" dedi Bill garsona.

"Karides de ister misin?"

"Cohn gitti mi?" diye sordu Brett.

"Evet" dedi Bill, "bir araba tuttu.

Bira geldi. Brett cam bardağı kaldırmaya çalıştı, ama eli titredi. Bunu görünce gülümsedi, öne doğru eğilerek uzun uzun yudumladı birayı.

"Güzel bira.

"Çok güzel" dedim. Mike beni sinirlendiriyordu. Uyuduğunu sanmıyordum. Bu süre

içinde durmadan içmiş olmalıydı, ama kontrollü görünüyordu.

"Cohn biraz canını yakmış duyduğuma göre. Jake" dedi Brett.

"Hayır Yere serdi beni. Hepsi bu.

"Pedro Romero'nun çok canını yaktı ama" dedi Brett. "Çok kötü yaktı hem de."

"O nasıl?"

"Düzelecek. Odadan dışarı çıkmıyor.

"Görünüşü kötü mü?"

"Çok. Gerçekten çok canı yandı. Çıkıp sizlerle görüşmek istediğimi söyledim ona.

"Dövüşe gidecek mi?"

"Herhalde. Eğer sakıncası yoksa, ben de sizinle geleceğim."

"Sevgilin nasıl?" diye sordu Mike. Brett'in söylediklerinin hiçbirini dinlememişti.

"Brett bir boğa güreşçisi buldu. dedi. "Cohn adlı bir de Yahudisi vardı, ama o kötü çıktı."

Brett ayağa kalktı.

"Senin böyle saçma sapan sözlerini dinleyecek değilim, Michael."

"Sevgilin nasıl?"

"Çok çok iyi" dedi Brett. "Öğleden sonra görürsün onu."

"Brett bir boğa güreşçisi buldu" dedi Mike. "Çok güzel müthiş bir boğa güreşçisi."

"Benimle biraz yürüyebilir misin? Seninle konuşmak istiyorum, Jake."

"Boğa güreşçisini anlat ona" dedi Mike. "Off, canı cehenneme boğa güreşçisinin!" Masayı deviriverdi; bütün biralar, karides tabağı şangır şungur yere yayıldı.

"Hadi gel" dedi Brett. "Uzaklaşalım buradan."

Alandaki kalabalığın içine karıştığımız zaman sordum: "Durum nasıl?"

"Öğle yemeğinden sonra, güreşin sonuna dek görmeyeceğim onu. Onu adamları gelip giydirecekler. Onun söylediğine göre, bana çok kızmışlar.

Brett neşeliydi. Çok mutluydu. Güneş çıkmıştı, pırıl pırıl bir gündü.

"Bütünüyle değişmiş gibiyim" dedi Brett. "Bu duyguyu bilemezsin, Jake."

"Benden istediğin bir şey var mı?"

"Hayır, yalnız boğa güreşine benimle gel.

"Öğle yemeğinde görüşecek miyiz?"

"Hayır. Onunla yiyeceğim.

Otel kapısının önünde bulunan kemerin altında duruyorduk. Masaları dışarı kemerin altına taşıyıp yerleştiriyorlardı.

"Gidip parkta biraz dolaşalım mı?" diye sordu Brett. "Yukarı çıkmak istemiyorum daha. Uyuyordur sanırım.

Yürüye yürüye tiyatroyu geçtik, alandan çıktık, pazar için kurulan barakaların arasından, sıra sıra tezgâhları gezen kalabalıkla birlikte ilerledik. Paseo de Sarasate'ye çıkan bir ara sokağa geldik. Sokaktaki kalabalığı, güzel giysili insanları görebiliyorduk. Parkın yukarılarındaki dönemeçten geçiyorlardı.

"Oraya gitmeyelim" dedi Brett. "Bana bakmalarını istemiyorum şimdi.

Güneşli bir yerde durduk. Yağmurdan, denizden gelen bulutlardan sonra böylesi çok iyiydi.

"Dilerim rüzgâr kesilir" dedi Brett. "Onun açısından rüzgâr çok kötü.

"Umarım kesilir."

"Boğaların iyi olduklarını söyledi.

"San Fermin mi şu?"

Brett kilisenin sarı duvarına baktı.

"Evet. Pazar günü gösterilerin başladığı yer."

"Girelim. Senin için bir sakıncası yoksa? Onun için biraz dua etmek istiyorum."

Yavaşça açıp meşin kaplı, ağır kapıdan geçtik. İçerisi karanlıktı. Dua eden pek çok insan vardı. Gözleriniz içerdeki loşluğa alıştıkça ancak görebiliyordunuz onları. Uzun tahta banklardan birinin başına biz de diz çöktük. Biraz sonra Brett'in yanımda kaskatı kasıldığını gördüm, gözlerini dosdoğru ileriye dikmişti.

"Hadi gel" diye fısıldadı, genizden gelen kısık bir sesle. "Çıkalım buradan. Sinirlerim bozuluyor."

Dışarıda, sokağın sıcak parlaklığında, Brett rüzgârın salladığı ağaçların doruklarına baktı. Dua işi pek yararlı olmamıştı.

"Kilisede neden böylesine sinirlendim, hiç anlamıyorum" dedi Brett. "Bana pek yaramıyor."

Yürüdük.

"Böyle dinsel bir ortam yaramıyor bana" dedi Brett. "Yüzümün yapısı uygun değil herhalde böyle şeylere. Biliyor musun, onun için tasalanmıyorum. Onu düşündükçe mutlu oluyorum yalnızca.

"İyi.

"Ama rüzgâr kesilse bir...

"Saat beşe kadar kesilir belki.

"Dilerim."

"Dua etmelisin" diye güldüm.

"İşime yaramıyor hiç. Hiçbir zaman duayla istediğim şeyi elde edemedim ben. Peki sen?"

"Evet, tabii.

"Saçma" dedi Brett, "ama bazılarına yararı oluyordur belki. Senin de öyle dindar bir görünüşün yok, Jake.

"Gerçekte çok dindarımdır ben.

"Saçma" dedi Brett. "Sofulaşmaya başlama bugün. Zaten kötü bir gün olacak.

Cohn'la birlikte gittiğinden beri, onu ilk kez eskisi gibi umursamaz, neşeli görüyordum. Otelin önüne gelmiştik yine. Bütün masalar hazırlanmıştı ve masaların kiminde oturup yemeğe başlamış insanlar bile vardı.

"Mike'a göz kulak ol" dedi Brett. "Daha kötü olmasın."

"Tozdleriniz uzd kattalar" dedi Alman şef garson, İngilizce. Sürekli her şeye kulak kabartan biriydi. Brett ona döndü:

"Çok teşekkürler. Başka bir diyeceğiniz var mı?"

"Hayır, *Matam.*"

"Oldu" dedi Brett.

"Bize üç kişilik bir masa ayırın" dedim Almana. O, pembeli beyazlı pis ve anlamsız sırıtışıyla, *"Matam da burada yeyor?"* diye sordu.

"Hayır" dedi Brett.

"O saman elci kişilik meza yelecek."

"Konuşma onunla" dedi Brett. "Mike iyice kötü oldu herhalde" dedi merdivenlerde. Merdivenleri çıkarken Montoya'yla karşılaştık. Selamlaştık, ama gülümsemedi.

"Kahvede görüşürüz" dedi Brett. "Sağ ol, Jake."

Odalarımızın olduğu katta durmuştuk. Koridordan yürüyüp, dosdoğru Romero'nun odasına girdi. Kapıya vurmadı. Yalnızca açtı kapıyı, içeri girdi ve arkasından kapattı.

Mike'ın odasının önünde durup kapıya vurdum. Yanıt vermedi. Tokmağı çevirdim, kapı açıldı. İçeri girer girmez odadaki karmakarışıklığı gördüm. Bütün bavullar açılmış, öteye beriye giysiler saçılmıştı. Yatağın yanında boş şişeler vardı. Mike yatağın üzerine uzanmıştı, yüzü kendi ölüm maskesini andırıyordu. Gözlerini aralayıp bana baktı.

"Selam Jake" dedi yavaşça. *"Az-ıcık* uyu-

yordum. Çoktanıdır *az-ıcık* uyumak *istiyordum.*"

"Üstünü örteyim mi?"

"Hayır, üşümüyorum. Gitme. *Uyuma-dun* daha."

"Uyursun, Mike. Üzülme, oğlum.

"Brett'in bir boğa güreşçisi var" dedi Mike, "Ancak Yahudisi gitti."

"Başını çevirip bana baktı.

"İyi oldu, değil mi?"

"Evet. Uyu artık, Mike. Biraz uyumalısın.

"Uyu-yacağım şimdi. *Uyu-ma-lıyım.*

Gözlerini yumdu. Odadan çıkıp kapıyı yavaşça kapattım. Bill odamda gazete okuyordu.

"Mike'ı gördün mü?"

"Evet.

"Gidip yemek yiyelim.

"O Alman şef garson orada oldukça aşağıda yemek filan yemem. Mike'ı yukarı çıkarırken ne terbiyesizlikler etti."

"Bize de terbiyesizlik etti o."

"Çıkıp kentte başka bir yerde yiyelim.

Merdivenlerden indik. Merdivenlerde, elinde üstü örtülü tepsiyle yukarı çıkan bir kız geçti yanımızdan.

"Brett'in yemeği gidiyor" dedi Bill.

"Oğlamnki de" dedim.

Dışarı çıkıp, kemerin altında durduğumuzda Alman şef garson yanımıza geldi. Kırmızı yanakları parlıyordu. Kibarlığı üstündeydi.

"Size eki keşilik bir meza ayırdım beyler."

"Git de kendin otur" dedi Bill. Karşıya geçtik.

Alanın çevresindeki ara sokaklardan birinde yedik. Lokantada yemek yiyen bir sürü insan vardı. Çok dumanlıydı, herkes içiyor, şarkı söylüyordu. Yemek de iyiydi, şarap da. Çok az konuştuk. Sonra kahveye gidip şenliğin iyice

hareketlenmesini izledik. Yemekten sonra Brett de geldi. Odaya baktığını söyledi. Mike hâlâ uyuyormuş.

Şenlik hareketlenip, arenaya doğru taşmaya başlayınca, biz de kalabalığa katıldık. Brett arenanın ilk sırasında, Bill'le ikimizin arasına oturdu. Gerideki oturma yerleriyle, ilk sıranın kırmızı parmaklığı arasındaki *callejon* denen yol, tam altımızdaydı. Arkamızdaki beton tribünler hıncahınç doluydu. Önümüzde, kırmızı parmaklığın ötesindeki arenayı kaplayan ezilmiş, düzlenmiş kum sapsarıydı. Yağmurdan biraz ağırlaşmış gibi görünüyordu, ama güneşte kuru sert ve dümdüzdü. Kılıç taşıyıcılarla arena görevlileri, içine dövüş pelerinleriyle *muleta*'ları koydukları hasır sepetler omuzlarında, *callejon*'dan aşağı indiler. Pelerinlerle *muleta*'larda kan lekeleri vardı, oldukça düzgün katlanarak sepetlere yerleştirilmişti. Kılıç taşıyıcılar ağır deri kaplı, kılıç kutularını açtılar. Parmaklığa yasladıkları, yarı açık kutularda kılıçların kırmızı sapları görünüyordu. *Muleta*'ların koyu, üstleri leke leke çuhalarını yayıp kumaşın gergin durması ve matadorların *muleta*'yı iyice kavrayabilmeleri için birer demir çubuk geçirdiler içlerinden. Brett her şeyi dikkatle izliyordu. İşin profesyonel ayrıntıları ilgisini çekmişti.

"Bütün pelerinleriyle, *muleta*'larına adını yazdırmış" dedi Brett. "Niçin *muleta* denir bunlara?"

"Bilmem.

"Hiç yıkamıyorlar mı?"

"Sanmıyorum. Yıkandığında renkleri bozulabilir."

"Kandan hepsi taş gibi olmuştur" dedi Bill.

"İlginç" dedi Bill, "bir insan kandan nasıl da rahatsız olmuyor."

Aşağıda, *callejon*'un daracık aralığında kı-

lıç taşıyıcıları her şeyi düzenliyorlardı. Bütün oturacak yerler doluydu. Dahası bütün koltuklar dolmuştu, yalnız Başkanın yeri boştu. Dövüş o geldiğinde başlayacaktı. Dümdüz kumların ötesinde, ağıllara açılan büyük kapının ağzında matadorlar bekliyor, tek kolları pelerinlerine sarılmış konuşuyor, arenada yürümeleri için verilecek komutu bekliyorlardı. Brett dürbünle oraya bakıyordu.

"Burada, bakmak ister misin?"

Dürbünle bakınca üç matador gördüm, Romero ortadaydı, sol yanında Belmonte, sağında Marcial duruyordu. Arkada yardımcıları, daha arkada da banderillero'lar vardı; en arkadaysa, geçitin gerilerinde, ağıllara açılan yerde de pikadorları görebiliyordum. Romero'nun giysileri karaydı. Üç köşeli şapkasını gözlerinin üzerine indirmişti. Şapkanın örttüğü yüzünü pek iyi göremiyordum, ancak epeyce hırpalandığı belliydi. Dosdoğru önüne bakıyordu. Marcial avcundaki sigarayı gizli gizli içiyordu. Belmonte, yorgun ve sapsarı yüzüyle, kurt gibi çenesini çıkarmış, gözlerini ileriye dikmişti. Hiçbir yere bakmıyordu. Ne onun, ne Romero'nun, ne de ötekilerin birbirleriyle bir ortak yanları yok gibiydi. Yapayalnızdılar. Başkan geldi, üstümüzdeki şeref tribününden gelen alkışları duyduk, dürbünü Brett'e geri verdim. Brett dürbünle baktı.

"Al" dedi.

Dürbünle baktığımda Belmonte'nin Romero'yla konuştuğunu gördüm. Marcial toparlanıp sigarasını yere attı ve üç matador, gözleri ileride, başları dik, boştaki kollarını sallaya sallaya arenaya çıktılar. Onların arkalarından da dövüşe katılacak olanlar, uygun adımla, pelerinlerine sarınmış, her biri boştaki kollarını sallayarak çıktılar; onların da arkasında kargılarını mızrak gibi dimdik tutan pikadorlar atla-

rının üstünde ilerliyorlardı. Hepsinin ardından da iki sıra katırla arena görevlileri geliyordu. Matadorlar ellerini şapkalarına doğru götürerek Başkanlık locasının önünde eğildiler, sonra da gelip *barrera*'nın önünde, aşağımızda durdular. Pedro Romero altın işlemeli ağır pelerinini çıkarıp parmaklığın üzerinden kılıç taşıyıcısına uzattı. Kılıç taşıyıcısına bir şeyler söyledi. Hemen aşağımızdaki Romero'ya daha yakından bakınca dudaklarının şişmiş, iki gözünün de morarmış olduğunu gördük. Bütün yüzü şişmişti, renk değiştirmişti. Kılıç taşıyıcısı pelerini aldı, başını kaldırıp Brett'e baktı, bize doğru geldi ve pelerini uzattı.

"Önüne yay onu" dedim.

Brett öne eğildi. Altın işlemeli ağır pelerin, kaygan ve kaskatıydı. Kılıç taşıyıcısı dönüp baktı, başını iki yana salladı, bir şeyler söyledi. Yanımda oturan adamlardan biri, Brett'e doğru eğildi.

"Onu önünüze yaymanızı istemiyor" dedi. "Katlayıp kucağınıza almalısınız."

Brett ağır pelerini katladı.

Romero başını kaldırıp bize bakmadı. Belmonte'yle konuşuyordu. Belmonte de pelerinini bazı arkadaşlarına göndermişti. Onlara dönüp, yalnızca dudaklarını etkileyen o kurt gibi gülüşüyle güldü. Romero *barrera*'nın üstünden eğilerek su şişesini istedi. Kılıç taşıyıcısı uzattı. Romero dövüş pelerinin içini ıslattı, terlikli ayağıyla da pelerinin alt kısımlarına kum attı.

"Niçin öyle yapıyor?" dedi Brett.

"Rüzgârda ağır olması için.

"Yüzü kötü görünüyor" dedi Bill.

"Kendisi de çok kötü" dedi Brett. "Yatması gerek onun.

İlk boğa Belmonte'nindi. Belmonte çok iyiydi. Arna otuz bin peseta aldığından ve insanlar da onu görmek için bütün geceyi kuy-

rukta bekleyerek geçirdiğinden, çok iyiden, çok daha iyi olması isteniyordu. Belmonte'nin en ilginç yanı boğaya yakın çalışmasıdır. Boğa güresinde, boğanın savunma bölgesinden ve boğa güreşçisinin savunma bölgesinden söz edilir. Boğa güreşçisi kendi savunma bölgesinde kaldığı sürece, tehlikede değildir. Boğanın savunma bölgesine her girişinde ise büyük bir tehlikeyle karşı karşıyadır. Belmonte, en parlak dönemini yaşarken, hep boğanın savunma bölgesinde çalışırdı. Böylece, bir tragedyanın giderek yaklaştığı duygusunu verirdi izleyenlere. İnsanlar *corrida*'ya Belmonte'yi izlemek, trajik duygular yaşamak, kim bilir belki de Belmonte'nin ölümünü görmek için giderlerdi. On beş yıl öncesinde Belmonte'yi görmeye gideceksen, çabuk git; ölmeden git, derlerdi. O günden bu yana binden çok boğa öldürdü. Boğa güreşini bıraktığındaysa, onun dövüşlerine ilişkin bir efsane yayıldı, dövüşü bırakmaktan vazgeçip arenaya geri döndüğünde de düş kırıklığına uğradı insanlar. Çünkü hiçbir insan, Belmonte'nin bir zamanlar yaptığı gibi boğaya yakın çalışamıyordu. Hatta Belmonte bile.

Ayrıca, Belmonte'nin bazı koşulları da vardı. Boğalarının öyle çok büyük, çok iri boynuzlu olmalarını da istemiyordu, böylece de tragedya duygusunun öğeleri eksiliyor ve halk, sürekli akan bir yaradan dertli Belmonte'nin kesinlikle veremeyeceğinin üç katını istediği için dolandırıldığını, aldatıldığını sanıyordu; Belmonte'nin çenesi de aşağılayıcı bir anlatımla uzuyor, yüzü biraz daha sararıyor, çektiği acı giderek artıyor, bu nedenle hareketleri güçleşiyor, sonunda halk da ona karşı kesin tavır alıyor, o daha da aşağılayıcı ve ilgisiz bir havaya giriyordu. Çok anlamlı ve görkemli bir öğleden sonrası yaşanması gerekiyordu, oysa yuh sesleri, sövgü dolu bağırışlarla sonunda. Belmonte'nin geçmişte çok başarılı olduğu arena-

ya fırlatılan bir sürü yastık, ekmek parçası ve sebzeyle dolu bir öğle sonrası oluverdi. Tepkisi, yalnızca çenesini biraz daha öne çıkartmaktı. Arasıra çok kötü sövgülerden birini duyunca dönüyor o dişlek, uzun çeneli, dudaksız sırıtışını gösteriyordu; her hareketinde acısı giderek arttı. Sonunda sarı yüzü, daha da sarardı, ikinci boğasını öldürdükten, yastık ve sebze fırlatma işi bittikten sonra, o kurt çenesi ve aşağılayıcı bakışıyla gülümseyerek Başkanı selamladı ve kılıcını *barrera*'nın üstünden silinmesi, kutusuna yerleştirilmesi için uzattıktan sonra, *callejon*'a doğru gelip tam bizim aşağımızda *barrera*'ya dayandı, başını kollarının arasına aldı. Hiçbir şey işitmiyordu, yalnız acısıyla başbaşaydı. Sonunda, başını kaldırdı ve su istedi. Suyun birazını yuttu, birazıyla ağzını çalkaladıktan sonra, tükürdü, pelerinini aldı, arenaya geri döndü.

Kalabalık, Belmonte'ye karşı olduğu için, Romero'yu tutuyordu. *Barrera*'dan boğaya doğru yürümeye başladığı sırada alkışladılar onu. Belmonte de sürekli Romero'ya bakıyordu, ama hiç belli etmeksizin. Marcial'a dönüp bakmadı bile. Marcial gibilerini çok görmüştü o. Kazanacağını önceden bilmesine karşın, yalnızca Marcial gibileriyle yarışabilmek için dövüşü bırakmamıştı. Marcial'la ve boğa güreşinin iyice yozlaşmaya başladığı dönemdeki öbür yıldızlarla yarışabilmek için gelmişti ve kendi dövüş biçimindeki doğallığın, yozlaşma dönemindeki bu güreşlerin yapay estetikleri karşısında yeniden parlayacağını, bunun için de arenaya adımını atmasının bile yeteceğini biliyordu. Güreşi bıraktıktan sonra, arenalara dönüşüyle eline geçen fırsatı Romero bozmuştu. Şimdi, Belmonte'nin arasıra yapabildiği şeyleri, Romero sürekli kusursuz, kolayca ve en güzel biçimde yapıyordu Halk da anlamıştı bunu; Biarritz'den gelenler de anlamıştı; dahası Amerikan büyük-

elçisi bile. Belmonte'nin katılmaması gereken bir yarışmaydı bu, çünkü sonunda ya boynuzla kötü bir yara alma, ya da ölüm vardı. Belmonte'nin sağlığı ise, yeteri kadar iyi değildi artık. Artık en parlak zamanını arenada yaşamıyordu çünkü. Parlak günlerinden bir şeyler kaldığından da emin değildi. Her şey değişmişti ve yaşamındaki parıltılı anlar, artık sayılıydı. Boğalarıyla arada bir eskisi gibi coşkulu anlar yaşayabiliyordu, ama boğa üreticisi bir dostunun çiftliğinde arabasından inip ağılın parmaklığına yaslanarak en tehlikesiz boğaları önceden seçmesiyle, büyüklüğünü yok ediyordu. Küçüğünden, kolay yenebileceği, kısa boynuzlu iki boğası oluyordu, ama onu hiç kurtulamadığı acının arasından eski büyüklüğünden birazcık da olsa kaldığını sezince, önceden bir yana atıldığını, satıldığını anlıyor ve iyi duygular belirmiyordu içinde. Büyüklük vardı yine, ama boğa güreşi onun için harikalar yaratacağı bir iş değildi artık.

Büyüklük Pedro Romero'da vardı. Boğa güreşine âşıktı o, sanırım boğalarına âşıktı, sanıyorum Brett'e de âşıktı. O gün, yerini kendi kontrol edebileceği her hareketi, onun önünde yaptı. Bir kez bile başını kaldırıp bakmadı. Böylece, yaptıkları daha da etkili oluyordu, çünkü Brett için olduğu kadar, kendisi için de yapıyordu bunu. Başını kaldırıp da beğenilip beğenilmediğini sormadığından, gerçekte kendisi için yapıyordu, bu da güçlenmesine neden oluyordu onun; aynı zamanda Brett için de yapıyordu. Ama Brett için yapması, kendisi için yaptıklarından bir şey eksiltmiyordu. Bu öğle sonrasında çok şey kazandırdı bu ona.

İlk *'quite'*sini hemen aşağımızda yaptı. Öteki üç matador da pikadorlara saldırmasından sonra, boğayı sırayla uzaklaştırırlar. Belmonte birinciydi. Marcial ikinci. Sonra Romero. Üçü de atın sol yanında duruyorlardı. Pikador şap-

kasını gözlerinin üzerine indirmişti, kargısının sapını boğaya doğru uzatarak atını mahmuzladı ve sol eli dizginlerde olarak yaklaştı. Boğa bakıyordu. Beyaz ata bakıyormuş gibi görünüyordu, ama gerçekte kargının üçgenimsi çelik ucuna bakıyordu. Romero bakıyordu, boğa onun başını çevirdiğini gördü. Saldırmak istemiyordu. Romero pelerinini şaklattı, pelerinin rengi boğanın gözünü aldı. Boğa içgüdüyle saldırdı, saldırdı, ama karşısında birden parlayan renk yerine, beyaz atı buldu ve atın üstündeki adamı iyice öne eğildi, ceviz ağacından yapılma kargının ucundaki çeliği boğanın boynundaki kas yığınına sapladı, atını yana çekti, kargıyı şöyle bir döndürüp bir yara açtı ve Belmonte için kanatlı yarayı.

Çeliğin altında fazla direnmedi boğa. Gerçekte ata saldırmak istemiyordu. Döndü ve insan kümesi dağıldı, Romero peleriniyle uzaklaştırdı onu. Yavaşça, ama kusursuzca uzaklaştırdı onu, durdu, sonra boğanın tam önünde dikilerek pelerinini uzattı. Boğa kuyruğunu dikti, saldırdı ve Romero ayaklarını yere saplayarak döndü, kollarını boğanın önünde oynattı. Çamurdan iyice ağırlaşmış ıslak pelerin, rüzgârın şişirdiği bir yelken gibi açıldı, şişti. Romero boğanın hemen önünde durduğu yerde yeniden döndü. Hareketini tamamladığında yine karşı karşıya gelmişlerdi. Romero gülümsedi. Boğa yine onu, yeniden Romero'nun pelerinini istiyordu: bu kez öbür yandan. Boğayı sürekli öylesine yakınından geçiriyordu ki, adam, boğa ve rüzgârla dolan pelerin, kesin çizgilerle belirlenmiş tek bir cismin resmi gibiydiler. Oldukça yavaş ve denetim altındaydı her şey. Boğayı uyutacakmış gibi sallıyordu sanki. Böylece dört *Veronica* yaptıktan ve bir yarım *Veronica*'yla bitirdikten sonra, eli belinde, pelerini kolunda arkası boğaya, yüzü yükselen alkışlara dönüktü ve boğa onun uzaklaşan sırtına bakıyordu.

Kendi boğalarıyla dört dörtlüktü. İlk boğa, iyi göremiyordu. İlk bir pelerin hareketini geçiştirdikten sonra, Romero, boğanın gözündeki bozukluğu açıkça anlanıştı. Ona göre çalıştı. Parlak bir boğa güreşi değildi. Ancak tam bir boğa güreşiydi. Kalabalık boğanın değiştirilmesini istiyordu. Çok gürültü yaptılar. Kendisine yem olarak sunulanı, göremeyen bir boğayla güzel şeyler yapma olanağı yoktu, ama Başkan boğanın değiştirilmesi için komut vermedi.

"Niçin değiştirmiyorlar onu?" diye sordu Brett.

"Onun için para ödemişler. Paraları boşa gitsin istemiyorlar."

"Romero'ya haksızlık bu.

"Bak, renkleri bile göremeyen bir boğayla nasıl da dövüşüyor."

"Böyle şeyleri izlemekten hiç hoşlanmıyorum.

Bu işi yapan insanın sevdiği biriyse, doğrusu onu izlemek hoş bir şey değildi. Pelerinin renklerini, *muleta*'nın kırmızı kumaşını göremeyen bir boğanın ilgisini çekmek için gövdesini kullanması gerekiyordu. Ona öylesine yaklaşmak zorunda kalıyordu ki, boğa Romero'nun gövdesini görüyor, hemen saldırıyor, Romero da boğanın saldırısını çuhayla geçiştirip hareketini alışılmış bir biçimde, ancak bundan sonra bitirebiliyordu. Biarritz'den gelenler bundan hiç hoşlanmadılar. Romero'nun korktuğunu, boğanın her saldırısını çuhaya yönelttiğinde bu nedenle yana doğru küçük adımlar attığını sandılar. Belmonte'nin kendine, ya da Marcial'in Belmonte'ye benzemesini yeğliyorlardı. Böyle düşünenlerden üçü arkamızdaki sırada oturuyordu.

"Neden korkuyor şu boğadan? Boğa öylesine aptal ki, yalnızca kumaşa saldırıyor."

"Daha çok genç bir güreşçi. Daha öğrenememiş."

"Ama sanırım az önce peleriniyle daha iyiydi.

"Belki sinirleri bozulmuştur şimdi.

Arenanın ortasında, yapayalnız. Romero aynı işi yapıyordu; boğanın kendisini iyice görebileceği kadar yaklaşıyor, ona gövdesini sunuyor, sonra biraz daha yaklaşıp, bel bel bakan boğaya yine sunuyordu; öylesine yaklaşıyordu ki ona, boğa onu yakalayacağından emin olunca, o yine sunuyordu gövdesini; saldırması için zorluyordu boğayı, sonra da boynuzlar tam hedefe ulaşacağı sırada, Biarritz'den gelen boğa güreşi uzmanlarına aykırı gelen o belli belirsiz küçük hareketin ardından kırmızı kumaşı sunuyordu boğaya.

"Onu öldürecek şimdi" dedim Brett'e. "Boğa hâlâ çok güçlü. Böyle giderse Romero'nun kendisi bitecek."

Arenanın ortasında Romero boğanın önünde yan döndü, kılıcını *muleta*'nın kıvrımlarının arasından çekti çıkardı, ayak parmaklarının üstüne dikildi ve kılıcın üstünden boğaya nişan aldı. Romero saldırdığı anda boğa da saldırdı. Romero, görmesini engellemek için sol eliyle tuttuğu *muleta*'yı boğanın yüzüne indirdi, kılıç saplanırken, Romero'nun sol omzu, boğanın boynuzlarının arasından ileriye uzandı, kısa bir süre o ve boğa bütünleştiler; Romero boğanın üstüne eğilmişti, sağ kolu kılıcın kabzası saplandığı yerde, boğanın omuzlarının arasındaydı. Sonra görüntü dağıldı. Romero boğadan uzaklaşırken küçük bir sarsıntı geçirdi ve Romero boğanın karşısında yine ayaktaydı, bir eli havada, gömleğinin kolu yırtılmış, beyaz beyaz rüzgârda sallanıyor ve karşısında boğa, kılıcın kırmızı kabzası omuzlarının arasından çıkmış, başı önüne düşüyor, bacakları titriyor.

"Gidiyor dedi Bill.

Romero, boğanın onu iyice görebileceği ya-

kınmdaydı. Eli hâlâ havada, boğayla konuştu. Boğa kendini toparladı, ama başı öne düştü ve ağır ağır yıkılmaya başladı, sonra da birdenbire yıkıldı, dört ayağı da havaya kalktı.

Kılıcı Romero'ya verdiler, kılıcın ağzını aşağıya doğru tutarak, öteki elinde *muleta*'yla Başkanlık locasının önüne geldi, eğildi, dikildi. *barrera*'ya yürüyüp kılıçla *muleta*'yı oradakilere uzattı.

"Kötü bir boğa" dedi kılıç taşıyıcısı.

"Terletti beni" dedi Romero. Yüzünü sildi. Kılıç taşıyıcısı su şişesini verdi ona. Romero dudaklarını sildi. Şişeden içerken canı yanıyordu. Bize bakmadı.

Marcial başarılı bir günündeydi. Romero'nun son boğası geldiğinde, kalabalık hâlâ onu alkışlıyordu. Sabahki arenaya koşuşmalar sırasında öne fırlayıp adam öldüren boğaydı bu.

İlk boğayla dövüştüğü sırada Romero'nun yüzündeki yaralar çok belli oluyordu. Her hareketinden anlaşılıyordu. İyi görmeyen boğayla dövüşürken yaptığı hem ters, hem ince hareketlerden de belli oluyordu bu. Cohn'la kapışması, dövüşme isteğini kırmamıştı, ama yüzünü mahvetmiş, gövdesini yaralamıştı. Bütün bunları temizliyordu şimdi. Boğasıyla yaptığı her şey, onu temizliyor, biraz daha arınmasını sağlıyordu. İyi bir boğaydı bu, kocaman bir boğaydı, kocaman boynuzları olan bir boğaydı ve dönüp dönüp her saldırışında rahat ve güvenliydi. Tam Romero'nun istediği türden bir boğaydı.

Muleta'yla çalışmasını bitirip boğayı öldürme hazırlığına giriştiğinde, kalabalık dövüşü daha sürdürmesini istiyordu. Boğanın hemen ölmesini istemiyorlardı, gösteri hiç bitmesin istiyorlardı. Romero da öyle yaptı. Ders veriyordu sanki; bütün hareketler birbirine bağlıydı, hep-

si iyice hesaplanmış, ağır, zamanında, kusursuz hareketlerdi. Hiçbir aldatmaca, hiçbir yapaylık yoktu. Hiçbir şiddet yoktu. Ve coşku doruk noktasına ulaşırken yaptığı her hareket, seyircinin içini yakıyordu birdenbire. Kalabalık hiç bitmesini istemiyordu bunun.

Boğa dört ayağı üzerinde durmuş ölmeyi bekliyordu ve Romero tam önümüzde öldürdü onu. Onu, daha önceki boğayı öldürmek zorunda kaldığı gibi değil, öldürmek istediği biçimde öldürdü. Boğanın tam önünde yan durdu, kılıcı *muleta*'nın kıvrımlarının arasından çekti ve üstünden boğaya nişan aldı. Boğa onu izliyordu. Romero boğaya bir şeyler söyleyerek bir ayağını yere vurdu. Boğa saldırdı; ama Romero, *muleta*'yı azıcık aşağıda tutarak, kılıcıyla iyi nişan alarak, ayaklarını sağlam basarak bu saldırıyı bekledi. Sonra ileriye doğru adım atmadan boğayla bütünleşti yine, kılıcı omuzların arasına saplandı; boğa aşağı doğru sallanan çuha parçasını izlemişti, çuha da Romero'nun kendini sarsılarak sol yana çekmesiyle yok oluverince, her şey bitti. Boğa ilerlemeye çabaladı, bacakları taşımadı onu, önce iki yana sallandı, bir an durakladı, sonra dizlerinin üstüne yıkıldı ve Romero'nun ağabeyi arkadan geldi, kısa saplı bir kamayı boğanın boynuna, boynuzların bitimine sapladı. İlk denemesinde beceremedi. Kamayı bir daha soktu ve boğa titreyip taş gibi kesilerek yıkıldı. Romero'nun ağabeyi bir elinde bıçak, öbür elinde de boğanın boynuzuyla Başkanlık locasına baktı. Arenanın her yanında mendiller sallanıyordu. Başkan da locasında, aşağıya bakıp mendilini salladı. Romero'nun ağabeyi ölü boğanın kara çentikli kulağını kesip Romero'ya koştu. Ağır, kapkara boğa kumun üzerine yan yatmış, dili dışarı fırlamıştı. Arenanın her yanındaki çocuklar ona doğru koşuyorlardı. Boğanın çevresinde dans etmeye başladılar.

Romero kulağı ağabeyinden aldı, Başkana doğru kaldırdı. Başkan başıyla selam verdi. Romero, kalabalığın önünden koşarak bize doğru geldi. *Barrera*'dan uzanarak kulağı Bret'e uzattı. Başıyla selamlayıp, gülümsedi. Kalabalık çevresini kuşatmıştı. Bret pelerini uzattı ona.

"Beğendin mi?" diye bağırdı Romero.

Brett hiçbir şey söylemedi. Bakıştılar ve gülümsediler Kulak, Brett'in elindeydi.

"Üstün kan olmasın" dedi Romero ve gülümsedi. Kalabalık onu istiyordu. Birkaç çocuk Brett'e bağırdı. Kalabalıkta çocuklar, dansçılar ve sarhoşlar vardı. Romero dönüp kalabalığın arasından geçmeye çalıştı. Her yanını sarmışlar, omuzlarına almak için kaldırmak istiyorlardı onu. Romero istemedi, çekti kendini, aralarından çıkışa doğru koşmaya başladı. İnsanların omuzlarında taşınmayı istemiyordu. Ama onu yakalayıp, yine de kaldırdılar. Onu omuzlarına kaldırmışlar, kapıya koşuyorlardı. Eliyle birinin omzunu tutmuştu. Dönüp bağışlayın dercesine bize baktı. Kalabalık koşuyordu, büyük kapıdan çıkardılar onu.

Üçümüz otele döndük. Brett üst kata çıktı. Bill'le ben alt kattaki yemek salonunda oturduk, haşlanmış yumurta yedik, birkaç şişe bira içtik. Belmonte sokak giysileriyle, yanında meneceri ve iki yardımcısıyla geldi. Yanımızdaki masada oturup yemeklerini yediler Belmonte çok az yedi. Saat yedideki trenle Barcelona'ya gideceklerdi. Belmonte'nin sırtında mavi çizgili bir gömlekle koyu renk takım elbise vardı ve rafadan yumurta yedi. Ötekiler güzelce yemeklerini yediler. Belmonte konuşmadı. Yalnızca sorulanlara yanıt verdi.

Bill boğa güreşinden sonra çok yorulmuştu. Ben de öyleydim. Çünkü ikimiz de çok ciddiye alıyorduk bu işi. Oturup yumurtalarımızı

yerken, Belmonte'yle masasındakilere baktım. Yanındaki adamların katı, işlerini bilir bir görünüşleri vardı.

"Kalk, kahveye gidelim" dedi Bill. "Bir absent içmek istiyorum."

Şenliğin son günüydü. Dışarıda yağmur bulutları toplanıyordu yine. Alanda büyük bir kalabalık vardı ve havai fişek uzmanları akşam uçuracakları balonları hazırlayıp üstlerini kayın dallarıyla kapatıyorlardı. Çocuklar da onlara bakıyorlardı. Uzun kamış saplı sıra sıra havai fişeklerin önünden geçtik. Kahvenin önünde büyük bir kalabalık toplanmıştı. Müzik de danslar da sürüyordu hâlâ. Devlerle cüceler geçit yapıyordu.

"Edna nerede?" diye sordum Bill'e.

"Bilmiyorum.

Şenliğin son gecesi için yapılan hazırlıkları izledik. Absent her şeyi öyle güzel gösteriyordu ki. Ben şekersiz içiyordum ve hoş bir acılığı vardı içkinin.

"Cohn'a üzülüyorum" dedi Bill. "Çok kötü günler geçirdi.

"Aman canı cehenneme Cohn'un" dedim.

"Nereye gitti sence?"

"Paris'e."

"Ne yapar dersin?"

"Canı cehenneme onun.

"Ne yapar dersin?"

"Eski kızıyla barışır sanırım.

"Eski kızı kim?"

"Frances adlı biri.

Birer absent daha içtik.

"Sen ne zaman döneceksin?" diye sordum.

"Yarın.

Bir süre sonra Bill, "Çok güzel bir şenlikti" dedi.

"Evet" dedim. "Sürekli bir şeyler oldu.

"İnanılacak gibi değildi. Olağanüstü bir karabasan gibiydi."

"Öyle" dedim. "Her şeye inanırdım. Karabasanlara bile."

"Neyin var? Bozuk musun?"

"Hem de nasıl.

"Bir absent daha iç. Garson! Bu senyora bir absent daha getir."

"Çok kötüyüm" dedim.

"İç şunu" dedi Bill. "Ağır ağır iç.

Hava kararmaya başlamıştı. Şenlik sürüyordu. Giderek sarhoş oluyordum, ama kafam düzelmiyordu.

"Nasılsın?"

"Berbat.

"Bir tane daha içer misin?"

"Yararı yok.

"Dene. Belli olmaz, belki bu içki her şeyi yoluna koyar. Hey, garson! Bir absent daha bu senyora.

Suyu doğrudan döküp, içkinin içine damla damla akmasını bekleyeceğime, karıştırıverdim. Kahverengi, buğulu gibi duran karışımın içindeki buzu kaşıkla karıştırdım.

"Nasıl?"

"İyi.

"Öyle hemen içme. Dokunur.

Bardağı masaya bıraktım. Hemen içmek istememiştim.

"Sarhoş gibiyim.

"E, sanırım."

"Senin yapmak istediğin de bu değil miydi?"

"Elbette. Bul kafayı. Geçsin lanet olasıca kafa bozukluğun.

"Buldum kafayı. İstediğin bu mu?"

"Otur yerine.

"Oturmayacağım" dedim. "Otele gideceğim.

Çok sarhoştum. Şimdiye dek hiç böyle sarhoş olmamıştım. Otele varınca üst kata çıktım. Brett'in kapısı açıktı. Başımı uzatıp odaya baktım. Mike yatağın kıyısına oturmuştu. Bir şişe uzattı bana doğru.

"Jake" dedi. "Gelsene, Jake.

İçeri girip ben de oturdum. Bakışlarımı belirli bir noktada toplamazsam oda yerinde dönüyordu.

"Brett var ya. O boğa güreşçisi herifle gitti.

"Hayır.

"Evet. Hoşça kal demek için seni aradı. Saat yedideki trenle gittiler."

"Gittiler demek?"

"Kötü yaptı" dedi Mike. "Yapmamalıydı.

"Doğru.

"Bir şey içer misin? Bekle biraz, bira isteyeyim.

"Sarhoşum" dedim. "Gidip biraz uzanacağım.

"Körkütük sarhoş musun? Ben de öyleydim.

"Öyle" dedim. "Zom oldum.

"Pekâlâ öyleyse" dedi Mike. "Koca Jake, git yat biraz.

Kapıdan çıkıp kendi odama girdim, yatağıma uzandım. Yatak fırlayıp gitti sanki, durdurabilmek için hemen oturdum, gözlerimi duvara diktim. Dışarıda, alanda şenlik sürüyordu. Hiçbir şeyin anlamı yoktu. Sonra odaya, Bill'le Mike beni yemeğe götürmek için uğradılar. Uyuyormuşum gibi yaptım.

"Uyuyor. Yalnız bırakalım daha iyi.

"Zom olmuş" dedi Mike. Gittiler.

Kalkıp balkona çıktım, alanda dans edenleri izledim. Dünya dönmüyordu artık. Her şey çok açık, pırıl pırıldı, yalnız birazcık dumanlıydı. Yıkandım, saçlarımı fırçaladım. Aynada bir tuhaf gördüm kendimi; sonra da yemek salonuna indim.

"İşte geldi!" dedi Bill. "Koca Jake! Sızıp kalmayacağını biliyordum.

"Ne haber, koca sarhoş" dedi Mike.

"Karnım acıktı, uyandım.

"Çorba iç biraz" dedi Bill.

Üçümüz oturuyorduk masada ve sanki aramızdan altı kişi ayrılıp gitmiş gibiydi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

XIX

Sabahleyin her şey tamamdı. Şenlik bitmişti. Dokuza doğru uyandım, yıkandım, giyinip, aşağıya indim. Alan boştu ve sokaklarda kimsecikler yoktu. Birkaç çocuk alandaki havai fişeklerin saplarını topluyordu. Kahveler daha yeni açılıyordu ve garsonlar önceki rahat, beyaz hasır koltukları kemerlerin gölgesindeki mermer masaların çevresine sıralıyorlardı. Sokaklar süprülüyor, hortumlarla ıslatılıyordu.

Hasır koltuklardan birine oturup, şöyle rahatça arkama yaslandım. Garsonun gelmeye hic niyeti yoktu. Boğaların geleceği özel trenlerin geliş saatlerini bildiren beyaz kâğıda basılı duyurular kemerlerin direklerine asılı duruyordu. Mavi önlüklü bir garson, bir kova su ve elinde bir bezle gelip duyuruları silmeye başladı; kâğıtları parça parça yırtıyor, yapışıp kalanları da sabunlu suyla ovuşturarak temizliyordu. Şenlik bitmişti.

Kahvemi içtim, bir süre sonra da Bill geldi. Alanın karşısından gelişine baktım. Masaya oturup bir kahve de o ısmarladı.

"Pekâlâ" dedi. "Her şey tamam.

"Evet" dedim. "Ne zaman gideceksin?"

"Bilmiyorum. Bir araba ayarlarsak iyi olur

diye düşündüm. Sen Paris'e dönmüyor musun?"

"Hayır. Bir hafta daha vaktim var. Sanırım, San Sebastian'a gideceğim.

"Ben dönmek istiyorum."

"Mike ne yapacak?"

"Saint Jean de Luz'e gidiyor."

"Bir araba tutup Bayonne'a kadar birlikte gidelim. Sen oradan bu akşamki trene binersin.

"İyi. Yemekten sonra gideriz."

"Oldu. Ben arabayı tutarım.

Yemeğimizi yiyip hesabı ödedik. Montoya yanımıza gelmedi hiç. Hesabımızı hizmet eden kızlardan biri getirdi. Araba dışarıdaydı. Sürücü bavullarımızı arabanın üstüne bağladı, birkaçını da yanındaki bölmeye yerleştirdi, biz de bindik. Araba alandan çıktı. Ara sokakları izleyerek ağaçların altından geçip yokuşu indi. Pamplona gerilerde kaldı. Uzun bir yol gibi görünmüyordu. Mike bir şişe Fundador almıştı yanına. Ben bir duble içtim. Dağları aşıp İspanya'dan çıktık, beyaz yollardan çimle kaplı, ıslak, yemyeşil Bask ülkesinden geçip, sonunda Bayonne'a ulaştık. Bill'in bavullarını istasyona bıraktık, o da kendisine Paris treni için bilet aldı. Treni yediyi on geçe kalkıyordu. İstasyondan dışarı çıktık. Araba istasyonun önünde bekliyordu.

"Ne yapacağız arabayı?" diye sordu Bill.

"Boş verin" dedi Mike. "Tutalım arabayı.

"Olur" dedi Bill. "Nereye gidelim?"

"Biarritz'e gidip içki içelim.

"Yaşa Mike, eliaçık Mike" dedi Bill.

Biarritz'e gidip arabayı oldukça lüks bir yerin önünde durdurduk. Bara girdik, yüksek taburelere oturduk, birer viski-soda içtik.

"Bunlar benden" dedi Mike.

"Zar atalım.

Deriden yapılmış bir fincanda poker zarlarını salladık. İlk atışta Bill çıktı. Mike de yenilince, barmene yüz frank uzattı.

Viskilerin tanesi on iki franktı. Birer tane daha içtik ve Mike yine yenildi. Her seferinde barmene iyi bahşiş verdi. Barın yanındaki odada caz müziği çalan iyi bir orkestra vardı. Bos bir bardı. Birer içki daha içtik. İlk atışta ben, dört papazla çıktım. Bill'le, Mike attılar zarı. İlk atışı dört valeyle Mike kazandı. İkinciyi Bill. Son atışta Mike üç papazda kaldı. Zarları Bill'e uzattı. Bill zarları sallayıp attı, üç papaz, bir as, bir kız çıktı.

"Senden yine" dedi Bill. "Yaşa Mike, kumarbaz Mike."

"Bağışlayın" dedi Mike, "ama veremeyeceğim.

"Neden?"

"Param kalmadı" dedi Mike. "Paralar suyunu çekti. Yirmi frangım var. Alın, yirmi frangı vereyim."

Bill'in yüzü biraz değişir gibi oldu.

"Tam Montoya'ya verecek kadar parâm çıkışmıştı. Oldukça da şanslıymışım, hiç olmazsa o kadarı çıktı."

"Bir çek yaz bana, sana parasını ödeyeyim" dedi Bill.

"Sağ ol, ama artık çek imzalayamıyorum.

"Peki, nasıl para bulacaksın?"

"Nasıl olsa bir yerlerden gelir. İki haftalık harçlığım var, bugünlerde gelir. Saint Jean'da bildiğim bir meyhane var, orada hesabı yazdırabilirim, param gelene dek.

"Arabayı ne yapalım?" diye bana sordu Bill. "Tutalım mı?.."

"Önemi yok. Azıcık saçma bir şey ama...

"Hadi, birer içki daha içelim" dedi Mike.

"Tamam. Bunlar benden" dedi Bill. "Brett'in parası var mıydı?" Mike'a döndü.

"Sanmam. Montoya'ya verdiğim paranın çoğunu o verdi zaten."

"Brett'in yanında para yok mu yani?"

"Sanmam. Onun hiç parası olmaz ki. Yılda beş yüz sterlinlik geliri var, üç yüz ellisini Yahudilere faiz olarak verir."

"Kaynağından kesiyorlar sanırım" dedi Bill.

"Doğru. Gerçekte Yahudi de değiller. Biz onlara öyle ad taktık, o kadar. Aslında İskoçyalılar, yanılmıyorsam."

"Yanında hiç mi parası yok?" diye sordum.

"Sanmıyorum. Giderken hepsini bana verdi.

"Eh" dedi Bill, "Birer içki daha içelim.

"Çok iyi düşündün" dedi Mike. "Böyle parayla ilgili konuları tartışarak hiçbir yere varamaz insan."

"Doğru" dedi Bill. Bundan sonraki içki için Bill'le ikimiz zar attık. Ben kazandım, paraları da Bill verdi. Arabaya doğru yürüdük.

"Gitmek istediğin bir yer var mı, Mike?" diye sordu Bill.

"Biraz gezelim. Kredim artar belki. Gezelim azıcık."

"Pekâlâ. Kıyıyı görmek istiyordum ben de. Hendaye'e doğru gidelim.

"Kıyıda hiç kredim yok.

"Belli olmaz" dedi Bill.

Kıyı yolunu izleyerek gittik. Kıyıya yakın toprakların yeşilliği, beyaz, kırmızı kiremitli villalar, yer yer ormanlar, masmavi okyanus ve suları çekilmiş boş kumsalın çok ötesinde dalgalar vardı. Saint Jean de Luz'den ve daha ötedeki kıyı köylerini geçtik. İçinden geçtiğimiz geniş toprakların ardında, Pamplona'dan gelirken aştığımız dağları gördük. Yol dümdüzdü.

Bill saatine baktı. Dönüş zamanımız gelmişti. Cam bölmeye vurarak, sürücüye geri dönmesini söyledi. Sürücü arabayı döndürmek için çimenlerin üzerine geri geri gitti. Arkamızda ormanları, çayırlığı, sonra da deniz bıraktık.

Arabayı Saint Jean'de Mike'ın kalacağı otelin önünde durdurup indik. Sürücü Mike'ın bavullarını içeri taşıdı. Mike arabanın yanında durdu.

"Hoşça kalın, baylar" dedi Mike. "Çok güzel bir şenlikti.

"Hoşça kal, Mike" dedi Bill.

"Hoşça kal, yine görüşürüz" dedim.

"Para konusunda üzülmeyin" dedi Mike. "Arabanın parasını verirsin Jake, ben de sana bana düşeni gönderirim."

"Hoşça kal, Mike.

"Hoşça kalın, beyler. Sağ olun.

Tokalaştık. Arabadan, Mike'a el salladık. Yolda durup arkamızdan baktı. Tren kalkmadan az önce vardık Bayonne'a. Bir hamal Bill'in bavullarını emanetçiden alarak trene taşıdı. Demiryoluna giden kapıya dek yürüdüm Bill'le birlikte.

"Hoşça kal, dost" dedi Bill.

"Hoşça kal, ufaklık!"

"Çok güzeldi. Çok iyi zaman geçirdim.

"Pariste görüşür müyüz?"

"Hayır. Gemim, 17'sinde kalkıyor. Hoşça kal, dost!"

"Hoşça kal, ufaklık!"

Kapıdan geçti, trene yürüdü. Hamal önünden bavullarla gidiyordu. Trenin kalkışını izledim. Bill pencerelerden birinde duruyordu. Önce pencere geçti önümden, trenin geri kalanı da geçti, raylar boşaldı. Arabaya döndüm.

"Borcumuz?" diye sordum sürücüye. Bayonne'a dek yüz elli pesetaya anlaşmıştık.

"İki yüz peseta.

"Dönüşte beni San Sebastian'a bırakmak için daha ne istersin?"

"Elli peseta.

"Alay etme benimle.

"Otuz beş peseta.

"Neyse" dedim. "Panier Fleuri Oteline bırak beni."

Otelde sürücünün parasını ödedim, biraz bahşiş verdim. Araba toz içinde kalmıştı. Balık kamışının bulunduğu çantanın tozlarını sildim. Beni İspanya'ya, o şenliğe bağlayan bir tek o kalmış gibiydi. Sürücü arabayı çalıştırıp kalktı. İspanya yoluna sapmak üzere köşeyi dönmesini izledim. Otele girdim ve yine aynı odayı verdiler bana. Bill ve Cohn'la birlikte Bayonne'da kaldığım odaydı bu. Çok eskilerde kalmış gibi geldi bana. Yıkandım, gömleğimi değiştirdim ve kenti dolaşmaya çıktım.

Bir gazete satıcısından New York Herald aldım, okumak için bir kahveye oturdum. Yeniden Fransa'ya dönmek tuhaf bir duygu veriyordu bana. Ev gibi, sağlıklı bir yer gibi geliyordu. Keşke Bill'le Paris'e gitseydim, diye geçirdim aklımdan, ama bu biraz daha *şenliklemek* demek olacaktı benim için. Uzunca bir süre için şenliklere doymuştum. San Sebastian sessiz olurdu şimdi. İyi bir otel bulup kitap okur, denize girebilirdim orada. Çok güzel kumsalları vardı San Sebastian'ın. Kumsalda deniz mevsimi açılmadan bakıcılarıyla gönderilen çocuklarla, iki yanda güzel ağaçlar vardı. Akşamı üzerleri, Café Marinas'ın karşısındaki ağaçların altında konserler verilirdi. Marinas'ta oturup müzik dinleyebilirdim.

"Yemekler nasıl?" diye sordum garsona. Kahvenin arkası lokantaydı.

"İyi. Yemekleri çok iyidir."

"Güzel.

İçeri girip yemeğimi yedim. Fransa ölçülerine göre oldukça çoktu yemekler, ama İspanya'dan sonra daha akla yatkın geldi. Bana eşlik etmesi için bir şişe de şarap içtim. Chateau Margaux'du şarap. Yudum yudum içmek, şarabın tadına varmak, yalnız içmek çok zevkliydi. İyi bir dosttu insana bir şişe şarap. Arkasından kahve içtim. Garson *Izzarra* marka, bir Bask likörü önerdi. Şişeyi getirip, bardağı doldurdu. *Izzarra*'nın Pirene'lerin çiçeklerinden damıtıldığını söyledi. Gerçek Pirene çiçeklerinden. Briyantini andırıyordu ve İtalyanların *Strega*'sı gibi bir tadı vardı. Pirene çiçeklerini geri götürmesini, bana bir *vieux marc* getirmesini söyledim. Marc güzeldi. Kahveden sonra bir daha içtim.

Garson, Pirene çiçeklerine ilişkin görüşlerimden azıcık alınmış gibiydi, ben de ona çok çok bahşiş verdim. Çok sevindi. İnsanları sevindirmenin, bu denli kolay olduğu bir ülkede yaşamak çok hoşuma gitti. Bir İspanyol garsonunun size teşekkür edip etmeyeceğini anlayamazsınız. Fransa'da her şey açıkça parasal temeller üzerine kuruludur. Yaşanması en kolay ülke orasıdır. Hiç kimse birtakım anlaşılmaz nedenlerle dostunuz olmaya kalkıp işleri karıştırmaz. İnsanların sizi sevmelerini istiyorsanız, azıcık para harcamanız yeterlidir. Ben azıcık para harcadım, garson da beni sevdi. Değerimi, niteliklerimi beğenmişti. Bir daha gelirsem, daha da sevinecekti. Bir gün yine aynı yerde yemek yiyecektim ve o geldiğime sevinecek, kendisinin baktığı bir masaya oturmamı isteyecekti. Somut bir temele dayandığı için de bu içten bir sevgi olacaktı. Fransa'daydım şimdi.

Ertesi gün, daha çok arkadaş edinmek amacıyla, oteldeki herkese fazlaca bahşiş vererek, sabah treniyle San Sebastian'a doğru yola çıktım. İstasyondaki hamala çok bahşiş vermedim, çünkü bir daha görebileceğimi sanmıyor-

dum. Bayonne'da, belki bir daha gelirim diye düşünerek, yalnızca birkaç iyi Fransız arkadaş edinmek istiyordum. Eğer beni unutmazlarsa, dostluklarına bağlı kalacaklarını da biliyordum.

Irun'a gelince tren değiştirirken, pasaportlarımızı da göstermemiz gerekti. Fransa'dan ayrıldığıma üzülüyordum. Yaşamak öylesine kolaydı ki, Fransa'da. İspanya'ya geri dönmekle aptallık ettiğimi biliyordum. İspanya'da hiçbir şey belli olmuyordu. Oraya dönmekle aptallık ettiğimi düşünüyordum, ama yine de elimde pasaportumla sıraya girip bekledim, gümrükçülere çantalarımı açtım, biletimi aldım, bir kapıdan geçtim, trene bindim, kırk dakika ve sekiz tünel geçtikten sonra San Sebastian'a vardım.

En sıcak günlerde bile San Sebastian'da bir sabah saatlerinin serin havası vardır. Ağaçların yaprakları bir türlü kuruyamıyormuş gibi görünür. Yollar yeni yıkanmıştır sanki hep. En sıcak günlerde bile sokakların kimisi serin ve gölgeli olur. Kentte, önce de kaldığım bir otele gittim, evlerin çatılarına bakan bir oda verdiler bana. Çatıların ötesinden yemyeşil bir dağ yamacı görünüyordu.

Bavullarımı açtım, kitaplarımı başucumdaki masanın üzerine koydum, traş takımımı çıkardım, büyük dolabın içine giysilerimden birkaçını astım, kirli çamaşırlarımı yıkattırmak üzere paketledim. Sonra da bir duş yapıp öğle yemeği için indim. İspanya henüz yaz saatine geçmemişti, o yüzden ben erkenciydim. Saatimi oraya göre ayarladım yine. San Sebastian'a gelerek bir saat kazanmıştım.

Yemek odasına giderken bir memur polisten bir belge getirdi ve doldurmamı istedi. İmzalayıp iki telgraf kâğıdı aldım. Otel Montoya'ya bir tel çekip mektuplarımı ve telgraflarımı bu adrese göndermelerini söyledim. San Sebasti-

an'da kaç gün kalacağımı göz önünde tutarak da bir tel çekip mektuplarımı tutmalarını, ama altı gün içinde gelecek telgrafları buraya göndermelerini bildirdim. Sonra da gidip yemeğimi yedim.

Yemekten sonra odama çıktım, biraz kitap okudum, sonra uyudum. Uyandığım zaman saat dört buçuktu. Çantadan mayomu çıkardım, havlumun içine onunla birlikte bir de tarak sarıp aşağı indim. Concha'ya yürüdüm. Deniz azıcık çekilmişti. Kumsal düzgün ve sert, kumlar sapsarıydı. Soyunma odalarından birine girdim, mayomu giydim, düzgün kumların üstüne basa basa denize yürüdüm. Çıplak ayaklarımı yakıyordu kum. Suda ve kumsalda bir sürü insan vardı. Ötede, Concha'nın burunlarının handiyse birleşerek limanı oluşturduğu yerde, dalgaların kırıldığı beyaz bir çizgi, ötesinde de açık deniz vardı. Sular çekiliyordu, ama yine de ağır ağır gelen dalgalar vardı. Birer titreşim gibi geliyorlar, suyun bütün ağırlığını toplayıp kumların üzerine düzgün bir biçimde çarpıyorlardı. Suya yürüdüm. Soğuktu. Bir dalga yaklaşırken daldım, su altında yüzerek ısındım ve çıktım. Sala doğru yüzdüm, kendimi üstüne çekip sıcacık tahtalara uzandım. Salın öbür ucunda bir kızla, bir oğlan vardı. Kız mayosunun askısını çözmüş, güneşte sırtını yakıyordu. Oğlan sala yüzüstü uzanmış, kızla konuşuyordu. Kız oğlanın söylediklerine gülüyor, kahverengi sırtını güneşe çeviriyordu. Kuruyana dek yattım salda. Sonra birkaç dalış daha yaptım. Bir kez derine, dibe doğru yüzdüm. Gözlerim açık yüzüyordum, su koyu ve yeşil görünüyordu. Salın gölgesi karanlıktı. Salın yanında sudan çıktım, kendimi yine yukarı çektim; sonra bir kez daha dibe dalıp soluğumu olabildiğince tuttum, sonra soyunma odasına gittim, mayomu çıkarıp, tatlı sularla yıkandım, kurulandım.

Limanda, ağaçların altından dolaşa dolaşa kumarhaneye yürüdüm, sonra da serin bir sokaktan geçerek Café Marinas'a gittim. Tahvede bir orkestra çalıyordu, ben dışarıda, erasta oturup bu sıcak günde, bu serinliğin tadını çıkardım, buzlu buzlu bir bardak limon suyu içtikten sonra, hafif bir viski-soda ısmarladım. Marinas'ın önünde uzun bir süre oturarak kitap okudum, gelene geçene baktım, müzik dinledim.

Havanın kararduğı sırada önce liman boyunca yürüdüm, sonra da gelişigüzel dolaştım, otele akşam yemeğine döndüm. Bask Ülkesi Turu adı verilen bir bisiklet yarışı vardı ve yarışçılar da bu gece San Sebastian'da kalıyorlardı. Yemek salonunda bir yanda yarışçılarla çalıştırıcılarının yemek yedikleri uzunca bir masa vardı. Çoğu Fransız ve Belçikalıydı, yediklerine özen gösteriyorlar, ama yine de eğlenmekten geri kalmıyorlardı. Masanın başında, giysileri Faubourg Montmartre Sokağındakilere benzeyen iki Fransız kızı oturuyordu. Kimin nesi olduklarını bir türlü anlayamadım. Herkes argo konuşuyor, ancak yakın dostların anlayabileceği şakalar yapılıyor, bazı şakalar da, masa başındaki kızlar anlayamadıklarını söyledikleri zaman yinelenmiyordu. Yarışın son etabı ertesi sabah San Sebastian-Bilbao arasında koşulacaktı. Yarışçılar çok şarap içtiler; güneşten yanmışlar, kavrulmuşlardı. Ancak kendi aralarında çok önem veriyorlardı bu yarışa. Birbirleriyle o kadar çok yarışmışlardı ki, hangisi kazansa önemi yoktu. Hele de yabancı bir ülkede. Parasal sorunlarsa her zaman çözümlenebilirdi.

Yarışı herkesten iki dakika önde götüren yarışçının poposunda canını yakan çıbanlar çıkıvermişti. Kuyruk sokumunun üzerine oturuyordu. Güneşten ensesi kıpkırmızı olmuş, tüyleri sararmıştı. Öteki yarışçılar çıbanlarıyla dalga geçiyorlardı. Çatalıyla masaya vurdu.

"Bana bakın" dedi, "yarın burnumu gerekirse gidona dayayacağım ve bu çıbanlara tatlı tatlı esen rüzgârdan başka hiçbir şey yaklaşamayacak."

Kızlardan biri masanın öbür ucundan bakınca, gülümseyip kıpkırmızı oldu. İspanyolların pedal çevirmeyi bilmedikleri konusunda karara varıldı.

Kahveyi, büyük bisiklet yapımcılarından birinin takım çalıştırıcısıyla terasta içtim. Çok zevkli bir yarış olduğunu, hele Bottechia yarışı Pamplona'da bırakmanmış olsaymış, izlenmesi daha da zevkli olabilecekmiş, öyle söyledi. Çok toz yutmuşlardı, ama İspanya'nın yolları Fransa yollarından daha iyiydi. Uzun yol bisiklet yarışı dünyanın tek sporudur, dedi. Fransa Turu'nu izleyip izlemediğimi sordu. Yalnız gazetelerden. Fransa Turu dünyadaki en büyük spor olayıydı. Fransa'yı gerçekte pek az kişi tanırdı. İlkbaharı, yazı, güzü, hep yarışçılarla birlikte yollarda geçirirdi. Yarışçıları bugünlerde kentlerde izleyen araba sayısına bakın. Oldukça zengin bir ülkeydi Fransa ve yıllar geçtikçe spora daha da çok önem veriyordu. Uzun yol bisiklet yarışları sağlanıştı bunu. Bisiklet yarışı ile ayaktopu. Fransa'yı tanıyordu. *La France Sportive.* Bisiklet yarışçılığını iyi biliyordu. Birer konyak içtik. Hem sonra ne de olsa, Paris'e dönmek iyi oluyordu. Yalnız bir tek *Paname* vardır. Bütün dünyada yani. Paris dünyanın en *sportif* kentidir. *Chope de Nègre*'i bilir miydim. Bilirdim, hem de nasıl. Onu nasılsa bir gün bulurdum orada. Elbette bulurdum. Birlikte bir *fine* daha içerdik. Elbette içerdik. Sabah altıya çeyrek kala yola koyulacaklardı. Deparı görmek için kalkabilir miydim? Elbette kalkmaya çalışırdım. Beni uyandırmasını ister miydim acaba? İlginç olurdu. Reşepsiyona haber bırakmam daha iyiydi. Sabah görüşmek üzere ayrıldık.

Sabah ben uyandığım zaman, bisiklet ya-

rışçılarıyla onları izleyen arabalar gideli üç saat olmuştu. Kahvemi yatakta içtim, gazetelerimi okudum, sonra giyinip mayomu aldım, kumsala indim. Sabahın erken saatinde her şey daha canlı, serin ve nemliydi. Üniformalı ya da köylülerinki gibi giysiler içindeki dadılar ağaçların altında çocukları gezdiriyorlardı. İspanyol çocukları oldukça güzeldi. Birkaç ayakkabı boyacısı, bir ağacın altına oturmuşlar, bir askerle konuşuyorlardı. Askerin tek kolu yoktu. Deniz yükselmişti, rüzgâr esiyordu, dalgalar kumsala çarpıyordu.

Soyunma odalarından birinde mayomu giydikten sonra, daracık kumsaldan geçip suya girdim. Dalgaların üstünden yüze yüze açılmaya çalıştım, ancak arasıra dalmak zorunda kaldım. Durgun sulara gelince, sırtüstü döndüm ve dinlendim. Suyun üstünde sırtüstü dururken yalnız gökyüzünü görüyor, dalgaların sesini duyuyordum. Dalgaların kıyıya çarptıkları yerin yakınına yüzüp büyük bir dalgaya yüzüstü bıraktım kendimi, kıyıya dek dalgayla kayıp dalganın üzerimden aşmasına engel olmaya çalışarak yüzdüm. Dalgalı denizde yüzmekten yoruldum, dönüp sala doğru kulaç attım. Su soğuktu, ama iyi kaldırıyordu insanı. Hiç batmayacakmış gibiydim. Ağır ağır yüzdüm; zaman zaman yükselen denizde çok uzaklara yüzüyormuşum gibi geliyordu bana; kendimi salın üstüne çektim, her yanımdan damlayan sularla ısınmaya başlayan tahtalara oturdum. Koya, eski kente, kumarhaneye, yol boyunca sıra sıra ağaçlara, balkonları beyaz ve adları yaldızlı harflerle yazılmış büyük otellere baktım. Ötelerde, sağ yanda, koyu neredeyse kapatacak yeşil bir tepeyle, üstünde de bir kale vardı. Dalgalar salı sallıyordu. Açık denize bakan küçük aralıktan da ileride bir burun daha vardı. Koyun karşı yakasına doğru yüzmeyi geçirdim içimden, ama kramp girmesinden çekindim.

Güneşte oturdum, kumsala yakın yerlerde yüzenleri izledim. Minicik görünüyorlardı. Bir süre oturduktan sonra ayağa kalktım, ağırlığımdan batan salın kenarlarını ayak parmaklarımla kavrayarak suya dümdüz daldım, rengi giderek açılan sulardan çıkıp kafamdaki tuzlu damlacıkları sallayıp atarak ağır ağır ve tekdüze kulaçlarla kıyıya yüzdüm.

Yıkandıktan ve soyunma odasının parasını ödedikten sonra, yürüye yürüye otele geri döndüm. Okuma odasında bisiklet yarışçılarından geride kalan Auto dergisinin birkaç sayısını toplayıp dışarı çıktım; terasa oturup Fransa sporuyla ilgili kaçırdığım haberleri okumaya başladım. Otururken bir görevli elinde mavi bir zarfla geldi.

"Size telgraf var efendim.

Zarfın kapağının altından parmağımı sokarak telgrafı açtım, okudum. Paris'ten buraya gönderilmişti:

MADRİD OTEL MONTANA'YA GELEBİLİR MİSİN BAŞIM DERTTE, BRETT.

Görevliye bahşişini verip telgrafı bir kez daha okudum. Kaldırımdan bir postacı geliyordu. Otele girdi. Askere benzeyen, pos bıyıklı bir adamdı. Otelden çıktı. Tam arkasından da az önceki görevli yine bana geliyordu.

"Size bir telgraf daha, efendim.

"Sağ ol" dedim.

Telgrafı açtım. Pamplona'dan buraya iletilmişti.

MADRİD OTEL MONTANA'YA GELEBİLİR MİSİN BAŞIM DERTTE. BRETT

Görevli başıma dikilmişti, herhalde yine bahşiş bekliyordu.

"Madrid'e hangi saatte tren var?"

"Bu sabah dokuzda gitti. Bir de saat on birde posta treni var, Güney Ekspresi de bu akşamı saat onda.

"Güney Ekspresi için bana bir kompartıman ayırtın. Parayı şimdiden mi vereyim?"

"Siz nasıl isterseniz" dedi. "İsterseniz hesabınıza geçirteyim.

"Öyle yapın.

Evet, bu durumda San Sebastian tatilinin sonu gelmişti. Doğrusu, böyle bir şey olmasını bekliyordum da sanırım. Görevli kapının önünde bekliyordu.

"Bana bir telgraf kâğıdı getirir misiniz, lütfen?"

Getirdi, dolmakalemimi çıkarıp yazdım:

LADY ASHLEY OTEL MONTANA MADRİD YARIN GÜNEY EKSPRESİYLE GELİYORUM SEVGİLER, JAKE.

Bu iş de buraya kadardı anlaşılan. Tamamdı. Kızı birisiyle gönder. Bir başkasıyla tanıştır, onunla kalksın gitsin. Şimdi de git, sen geri getir. Telgrafı da sevgiler diye imzala. Tamamdı gerçekten. Yemeğimi yemeğe gittim.

O gece Güney Ekspresinde iyi uyuyamadım. Sabahleyin kahvaltımı yemekli vagonda yaptım ve Avila'yla Escorial arasındaki kayalık, dağlık bölgeyi izledim. Güneşin altında soğuk, upuzun, bomboş duran Escorial'a baktım ve hiç mi hiç aldırış etmedim. Ovadan karşıma çıkıveren Madrid'i gördüm: Güneşten sertleşmiş topraklara bakan bir yar üzerinde sıkıştırılmış, bembeyaz bir çizgi gibiydi gölgeyüzüne karşı.

Madrid'deki Norte Garı, yolun sonu demektir. Trenlerin hepsi orada kalır. Oradan daha ileriye gitmez. Garın dışında faytonlar, taksiler ve bir sürü otel çığırtkanı vardı. Bir taşra kasabası gibiydi. Taksiye bindim: bahçelerden, boş sarayla, yarın kıyısındaki yapımı bitmemiş kilisenin yanından geçerek yukarıda sıcaktan kavrulan çağdaş kente geldik. Taksi dümdüz bir yoldan Puerta del Sol'e indi, oradan da bir sürü arabanın arasından Carrera San Jeroni-

mo'ya çıktı. Sıcaktan korunmak için, bütün mağazalar tentelerini indirmişlerdi. Sokağın güneş gören yanındaki mağazaların hepsinin kepenkleri kapalıydı. Taksi kaldırımın kenarına yanaştı. İkinci katta asılmış HOTEL MONTANA yazısını gördüm. Sürücü bavullarımı içeri taşıdı, asansörün yanına bıraktı. Asansörü çağırmadım, ikinci kata yürüyerek çıktım. Burada pirinçten bir tabela vardı: HOTEL MONTANA. Kapıyı çaldım, açan olmadı. Bir daha çaldım, asık yüzlü bir hizmetçi çıktı kapıya.

"Lady Ashley burada mı?" diye sordum.

Salak salak yüzüme baktı.

"Bir İngiliz kadın var mı burada?"

Dönüp içeriden birini çağırdı. Oldukça şişman bir kadın geldi kapıya. Saçları kırlaşmıştı ve yağlı bukleler çerçeveliyordu yüzünü. Kısa boyluydu ve tavrı bir komutanı andırıyordu.

"*Muy buenos.* Evet, bir İngiliz kadın var. Tabii görebilirsiniz, ancak o da sizi görmek istiyorsa."

"Beni görmek istiyor."

"Chica sorar ona."

"Çok sıcak.

"Madrid'de yazlar her zaman çok sıcak olur.

"Ve kışlar da soğuktur.

"Evet. Kışın da çok soğuk olur.

Kendim de Montana Otelinde kalmak istiyor muydum?

Bu konuda kararımı daha vermemiştim, ama çalınmaması için bavullarımın alt kattan buraya taşınması beni çok mutlu edecekti. Montana Otelinde hiçbir şey çalınmazdı. Öbür *fonda*'larda, evet. Burada, hayır. Burada çalışanlar büyük bir titizlikle seçilirlerdi. Bunu duyduğuma sevinmiştim. Yine de çantanın yukarı çıkarılması beni daha çok sevindirecekti.

Hizmetçi geldi kadın İngilizin, erkek İngilizi görmek istediğini hem de henüz şimdi görmek istediğini söyledi.

"Güzel" dedim. "Görüyorsunuz, dediğim gibi oldu."

"Bu açık.

Uzun ve karanlık bir koridor boyunca hizmetçinin sırtına baktım. Sonunda bir kapıyı çaldı.

"Selam" dedi Brett. "Sen misin, Jake?"

"Benim.

"Gel. Gel.

Kapıyı ben açtım. Hizmetçi kadın arkamdan kapattı. Brett yatakta duruyordu. Ben içeri girdiğimde saçlarını fırçalıyordu, fırça da elindeydi. Oda, ancak hizmetçisi olan kişilerin evlerinin olabileceği kadar dağınıktı.

"Sevgilim!" dedi Brett

Yatağa doğru gidip sarıldım ona. Beni öptü, öpüşürken başka şey düşündüğünü anladım. Kollarımın arasında titriyordu. Küçülmüş gibi geliyordu bana.

"Sevgilim! Öyle kötü günler geçirdim ki.

"Anlat bana."

"Anlatacak pek bir şey yok. Daha dün gitti. Onu ben gönderdim.

"Niçin alıkoymadın?"

"Bilmem. Böyle şeyler olur işte. Onu kırdığımı sanmıyorum.

"Ona yararlı olmuşsundur, herhalde.

"Kimseyle birlikte yaşamamalı o. Derhal anladım bunu.

"Yapma.

"Boş ver!" dedi. "Bunu konuşmayalım. Hiç konuşmayalım en iyisi."

"Olur.

"Benden utanması üzdü en çok onu. Çünkü bir süre utandı benden, biliyor musun?"

"Hayır.

"Evet. Kahvede benim yüzümden dalga geçtiler onunla herhalde. Saçlarımı uzatmamı istedi benden. Uzun saçlar ve ben, düşünebiliyor musun? Ne çirkin olurdum."

"Tuhaf!"

"Uzun saçın beni daha kadınsı yapacağını söyledi. Çok kötü görünürüm oysa.

"Ne oldu?"

"Vazgeçti. Benden utanması uzun sürmedi.

"Başım dertte diyordun?"

"Onu gönderip gönderemeyeceğimi bilmiyordum. Onu bırakıp gitsem de beş param yoktu. Bana para vermek için çok direndi, biliyor musun? Ona dünya kadar param olduğunu söyledim. Bunun yalan olduğunu biliyordu. Parasını alamazdım, biliyorsun."

"Öyle.

"Neyse, konuşmayalım bunu. Eğlenceli şeyler de oldu ama. Bir sigara ver bana."

Sigarasını yaktım.

"İngilizceyi Cebelitarık'ta garsonken öğrenmiş.

"Evet.

"Sonunda evlenmek istedi benimle.

"Gerçekten mi?"

"Elbette. Oysa Mike'la bile evlenemiyorum ben.

"Belki onunla evlenirsen, Lord Ashley olacağını düşünmüştür.

"Hayır. Ondan değil. Gerçekten benimle evlenmek istiyordu. Ondan ayrılmayayım diye, öyle dedi. Ondan hiç ayrılmayacağımdan emin olmak istiyordu. Biraz daha kadın gibi davranmamdan sonra, elbette.

"İyi olmalısın şimdi.

"Öyleyim. Düzeldim biraz. O alçak Cohn'u silip yok etti.

"İyi.

"Biliyor musun, ona zararım dokunduğunu anlamasaydım, yaşardım onunla. Çok iyi anlaşıyorduk."

"Dış görünüşünü dikkate almazsan.

"Of, alışırdı.

Sigarasını söndürdü.

"Otuz dört yaşındayım, biliyor musun? Çocuklarını şımartan o orospulardan biri olup çıkacağım sonunda.

"Hayır."

"Ama öyle olmak istemiyorum. Oldukça iyiyim, biliyor musun? Az çok düzelmiş gibiyim."

"İyi.

Başını çevirdi. Başka bir sigara daha arıyor sandım. Sonra ağladığını gördüm. Ağladığını duyabiliyordum. Sarsılıyor ve ağlıyordu. Başını kaldırmıyordu. Kollarıma aldım onu.

"Hiç konuşmayalım bunu. Lütfen, hiç, hiç konuşmayalım bu konuyu.

Sevgili Brett.

"Mike'a döneceğim. Onun kollarımın arasında ağladığını duyabiliyordum. Çok iyi ve çok kötü bir adam o. Tam bana göre."

Başını kaldırmıyordu. Saçlarını okşadım. Sarsıldığını duyabiliyordum.

"O orospular gibi olmayacağım" dedi. "Ama Jake, ne olur bu konuyu hiç konuşmayalım.

Montana Otelinden ayrıldık. Otel yöneticisi kadın, hesabı ödememe izin vermedi. Hesap ödenmişti.

"Peki. Üsteleme" dedi Brett. "Artık önemi yok.

Bir taksiyle Palace Otele indik, bavullarımızı bıraktık, akşamki Güney Ekspresine kompartımanlar ayırtıp, içki içmek için otelin barına geçtik. Barda yüksek taburelere oturduk ve

barmen büyük nikelle kaplı bir karıştırıcının içinde martini hazırladı bize.

"İlginç, büyük otellerin barlarında nasıl da böyle bir kibarlık oluyor" dedim.

"Barmenlerle cokeylerin dışında, kibar adam kalmadı artık."

"Bir otel ne kadar kaba saba olursa olsun, barı her zaman iyidir."

"İlginç."

"Barmenler her zaman iyidir."

"Biliyor musun" dedi Brett, "doğruymuş. Henüz on dokuz yaşında. Şaşılacak bir şey."

Barın üstünde yan yana duran kadehlerimizi tokuşturduk. Soğuk olduklarından buğulanmışlı ikisi de. Perdeleri örtülmüş pencerenin dışında Madrid'in yaz sıcağı vardı.

"Martinimin içine zeytin de isterim" dedim barmene.

"Tamam efendim. Buyurun.

"Sağ ol.

"Sormalıydım.

Barmen konuşmalarımızı duyamayacak kadar uzaklaştı. Brett, eğilip barın üstünde duran martinisinden bir yudum içmişti. Sonra kadehini eline aldı. O ilk yudumdan sonra, bardağı kaldırabilecek kadar geçmişti elinin titremesi.

"Çok güzel. İyi bir bar değil mi?"

"Bütün barlar iyidir."

"Önceleri inanamadım, biliyor musun? 1905 doğumlu. O sıralar ben Paris'te okuldaydım. Bir düşün."

"Düşünmemi istediğin daha kesin bir şey var mı?"

"Eşcklik etme. Bayanlara içki ısmarlamaz mısın sen?"

"Birer martini daha içelim.

"Öncekiler gibi mi, efendim?"

"Onlar çok güzeldi." Brett barmene gülümsedi.

"Sağ olun, hanımefendi.

"Pekâlâ, selam" dedi Brett.

"Selam!"

"Biliyor musun" dedi Brett, "daha önce yalnızca iki kadınla birlikte olmuş. Boğa güreşinden başka hiçbir şeyi önemsememiş."

"Daha çok zamanı var.

"Bilmem. Benim yüzümden olduğunu düşünüyor. Öteki olanlardan değil.

"Sendendi tabii.

"Evet, bendendi.

"Bu konuyu hiç konuşmayacağımızı sanıyordum.

"Nasıl yapayım bunu?"

"Konuşursan yitirirsin onu.

"Çevresinde dolanarak konuşuyorum. Gerçekten de kendimi çok iyi hissediyorum biliyor musun Jake."

"Öyle olmalısın.

"İnsanı oldukça rahatlatıyor, bir orospu olmamaya karar vermek."

"Evet.

"Tanrı yerine geçen bir şey gibi işte.

"Bazı insanların Tanrı'sı vardır" dedim. "Hem de çokça vardır.

"Benimle arası pek iyi olmadı Tanrı'nın.

"Birer martini daha içelim mi?"

Barmen iki martini daha hazırlayarak temiz bardaklara doldurdu.

"Öğle yemeğini nerede yiyelim?" diye sordum Brett'e. Bar serindi. Dışarının sıcaklığı pencerelerden anlaşılıyordu.

"Burada?" dedi Brett.

"Bu otelde yemekler kötüdür. Botin diye bir yer biliyor musunuz?" diye sordum barmene.

"Evet, efendim. İster misiniz adresi yazayım?"

"Sağ ol.

Botin'in üst katında yedik yemeğimizi. Dünyadaki en iyi lokantalardan biridir. Fırında süt domuzu yedik ve *rioja alta* içtik. Brett pek bir şey yemedi. Zaten hiçbir zaman çok yemezdi. Bense çok çok yemek yiyip, üç şişe *rioja alta* içtim.

"Kendini nasıl buluyorsun?" diye sordu Brett. "Ne kadar da yemek yedin!"

"Oldukça iyiyim. Tatlı ister misin?"

"Hayır, sakın ha.

Brett sigara içiyordu.

"Yemek yemeyi seviyorsun, değil mi?" dedi.

"Evet" dedim "birçok şeyi seviyorum.

"Neleri seviyorsun?"

"Ne bileyim" dedim. "Birçok şeyi. Tatlı istemiyor musun?"

"Az önce de sormuştun" dedi Brett.

"Evet" dedim. "Doğru. Öyleyse bir şişe daha *rioja alta* içelim."

"Çok güzel şarap.

"Çok içmedin ama sen" dedim.

"İçtim. Sen görmedin."

"İki şişe ısmarlayalım öyleyse" dedim. Şişeler geldi. Önce biraz kendi bardağıma, sonra Brett'in bardağına koydum, kendi bardağımı da doldurdum. Kadehlerimizi tokuşturduk.

"Selam!" dedi Brett. Bardağımdakini içip yeniden doldurdum. Brett elini kolumun üstüne koydu.

"Sarhoş olma, Jake" dedi "Gerekmez.

"Ne biliyorsun?"

"Yapma" dedi. "Düzeleceksin.

"Sarhoş olmuyorum ki" dedim. "Azıcık şarap içiyorum hepsi bu. Şarap içmeyi seviyorum."

"Sarhoş olma" dedi. "Jake, sarhoş olma.

"Biraz gezelim mi?" dedim. "Kenti gezmek ister misin?"

"Evet" dedi Brett. "Madrid'i görmedim. Görmeliyim Madrid'i."

"Şunu bitireyim de" dedim.

Aşağı inip alt kattaki yemek salonundan sokağa çıktık. Bir garson taksi çağırmaya gitti. Hava sıcak ve pırıl pırıldı. Yolun ilerisinde taksilerin durduğu ağaçlı, çimenli küçük bir alan vardı. Kapısından garsonun sarktığı bir taksi geldi. Garsona bahşiş verdim, sürücüye gitmek istediğimiz yeri söyledim, Brett'in yanına yerleştim. Sürücü arabayı sokaktan yukarı sürmeye başladı. Brett de sokuldu bana. Birbirimize oldukça yakın oturduk. Kolumu doladım, rahatça yaslandı bana. Hava çok sıcak ve çok parlaktı, evlerin göz alıcı bir beyazlığı vardı. Gran Via'ya saptık.

"Ah, Jake" dedi Brett. "Birlikte ne güzel vakit geçirebilirdik."

Önümüzde, araçların gidiş gelişini yöneten yeşiller giymiş atlı bir polis vardı. Copunu kaldırdı. Taksi birden yavaşladı ve Brett'i bana yasladı.

"Evet" dedim. "Böyle düşünmek ne güzel, değil mi?"

Paris,
21 Eylül 1925

NOBEL
ÖDÜLÜ

HEMINGWAY

GÜNEŞ DE DOĞAR, *Ernest Hemingway*'in ilk, ünlü en ünlü kitaplarından biridir. Roman çok büyük ilgi görmüş, alınmaya da aklanmıştır.

Hemingway, savaşı deyişik boyutlarıyla ele alan bir yazardır. Bu romanda da olduğu gibi savaşın insan üzerindeki etkisini, insandan neler alıp götürdüğünü bütün doğallığıyla yansıtan bir üslubu. Bu açıdan bakınca, *Hemingway*'in ürünün ve yazdıklarının evrenselleşmesi yadsınamaz inanı.

GÜNEŞ DE DOĞAR'daki kişiler, savaş sonrası değer yargıları yıkılan, değişen yaşantıları üç aşağı beş yukarı birbirine benzeyen insanlardır. Romanın başkişileriyse, bu çöküntüyü olumsuz derinliğiyle yaşıyor. *Hemingway* yaşamı, ister av, ister savaş alanında, isterse arenada, nerede olursa olsun düş kırıklıklarıyla dolu bir savaş gibi algılar. Yaşadıklarının gözlemlerini de kalınca, her biri ötekinden güzel, inandırıcı ve dünyanın dört bir yanındaki okuyucuya seslenebilecek yapıtlar ortaya çıkarır.

GÜNEŞ DE DOĞAR'da *Hemingway*, aşklarındaki, yaşamlarındaki düş kırıklıklarını eşlenecek, bohem hayatı yaşayarak, başka mutluluklar arayarak unutmaya çalışan insanları anlatır.

Çağdaş Amerikan yazınının güzel örneklerinden olan GÜNEŞ DE DOĞAR, yayınevimizin sürdürdüğü Hemingway Bütün Eserleri dizisinin de unutulmayacak başyapıtlarından biridir.

ISBN